

ЛИНЪ ЮТАНГЪ

ЕДИНЪ МИГЪ ВЪ ПЕКИНГЪ

ТРЕТА КНИГА

РЕДАКТОРЪ-СТОПАНИНЪ — СЛАВЧО АТАНАСОВЪ
ул. Алабинъ № 40, II ет. Телеф. 2-37-49 — София

ЕДИНЪ МИГЪ ВЪ ПЕКИНГЪ

ТРЕТА КНИГА

ЕСЕННА ПЪСЕНЬ

ГЛАВА XXXV

И така, всички нѣща сж само едно единствено. Ние обичаме всжщностъ таинствеността на живота. И мразимъ само унищожението въ смъртта. Но унищожението става отново таинственъ животъ, а този таинственъ животъ става отново унищожимъ.

Изъ „Северни пътешествия въ познанието“
отъ Чуангце

Малко преди смъртта на Червенъ Кехлибаръ семейство Яо бѣ получило писмо, надписано до „Собственика на Чингюанъ“ и написано съ съвършенъ „ситенъ почеркъ“. Писмото бѣ изпратено отъ Анкингъ, малко градче по рѣка Янгце, а изпращачътъ съобщаваше, че е загубениятъ синъ на Ченма, чиято история узналъ отъ единъ мѣстенъ вестникъ. Пекингъ бѣше по онова време срѣдище на умствения животъ и статии отъ пекингскитѣ седмичници или литературнитѣ приложения на пекингскитѣ всѣкидневници се препечатваха често отъ мѣстни вестници изъ цѣлата страна.

Писмото на Ченъ Санъ бѣше кратко. Но къмъ него бѣше приключено писмо до майката, което съдържаше повече отъ хиляда думи и предаваше накратко патилата на момъка отъ деня на принудителното му вземане на военна служба; Ченъ Санъ описваше избѣгването си, слугуването при различни господари, самообразованието си и постъпването на служба въ полицията, като добавяше, че сега е полицай въ Анкингъ съ осемъ долара месечна заплата. Той молѣше господаря на семейство Яо да прочете това писмо на майка му, ако тя се завърне нѣкога. По-нататъкъ Ченъ Санъ съобщаваше, че има намѣрение да си даде оставката и да дойде да погърси самъ майка си, щомъ успѣе да събере необходимитѣ срѣдства за пътуването, което щѣше да струва около тридесетъ долара.

Когато прочетоха писмото, Мохуау и Лифу се развълнуваха и зарадваха отъ последицитѣ на раз-

каза и изпратиха веднага телеграфически четиридесет долара на Ченъ Санъ. Тъ зачакаха нетърпеливо пристигането му, като любопитствуваха да узнаятъ по-скоро какъвъ е този синъ на Ченма.

— Погледнете какъвъ ситенъ и равенъ почеркъ! — каза Хуанъ-еръ. — Колко старателно се е училъ! Рѣдко съмъ виждала сега човѣкъ, който да пише съ такъвъ ситенъ почеркъ.

Следъ премахването на императорскитѣ изпити писането съ такъвъ ситенъ почеркъ бѣше почти отживѣло времето си изкуство. Това писане изискваше безгранично търпение, внимание и най-голѣмо душевно спокойствие при чертаенето на дребнитѣ правилни линии. Писането съ ситенъ почеркъ се ценѣше особено много въ полицията и тия, които представяха съ красивъ почеркъ своитѣ всѣкидневни и месечни доклади, получаваха бързо повишение.

— И все пакъ, той печели само осемъ долара месечно, — забеляза Лифу; а сигурно не е получилъ и нѣколко месеца заплата. Правителствени чиновници съ четиридесет-петдесетъ долара месечна заплата нѣматъ такъвъ почеркъ. Езикътъ му е сжщо така простъ и ясенъ, като изключимъ нѣкои незначителни грѣшки при употреба на нѣкои по-учени изрази.

Ченъ Санъ пристигна нѣколко дни следъ смъртта на г-жа Яо, когато цѣлото семейство бѣше улисано въ приготовления около погребението. Когато го заведоха при г. Яо, той падна веднага на колѣне, за да му благодари за грижитѣ, положени въ тоя домъ за майка му. Господинъ Яо го вдигна и го покани да седне, но Ченъ Санъ продължи да стои правъ.

Той бѣше високъ, мургавъ, съ широко чело, добре очертана уста и добродушна брадичка. Облеченъ бѣше въ дрехи, преправени отъ полицейската му униформа, като ѣ бѣха свалили копчетата и отличителнитѣ знаци. Понеже не бѣ могълъ да си

купи шапка, нито да носи полицейската фуражка, той бѣше дошелъ гологлавъ, съ низко остригана глава. Той стоеше съвършено изправенъ, по войнишки; бѣше едъръ и здравъ. По погледъ и черти на лицето приличаше напълно на своята майка. Говорѣше на ясно ханкоувско наречие.

— Майка ти бѣше велика жена, — каза г. Яо. — Какъ така не можа да ѣ пишешъ ни веднажъ или да ѣ пратишъ нѣкакво известие за себе си?

— Пратихъ ѣ нѣколко пжти известие, — започна съ сдържано вълнение Ченъ Санъ, — но по неизвестни причини писмата ми не сж могли да я намѣрятъ. Когато революцията се свърши, азъ бѣхъ въ Хупе и ѣ изпратихъ ново писмо, което ми бѣ върнато съ бележка, че майка ми е напуснала къщата ни и съседитѣ не знаятъ где е. Искахъ да се върна вкъщи още тогава, но нѣмахъ пари. Най-после решихъ, че майка ми трѣбва да е умрѣла, понеже всички изпращани писма ми бѣха връщани.

— Ще ти помогнемъ да я намѣришъ. А дотогава ще останешъ при насъ, — каза г. Яо.

Ченъ Санъ бѣше мълчаливъ и не проявяваше чувствата, които изпитваше отъ възможността да види по-скоро майка си. Заведоха го въ двора на Лифу, гдето го чакаха Лифу, Мохуау и Хуанъ-еръ.

— Разкажи ни всичкитѣ си патила, — каза Мохуау.

— Дълга история ще бжде, млада господарке, — каза момъкътъ. — Въ войската трѣбваше да пренасямъ товари по позеч отъ сто фунта. Бѣхъ още съсемъ младъ, а трѣбваше да вървя по стотина ли дневно. . . Разболѣхъ се, оздравѣхъ. . . По едно време нозетѣ ми се подуха и трѣбваше да почивамъ и да гладувамъ цѣли седемъ дни; щѣхъ да умра по пжтя, ако една добра селянка не се бѣше смилила надъ мене. Тя ме прибра и спаси живота ми. . . Когато оздравѣхъ, отидохъ въ Ханкоу и почнахъ да тегля ржчни колички. Следъ това имахъ

частие да бжда взетъ на служба отъ единъ господарь за постояненъ носачъ на посылката му. Но следъ нѣколко месеца този добъръ господарь напусна града и азъ трѣбваше да промѣня нѣколко души господари, докато най-после решихъ да бжда самостоятеленъ и постъпихъ въ полицията.

— Жененъ ли си?

— Не. Беднякътъ нѣма време да мисли за женитба, — отвърна той. После попита: — Имате ли нѣкоя снимка отъ майка ми? Когато му отговориха: „За съжаление, не“, той бѣ много разочарованъ и млъкна. Мохаяу не му показа веднага вързопитѣ съ дрехи, приготвени и оставени отъ майка му за него, за да не го огорчи твърде много още отначало; но Хуанъ-еръ бѣ станала, отишла бѣ безъ да продума въ задната стаичка и бѣ донесла отъ тамъ единъ голѣмъ синъ вързопъ, подавайки му го съ думитѣ:

— Това сж дрехи, приготвени отъ майка ти за тебе.

Гласътъ ѝ бѣше несигуренъ. Ченъ Санъ стоеше замаянъ и смутенъ предъ тази добре облѣчена девойка, изправена толкова близо до него. Тя развърза и отвори вързопъ, погледна момъка и се отдръпна. При вида на дрехитѣ, приготвени отъ майка му, Ченъ Санъ се заплака като дете; сълзитѣ му се лѣха неудържимо надъ оставенитѣ предъ него дрехи. Лифу и Мохаяу бѣха дълбоко развълнувани. Следъ известно време Мохаяу можа да каже:

— Майка ти искаше да научи где да ти ги изпрати. Трѣбва да ги пазишъ.

— Никога нѣма да ги нося, — каза презъ сълзи Ченъ Санъ.

И отъ съседната стая се чува ридания. Хуанъ-еръ бѣ изчезнала безъ да я забележатъ. Мохаяу погледна изненадано Лифу; но веднага заговориха за друго.

— Искашъ ли да останешъ на работа при насъ? — попита Лифу. — Ще ти даваме винаги

отпуска, за да можешъ да търсишъ майка си. Но трѣбва все пакъ да имашъ постоянна работа. Доколкото разбирамъ, ти не би желалъ да слугувашъ.

— Готовъ съмъ да върша всѣкаква работа, стига да мога да остана тукъ, гдето е живѣла майка ми, — каза Ченъ Санъ. — Ще ви бжда много благодаренъ, ако ми дадете каквато и да е работа. Възможно е и майка ми да се върне.

Лифу го попита знае ли да чете добре, защото възнамѣряваше да му даде писарска работа. Но Ченъ Санъ стана — по собствено желание — пазачъ на градината, защото каза, че може да си служи отлично съ огнестрелно оржие; той бѣше наистина отличенъ стрелецъ, получилъ награда при стрелкови състезания въ полицията. При все че нѣмаха нужда отъ пазачъ, г. Яо се съгласи да го назначатъ на тая длъжностъ.

Ченъ Санъ отиде въ селото си и се върна оттамъ съ известие, че майка му си била ходила преди една година и заминала отново неизвестно где. По-късно денемъ бѣше обикновено свободенъ, Ченъ Санъ отиваше при Мохаяу да пита, нѣма ли да се правятъ нѣкакви покупки или да се върши каквато и да е работа. Лифу му даваше книги за четене, а понѣкога и ржкописи за преписване, като му казваше да не се мжчи да ги рисува като везба.

Ченъ Санъ не намѣри майка си. И стана замисленъ и тжженъ. Той отказа да носи не само приготвенитѣ отъ майка му дрехи, но изобщо всѣкакви дрехи отъ подобенъ синъ платъ; и сдържа това си решение презъ цѣлъ животъ. Единъ день той донесе скжпъ коженъ куфаръ-възглавница, почти две стжпки дългъ, отъ ония куфари, въ които пушачитѣ на опиумъ носятъ при пжтуване наргилето си и ги използватъ сщевременно за възглавница, прибра тамъ дрехитѣ и го остави на леглото си, за да спи на него. Ноцетъ, когато не обикаляше градината, той работѣше усърдно — предъ сжщата лампа, предъ която майка му бѣ шила нѣкога за него — върху даденитѣ

отъ Лифу книги и ржкописи, като че си налагаше умишлено наказание. Тази лампа му бѣ дадена отъ Хуанъ-еръ. Той бѣ окачилъ предъ малката си стаичка до входа единъ две стѣпки дълъгъ скрижалъ съ надписъ, изработенъ собственоръчно отъ самия него, съ правилни, прилежно нарисувани букви — два стиха отъ добре известна поема:

Дърветата желаятъ покой, но вѣтроветъ не
искать да стихнатъ;
Синътъ желае да служи, но родителитъ му
не сжществува въ вече!

Почтително написано и прекадено съ темянъ отъ
Ченъ Санъ.

Той си мислѣше понѣкога за девойката, която му бѣ донесла вързопа съ дрехитъ и не следъ много узна, че тя е сестрана Лифу. Когато го срѣщаше въ двора на Моху, тя му заговаряше, но той я отбѣгваше. Моху каза на Лифу, че, откато бѣ написалъ разказа за сина на Ченма, Хуанъ-еръ бѣ станала много по-замислена и мълчалива и бѣ отклонила всички предложения за женитба, представени отъ майка ѝ, при все че бѣше двадесетъ и две годишна — тоестъ преминаваше общоприетата възраст за омжване. Тя бѣше често замечтана, съ мрачно и тжжно изражение. Явно бѣ, че се бѣ влюбила въ таинствения синъ на Ченма още преди да го види; сега, следъ като го бѣ видѣла, не изглеждаше разочарована.

Ченъ Санъ, отъ своя страна, не ухажваше ни една отъ прислужницитъ, и се държеше като женомразецъ. По-късно Моху узна, че, още докато билъ слуга въ Ханкоу, той напусналъ една кжца, само защото билъ преследванъ отъ една прислужница и искалъ да се отърве отъ любовта ѝ.

*

Презъ следната пролѣтъ Уханка бѣше често мрачна и замечтана. Тази промѣна, както и други нѣкои обстоятелства, не се изплѣзнаха отъ остроото око на Муланъ.

Положението на Уханка въ кжщата не бѣше таково на обикновена прислужница. И Кася, и г-жа Ценгъ знаеха, че Чайна я харесва; а понеже Суюнъ фактически не живѣше съ съпруга си, цѣлото семейство приемаше новото положение. Така бѣше много по-добре, отколкото ако би почналъ да ухажва нѣкоя жена вѣнъ отъ кжщи. Уханка бѣ научила вече всички обноски на девойка отъ добро семейство. Тя бѣше щастлива и доволна и Чайна я намираше понѣкога дори действително красива. Тя се обличаше много изискано, само че не си позволяваше да носи гривни и обици въ дѣлнични дни и дрехитъ ѝ не се шиеха при толкова добри шивачи; защото обичаятъ изискваше прислужницитъ да подражаватъ на господаркитъ си само доколкото е потрѣбно, за да бждатъ модерни, но не и дотолкова, че да имъ съперничатъ. На прислужничкитъ въ севернитъ области по онова време не се позволяваше да носятъ високи токове — право, запазено само за господаркитъ. Освенъ това, Уханка носѣше винаги кимонъ съ дълги ржкави, за да скрива белега на лѣвата си ржка, оставенъ отъ нажеженото желѣзо, съ което бившата ѝ господарка я бѣ изгорила. По примѣра и влиянието на Муланъ, всички сестри въ дома на Яо се отнасяха съ нея като съ равна. Но тя си бѣше все пакъ прислужница и никога не помисляше, че е нѣщо друго. Тежкото мзвало и мжчителни преживявания я караха да гледа отначало недовѣрчиво на тоя по-лекъ и по-приятенъ животъ. Като свикна съ новата обстановка, тя почна да приема съ благодарностъ обичайната учтивостъ между хората въ тоя домъ, но все още съ чувство, че не я заслужава. Радостта си отъ това

обществено издигане тя проявяваше съ желанието си да се поправи на другитѣ и съ все по-голѣмото си задоволство. Затова не научи изтънченитѣ преструвки на висшето общество. Свикнала съ последното мѣсто, тя бѣше искрено щастлива, че е получила предпоследното.

Вниманието на Чайна бѣше много ласкателно за нея. Следъ завръщането му, Муланъ го питаше често намѣрилъ ли е „девојката отъ планината“. Колкото повече се отчуждаваше отъ съпругата си, толкова повече той се сближаваше съ Суня и Муланъ, възприемайки тѣхния начинъ на животъ. Единъ день Муланъ загатна, че Уханка се приближава твърде много до неговия идеалъ за жената; Чайна се отнесе много сериозно къмъ това заплашване и почна да проявява особено внимание къмъ девојката, намирайки чистосърдечието ѝ за прелестна противоположностъ съ нрава на Суюнъ. Уханка бѣ минала отдавна приетата за омжване възраст и би трѣбвало да е омжжена досега. Тази грижа занимаваше както нея, така и господарката ѝ.

Ухажването на Чайна стана най-последно толкова явно, щото Свилена започна да закача Уханка, че е „девојката отъ планината“.

Единъ день и Кася каза на Муланъ:

— Виждамъ, че Чайна е много добъръ къмъ вашата Уханка.

Муланъ не отговори направо, а само попита:

— Знае ли мама?

— Завчера ми заговори по тоя въпросъ, — отвърна Кася. — Знаете ли какво каза? „Горкиятъ Чайна! Не трѣбваше да го оженимъ за тая жена. Сега нѣма кой да се грижи за него. Ако е серпозенъ мжжъ, трѣбва да се ожени отново. Уханка изглежда добросърдечна девојка. Ще бжде много по-добре да вземе нея, отколкото нѣкое чуждо и непознато момиче.“ Старата дама разглежда нѣщата много разумно.

— А какво мисли тате?

— Той не знае нищо.

— Ами Суюнъ? Въпросътъ е много сложенъ, — каза Муланъ.

— Какво да кажа? — отвърна Кася. — Пословицата казва: „Момъкътъ трѣбва да се ожени, девојката — да се вѣнчае.“ Споредъ мене, щомъ работата е започнала, трѣбва да се свърши. Уханка е добра девојка и добра партия. Вмѣсто да оставимъ да я взематъ други, по-добре ще е да я вземемъ ние. Не казвамъ това, защото и азъ съмъ била прислужница. Но нима прислужниците не сж човѣшки същества? Азъ ще говоря съ бащата. Ако Уханка не се омжжи за младия господаръ, това ще значи, че азъ не съмъ жена на по-стария. Чайна нѣма синъ, а това е неборимъ доводъ предъ бащата. Ако бащата се съгласи, Суюнъ трѣбва да се покори. Кой ѝ е забранилъ да роди синъ? Само че трѣбва да пазимъ тайната отъ нея до последния день.

Работата се усложни, когато Уханка намѣри свършено случайно своитѣ родители. Загубена още като шесть годишно дете и преживѣла страхотни изпитания, тя бѣ забравила напълно не само родителитѣ си, но и фамилното си име дори. Единъ день, когато бѣ отишла съ Муланъ въ парка за развлѣчения въ южния градъ, тя мина по единъ площадъ, който пробуди въ нея спомени отъ детинството ѝ. Пробуди ги каменниятъ мостъ надъ единъ старъ каналъ. Старитѣ дървета, надвесили надъ брѣга низкитѣ си клони, засѣнчваха малка врата съ черни и червени украси. Уханка извика веднага на носача да спре. После слѣзе и започна да се оглежда, припомняйки си тази позната отъ детинство обстановка. Сигурна бѣше, че е играла като дете на този мостъ — така добре ѝ бѣха познати неговитѣ плочи и желѣзния парапетъ! Всичко ѝ бѣше познато — низко сведенитѣ клони, отсѣчения дънеръ предъ входа, самия входъ, стѣпалата, гли-

нения корнизъ надъ вратата. Трепереща отъ вълнения, тя се обърна къмъ Муланъ:

— Това е нашата кжца! Увѣрена съмъ, че съмъ играла като дете подъ това дърво и на тоя мостъ.

Тѣ погледнаха надписа на вратата. Фамилното име на собственика бѣше Шу.

— Да, да! — извика Уханка. — Спомнямъ си сега, че баща ми се наричаше г. Шу.

Тя изпитваше неудържимо желание да се втурне въ тая кжца, но бѣше толкова развълнувана, щото не се осмѣли, а само потропа на вратата, като се обърна и каза на Муланъ:

— Ами ако не е?

Когато вратата бѣ отворена отъ една млада прислужница, Уханка се обърна пакъ и погледна Муланъ.

— Семейство Шу ли живѣе тукъ? — попита Муланъ.

— Да. Какво обичате? — Прислужницата огледа внимателно дветѣ дами и реши, че сж отъ висшето общество. — Кого желаете да видите?

— Щомъ този домъ е на г. Шу, бихъ желала да видя него може би, — каза стѣснително Уханка.

— Ще бждете ли любезни да съобщите за насъ? — каза Муланъ. — Това е госпожица Уханка Шу. Тя търси родителитѣ си. Бихте ли желали да влѣзете и да попитате господаря си дали нѣма изгубена дъщеря на име Уханка?

Вратата се затвори и Уханка изживѣ нѣколко тревожни мига на очакване.

Не следъ много вратата се отвори отново и отъ тамъ излѣзе единъ приведенъ старецъ съ очила и бѣла брада. Той погледна втренчено девойката, но не я позна, както и тя не можа да го познае.

— Какъ се казвате? — попита той.

— Уханка. Изгубвали ли сте нѣкога дъщеря съ сжщото име? Преди двадесетина години почти.

— На колко сте години?

— На двадесетъ и петъ.

Старецътъ помисли малко, после каза, дълбоко развълнуванъ:

— Моята Уханка ли си?

Той се поколеба, но скоро прострѣ треперещитѣ си ръце, за да я прегърне.

— Чедо! — промълви старецътъ. Следъ това се обърна, за да повика семейството си. Но нѣмаше нужда: една млада двойка — мъжъ и жена — бѣха излѣзли вече да видятъ бащата и дъщерята, които плачеха отъ радостъ.

— Това е братъ ти, а това снаха ти, — каза бащата. Уханка ги поздрави като чужди хора.

— Где е мама? попита тя.

— Майка ти . . . се помина . . . преди три години, — каза бащата.

Застанала край тѣхъ съ дъщеря си Аманъ, Муланъ бѣ поканена да влѣзе вътре; бащата поведе всички, като продължаваше да държи дъщеря си за ръка, сякашъ се страхуваше да не я изгуби отново.

Започна усърдно разпитване и разказване, но раздѣлата бѣ била толкова продължителна, щото всички си говорѣха още като чужди хора. Схващайки положението, Муланъ стана да си отиде съ думитѣ:

— Азъ ще си вървя вече съ малката. Свилена ще се грижи за нея.

— Кога да се върна? — попита Уханка.

— Сигурно ще искате да отпразднувате това радостно събитие, — каза любезно Муланъ. — Ще можешъ ли да дойдешъ утре да ми разкажешъ какъ си прекарала тукъ?

На следния день Уханка се върна и разказа на Муланъ за семейството си.

— Би ли искала да останешъ пакъ при насъ? — попита тревожно Муланъ.

— Не зная. У дома се чувствувамъ толкова чужда! Брагъ ми и снаха ми не изглеждаха доволни отъ връщането ми.

— Ако искашъ, можешъ да останешъ при тяхъ десетина дни за опитъ. Аманъ не се нуждае сега отъ особени грижи. Азъ мога да се занимавамъ сама съ нея.

Уханка отиде у дома си, но следъ десетъ дни се върна, като каза, че иска да остане при господарката си. Следъ смъртта на майката, този домъ не бѣше вече неичъ. Братъ ѝ бѣше единствениятъ останалъ живъ синъ. Баща ѝ бѣше старъ, а снахата, способна, но зла жена, управляваше кжщата и бѣше неприятно изненадана отъ пристигането на загубената зълва.

— Тя не се отнася никакъ добре къмъ стария ми баща, — каза Уханка. — Баща ми поиска тържествена вечеря въ деня на връщането ми, но тя каза, че не може да приготви нищо особено за толкова малко време. Баща ми каза тогава, че би желалъ да има поне малко ювки и тя отиде да ги приготви, като мърморѣше въ кухнята. По-късно баща ми призна скритомъ съ сълзи на очи, че има много непокорна снаха. Когато научи, че още не съмъ омжжена, братъ ми като че се разтревожи, а по-късно каза, че женитбата ми сигурно ще струва много пари.

— Заможни ли сж родителитѣ ти? — попита Муланъ.

— Иматъ малко имоти, но понеже баща ми е старъ, всичко се ржководи отъ братъ ми. Баща ми не вижда добре и снахата го храни както намѣри за добре. Ние, прислужницитѣ, имаме тукъ по-добра храна отъ тая на господаритѣ въ кжщата на баща ми.

— Какво е желанието на баща ти за тебе?

— Каза, че иска да ми намѣри добъръ съпругъ.

— Ще се съгласишъ ли да те омжжи той?

— Не, — каза решително Уханка.

— Би ли се страхувала отъ Суюнъ?

— Понѣкога си казвамъ, че е по-добре да си остана независима, отколкото да се хвърля въ ада съ отворени очи. Но ако вториятъ господаръ се отнася добре съ мене, ще бжде съвсемъ друго.

И така, Уханка си остана при Муланъ. Баща ѝ идваше често да я види, но братъ ѝ, доволенъ, че се е отървалъ толкова лесно отъ нея, не дойде ни веднажъ.

Следъ два месеца Муланъ забеляза, че Уханка е често неспокойна и неразположена. Тя предположи какво е станало и каза:

— Какво ти е, Уханке?

Девојката я погледна безъ да отговори и въздъхна.

— Чайна ли е причина?

Уханка закри лицето си съ ржце и каза:

— Трѣбва да ми простишъ, господарке. Не се осмѣлихъ да му се противопоставя.

Уханка кимна утвърдително.

— Какво ти каза?

— Каза, че втората господарка не му е жена, че е много самотенъ. Каза ми, че ще се ожени за мене, ако желая. Азъ бѣхъ отчаяна и се страхувахъ да не би баща ми да ме омжжи за нѣкого другиго.

— Тогава работата е наредъ. Нѣма защо да се страхувашъ отъ Суюнъ, щомъ Вториятъ господаръ е съ тебе. Тайтай и госпожа Чиенъ сж говорили вече по тоя въпросъ. Втората господарка нѣма деца и тате ще се съгласи, щомъ дветѣ дами одобряватъ.

Уханка вдигна погледъ, съ изразъ на голѣмо облекчение.

— Трѣбва да ми помогнете, млада господарке, — каза умолително тя. — Нѣма вече връщане назадъ. Ако родителитѣ не се съгласятъ, азъ ще туря край на жалкия си животъ.

— Не се бой, — каза Мулангъ. — Азъ говорихъ вече съ госпожа Чиенъ.

— Ще ви бжда благодарна цѣлъ животъ. Само не издавайте тайната ми, моля ви се! Не казвайте никому, и на Свилена дори.

— Откога е това?

— Отъ единъ-два месеца вече, — каза Уханка, като скри отново лице.

— Трѣбва да побързаме тогава, — каза Мулангъ.

*

Любовта на Чайна съ Уханка и отчуждеността между него и жена му се отрази и въ отношенията му къмъ неговия шурей. Той се бѣ върналъ пакъ въ Пекингъ и работѣше въ единъ инспекторатъ, но бѣ скжсалъ съ Хуайю и неговия кръгъ, за най-голѣмо разочарование на Суюнъ. Хуайю бѣ уволненъ поради най-неочаквано стечение на обстоятелствата. Следъ смъртта на председателя Юанъ всички усилия на Ингингъ да се сприятели съ шестата му наложница бѣха изгубили значението си. Ако Хуайю не бѣ билъ въ Шанси при избухването на монархическото движение, сигурно би се присъединилъ къмъ монархиститѣ. Когато Юанъ умрѣ, Хуайю почна да говори, и тайно, и явно, че председателятъ билъ честолюбивъ старецъ, който не разбиралъ духа на времето и „демократическитѣ сили“. Следъ идването на власт на кликата Анфу, Хуайю се сблужи съ Цао, който стана министъръ на съобщенията и назначи приятеля си за съветникъ въ своето министерство. Понеже по това време властвуваше изключително кликата Анфу, той заемаше три-четири длъжности едновременно и получаваше повече отъ хиляда и петстотинъ долара месечна заплата.

Недоволенъ отъ това, Хуайю имаше по-голѣми стремежи. Той разбираше, че въ таква смутни вре-

мена истински властникъ е този, който има топове и командува войска. Той би могълъ да стане истински управникъ на нѣкоя област само чрезъ тѣсно сътрудничество съ нѣкой голѣмъ пълководецъ. За управляващата класа китайскитѣ области продължаваха да сж все още много „богати“, тоестъ много доходни. Прѣкото управление на нѣкоя област бѣше за предпочитане предъ държавна служба въ Пекингъ. Хората рѣдко можеха да допустнатъ, че управителятъ на нѣкоя далечна област може да натрупа състояние, достигащо понѣкога десетки милиони.

И така, Хуайю и Ингингъ се заловиха да се сприятелятъ съ нѣкой си генералъ Ву отъ Тиенцинъ. Генералтъ бѣ очарованъ отъ Ингингъ. Нѣкои разправяха, че Хуайю подарилъ официално Ингингъ на генерала, както ставаше често въ политиката; други твърдѣха, че Ингингъ продължава да е негова жена; обаче външната форма нѣмаше никакво значение; Ингингъ бѣше фактически любовница на генералъ Ву, разхождаше се съ колата му и живѣеше съ седмици въ неговия домъ. Тѣ като че се забавляваха да възмущаватъ общественото мнение съ държането си. Въ това възмутително поведение участвуваше и Суюнъ, макаръ и не така очебийно.

По това време, обаче, въ страната кипѣше политическа буря, избухнала отъ едно студентско движение противъ управляващата клика Анфу.

Съставена отъ много дейни, продажни, интригуващи и безсъвѣстни, но приятни и способни общественици, тази клика бѣ изпълнила краткотрайното си двегодишно управление съ такъвъ ненадминатъ брой отвратителни постѣпки, между които трѣбва да се споменатъ преговоритѣ за заема Нишихара, при финансовия министъръ Уангъ Кеминъ, сжщиятъ, който стана презъ 1938 година председателъ на пекингското правителство, щото името ѝ стана въ съвременната история синонимъ на най-голѣма поквара.

Въпрѣки тѣзи заеми, сключвани винаги подъ предлогъ на неотложни възстановителни мѣроприятия, като напримѣръ постройка на желѣзници, откриване на мини, подпомагане на гладуващитѣ, борба съ чумата или покупка на въоръжение, правителството бѣше винаги бедно. Заплатитѣ на чиновницитѣ, учителитѣ и професоритѣ, както и тия на дипломатитѣ въ чужбина се изплащаха винаги съ голѣми закъснения. Всѣки заемъ даваше поводъ за учредяване нова служба за настаняване милионъ синове, братя, племенници и протежета на висшитѣ чиновници, при което назначенитѣ имаха вече длъжностъ другаде и не се смѣтаха длъжни да се явяватъ дори въ канцелариитѣ си.

Но „възраждането“ бѣ оказало вече своето въздействие. Пробуждането на политическо съзнание у китайската младежъ се прояви въ избухване възстание противъ пекингската управляваща класа и самото правителство, което постъпваше все още споредъ старата мъдростъ: „и единъ день само да си калугеръ, ще биешъ камбаната презъ тоя день“; една управляваща класа и едно правителство, които нѣмаха никакво уважение въ страната, не даваха никакви изгледи за спасяване отъ политическото разединение и финансовия хаосъ и, най-главно и най-лошо, нѣмаха надежда въ Китай, нито въра въ себе си.

На 4 май 1919 год. три хиляди студенти минаха изъ пекингскитѣ улици, опожариха къщата на министъръ Цао, набиха единъ неговъ привърженикъ и предизвикаха обща стачка, смѣна на правителството и отзоваване на китайската делегация отъ Версайлската конференция. Отъ този день започва прѣкото участие на младия Китай въ политическитѣ събития на страната.

Движението се залови о въпроса за връщането на Шантунгъ подъ китайска власть, следъ като Япония бѣ взела презъ Свѣтовната война германската колония Цингтао. Като последица отъ бунта на

4 май, въпросътъ за Шантунгъ бѣ останалъ неразрешенъ отъ Версайлската конференция и трѣбваше да бжде уреденъ по-късно въ Вашингтонската конференция отъ 1921 година. Китай бѣ изигранъ отъ Франция и Великобритания, които бѣха обещали съ таенъ договоръ Шантунгъ на Япония, при все че и Китай бѣ билъ тѣхенъ „сюзникъ“ и бѣ изпратилъ въ Франция стотина хиляди работници презъ войната. Между китайското правителство на Анфу и Япония бѣ сключено сжщо такова тайно споразумение. Преди една година, когато японското злато се лѣеше като небесна мана въ ржцетѣ на правителството Анфу подъ формата на заема Нишихара, японскиятъ министъръ на външитѣ дѣла бѣ убедилъ Чангъ, китайски посланикъ въ Токио, да се съгласи съ отстъпването областта Шантунгъ на Япония. Срещу отпустнатия заемъ отъ двадесетъ милиона долара, правителството на Анфу се бѣ съгласило съ това искане и китайскиятъ посланикъ бѣ приподписалъ условията съ четири думи: „Съгласяваме се съ удоволствие“. Когато тази спогодба бѣ представена на Версайлската конференция, и китайската делегация дори не можа да каже нищо.

Когато вестта за това събитие се узна въ Китай, надъ главитѣ на водачитѣ отъ правителството Анфу, особено надъ трима отъ тѣхъ — Цао, посланика въ Токио Чангъ и бившия посланикъ въ сжщия градъ, Лу, сега управителъ на една китайско-японска банка, — се разрази страхотна буря огъ народно възмущение.

На 3 май вестницитѣ напечатаха съобщение, че правителството Анфу е телеграфирало на китайската делегация въ Версайлъ да се съгласи съ отстъпването на Шантунгъ. За седми се подготвяше грандиозна студентска манифестация и полицията се залови да арестува веднага водачитѣ. Арестуването на студентката Чиенъ накара водачитѣ да измѣнятъ програмата и да започнатъ демонстрациитѣ

си още следния денъ — четвърти май. Въ единъ часа предъ Тиенманъ се събраха студенти отъ тринадесетъ университета и лица, съ плакати: „Долу предателитъ!“ Студентътъ Ши се качи на една платформа, захва пръста си и написа съ собствена си кръвъ на едно бѣло знаме думитъ: „Върнете ни Цингтао!“

Шествието се превърна скоро въ погребално шествие за „предателитъ“ Цао и Чангъ, защото манифестантитъ носѣха две бѣли знамена, каквито се носятъ при погребение, съ стихове:

Понеже продадоха страната си за лични
изгоди,
потомцитъ на Цао не ще иматъ надгробенъ
надпись.

Понеже ласкаеха умишлено чужденцитъ,
главитъ на Чанговитъ незаконни синове
ще се платятъ скжно.

Шествието трѣбваше да мине презъ легационния кварталъ, но понеже преговоритъ за тая цель пропаднаха, тълпата, отклонена отъ своя пжть, се втурна къмъ двореца на предателя Цао. Самиятъ Цао разискваше въ това време сключването на новъ японо-китайски договоръ съ министра на въшнитъ работи Чангъ. Домътъ се пазѣше строго, вратитъ бѣха заключени. Но нѣкои студенти се прехвърлиха презъ стенитъ и спечелиха на своя страна пазачитъ съ пламенното си родолюбие. Вратитъ откъмъ задния входъ се отвориша. Цао бѣ успѣлъ да избѣга, а Чангъ се бѣ скрилъ въ едно буре въ двора, но бѣ откритъ, измъкнатъ, познатъ по мустачкитъ си и битъ почти до смъртъ. Разочарована, че не е намѣрила главния предателъ, тълпата разби вратитъ, прозорцитъ и мебелитъ, а следъ това подпали кжщата.

По това време г. Фу бѣше министъръ на въз-

питанието. Министерството на възпитанието бѣше „най-бедното“ и най-малко търсено отъ всички министерства, защото тамъ нѣмаше сдѣлки, а имаше много разправии съ студентитъ; затова Анфу го бѣ оставилъ на човѣкъ, чуждъ на кликата му. Когато тълпата почна да се разпрѣсква, полицията задържа тридесетъ и двама души студенти. Пръсна се слухъ, че тѣ сж екзекутирани, а Пекингския народенъ университетъ — затворенъ. Понеже преговоритъ за освобождаването на студентитъ пропаднаха, г. Фу подаде оставка, заедно съ четирнадесетъ души директори на учебни заведения, и студентитъ бѣха освобождени.

Развоятъ на събитията се превърна въ пълна победа за студентитъ. Движението се разрастна много бързо, родолюбивото дѣло бѣ възприето отъ търговскитъ камари въ всички по-голъми градове и веднага бѣ обявена народна стачка. На 10 юний тримата главни виновници — Цао, Чангъ и Лу — бѣха уволнени, а на 28 китайската делегация въ Парижъ бѣ отзована отъ Версайлската конференция.

Хуайю отиде да посети Цао въ хотелъ Вагонъ-ли, гдето последниятъ се бѣ укрилъ. Отъ страхъ предъ народния гнѣвъ, Цао и привърженицитъ му бѣха решили да търсятъ убѣжище въ Тиенцинъ и Хуайю замина заедно съ тѣхъ, по други подбуди. Малко по-късно го последваха и Суюнъ и Ингингъ. Чайна попита жена си защо заминава, на което тя отвърна:

— Това не е твоя работа.

Още на другия денъ следъ заминаването на Суюнъ, незаконната дъщеря на баща ѝ, малката Тайюнъ, дойде на гости у Муланъ. Тя бѣше вече седемнадесетъ годишна девойка и живѣеше съ майка си и баща си въ Пекингъ. Колкото странно и да се стори, стариятъ г. Ню се бѣ раздѣлилъ най-неочаквано, на шестдесетъ години, отъ жена си, като бѣ прибралъ повечето пари и бѣ заживѣлъ открито

съ майката на Тайюнь, Фуня, която бѣше много по-млада. Самата Тайюнь бѣше съ много крайши разбирация, истинска представителка на поколѣнието, израстнало презъ 1919—1920 година. Децата на покваренитѣ мандарини следваха понѣкога примѣра на бацитѣ си, но твърде често ставаха искрени бунтовници и неотстъпчиви сѣдии на родителитѣ си. Въодушевена отъ новитѣ разбирация, Тайюнь осждаше нѣкогашния мандарински животъ съ убеждението и непримиримостта на всѣки отстъпникъ. Понеже семейнитѣ връзки се смѣтаха за „феодални разбирация“, тя говорѣше на майка си, баща си, сестритѣ си, снаха си и братъ си Хуайю съ необикновена откровеностъ. Тя бѣше привързана къмъ баща си, защото го смѣташе чистосърдеченъ простъ човѣкъ, но признаваше съ готовностъ престѣпния произходъ на богатството му и се съгласяваше, че е единъ отъ покваренитѣ сановници, заслужаващи да бждатъ застреляни отъ революционеритѣ. Тя имаше дрезгавъ, почти мъжки гласъ, низко остригани коси, бѣло палто и кжса до надъ колѣнетѣ черна пола — общоприетото облѣкло на студенткитѣ по онова време. На Муланъ се стори, че слуша невѣроятна приказка.

— О! — каза Тайюнь. — Когато узна, че Чангъ билъ битъ отъ студентитѣ, братъ ми се скри, заключи се въ стаята си и не посмѣя да се покаже навънъ. На другия день дойдоха да го повикатъ отъ името на Цао. Той си обрѣсна мустацитѣ, преоблѣче се, измѣни до неузнаваемостъ външния си видъ и само така се реши да излѣзе. Нали знаете — Цао, Чангъ и всичкитѣ имъ привърженици иматъ модерни мустачки! По тия мустачки познахме Чангъ, когато се бѣше скрилъ въ бурето. Когато се върна вкжщи, Хуайю каза на снаха ми, че се намиратъ въ опасностъ.

— На коя снаха? На жена си ли, или на наложницата? — попита Муланъ.

— На снаха ми, разбира се. Другата е за мене само Ингингъ. Трѣбваше да чуete какъ заекваше братъ ми, когато ме мѣмрѣше за участието въ демонстрациитѣ! Той каза, че постѣпкитѣ на тия студенти сж неокачествими, затова ще трѣбва да се прибере въ хотелъ Вагонъ-ли, за по-голѣма безопасностъ. Нали знаете — той заеква като баща ми, когато е възбуденъ; а дебелитѣ му устни се отпускатъ като риби — цѣлото ни семейство, включително и азъ, имаме дебели устни... Да, той заекваше и ругаеше, а азъ си седѣхъ и го слушахъ усмихнато; тогава той се обърна къмъ мене: „Студенти и студентки, които не искатъ да учатъ и не уважаватъ властта!“ „Не уважаваме една преда телска власть, разбира се!“ отвърнахъ азъ. „Нима одобрявашъ предаването на Шантунгъ?“ Опитахъ се да споря съ него. Но той възрази веднага: „Какво разбирашъ ти отъ политика?“ „Разбирамъ поне това, че е престѣпно човѣкъ да продава страната си. Само хора съ продадена съвѣсть могатъ да се съгласятъ съ отстъпването на Шантунгъ.“ Той се ядоса още повече и ми каза: „И това било студентки — да се влачатъ изъ улицитѣ съ мъже, като паднали жени! Безсрамници!“ „Ти ли мислишъ, че една студентка, която се движи изъ улицитѣ съ студенти, е безсрамница! Не забравяй, че не идвамъ отъ Тиенцински вертепъ!“ При тия думи Ингингъ се изчерви, а снаха ми ме погледна изненадано и втрещено.

— Нима се осмѣли да кажешъ това? — попита Муланъ.

— Защо ще се страхувамъ? Той не може да ми стори нищо. Не ми трѣбватъ паритѣ му, не искамъ да бжда богата дама. Азъ мога да си изкарвамъ прехраната сама. Никога не съмъ искала да зная Ингингъ; наричамъ я на име, защото не искамъ да я призная за снаха; не азъ се страхувамъ отъ нея, а всжщностъ тя се страхува отъ мене.

— Какво знаешъ по слуховетъ за отношенията ѝ съ генералъ Ву? Върни ли сж?

— О! — възрази Тайюнь. — Казватъ, че сме били комунисти, че сме имали общи съпрузи и съпруги! Всъщностъ, комунисти въ това отношение сж братъ ми и генералъ Ву, защото иматъ обща жена. Нѣма защо да крия нѣщо, което всички въ Пекингъ и Тиенцинъ отдавна знаятъ. Той подари Ингингъ за любовница на генералъ Ву, а когато генералътъ ѝ се насити, братъ ми може да си я получи за известно време. Тя се хвали сама съ това. Единъ день Хуайю ѝ каза предъ мене и предъ жена си, че единъ приятелъ го питалъ върно ли е това, което се говори; и знаете ли, какво отговори Ингингъ? „Нека разправятъ каквото искатъ! Това е само отъ завистъ. Много дами биха желали да бждатъ любовници на генерала, но не могатъ.“ Нѣма да повѣрвате, но е свършено върно, че генералътъ кани често братъ ми и Ингингъ на вечеря, а следъ вечеря братъ ми се извинява подъ нѣкакъвъ предлогъ и си отива съ усмивка, оставяйки Ингингъ и генерала да играятъ на карти по цѣла нощъ. Миналата пролѣтъ тя прекара седмьосемь дни въ дома на генерала. Това бѣше началото на връзката между тѣхъ.

— Мислишъ ли, че и Суюнь има нѣщо общо въ цѣлата история? — попита Муланъ. — Трѣбва да ми кажешъ истината. Не ще я кажа никому, но трѣбва да се погрижа все пакъ за запазване честѣта на девера ми.

— Не зная, — каза Тайюнь. — Зная само, че въ Тиенцинъ ходятъ навсѣкжде заедно.

— Снаха ти тукъ ли си остана?

— Да, остана вкжщи съ децата. Никой нѣма да ѝ направи нищо.

Муланъ бѣше толкова забавно изненадана отъ тази бунтовница отъ семейство Ню, че я покани да идва по-често.

Такъвъ бѣше тогавашниятъ Китай. Невъзможно бѣше да се каже, кои сж по-странни — старитѣ ли или младитѣ. Настъпила бѣ пълна провала на всички ценности. Старото поколѣние бѣше невежо и покварено, младото — бунтарско и грубо. Но старитѣ бѣха изгубили надежда и въ Китай, и въ себе си, дотато младитѣ имаха безгранична вѣра въ бждещето. Кой другъ, ако не младитѣ, може да има надежди и възторгъ? Отхвърлили всички ограничения на миналото, тѣ изглеждаха невъзпитани и груби. И не бѣха културни безспорно; но имаха буйна кръвь и чисти сърдца.

Демонстрацията на четвърти май бѣ начало на многобройни студентски вълнения, които избухваха при всѣка народна криза, когато прекалено хладнокръвното старо поколѣние, управляващо още Китай, постъпваше по начинъ, който възмущаваше и предизвикваше къмъ бунтъ прекалено буйната младежъ. Както винаги, старитѣ се възмущаваша, че младитѣ не гледатъ науката си, а младитѣ се оплакваха, че старитѣ не сж годни да управляватъ. Това бѣше вѣчната борба между млади и стари, само че въ много по-остра форма; рушителното безсрамие на старитѣ подхранваше неотклонимо бунтарството на младитѣ. Много по-късно, едва презъ 1927 г., когато Куоминтангътъ успѣ да капитализира огромнитѣ сили на младежкото родолюбие и въодушевление, националната революция наследи проваления пекингски строй.

Една отъ тия именно студентски демонстрации измѣни живота на Муланъ и на други герои отъ нашия разказъ.

*

Муланъ не можеше да не съобщи на сестра си и на Лифу възмутителния животъ на Ингингъ, а пъкъ и самата Тайюнь отиде на гости въ градината на г. Яо.

— Защо върши братъ ви тия нѣща? — попита Лифу. — Той има достатъчно добро положение.

— Той ли? — каза Тайюнъ, като наблегна презрително на тая дума. — Тия кучета, сегашнитѣ чиновници, не се задоволяватъ, ако не станатъ милионери. Мандаринитѣ съ дълги роби зависятъ сега отъ военитѣ съ кожени колани. Братъ ми иска да спечели още по-голъмо богатство, затова е намислилъ да стане „баджанакъ“ на нѣкой пълководецъ.

Думата „баджанакъ“ — чи уе — се употрѣбваше като презрително насмѣшливо прозвище на мжжъ, който продава жена си или сестра си на нѣкой пълководецъ, за да може да напредне въ службата си.

— Вие сте писателъ, — каза Тайюнъ. — Защо не ги опишете?

— Трѣбва да внимавашъ, — побърза да се намѣси Мохуау, като се обърна къмъ съпруга си.

— Нѣма отъ какво да се страхувамъ, — отвърна Лифу. — Цѣлиятъ народъ е възмутенъ отъ тая клика.

— Но мнозина привърженици на Анфу сж все още на власть. А Хуайю е донегде и нашъ сродникъ, — възрази жена му.

— И вие имате феодални разбирания още, — каза Тайюнъ. — Ами че Хуайю ми е несжщъ братъ; но какво отъ това?

— Нѣмате ли нѣщо противъ, наистина, ако го опиша? — попита Лифу.

— Да имамъ нѣщо противъ ли? Напротивъ, ще ви дамъ всички необходими сведения.

Муланъ гледаше предъ себе си и не каза нищо.

— По начало, тия кучета трѣбва да бждатъ винаги изобличавани, — каза Мохуау. — Но трѣбва да се съобразишъ съ това, че Хуайю ни е роднина. Не бива да го изложишъ съ сжщинското си име. Защо не кажешъ нѣкому другиму да го опише?

— Тия псета нѣма да се спратъ, ако не ги спремъ, — каза Лифу.

— Ти си биологъ. Защо не се занимавашъ съ бактериитѣ и спруветкитѣ си? — каза жена му.

— Бактериитѣ ли? — възрази Лифу. Азъ познавамъ само два вида бактерии. Типъ А: които сж вече „баджанаци“ на нѣкой пълководецъ; типъ Б — които се стремятъ, но засега не сж успѣли още да станатъ такива баджанаци. Това сж бактериитѣ, които разяждатъ днесъ Китай.

— Лифу, — намѣси се Муланъ, — ти си видѣлъ много малко, затова се чудишъ толкова много. Такива паразити сжществуваатъ навредъ. Нима не знаешъ, че единъ човѣкъ получи орденъ отъ френското правителство за покровителствуване напредъка на източната и западната култура, а всжщностъ дължеше издигането си само на обстоятелството, че бѣ подарилъ една наложница на председателя Юанъ?

— Това бѣше нѣщо съвсемъ друго, — възрази Лифу. — Той не подари собствената си любовница, а просто купи една гейша, която се харесваше на Юанъ, и му я подари. Ще се съгласишъ, че има известна разлика. Той не е билъ толкова безсраменъ.

Когато видѣ, че Лифу не може да бжде разколебанъ, Мохуау се опита поне да сключатъ една спогодба: Лифу трѣбваше да си послужи съ измислено име, като каже истинското си име само на издателя. Имената на Хуайю, Ингингъ и генерала трѣбваше да бждатъ сжщо така изкусно прикрити. Ингингъ щѣше да бжде наречена „Йениенъ“, което значи ластовица, а Хуайю — Писенпо, което значи сжжпоцененъ камъкъ.

Лифу написа разказа и накара Ченъ Санъ да го препише. Той се постара да го напише въ стила на традиционнитѣ приказки и подчерта особено старателно прелѣстителността на Ингингъ. Не се споменава дали разказътъ е измисленъ или предава действителна случка, но Ингингъ можеше лесно да

се познае. Мустачкитѣ на Хуайю се споменяха също тѣкоде често и изрично се подчертаваше, че той е издръжникъ и подчиненъ на предателя Цао.

Разказътъ бѣ напечатанъ въ единъ пекингски вестникъ; и много читатели предположиха, а нѣкои смѣтаха съ положителностъ, че Йенисенъ е Ингингъ.

Когато Ингингъ показа разказа на генералъ Ву, той се смѣ отъ сърдце.

— Но това е отвратително! — каза Ингингъ.

— Напротивъ — много е ласкателно за красотата ти! — каза генералътъ. Той се радваше тайно, че е представенъ като „романтична“ личностъ, способна да ухажва на такава възраст младитѣ дами. Не виждамъ нищо неприятно. Освенъ това, написаното е само разказъ, а не дописка.

Най-ядосанъ бѣше Хуайю. Но той смѣтна, че е неудобно да предприеме открито разследване на случката, защото по този начинъ би призналъ публично, че е „Пиенпо“. Все пакъ писа на единъ свой приятелъ, висшъ чиновникъ въ Пекингъ, да узнае кой е авторътъ и да го накара да се извини, или най-малко редакцията да даде обяснение, че въ случая се касае само до измисленъ разказъ, съ който не се хвърля сѣнка върху никонъ съвременни личности. Приятелътъ му обаче се изсмѣ и не предприе нищо сериозно. Той попита само за името на автора, но понеже редакторътъ бѣше приятелъ на Лифу и на г. Фу, отказа да съобщи името на сътрудника си, като заяви, че — ако Хуайю се е позналъ въ образа на Пиенпо — ще трѣбва да заведе дѣло за обида и клевета. Явно бѣ, че Хуайю не би могълъ да стори това, безъ да привлече още повече общественото внимание върху себе си, а пъкъ издателятъ имаше, освенъ това, и мълчаливата закрила на г. Фу, който — макаръ че си бѣ далъ вече оставката като министъръ на възпитанието — имаше все още много влиятелни приятели. Така че, Хуайю трѣбваше да трепери въ безполесна яростъ и да се задоволи съ

подозрението, че несжщата му сестра Тайюнь има прѣстъ въ цѣлата история. Едва нѣколко месеца по-късно той можа да узнае кой е истинскиятъ авторъ на разказа и се закле да отмъсти.

По това време въ Пекингъ съществуваха многобройни „бюра за новини“, създадени само съ цель да получаватъ месечна издръжка отъ нѣкоя правителствена група безъ да вършатъ нѣщо, или съществувайки просто като заведения за узаконенъ и уреденъ шантажъ; всички правителствени първенци се стремѣха да бждатъ въ добри отношения съ тия бюра. Всѣки новъ заемъ, който падаше като дъждъ въ пекингската финансова пустиня, бѣше за тѣхъ истинска благодать, защото правителството не пропускаше да „понамаже“ всички тия бюра. Нѣкои отъ тѣхъ получаваха издръжка отъ най-различни източници, понѣкога и отъ дветѣ противоположни групировки. Едно отъ тия бюра за новини принадлежеше на неприятелитѣ на кликата Анфу. Прочитайки разказа на Лифу, това бюро видѣ веднага възможностъ да нанесе тежъкъ ударъ на групата Цао-Чангъ и напечата успоредна история съ истинскитѣ имена на Хуайю и Ингингъ, споменяйки само за „нѣкакъвъ генералъ“. Приятелътъ на Хуайю бѣ дочулъ предварително за този новъ разказъ, за който се разговаряше по всички обѣди и вечери и се бѣ опиталъ да подкупи бюрото; но подкупътъ бѣ отказанъ.

Разказътъ бѣ напечатанъ тѣрде скоро въ нѣколко пекингски ежедневника. Въ този разказъ се споменяха три пѣти, и то твърде оскърбително, и името на Суюнъ. Този пѣтъ генералътъ се ядоса не на шега и можѣ да бжде убеденъ да предприеме нѣщо. Не можеше да се очаква добро отъ раздуване на случката, но трѣбваше да се наложи все пакъ нѣкакво наказание, за удовлетворение чувството на мъсть и заякчаване „престижа“ на генерала. Генералътъ не можеше да поиска прѣка намѣса

отъ Туанъ, защото бѣше съ „манджурската“ група, която се сговаряше сега заедно съ групата Чили противъ генералитѣ отъ групата Туанъ Анхусей. Но той писа частно писмо до Ву, пекингски полицейски началникъ, да закрие бюрото за новини. Ву бѣше близъкъ приятель съ привърженицитѣ на Анфу и пристъпи веднага къмъ действие. Бюрото бѣ закрито, но редакторътъ не загуби нищо, защото откри веднага ново бюро, подъ друго име. Единствената последица отъ това бѣ, че пекингскитѣ бѣбривци имаха новъ поводъ за сплетни и историята съ Ингингъ се прсвърна въ всеобщъ скандалъ.

Вмъкването на Суюнъ въ този скандалъ бѣ свързано съ непосредствени последици. Тайюнъ отиде на гости у приятелитѣ си и разказа настроението на баща си следъ прочитане разказа.

— Докато четѣше, лицето му преблсдняваше все повече и повече. Ние бѣхме съ мама въ сжщата стая, защото току-що бѣхме закусили; и понеже бѣхме чели вече вестника, азъ знаехъ какво чете баща ми. „Ето още единъ вестникъ съ сжщата история, татко“, казахъ азъ. Но той не поиска да го вземе, а хвърли и първия съ глухо рѣмжане. „Ето какво направиха братъ ти и сестра ти! Такава неприятностъ за семейството ни! Но азъ зная, че това е работа на Ингингъ, а не на Хуайю.“ Той видѣ, че се усмихвамъ и ме погледна втренчено. „А ти, чернодрешко, за какво се смѣешъ?“ „Трѣбва да бждемъ справедливи, татко“, казахъ азъ. „Сътрудничеството на братъ ми съ предателя Цао сжщо не прави честь на семейството ни.“ — „Отгдѣ знаешъ, че Цао е предатель?“ — „Щомъ цѣлата страна го нарича предатель, сигурно трѣбва да е такъвъ“, казахъ азъ. Баща ми ме погледна строго, безъ да каже ни дума повече. Азъ се опитахъ да го развеселя и казахъ: „Всичкитѣ ти деца не сж лоши, татко. Ще ми позволишъ ли да стана любовницѣ на нѣкой генералъ?“ Той ме погледна изненадано и

възрази: „Не. Защо?“ — „Шегурахъ се“, отговорихъ азъ. „Ти казваше винаги, че братъ ми и сестра ми приличатъ на майка си.“ — „Да“, съгласи се той. „Тѣ сж отъ рода на оная старица. Азъ нѣмамъ нищо общо съ тѣхъ.“ Той мрази майката на Хуайю и Суюнъ и започна да хули първата си съпруга, а майка ми и азъ слушахме мълчаливо какъ ругасе другата ми майка. Моята майка бѣше доволна, разбира се, безъ да проявява това.

Но тази случка засегна много повече Чайна и името на семейство Ценъ.

— Кой е писалъ този разказъ? — попита Чайна, щомъ видѣ Суня и Мулачъ.

— Отгдѣ да знаемъ? — каза Суня. Муланъ не каза нищо. Уханка знаеше сжщо кой е авторътъ на статията, но не го издаде.

— Предполагамъ, че е Лифу, — каза Чайна.

— Защо мислишъ така? — попита Муланъ.

— Така ми се струва. Защото той винаги е мразилъ Хуайю.

— Дори да е билъ той, въ неговия разказъ нѣмаше нищо противъ втората етърва.

— Не се страхувай, — каза Чайна. — Азъ не искамъ да имамъ вече нищо общо съ Суюнъ. Имамъ намѣрение дори да дамъ съобщение въ вестницитѣ, че съмъ прекъсналъ всѣкакви връзки съ нея.

Той погледна къмъ Уханка, която вдигна глава съ нескрита радостъ. Но Суня се намѣси:

— За такава стѣпка ще трѣбва да получишъ съгласието на татко, Вторий брате. А ние се стараемъ да скриемъ тия неприятности отъ него, защото не знаемъ какъ ще ги посрещне. Той е толкова боленъ, както знаешъ!

— Много е тежко, наистина, — каза Муланъ. — Ако татко знае, че името ни е замѣсено въ държането на Суюнъ, той сигурно ще побърза да се откаже отъ нея, както желаетъ да постѣпишъ и ти. Но, отъ друга страна, той е толкова слабъ, щото

такова вълнение би могло да ускори края му. Ако не му кажемъ и той узнае пъкакъ това по-късно, ще ни укори, защото този въпросъ засѣга доброто име на цѣлото семейство.

— Тази стѣпка ще трѣбва да се направи все пакъ, рано или късно, — каза Чайна. — Ако не си измий ръцетѣ отъ тая жена, тя може да ме влѣче въ нѣщо още по-лошо. Какъ ще гледамъ другаритѣ си, когато отивамъ на работа? Азъ ще се разведа и ще се ожения за Уханка, вмѣсто да я държа като наложница.

При тия думи Уханка побърза да излѣзе отъ стаята, а Муланъ си спомни, че тоя бракъ не може да се отлага много.

— Уханка е сжщо отъ добро семейство, — каза тя, — и ти трѣбва да се оженишъ за нея както подобава. Споредъ мене, трѣбва да се посъветвашъ по тоя въпросъ съ мама и Кася.

Чайна отиде при майка си и каза, че е решилъ да се разведе съ Суюнъ и да се ожени за Уханка. Госпожа Ценгъ знаеше позора, нанесенъ на семейството отъ поведението на Суюнъ, и подозираше, че съ Уханка се е случило нѣщо, при все че Муланъ не бѣ казала истината и на нея дори. Затова смѣтна, че ще трѣбва да спаси семейството си отъ двоенъ скандалъ и реши да отиде съ Кася, за да съобщатъ заедно на общия си съпругъ неприятната вестъ.

По това време г. Ценгъ бѣше обикновено принуденъ да лежи. Странно бѣ, че слабичката г-жа Ценгъ понасяше старостъта по-леко. Кася подготви почвата, като спомена, че Чайна нѣма синъ; г. Ценгъ прояви като че склонность да разгледатъ тоя въпросъ.

Когато влѣзе малко по-късно съ Чайна, г-жа Ценгъ каза:

— Струва ми се, че вториятъ ни синъ страда

твърде много, защото нѣма кой да се грижи за него. Освенъ това, втората ни снаха е бездетна.

— Муланъ има една прислужница, Уханка, — каза г-жа Ценгъ. — Нис, възрастнитѣ, сме я наблюдавали и смѣтаме, че тя е подходяща девойка, безъ „чудновати черти“ въ права си. Тя ще бжде добра съпруга за нашия Чайна. И е съгласна да се омжи за него.

Чайна мълчеше, като се уповаваше на влиянието на дветѣ жени.

— Да я вземемъ тогава, — каза г. Ценгъ. — Съгласна ли е Суюнъ?

— Татко, — обади се Чайна, — азъ искамъ да се ожения за Уханка, да я взема за законна съпруга, а не за наложница. Всжщность, тя не е прислужница. Тя е намѣрила вече родителитѣ си, които сж заможни хора . . . Азъ искамъ да се разведа съ Суюнъ.

— Защо? — попита бащата. И добави веднага: Ами ако семейство Ню не се съгласи?

— Ще трѣбва да се съгласи.

— Защо? Какви основания ще изтъкнешъ? Чайна погледна майка си, която каза:

— Не искаме да ти кажемъ всичко и те молимъ да не се тревожишъ. Смѣтай, че тя не ни е роднина вече. Така ще бжде по-добре за името на нашето семейство.

— Какво има всжщность? — попита бащата.

— Опитахме се да не ти казваме това, но не е възможно. Колкото по-скоро се отдѣлимъ отъ нея толкова по-добре ще бжде за нашето семейство и за сина ни. Семейство Ню не може да се противопостави сега, следъ като историята се е появила вече и въ вестницитѣ.

Господинъ Ценгъ пребледи, венитѣ по челото му се издуха.

— Залехъ, че ще свърши така, — каза той.

Става дума за ходенето ѝ съ оная гейша, нали? Какво има въ вестниците?

Чайна разказа на баща си колкото можеше по-накратко и по-внимателно цѣлата история. Бащата поиска да види вестниците, които Чайна му подаде; ржцетѣ му треперѣха отъ слабостъ и гнѣвъ, докаго четѣше презъ очилата си напечатания разказъ.

— Уличница! — изрѣмжа той. — Какво нещата, че нашето неопетнено име трѣбва да се очерни съ името на Нюсовци! Ще се разведешъ, разбира се! Просто ще дадешъ едно съобщение въ вестниците, безъ да искашъ и да знаешъ какво ще каже стариятъ Ню! — Той замълча. И добави следъ малко: — Най-добре е да съобщишъ, че отъ години, вече нѣмашъ нищо общо съ нея. Можешъ да кажешъ, напимѣръ, отъ една-две-три години. Кажи, че отъ години нѣмаме нищо общо съ цѣлото семейство Ню. Отхвърли тоя позоръ отъ нашето име и отъ родителитѣ си! Или — не! Почакай! Съобщението трѣбва да бжде отъ мое име! Донеси перо и хартия!

Следъ това, въ присѣтствието на майката и Кася, г. Ценгъ продиктува съобщение до вестниците, въ което оповестяваше окончателната раздѣла на Чайна и Суюнъ. Като поразмисли малко, той продиктува и едно писмо до стария г. Ню, бащата на Суюнъ, като заявяваше, че съжاليا, загдето постъпва по този начинъ, но добавяше, че му е невъзможно все пакъ да „понесе опетняването на свѣтлото и чисто име на семейство Ценгъ“ и завършваше съ молба за извинение.

Като укроти по тоя начинъ гнѣва си, той легна отново, изтощенъ и запъхтѣнъ.

— Чайна, — каза следъ малко бащата, — ние ти причинихме много страдания съ този погрѣшенъ бракъ. Но не подозирахме, че ще бжде толкова лошъ. Сега искаме да поправимъ злото. Повикай

твоята Уханка да я видя. Не трѣбва да повтаряме грѣшката си.

Снѣжанка, която подслушваше отвънъ, бѣ чула всичко и бѣ побързала да изтича първа да поздрави Уханка и да я доведе при господаря.

Уханка дойде, последвана отъ Муланъ и Суия. Тя се поклони низко на г. Ценгъ и застана предъ него съ наведена глава, докато той я гледаше внимателно.

— Можешъ ли да шиешъ и да готвишъ? — попита стариятъ господарь.

— Да, ла се, — отговори Уханка.

— Знаешъ ли да четешъ и да пишешъ?

Уханка се изчерви и не отговори.

— Тя прочете Стотѣ фамилии имена и може да пише имената на всички плодове и зеленчуци, — отвърна вмѣсто нея Муланъ.

— Можешъ ли да служишъ вѣрно на сына ми, да се грижишъ за храната и облѣклото му?

Уханка се срамуваше да отговори на такъвъ въпросъ и наведе още по-низко глава. Но г. Ценгъ смѣтна, че такава скромность и стѣснителность е най-добрия отговоръ отъ страна на една девойка. Като погледа още нѣколко минути наведеното ѝ лице, той каза кратко:

— Съгласенъ съмъ.

— Колѣнчи по-скоро и направи три дълбоки поклона на стария господарь, — каза Кася.

Уханка колѣнчи и се поклони три пѣти до земята.

— Трѣбва да направишъ три поклона и на старата господарка, — каза Кася.

Уханка колѣнчи отново и се поклони три пѣти на майката на Чайна; следъ това Кася я изведе отъ стаята.

Съобщението бѣ напечатано въ вестниците още на следния день и веднага потърсиха сватя, за да

се направи официално предложение на бащата на Уханка.

На стареца съобщиха, че бащата на младоженеца е много боленъ и желас сватбата да стане незабавно, още на следната седмица. Братътъ и снахата, разбрали, че Уханка ще стане законна снаха на семейство Ценгъ, бѣха сега много сърдечни съ нея и правѣха всичко възможно да ѝ се поправятъ.

Чайна и Уханка бѣха много щастливи и отидоха още на следния день да благодарятъ на Муланъ за подкрепата ѝ. Щастието бѣ разхубавило Уханка, която бѣше сега действително красива.

— И така, — каза Муланъ, — ти стоишь сега по-високо отъ мене. И трѣбва да ме наричашъ просто Муланъ.

— Какъ бихъ могла да изрека такова нѣщо? — каза Уханка. — Ти си по голѣма отъ мене. Позволи ми да ти казвамъ како.

— А гѣкъ азъ ще трѣбва да ти казвамъ Втора етърво.

— Нито едното, нито другото, — каза Суня. — Ще се наричате просто по име, като сестри.

— Азъ ще ѝ казвамъ како, а тя ще ме нарича по име, — настоя Уханка. — Странно, наистина! Когато ме намѣри най-напредъ въ Шантунгъ, азъ имахъ такова желание, да те смѣтамъ за роднина! Животътъ ми бѣше изобщо толкова страненъ! Животътъ на другитѣ хора като че протича плавно като рѣка. А моятъ се премѣта и лжкатуши като нѣкой „водопадъ на деветъ дракона.“ Промѣнитѣ въ него сѣ толкова бързи и неочаквани!

— Небето покровителствува добритѣ хора, — каза Муланъ. — Азъ искамъ да направя едно предложение. Сега, когато си вече господарка, нѣма защо да носишь кимона съ дълги ржкави, азъ да криешъ белега на ржката си. Той трѣбва да ти припомня добрата ти съдба и да те прави още по-щастлива.

Но Уханка продължаваше да носи кимона съ дълги ржкави. Чайна я обичаше и бѣше много миль къмъ нея най-вече поради страданията ѝ въ миналото; така че този белегъ стана за него нѣщо като символъ за тежкитѣ нѣкогашни дни и той го цѣлуваше често. Но предпочиташе това да бжде нѣкаква скъпа тайна, виждана и докосвана само отъ него.

Уханка гладѣше често, отъ своя страна, бръчкитѣ по челото на Чайна. Тѣзи бръчки бѣха отъ последнитѣ години на нещастния му бракъ, но Уханка успѣ да ги премахне следъ известно време съ магията на своята любовъ.

ГЛАВА XXXVI

На следния денъ отъ напечатането на съобщението му до вестниците г. Ценгъ получи писмо отъ стария г. Ню, съ много по любезно съдържание отъ очакваното.

Господинъ Ценгъ не би се осмѣлилъ да постъпи така, разбира се, ако стариятъ Ню бѣше все още на власт, но и сега дори той бѣ очаквалъ повече мъчнотии или несприятности отъ семейството на Суюнъ. За най-голяма негова изненада и утеха, стариятъ г. Ню изказваше съжалението си, че недостойната му дъщеря е опетнила по такъвъ начинъ и дветъ семейства и загатваше само, че би било по-добре може би разводътъ да се уреди само между дветъ семейства, безъ да се съобщава въ вестниците. Защото така се засѣгаше достоинството му. Господинъ Ценгъ бѣше толкова доволенъ отъ писмото на свата си, щото продиктува веднага единъ много учтивъ отговоръ, като заяви, че ако историята съ Суюнъ не бѣ станала вече обществено достояние и не бѣ наложително да се заличи нанесеното на семейството му петно, той не би далъ съобщение за развода; следъ това изказваше съжаленията си и молѣше да бжде извиненъ за тази неприятность.

Малко по-късно отъ Тиенцинъ пристигна много по-рѣзко писмо отъ Хуайю, въ което бѣ приключена изрѣзка отъ тиенциенския вестникъ съ съобщение отъ Ню Суюнъ, което гласѣше, че родителитъ и роднинитъ на съпруга ѝ сж я ненавиждали още отъ влизането ѝ въ тѣхния домъ поради бездетството ѝ, че сж се отнасяли много зле съ нея, че тя се е издържала всжщность отъ личнитъ си срѣдства и че, следователно, посрѣща развода съ най-голяма радостъ. По този начинъ тя подчертаваше, че раздѣ-

лата съ съпруга ѝ става нейно желание и възстановяваше предъ обществото равновесисто въ престижа на дветъ семейства. Всжщность, Суюнъ бѣше страшно разгнѣвена отъ съобщението на Ценгови и го смѣташе за публична обида. Но Ингингъ я убеди да погледне на въпроса въ друга свѣтлина. Увѣриха я, че въ сегашно време една жена не губи нищо отъ обстоятелството, че е разведена, че би било безумие отъ нейна страна да държи за съпруга си поради страхъ отъ общественото мнение и че ще бжде много по-свободна следъ формаленъ разводъ. Тя се съгласи и даде съответното съобщение въ вестниците.

Хуайю започваше своето писмо съ една защита на сестра си, като казваше, че не може да се дѣва никаква вѣра на неотговорни, предубедени и смѣшни вестникарски измислици. Сестра му имала винаги безукорно държане и семейството на съпруга ѝ би трѣбвало последно да повѣрва на тия приказки. Въмѣсто да помогне на снаха си въ отхвърлянето на тия безосновни мълви, семейство Ценгъ имъ дало прѣка подкрепа, съобщавайки тъкмо сега за развода. Той твърдѣше, че въ сегашния нравственъ хаосъ на земята нѣма правда, че хората сж готови да кажатъ на черното бѣло и на бѣлото черно. Той се въздържаше да защити собствената си личностъ. При все че познава човѣшката дребнзвостъ, той не се надѣвалъ, че ще хвърлятъ камъкъ върху падналъ човѣкъ. Но щѣлъ да преглѣтне смирено обидата, защото не можелъ да намѣри вина въ сърдцето си и щѣлъ да се яви на небето безъ да се срамува. Но можело да дойде денъ, когато и нѣмитъ керемиди по покривитъ ще се промѣнятъ и той се заклеваше, че ще смѣта Ценгови за смъртни врагове на своето семейство. Може да се срещнатъ пакъ нѣкой денъ!

Това писмо ядоса много г. Ценгъ, но той не отговори на Хуайю.

Огсега-нататъкъ Суюнъ се приспособи напълно къмъ новата срѣда, въ която се движеха братъ ѝ и Ингингъ, продължавайки още дълги години да поддържа връзки съ Чинъ, при все че не се омъжи за него. Хуайю стана частенъ секретаръ и доверникъ на генералъ Ву, като насочваше всички действия на простодушния пълководецъ. Придруженъ отъ любовницата и сестра си, той замина заедно съ генерала за Манджурия и се върна въ Тиенцинъ едва презъ 1924 година, заедно съ минаването на манджурскитѣ войски отсамъ Великата стена.

Хуайю бѣше изоставилъ напълно жена си и петтѣ си деца. Тайюнъ обичаше много снаха си и убеди майка си да прибере съпругата и децата на Хуайю. Стариятъ г. Ню обичаше много внуцитѣ си; всжщностъ, децата на Хуайю заживѣха едва сега истински щастливъ животъ. Следъ две години старата г-жа Ню се самоуби, като изпи голѣмо количество лизолъ; тя живѣеше съвсемъ сама въ малка къщица на Тиенцинската улица — като бедна, изоставена старица. По това време Хуайю и Суюнъ бѣха въ Манджурия, та на погребението ѝ присѣствуваха само стариятъ г. Ню, съпругата на Хуайю и внуцитѣ. Така свърши могъщата нѣкога баба Кобила, страшилището на Пекингъ.

*

Скандалътъ съ Суюнъ и вълненията около развода засегнаха твърде много разклатеното здраве на г. Ценгъ. Следъ оскърбителното писмо на Хуайю, на което не благоволи да отговори, г. Ценгъ ругаеше по цѣль день Суюнъ и братъ ѝ; г-жа Ценгъ загатна най-последно, че би било по-добре да му отговори и да прогони тази мисль отъ съзнанието си, отколкото да си излива яда вкъщи. Но положението на г. Ценгъ се влоши много и една сутринъ той получи ударъ, така че всички забравиха писмото.

Следъ като се посъвзе отъ удара, побързаха да вѣнчаятъ Чайна и Уханка. Обрядътъ бѣ извършенъ предъ леглото на бащата, въ присѣствие на много малко роднини отъ дветѣ страни; младоженецътъ и невѣстата се поклониха на роднинитѣ и единъ другиму, а останалитѣ веселби се състояха въ другитѣ помѣщения на голѣмия домъ. Тържествата бѣха по-скромни, понеже за Чайна това бѣше втори бракъ, или, както се казваше, „пренастройване“ (на струненъ инструментъ).

Презъ време на вечерята майката бѣше най-щастлива, защото този втори бракъ на сина ѝ бѣше за нея нѣщо като поправка на отдавна чувствуванa грѣшка. Затова тя бѣше най-весела, при все че бѣше доста остарѣла. Тя бѣше облѣчена спретнато и подходящо за една петдесетъ годишна жена, а коситѣ ѝ бѣха почти напълно побѣлѣли. Бѣше приятна, дребничка старица.

Щастието ѝ се дължеше главно на това, че сега имаше три снахи, които ѝ бѣха приятни и които се разбираха много добре помежду си — нѣщо много важно за всѣко семейство. Следъ сватбената вечеря Кася каза на трапезата на женитѣ:

— Не съмъ виждала досега такъвъ домъ. Тритѣ снахи влѣзоха тукъ така, както нѣкой домашенъ конь довлѣча диви коне; първата снаха доведе третата, а третата доведе втората.

Всички се изсмѣха, а снахата на Уханка, която се чувствуваше стѣснително въ тоя богатъ домъ, се ухили.

— Да, — каза Маня, — ако не бѣхъ азъ, Муланъ би могла да избѣга другаде. Моитѣ бързи нозе я настигнаха и доведоха тукъ.

— Не, обади се свекървата. — Не си приписвай всичката заслуга. Муланъ бѣ намѣрена най-напредъ отъ баща ви.

— Но никой не може да оспори, че азъ открихъ Уханка, — каза самодоволно Муланъ.

— Щомъ е тъй, — каза щастливата свекърва, — трѣбва да живѣте като сестри. Ето какво ми хрумна: първата и третата етърва се наричатъ сестри още отъ детинство. Сега можете всички да се наричате сестри. Маня ще е първата, понеже е най-голъма, а Уханка третата, понеже е най-млада, при все че е втора етърва. Не се наричайте „етърво“.

Никой не можеше да възрази на това предложение, особено когато то идваше отъ самата свекърва. Затова Кася стана да налѣе лично вино на всички, за да пиятъ за вѣчното съгласие между тритѣ снахи.

Този день г-жа Ценгъ се напи малко.

По този начинъ Муланъ имаше приятелка въ собствения си домъ. Отъ неочакваното издигане на Уханка бѣ засегната малко само Свиленя, която се задоволи да каже все пакъ, че съдбата на всѣки човѣкъ е опредѣлена още отъ рождение.

Господинъ Ценгъ живѣ само два месеца следъ женитбата на Чайна. Бжбречната му болестъ се влоши отново, той отслабна бързо и легеше по цѣлъ день унесенъ въ леглото си.

Малко преди смъртъта си той повика всичкитѣ си синове, дѣщери и снахи и имъ каза:

— Виждамъ, че нѣма да живѣя още много време. Следъ смъртъта ми вие трѣбва да продължите да живѣте въ миръ и съгласие и да се покорявате на майка си както и сега. Намалете прислугата, омжете по-възрастнитѣ прислушници и не се опитвайте да поддържате досегашния разкошъ. Направете ми подходящо погребение, но не правете излишни разходи. Запазете къщата, докато е жива майка ви; следъ това можете да я продадете. Времената се промѣниха твърде много. Сега на прислугата трѣбва да се плаща, а само заплатата на толкова много слуги въ една къща ще струва стотици долара месечно. Не забравяйте и началото, че „работата на мъжетѣ е вѣнъ, а на женитѣ вкъщи“.

Никое семейство не може да напредне безъ сътрудничество и раздѣление на труда. Ти си най-голъмата, Маня, и трѣбва да давашъ примѣръ; но ти, Муланъ, си най-способна и трѣбва да помагашъ на всички. Ти, Айлиенъ, си добре омжжена и не ми създавашъ никакви грижи. Лилиенъ вѣрва въ свободната любовъ и иска да си избере сама съпругъ. Но азъ те предупреждавамъ да не направишъ глупостта да се влюбишъ въ нѣкой очарователенъ глулакъ, както става обикновено съ сегашнитѣ девойки, или да не се омжишъ изобщо. Слушай майка си, остави възрастнитѣ да ти избератъ съпругъ и нѣма да съжелявашъ. . . Времената сж тежки, страната ни е въ пълно безредие, затова вне, деца мои, трѣбва да бждете много предпазливи и да не изпадате въ неприятности. Презъ последнитѣ десетъ години републиката води повече войни, отколкото империята бѣ водила презъ цѣлъ вѣкъ. Ще настѣпи още по-голъмо безредие. . .

Той искаше да каже още нѣщо, но млъкна отъ изтощение и само добави:

— Бждете внимателни въ всичко.

Следъ това повика внуцитѣ си и благослови момчетата — Асуанъ и Атунгъ, а следъ тѣхъ и малката Аманъ. После легна отново, като вдигна два прѣста, съ което искаше да каже, че следъ толкова време има само двама внуци. Това бѣше слаба утеха за умиращъ старецъ.

Тогава Кася се наведе и му прошепна, че Уханка носи „благодать“. Старецътъ се усмихна и издѣхна.

За предивременната му смъртъ се дадоха две обяснения. Едното бѣше отъ Кася, която настояваше, че поведението на Суюнъ е ускорило края, защото ударътъ бѣ дошелъ на третото утро следъ получаване писмото отъ Хуайю и защото г. Ценгъ бѣ проклиналъ многократно тая случка съ вестницитѣ. Другото обяснение бѣше, че вториятъ бракъ

на Чайна го е задоволилъ и подготвилъ да се раздѣли по-скоро съ земния животъ.

Погребението бѣше важно събитие. Започнаха грижливи приготовления, издадени бѣха дълги некролози, защото, въпрѣки даденитѣ отъ него съвети, децата искаха да изкажатъ отъ все сърдце дълбоката си привързаностъ къмъ своя баща. Той бѣше справедливъ и добродетеленъ човѣкъ, който се бѣ ржководилъ винаги отъ чувството за редъ и дългъ. Обстоятелството, че оставяше само сто хиляди долара богатство следъ дългогодишна служба на първостепенни длъжности, като: помощникъ-министъръ, поддиректоръ и други отъ сѣщия рангъ, доказваше достатъчно честността му; защото много по-незначителни републикански чиновници бѣха спечелили такова състояние за шесть месеца. Освенъ това, децата му чувствуваха, че последнитѣ години отъ живота му бѣха тежки за него, че той бѣ правилъ цѣлъ животъ жертви за семейството си. Отъ най-далечни области почнаха да пристигатъ трогателни съболезнования отъ нѣкогашнитѣ му съслуживци и другари, а шантунгската дружба прояви особена дейностъ. Всички отличителни украси на мандаринската власт и санъ бѣха изнесени отново: г. Ценгъ бѣ погребанъ съ мандаринската си шапка, броеница коланъ, обуца и роба.

*

Муланъ бѣше въ двойна жалейка, защото майка ѝ и свекъръ ѝ бѣха починали въ разстояние на една година. Но природата има свои закони за възмездие и се грижи да уравнива смъртта съ новъ животъ. Противно на конфуцианскитѣ догми, Муланъ забременѣ още на втория месецъ следъ смъртта на свекъра си; така че на следната година нейното дете се роди петъ месеца следъ детето на Уханка. Преди нѣколко вѣка, обаче, единъ пра-

вовѣренъ конфуцианистъ бѣ смѣтналъ за свой дългъ да се изобличи и укори въ дневника си, че „е ималъ сношения съ съпругата си“ презъ време на строга жалейка за своя баща. При все че въ съвременния Китай не смѣтаха подобно поведение за грѣхъ, г-жа Ценгъ бѣше вѣрующа конфуцианистка и бѣ възмутена отъ дветѣ последователни раждания. Освенъ това, детето на Уханка се бѣ родило само седмъ месеца следъ женитбата; вѣрно е, че то бѣше много дребничко, та никой не смѣеше да изкаже открито нѣкакво съмнение. Както и да е, внуцитѣ сѣ все печалба за рода, а пѣкъ Уханка бѣ родила, освенъ това, момче; детето на Муланъ бѣше момиче, така че семейството растѣше и се увеличаваше правилно. Затова, въпрѣки искрената си вѣра, г-жа Ценгъ бѣше много радостна.

Следъ смъртта на Червенъ Кехлибаръ и г-жа Яо и следъ заминаването на г. Яо за неизвестенъ манастиръ негде въ планинитѣ, въ разкошния дворецъ имаше много рѣдко веселба. Безименниятъ младежки кржжокъ бѣ забравенъ отъ своитѣ членове и се бѣ разтурилъ вече, защото нѣмаше случай за непринудени срещи между безгрижни младежи. Старитѣ бѣха починали, младитѣ се бѣха прѣснали или оженили. Сестритѣ бѣха изпълнени съ странна тѣга и чувство на отговорностъ. Червенъ Кехлибаръ бѣше мъртва; Афей и Паофенъ се бѣха оженили и заминали въ чужбина; Паку и Сутанъ се бѣха сѣщо оженили, но понеже дветѣ сестри Яо бѣха въ жалейка, тѣ ги посещаваха твърде нарѣдко, като си създадоха взаимна собственъ кржжокъ. Стариятъ писателъ Линъ бѣ заминалъ на югъ. Мисъ Донею ги посещаваше отвреме навреме. Художникътъ Чи донасяше понѣкога вестъ отъ г-жа Юа и отъ магазина, понеже той бѣше свободенъ и обичаше да седи въ градината. Маня бѣ заболѣла отъ нѣкаква невѣрна болестъ на сдната гърда, но не

искаше да отиде нито при китагйски, нито при европейски лекаръ; за щастие, болестъта ѝ бѣ излѣкувана отъ една помада, направена съ нѣкакви билки, по съвета на една лека на Муланъ.

Лифу почна да пише все по-често и по-често статии по политически въпроси. Като се изключи една дълга и много сериозна статия за Науката и Таоизма — написана по единъ въпросъ, който бѣше любимъ на тѣста му — той пишеше само по политически въпроси. Мисъ Донсию обеща да преведе тази статия на английски, но не я довърши. Това бѣше нѣкакъвъ наученъ мистицизъмъ, почиващъ върху чувството за таинственото въ живота, което Лифу бѣ придобилъ отъ своитѣ биологически проучвания. Той написа и една кратка студия за Чувството у растенията, съ която премѣняше общоприетото разбиране за „чувство“ и „съзнание“ и го разширяваше до способностъ за възприемане външнитѣ влияния, обща за всички растения и животни, като припомняше общопознатата способностъ на мравкитѣ да предчувствуватъ приближаването на буря. Той изтъкваше, че съзнателниятъ животъ не е изключителна дарба на човѣка. Той разшири и понятието „езикъ“ до изразяване на най-различни чувства. Така че той върваше буквално въ „усмивката“ на цвѣтето и въ „горчивата въздишка“ на гората наесень. Той говорѣше за болката на дървото, когато пречупватъ клонитѣ или бѣлятъ хората му. Дърветата виждатъ, чуватъ, усѣщатъ, подушватъ, ядатъ и смилатъ и изхвърлятъ непотрѣбнитѣ останки не така, както това се върши отъ хората, но все пакъ напълно съобразно съ своитѣ биологически нужди; тѣ усѣщатъ свѣтлината, звука, топлината и въздуха и сж „щастливи“ или „нещастни“ въ зависимостъ отъ това дали грѣе или вали. Всичко това бѣше напълно съобразно съ таонсткия мистицизъмъ, извлѣченъ отъ писанията на Чуангце. Следъ това той продължи въ друга

посока и се постара да унизи самомнението на човѣка, който смѣта, че има единственъ дарбата да „чувствува“, да „усѣща“, да „съзнава“ и да „говори“. Тази кратка студия би могла да се разработи въ цѣла философска система, но Лифу никога не се заложилъ да я напише.

Това бѣше нѣщо като научно многобожие. Чуангце бѣ писалъ: „Тао се памира въ мравкитѣ, семената, счупенитѣ тухли и изхвърленитѣ останки.“ Лифу каза на жена си, че въ първия денъ следъ раждането гърдитѣ на майката изпускатъ една жълта обеззаразителна течностъ, която пази детето.

— Наричай я Богъ, Тао или Пятъ. Тя си съществува въ майчината грѣдь, независимо отъ името, което ще ѝ дашешъ. Не мисли, че такива тайни се намиратъ само въ човѣшкото тѣло. И най-нисшитѣ организми притежаватъ този вътрешенъ усѣтъ за приспособяване къмъ външната обстановка. Бактериитѣ си служатъ съ химически похвати, които сж плесница и за най-учения химикъ, като вършатъ това просто, съвършено и непогрѣшимо. Най-хубавата коприна, която човѣкъ може само да продаде, се създава все още отъ копринената буба; паякътъ дава и до днесъ най-здрво, устояващо на вода и вѣтъръ, лепило; свѣтулката дава най-хубавата свѣтлина. Това иска да каже Чуангце, когато твърди, че Тао е въ мравката.

Мохау научи много нѣщо за хромозомитѣ, хормонитѣ и бактериитѣ, разговаряйки често съ съпруга си за тѣхъ. Но научната мисль на Лифу се отразяваше и въ отношението му къмъ полигическитѣ въпроси. По-близкото запознаване съ науката подхрани неизбѣжно у него дълбокото възхищение къмъ западнитѣ народи, поради което той бѣше много напредничавъ въ политическитѣ си схващания. Това проличаваше въ недоволството му отъ управлението на Туанъ изобщо и отъ грубитѣ и крайно

подкупни и покварени общественици отъ кликата Анфу въ частностъ.

Муланъ идваше често на гости у сестра си, за да разискватъ дѣлови въпроси, като тия за общитѣ намаления на разходитѣ, за здравяването на паритѣ, въздействието на наводненията върху чая и лѣкарствата въ засегнатитѣ области и така нататъкъ. Мохуу вземаше по-дѣлно участие въ търговията и даваше на служащитѣ въ магазинитѣ угощения въ празнични дни, нѣщо, за което баща ѝ рѣдко помисляше. Лифу предложи да приготвятъ и продаватъ нѣкои общо употребявани укрепителни въ стъкла, както западнитѣ специалитети; но Муланъ се противопостави, като смѣтна, че ще бѣде смѣшно да промѣнятъ мѣстнитѣ търговски обичаи и да подражаватъ на чужденцитѣ. Хората бѣха свикнали толкова много съ вида на старитѣ билки, щото едва ли биха имали довѣрие въ непознати, неузнаваеми хапчета. Представете си купувачъ на пелинъ, който не би могълъ да го разгледа по цвѣтъ и мирисъ; новиятъ начинъ на продажба би изисквалъ убеждаване на купувачитѣ съ широка реклама за напълно промѣнената стока и прощаване съ старитѣ, опушени надписи, добре познатитѣ любими обяви на тѣсни дъсчици, уханието на билкитѣ и чуването на хавана! Защо ще се стремятъ да продаватъ повече чай и билки, отколкото сж продавали досега? Лифу изостави предложението, защото самъ не бѣше много заинтересованъ отъ него. То бѣше само една отъ неговитѣ „идеи“.

Но при честитѣ посещения на Таюнъ малкиятъ крѣжжокъ почна да разисква и политически въпроси. Чичото на Лифу, узналъ, че племенникътъ му е добре, бѣ почналъ да му пише и да му иска пари, а най-после изпрати и единъ отъ синоветѣ си въ Пекингъ, да се учи за смѣтка на Лифу. Следъ като бѣха останали сами въ двореца, Лифу не бѣше вече

„външечъ сродникъ“ въ дома на г. Яо и братовчедъ му бѣ настаненъ въ една отъ стаитѣ.

Този крѣжжокъ взе дѣлно участие въ студентскитѣ движения. Китайската младежъ изобщо бѣше настроена бунтарски противъ политически пропадналото пекингско правителство. Царуваше всеобщо убеждение, че е необходима трета революция, която ще помете военитѣ и ще даде на Китай едно действително ново управление. Партията на Куоминтанга предлагаше подробна програма за възстановяването на Китай и привлече студентитѣ съ побудно обществено съзнание. Пекингскиятъ университетъ продължаваше да е срѣдище на крайни разбираня и бѣше твърде омразенъ на правителството. Нѣкои професори бѣха членове на Куоминтанга, а единъ-двама бѣха видни комунисти. Въ вестницитѣ и списанията се забелязваше промѣна; отъ смѣтния стремежъ къмъ обнова и неопредѣленъ възторгъ отъ западната култура се бѣ минало къмъ сериозно разглеждане на обществени и държавни въпроси. Срѣщаха се все повече и повече чужди изрази. Общественото мнение ставаше все по-крайно. Младитѣ и дѣлни студенти се присъединяваха или къмъ Куоминтанга или къмъ комунититѣ. Тѣ осаждаха открито и недобърчиво дѣлата на правителството, а правителството, съзнаващо своята слабостъ и силата на общественото мнение, търпѣше тия прояви: само отвреме-навреме нѣкой висшъ чиновникъ наричаше въ речитѣ си всички студенти, които осаждаха правителството, „комунисти“ или „орждия на Съветския съюзъ“. Членовѣтъ на Кусминтанга се окачествяваха като „червени“ или „опасни личности“.

Въ това политическо течение се увлѣкоха Лифу, Муланъ, Тайюнъ, Хуанъ-еръ и братовчедата на Лифу, а донегде и Мохуу. Когато присѣствуваше на разискванията имъ, Суня ги поливаше съ „студенъ душъ“ съ своитѣ умѣстни и насмѣшливи възражения; Мохуу често се присъединяваше къмъ

него въ желанието си да ги отклони отъ крайнигѣ имъ убеждения; затова двамата бѣха наречени „консерватори“. „Каква полза?“ казваше често Мохау. Хуанъ-еръ, мрачна и обикновено мълчалива девойка, не бѣше далече отъ политическото съзнание на своето поколѣние и често изненадваше близкитѣ си съ своитѣ нови разбирания.

Съмишленицитѣ и приятелитѣ на Лифу почнаха да го посещаватъ у дома му, така че въ двореца ставаха често истински политически събрания. Този кръжокъ, съ свършено нови политически разбирания, бѣше еднакво далече както отъ кръжока въ сѣщия дворецъ преди смъртта на Червенъ Кехлибаръ, така и отъ художествено-естетическия кръжокъ на Паку и Сутанъ. Ченъ Санъ, повишенъ отъ Лифу въ нѣщо като частенъ секретарь и счетоводителъ, но изпълняващъ същевременно и задълженията си на пазачъ, обикаляйки всѣка вечеръ преди лѣгане градината, присѣдствуваше сѣщо на тия събрания и държеше бележки за разискванията. Засегната отъ равнодушието на Ченъ Санъ къмъ проявенитѣ отъ нея чувства, Хуанъ-еръ спорѣше често съ него и поддържаше винаги необикновено буйно противното мнение по какъвто и да е въпросъ. Майка ѝ искаше да я омъжи, но Лифу ѝ каза, че съ Хуанъ-еръ не могатъ да постѣпятъ по стария обичай, а сега не е необходимо да се бърза съ омъжването на една девойка, дори ако е минала двадесетъ години. Все пакъ, по едно време той забеляза промѣна у сестра си. Тя почна да се съгласява съ мнението на Ченъ Санъ, който почна сѣщо да възприема предложенията ѝ. Външно Ченъ Санъ продължаваше да е мълчаливъ и чуждъ на всѣкакви чувства. Но бѣ почналъ все пакъ да уважава Хуанъ-еръ. Това бѣ станало при следнитѣ обстоятелства:

Единъ день тя му бѣ дала една книга и го бѣ попитала защо е толкова мълчаливъ.

— Хората сж различни, — бѣ отвърналъ кратко той.

— Разбирамъ, — бѣ казала Хуанъ-еръ. — Знал, какъ бихъ се чувствувала, ако . . . Вие знаете, че ние обичахме много майка ви.

Ченъ Санъ не говорѣше съ никого за майка си, затова не бѣ отговорилъ и сега.

— Трѣбва да знаете, че тя се чувствуваше и работѣше тукъ като че се намира въ собствения си домъ. Ние искаме и вие да се чувствувате така, — бѣ продължила Хуанъ-еръ. После бѣ навела глава, защото, въпрѣки волята ѝ, бѣ прозвучало вълнение.

— Благодаря ви, шаочи, — бѣ казалъ Ченъ-Санъ. — Трѣбва да благодаря сѣщо на майка ви и на братъ ви. И ви моля да не обръщате внимание на лошото ми държане. Азъ съмъ свикналъ да бжда самъ, защото съмъ живѣлъ винаги самъ отъ деня, когато ме взеха насила въ войската и ме раздѣлиха съ майка ми. Естествено е да гледамъ на свѣта не така, както гледате вие.

— Вие не знаете, все пакъ, че майка ви бѣше свършено друга. И тя бѣше сама, но разговаряше съ всички вкъщи, — бѣ казала Хуанъ-еръ. — Тя бѣше много добра къмъ мене и ме гледаше като свое дете.

Ченъ Санъ се бѣ заинтересувалъ отъ тия думи и бѣ почналъ да разпитва какво е правила майка му, какъ е прекарвала въ тоя домъ. Хуанъ-еръ му разказа, че майка му се е грижила за снаха ѝ и за нейната майка, като преувеличи малко броя на разговоритѣ, които бѣ водила сутринъ или вечеръ съ Ченма.

— И вие трѣбва да се държите по сѣщия начинъ и да се чувствувате тукъ като у дома си, — бѣ продължила тя. — Ако имате нѣщо за кърпене, трѣбва да го изпрацате на прислужницитѣ, които ще ви закърпятъ.

— Какъ бихъ дръзналъ такова нѣщо? Азъ

случ слуга и не бихъ предположилъ, че мога да постъпя така.

— Това зависи само какъ тълкувате учтивостта, — бѣ отвърнала девойката. — Вие не ми благодарихте, напримѣръ, че ви донесохъ дрехите, оставени отъ майка ви за васъ

Той я бѣ погледнѣлъ и си бѣ спомнилъ деня, когато бѣ видѣлъ за пръвъ пътъ тази добре облечена девойка — застанала предъ него съ премреженъ погледъ и развѣднуванъ гласъ. Сторило му се бѣ, че тя е наистина привързана къмъ майка му.

— Какво мислите да правите въ бждещъ? — бѣ попитала неочаквано тя.

— Засега съмъ пазачъ на двореца. Какво друго бихъ могълъ да сторя безъ никаква подкрепа? — бѣ отвърналъ той.

— Азъ зная, че вие сте достоенъ сичъ, — бѣ казала сериозно тя. — Единствената ви целъ въ живота е сигурно да изплатите синови:я си дългъ. А единствениятъ начинъ да сторите това е да станете добъръ човѣкъ и да се издигнете въ обществото, кзто прославите по този начинъ рода си. Това не може да се постигне като се държите настрана отъ хората и имъ се мусите.

Когато отиде въ стаята си съ даделата книга, Ченъ Санъ почна да мисли сериозно върху казалото отъ девойката. Той не можеше и да си представи, че би могълъ да има нѣщо общо съ сестрата на господаря си. Но въ срещитѣ на кръжока той бѣ чулъ, между политическитѣ разговори, и твърде оживени разисквания около брака. Мнозинството смѣтаха, че всѣкакви обряди и тържества сж излишни въ случая, стига бракътъ да се основава на взаимна любовъ. Хуанъ-еръ бѣ изказала мнение, че брачно свидетелство е потрѣбно само за въ случай на споръ между съпрузитѣ, затова е излишно всѣщностъ.

— Това не е нѣщо ново, — бѣ казалъ Лифу.

— Нали помните какъ художникътъ Чангъ Паичао омжжилъ дъщеря си? Единъ день следъ вечеря той излѣзълъ съ дъщеря си на разходка и отишелъ съ нея въ едно сѣседно село у свой приятель. Тамъ казалъ на дъщеря си: „Тво синътъ на моя приятель. Ще останешъ тукъ и ще бждешъ покорна снаха.“ Като казалъ това, той си взелъ тоягата и се върналъ вкъщи самъ.

— Всички вѣнчални обряди сж феодални отживѣлици, — бѣ казала Тайюанъ.

Лифу минаваше за „комунистъ“, или най-малко за твърде краенъ общественикъ съ твърде опасни разбѣжания, именно поради една странна случка съ сестра му.

Една сутринъ той покани сестра си да отидат на разходка до Западнитѣ могили, като казъ, денътъ е много хубавъ и заслужава да се пре навънъ; следъ това покани и Ченъ Санъ да придружи. Тѣ отидоха въ единъ храмъ, притаенъ въ горичка на високия хълмъ, останаха тамъ до залѣзъ, а следъ това отидоха да се разходятъ надъ манастира. Бѣше къмъ края на априлъ. Небето бѣше вълшебнo. Като се спрѣ предъ входа на една горска пжтека, която се виеше нагоре между високи борове, Лифу каза:

— Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ, искамъ да бждете съпрузи. Ще минемъ безъ всѣкакви обряди. Дърветата, птицитѣ, облацитѣ и азъ сме ваши свидетели. Идете подъ закрилата на тия борове до павилиона на върха, обърнете се къмъ това великоленно пролѣтно небе, прегърнете се и ще имате най-достойния и прекрасенъ обрядъ. Въ храма съмъ ви запазилъ вече стая.

— Братко! — промълви Хуанъ-еръ, като го гледаше смаяно съ голѣмитѣ си, тъмни очи.

— Постъпете както ви казахъ, — повтори Лифу.

— Какво ще каже мама?

— Азъ пкъкъ мислѣхъ, че си съвременна де-

войка! Нали казваше, че не вървашъ въ вѣнчалния обрядъ? Постъпете както ви казвамъ. Азъ зная, че се обичате.

Хуанъ-еръ, която боготворѣше братъ си още отъ детинство, се покори.

Безкрайно изненаданъ и смутенъ, Ченъ Санъ можеше само да повтаря:

— Не заслужавамъ! Не съмъ достоенъ!

Но и той не дръзна да се противопостави на Лифу, който взе ржката му и я сложи въ ржката на сестра си съ думитъ:

— А сега, желая да бъдете щастливи!

Хуанъ-еръ остави стѣснително ржката си въ тая на Ченъ Санъ и тръгна съ него по пжтечката. Лифу остана да ги наблюдава, докато излѣзоха отъ гората и фигуритъ имъ се очертаха надъ вечерното небе. Тъ се спрѣха предъ павилиона. Той видѣ, че Ченъ Санъ се спрѣ, постоя известно време, после прегърна Хуанъ-еръ и цѣлуна наведеното ѝ лице. Лифу помисли, че, ако тя бѣ вдигнала лице къмъ Ченъ Санъ, вѣнчалниятъ обрядъ би билъ напълно съобразенъ съ представата, която си бѣ създалъ.

Това бѣше вѣнчавка, напълно съобразна съ неговия таоистки натурализъмъ — едно отрицание на културата, едно възвръщане къмъ простотата, едно отхвърляне на обрядността, доведено до безразсждни нагледъ, и все пакъ разумни граници.

Когато се върнаха, Хуанъ-еръ и Ченъ Санъ не можаха да видятъ Лифу.

— Братко! — извика Хуанъ-еръ. — Где си?

— Млади господарю! — извика Ченъ Санъ.

Но Лифу си бѣ отишелъ. Когато влизаха въ задния дворъ на храма, тѣ чуха звѣна на камбанитъ; по-късно узнаха, че Лифу оставилъ пари на единъ послушникъ да бие камбанитъ. Следъ това побързалъ да си тръгне. Така Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ прекараха първата си брачна нощъ въ храма на една отъ Западнитъ могили.

Лифу бѣ съобщилъ предварително намѣрението си само на Моху; на смаяната си майка го съобщи едва когато се върна късно вечерята безъ сестра си. На другата сутринъ младоженцитъ пристигнаха много рано, посрепнати отъ фойерверки предъ входа на двореца. Тѣ изглеждаха смутени, като жертви на жестока шега. Лифу и Моху излѣзоха да ги посрѣщнатъ и ги заведоха въ гостната на майката, предъ която младитъ се поклониха споредъ обичая. За най-голѣмъ смѣхъ на Лифу, майката бѣ настояла да изпратятъ единъ слуга да купи нѣколко метра червенъ коприненъ платъ, който бѣ драпиранъ надъ дветъ врати на гостната — едната къмъ стаята на Хуанъ-еръ, другата къмъ стаята на майка ѝ.

Тази женитба бѣше толкова необикновена, щото слугитъ я разказаха почти веднага на познатитъ си, и случката бѣ съобщена въ единъ пекингски вестникъ, давайки поводъ за много клюки и разговори изъ чайнитъ. Пристигането на сина на Ченма се знаеше отъ малцина приятели; сега историята му се съобщаваше заедно съ известието за необикновената му женитба.

По тоя поводъ именно Лифу се прочу като ултра-радикалъ, а въ известни срѣди и като комунистъ. Тази женитба бѣше своеобразно нововъведение, възможно само въ опиянения отъ новото Китай, гдето крайнитъ бѣха готови да отидатъ подалеко отъ най-напредничавитъ западняци. Професоръ Ченъ бѣ отрекълъ по сжщото време фамилиното име като отживѣлица, напомняща патриархалния битъ и погубваща „личността“; отъ последователностъ той се бѣ отказалъ отъ фамилиното си име и се наричаше професоръ Ику или „съмняващъ се въ старото.“

*

Афей и Паофенъ се върнаха отъ Англия презъ лѣтото на 1924 година, следъ като бѣха прекарвали една година и въ Парижъ, гдето Паофенъ бѣ учила

живописъ. Нѣмаха още деца, но Паофенъ бѣше бременна. При пристигането имъ, братътъ и сестритъ се видѣха отново съ голѣма радостъ. Афей бѣше по-привѣрзанъ къмъ Суня, отколкото къмъ Лифу, понеже Суня му бѣше приятелъ още отъ детинство и бѣше много добродушенъ, докато Лифу бѣше потвлѣченъ и академиченъ въ разговоритъ си. Още на следния день Паофенъ отиде заедно съ съпруга си у своитъ родители и остана да имъ гостува три дни. Следъ това отидоха — пакъ заедно — на гроба на Червенъ Кехлибаръ, гдето видѣха съ задоволство, че посаденитъ кипариси сж порастнали.

Лифу заемаше сега нѣкогашния дворъ на Червенъ Кехлибаръ, точно срещу тоя на Мохуау, като го бѣ преустроилъ въ кабинетъ и лаборатория. Мохуау бѣше суевѣрна и се страхуваше отъ използването на тоя дворъ, защото го смѣташе за „нещастенъ“; но Лифу не искаше и да чуе и тя трѣбваше да отстъпи, защото бѣше много удобно неговиятъ кабинетъ да бжде толкова близо до нейния. Тя глежѣше много съпруга си и го насърдчаваше да купува най-скъпитъ научни трудове и инструменти за лабораторията си; така че неговата частна библиотека по биология и естествени науки бѣше сигурно най-богатата въ Пекингъ. Мохуау имаше втори синъ, но, въпрѣки увеличениетъ си грижи, бѣ забранила на прислугата и децата да влизатъ въ лабораторията, когато Лифу работи, а стиваше сама точно въ единадесетъ часа всѣка сутринъ да му остави подносъ съ чаша млѣко и бисквити, следъ което излизаше безъ да продума. Когато Лифу оставаше да работи вечеръ, и Мохуау не заспиваше напълно; защото тя имаше качеството, което се срѣща често у женитъ, да е привидно заспала и да чува най-лекия шумъ. Лифу казваше, че тя чува и насъне.

Мохуау се надѣваше, че съпругътъ ѝ ще се посвети изключително на своитъ „животинчета“. И

наистина, той се заравяше поиѣкога по цѣли седмици въ лабораторията си. Но следъ това интересътъ му къмъ други занимания се пробуждаше отново. Смѣтайки, че присѣтствието ѝ на политически събрания ще ѝ позволява да го напѣтва по-добре, отколкото ако стои настрана, Мохуау се явяваше често на събранията на кржжока. Защото тя изпитваше тайни тревоги и страхове, които не можеше да каже на съпруга си.

Наскоро следъ завръщането си, Афей отиде въ кабинета на Лифу, за да поговорятъ. Кабинетътъ бѣше препълненъ съ спруветки, микроскопи, надраскани страници и разтворени книги, натрупани въ най-голѣмъ безпорядъкъ на голѣма небоядисана маса.

— Кажи ми за какво воюватъ? — попита Афей.

— Где? Въ Пекингъ ли? На югоизтокъ ли? На югъ ли? Въ срѣдния Китай ли? Или негде на западъ? На толкова мѣста се воюва! — отвърна Лифу.

— Имамъ предвидъ тукашната война — на северъ, — обясни Афей.

— О, само отъ сантименталностъ, — каза Лифу.

— Какво разбирашъ подъ думата „сантименталностъ“?

— Воюватъ за единъ скелетъ, нареченъ Пекингъ. Пекингъ е „седалище“ на централното правителство“ и човѣкътъ, който управлява тукъ, ще получи нѣколко допълнителни титли при изброяване на достоинствата му, когато умре. Освенъ това, той получава и малко по-голѣми доходи, разбира си. Но не особено голѣми. Воюватъ главно за дължината на съответнитъ си некролози, за да се види, кой мъртвецъ ще се усмихне по-продължително въ ковчегата си при изброяване на титлитъ му.

— Но кой воюва и съ кого?

— Ще се объркашъ, ако поискашъ да узнаешъ подробноститъ, — каза Лифу, като взе четири пред-

мета — две клещи, единъ моливъ и една попивателна хартия. Следъ това започна едно малко професорско обяснение: — Тъзи четири предмета представляватъ, да кажемъ, четиритъ военни партии; вторитъ клещи сж нѣщо като отцепници или израстъкъ на първитъ. Ще ги наречемъ А, В, С и D. Моливътъ, А, е манджурската партия; първитъ клещи, В, сж чилийската партия; попивателната хартия, С, е партията Анфу; а вторитъ клещи, D, сж партията на християнския генералъ. Презъ последнитъ четирипетъ години, следъ заминаването ти, тѣ воюватъ непрестанно. Най-напредъ А се съюзи съ В, за да се борятъ заедно съ С; следъ това, като победиха С, А и В почнаха да воюватъ помежду си; докато А и В се борѣха, D се отцепи отъ В; понастоящемъ D и А сж се съюзили, за да се борятъ съ В, подкрепени отъ С. Страхувамъ се, че този пътъ ще победи D, и че не следъ много А ще се съюзи съ сегашния си противникъ В, за да се бори съ съюзника си D.

— Вървашъ ли въ християнския генералъ?

— Да. Неговитъ войници не мжчатъ народа и плащатъ всичко, което взематъ отъ населението. На Фенгъ бѣха заповѣдали да се бие съ манджурцитъ; но той се бавѣше твърде много, а когато тръгна най-после, накара войницитъ си да строятъ пѣтица, за да подготви бързото си и неочаквано бръщане за замисления отъ него превратъ. Той забиколи жилището на председателя, а кабинетътъ подаде оставка, съ изключение на Уангъ Кеминъ, анфуитския министъръ, който избѣга и е въ неизвестностъ.

Последницата отъ така горчиво нарисуваната отъ Лифу война бѣше, че чилийскиятъ генералъ бѣ разбитъ, частъ отъ манджурската войска се върна и манджурското влияние почна да се разпространява и отсамъ Великата стена. А дивиятъ генералъ

съ чернитъ пури и любовница руския управляваше Шантунгъ.

Лифу се бѣ присъединилъ неотдавна къмъ Куоминтанга. На 31 декемврий 1924 г. основателтъ на Куоминтанга, Сунъ-Ятъ-Сенъ, бѣ дошелъ въ Пекингъ, гдето бѣ посрещнатъ възторжено отъ населението, особено отъ студенти, ученици и учители. Той бѣ умрѣлъ трагично въ една болница само следъ два месеца. Съпругата му, най-великата китайка, навѣрно, бѣше при него. Невъзможно е да се даде точно описание за дълбоката скръбъ и вълнение на народа при погребението на Сунъ. Умрѣлъ бѣ бащата на китайската република. Само връщането му въ Китай наскоро следъ революцията презъ 1911 г. бѣ предизвикало вълнение, сравнимо донегде съ това при погребението му. Вдовицата, облѣчена въ жалейни дрехи, вървѣше следъ ковчегъ; цѣлиятъ народъ тжгуваше заедно съ нея за загубата на великия водачъ. Стари и млади плачеха, застанали по пътя на погребалното шествие. Правителството се изплаши отъ това доказателство за обществената сила на Куоминтанга. Дълбоко развълнуванъ отъ погребението на Сунъ-Ятъ-Сенъ, Лифу се присъедини къмъ Куоминтанга.

Тази демонстрация бѣ последвана следъ два месеца отъ събитията на 30 май, когато нѣколко националистически агитатори бѣха убити отъ английската полиция въ Шанхай. Всички привърженици на Куоминтанга — общественици, студенти и работници — взеха участие въ новитъ демонстрации. Студентитъ обявиха стачка и почнаха да проповѣдватъ по улицитъ въ всички градове, за да събудятъ народнитъ маси.

Всѣкаква учебна работа бѣ прекратена, изъ улицитъ имаше непрекъснати шествия, събрания и речи. Лифу се присъедини съ цѣлия си крѣжокъ къмъ тази дейностъ, а лабораторията му се превърна въ бюро за пропаганда, пълно съ топове хартия

за писане плакати. И Мохау дори бѣ заразена отъ въодушевението. Ченъ Санъ и Хуанъ-Ерѣ държаха речи по улицитѣ; освенъ това, Ченъ Санъ тичаше съ колелото си за изпълнение на всички поръчки. Муланъ не вършеше нищо самостоятелно, но идваше да помага.

Професоритѣ отъ Пекингския университетъ и писателитѣ бѣха въ враждуващи лагери. Въпросътъ, който се повдигаше и разискваше сега, бѣ за необходимостта и ползата отъ това въродно движение и отъ пропагандата за пробуждане народното съзнание. Водачитѣ на китайското възраждане бѣха вече старомодни и дори реакционери. Предизвикали съвършено случайно пробуждането на народнитѣ маси, тѣ не бѣха готови да го продължатъ — изплашени отъ призрака, който бѣха събудили. Съ изключение на комуниста професоръ Ченъ, всички професори се страхуваха отъ простолудието и го мразѣха.

Единъ седмиченъ вестникъ, издание на „благородниците“, осмиваше открито това движение. Този крѣжжокъ отъ „благородници“, повечето свършили английски и американски училища, върваха както и досега въ управляващитѣ класи, въ тѣхния голѣмъ умъ и тайна дипломация, като изпитваха вродено недовѣрие къмъ народнитѣ маси и смѣтаха, че всичко ще се нареди, ако управлението бѣде повѣрено въ тѣхни ръце. Тѣхната рѣдка интелигентностъ, незасегната отъ евтинитѣ прояви на разпаленото младежко родолюбие, би могла да спаси Китай както отъ военитѣ, така и отъ привърженицитѣ на императорската властъ, при все че самитѣ тѣ не знаеха какъ биха постигнали целта си. Нѣкой си Вуша написа насмѣшлива статия за уличнитѣ крѣсъци и лепене на обяви, като казваше, че следъ залепяне или написване лозунги по стени, въодушевението на студентитѣ и студенткитѣ се изпарява по естественъ пѣтъ. Другъ писателъ, го-

лъмъ „ученъ“, голѣмъ привърженикъ на военитѣ, искренъ и добъръ човѣкъ, писа: „Да се промѣнятъ убежденията на сто души носачи на частни носилки има наполовина по-малко значение, отколкото да се промѣнятъ убежденията на тоя, когото тѣ носятъ“, като предизвика същинска буря съ тия си думи. Но той се гордѣеше съ общественото неодобрение, като го смѣташе за най-сигурно доказателство, че има голѣмъ умъ. Лифу се възмути и написа хаплива статия въ отговоръ на тоя ученъ. Когато бѣше ядосанъ, Лифу не подбираше много думитѣ си, а просто пишеше това, което чувствува. Хората смѣтаха, че се касае до нѣкогашната борба между двата крѣжжоба, изразени въ двата нѣй разпространени седмичника.

Лифу бѣ чулъ лично нѣщо, което го бѣ възмутило още повече. Единъ отъ сътруднитѣ въ другия седмичникъ пишеше уводни статии въ тиенцински вестникъ, смѣтайки ги за смѣли нападки противъ правителството на Анфу. На една среща обаче приятелитѣ му забелязаха, че има голѣми изгледи да бѣде взетъ „на прехрана“ отъ правителството заради тѣзи нападки; самиятъ авторъ на нападите се бѣ усмихналъ, приемайки забележката като искрено пожелание отъ страна на приятелитѣ му.

— Тия вестникари приличатъ на продажни жени, — каза Лифу на Мохау. — Щомъ влѣзатъ въ управлението, и тѣ ще бѣдатъ като другитѣ. Сега се борятъ за свобода на словото и печата, но тѣ първи ще премахнатъ тая свобода, щомъ дойдатъ на властъ.

— Защо си така зле настроенъ къмъ тѣхъ? — попита Мохау.

— Защото пишатъ, само за да могатъ да станатъ висши чиновници. Точно споредъ традицията: нали въ самитѣ Аналекти е казано: „Човѣкъ се учи добре, за да стане чиновникъ.“ За тия хора

с честъ да пиятъ въ дома на иѣкой воснень, безразлично кой. Всички се въртятъ около стѣпалата на управниците; като онзи ученъ, напимѣрь. Защо не се занимава само съ науката си?

— А ти защо не се занимавашъ само съ лабораторията си? — каза шеговито Моху.

— Моята целъ е друга, — отвърна Лифу. — Азъ не шантажирамъ съ писането си, а просвѣщавамъ народа.

И той написа статия „Литературни продажници“, изпълнена съ явни загатвания за лицето, което имаше предвидъ. Моху видѣ статията едва следъ отпечатването ѝ, и не я одобри.

— Не излизай толкова напредъ, — каза тя. — Ще се изложишъ на нападки, като си създадешъ безъ нужда неприятели. Какъвъ смисълъ да оскърбявашъ хората?

— Написахъ само едно историческо тълкуване на Кунгъ-Тингаювата бележка за „Търговци на благоволение и справедливостъ“, — защити се Лифу.

— Всѣки може да забележи, че това съвсемъ не е историческо тълкуване, — възрази съпругата му.

Това бѣше най-неприятниятъ имъ съпругески споръ. Лифу смѣташе, че цени много жена си, но все пакъ не обръщаше внимание на мнението ѝ, когато се касаеше за нѣщо, на което държи особено много. Отстъпвайки по всички въпроси, отнасящи се до личното ѝ удобство и желаня, Моху не отстъпваше, отъ своя страна, когато се касаеше до „оскърбителни писания“. Тя имаше твърдо и ясно отношение къмъ въпроса какво може и какво не може да пише съпругътъ ѝ. Защото имаше определена целъ въ живота — да бжде пазителка на своя домъ, на двамата си синове и да защитава Лифу отъ самия него.

*

Националистическата революция отъ 1927 г. би била невъзможна безъ възторжената обществе-

на дейностъ на студентитѣ и безъ пробуждането на народа. Но за успѣха на тази революция трѣбваше все пакъ да се пролѣе кръвъ и младежката трѣбваше да плати своята данъ. Тя донесе нещастие за семейството на Муланъ и промѣни напълно цѣлия ѝ животъ.

Уханка бѣше последната прислужница, купена или взета съ договоръ отъ семейството; защото напоследъкъ прислугата се наемаше за месецъ, съ определена месечна заплата. Следъ женитбата на Уханка, Муланъ бѣ взела една ама, за да се грижи за децата. Най-малкото ѝ дете, момиченцето Амей, бѣше петгодишно. Атунгъ бѣше вече на дванадесетъ години и умѣше да се грижи самъ за себе си. Първородната ѝ дъщеря, Аманъ, бѣше петнадесетъ годишна девойка, истинско повторение на красивата си майка.

Още отъ най-ранно детство Аманъ бѣше послушно девойче; тя напускаше незабавно играта, ако майка ѝ я повика. Следъ женитбата на Уханка тя почна да се грижи инстинктивно за по-малката сестра. Да бжде „кака“ не бѣше за нея самъ празна дума, а определено нравствено понятие си определени задължения къмъ по-младитѣ братя и сестри. Тя посещаваше едно срѣдно училище и носѣше ученическа форма. Бѣше първа въ класа. Муланъ възпитаваше почти несъзнателно Аманъ по сжщия начинъ, по който бѣха възпитали и нея. Грижитѣ за по-малки деца задоволява естественото майчино чувство на една подрастваща девойка. Но понеже връзката между момичетата бѣше по-голяма, отколкото между брата и сестрата, безъ никакво предварително споразумение, Аманъ почна да се занимава съ Амей, щомъ се върне отъ училище. Тя помагаше и на майка си, безъ да ѝ казватъ това. Муланъ я изпращаше понѣкога да поиграе съ братъ си, но девойчето се връщаше твърде скоро въ стаята. Момичето си е момиче. Понѣкога изглежда-

ше, че Муланъ е пристрастна къмъ сина си, при все че никога не му позволяваше да измъчва слугинитѣ, както правѣше братъ ѝ Тиенъ.

Аманъ бѣше щастливо дете и изпитваше дълбоко възхищение къмъ майка си. Но още повече се възхищаваше отъ Маия и обичаше да слуша разкази за детството на майка си, а особено разказа за приключенията ѝ съ боксеритѣ. Най-забележителното постижение на Аманъ бѣ, че при погребението на дѣдо си бѣ успѣла — макаръ и деветъ годишна само — да оплаква като възрастна жена. Това бѣше последица отъ нейния женски усѣтъ за голѣмата утеха отъ общитѣ жалейки, даващи на отдѣлния човѣкъ чувството, че принадлежи къмъ по-голѣма единица.

При демонстрациитѣ на 30 май взеха участие и дветѣ деца на Муланъ — Аманъ и Атунгъ. Една група, подготвена отъ Тайюнъ, възнамѣряваше да представи на открито една малка драма, представляща по-живо отъ плакатитѣ избиването на китайцитѣ отъ английската полиция въ Шанхай. Най-дълбоко възмущение предизвикаха виковетѣ: „Стреляй на месо!“ повтаряни отъ полицейския комендантъ, както и обстоятелството, че по демонстрантитѣ бѣ стреляно въ гърба — при разпрѣсването имъ. Аманъ познаваше много добре тази случка, както и лозунгитѣ: „Искаме данъчна автономия!“ и „Премахване на екстериториалността!“ Тя искаше да участвува въ представянето на сценката, но Муланъ не ѝ позволи. Въпрѣки това, репетициитѣ на кржжочка ставаша въ една отъ голѣмитѣ зали на двореца на г. Яо и майка ѝ посети нѣкои отъ тѣхъ. Задачата на ученичкитѣ, които щѣха да играятъ ролята на зрители, бѣше да заплачатъ при стрелбата на полицаитѣ срещу студентитѣ.

— Трѣбва да плачете съ истински сълзи, — каза Аманъ.

— Но какъ ще се различемъ? — попита една ученичка.

— Ще отидете да нарѣжете малко лукъ преди да дойдете на сцената, — каза Аманъ.

Съветътъ бѣше блестящъ; всички се засмѣха, а майка ѝ се почувствува много горда.

Тия демонстрации обаче започваха да ставатъ много неприятни за правителството. Извъ пекингскитѣ улици имаше много сблъсквания между студентитѣ и работницитѣ отъ една страна и полицията отъ друга. Арестуването на студентитѣ-демонстранти предизвикваше само нови демонстрации, съ които се искаше освобождаването на задържанитѣ. Презъ ноемврий хилядно множество се събра на „голѣма демонстрация за народна революция“, като искаше оставката на правителството Анфу и се обявяваше за свикването на народно събрание, каквото се предлагаше отъ Куоминтанга. Следъ това отиде да разграби къщитѣ на анфуисткитѣ първенци, между които бѣха и Уангъ Кеминъ и Лиангъ Хунгчи, станали презъ 1938 г. управители на Пекингъ и Нанкингъ. Демонстрантитѣ настояваха за оставката на правителството Анфу. Тѣ можаха да наложатъ тази оставка съ тайната закрила на християнския генералъ, който съчувствуваше на Куоминтанга и бѣ настанилъ войскитѣ си около Пекингъ. Туанъ управляваше въ Пекингъ едно враждебно и революционно настроено население, което не искаше и да го знае.

Презъ мартъ настѣпиха международни усложнения, поради престрелка между японски бойни кораби и войници на християнския генералъ. Другитѣ партии се готвѣха сега да обградятъ християнския генералъ и да го отстранятъ отъ Пекингъ, както Лифу бѣ предсказалъ на Афей още преди две години. Манджурската флота възнамѣряваше да нападне Фенговитѣ войски въ Тиенцинъ, а самъ той бѣ поставилъ мини и бѣ блокиралъ крепостта

Таку. Нѣколко военни парахода бѣха открили стрелба по крепостта, отгдето бѣха отговорили сжщо съ стрелба. Дипломатическиятъ корпусъ въ Пекингъ, състоящъ се отъ осемъ души представители на чужди държави, изпрати на Фезгъ ултиматумъ съ срокъ отъ 48 часа, за вдигане блокадата на Таку до 18 мартъ по обѣдъ, като заявяваше, че иначе „ще бждатъ взети необходимитъ мѣрки отъ паракоритѣ на интересованитѣ държави.“ Това бѣше равносилно съ международна намѣса въ полза на манджурската войска. Япония искаше отъ китайското правителство извинения за случката, уволнение на началника на крепостта и петдесетъ хиляди долара обезщетение.

На седемнадесети мартъ станаха сблъсквания между стражата предъ Министерския съветъ на Туанъ и народнитѣ пратеници, отъ които мнозина бѣха рзнени съ шикове. Туанъ и анфуисткитѣ водачи изглеждаха разгнѣвени не на шега и решени да дадатъ добъръ урокъ на младитѣ бунтовници.

На 18 мартъ предъ Тиенанменъ се състоя грандиозно събрание отъ представители на училищата, лицейтѣ, работническитѣ и търговски организации, развѣли огромни бѣли знамена въ ясното небе, съ искане за данъчна автономия и твърдо становище противъ ултиматума на чуждитѣ държави. На площадката бѣха застанали нѣколцина професори отъ Куоминганга.

Следъ закуската Аманъ изпра носната си кърпичка, сложи нова въ джоба си, както правѣше всѣки день, и отиде на училище. Не следъ много, тя телефонира на Муланъ, че училището ще вземе участие въ демонстрацията и че тя може да закъснѣе за обѣдъ.

— Бжди предпазлива, — каза Муланъ на дъщеря си по телефона.

— Бжди спокойна, — отвърна Аманъ. — Директорътъ ни каза, че водачитѣ ни сж се споразу-

мѣли съ началника на гарнизона да ни щадятъ. Довиждане.

Думитѣ звучаха дълго въ ушитѣ на Муланъ. Гласътъ на дъщеря ѝ бѣше веселъ.

Къмъ дванадесетъ и четвъртъ се обади Лифу: — Участвува ли Аманъ въ днешната демонстрация?

— Да. Защо?

Последва мълчание. Следъ това Лифу каза:

— Добре. Нѣма нищо. — И затвори телефона.

Лифу бѣ узналъ отъ частенъ източникъ, че Туанъ е решилъ да действува днесъ и добро не чака демонстрантитѣ. Нѣкои бѣха видѣли, че въ Министерския съветъ, гдето демонстрантитѣ щѣха да представятъ исканията си, бѣ влѣзла въоръжена стража.

Лифу изхвъркна отъ къщи заедно съ Ченъ Санъ. Той взе една носилка, а Ченъ Санъ замина съ колелото. Лифу му каза да потърси Аманъ и да се опита да я измъкне отъ тълпата, а самъ той отиде да поговори съ водачитѣ на демонстрацията. Когато стигна до Тиенанменъ, Лифу разбра, че демонстрацията се е свършила, резолюциитѣ били представени и шествието тръгнало по ул. Хатаменъ къмъ Министерския съветъ. Той го настигна при Пайлу, но първитѣ редици бѣха предъ Министерския съветъ. Имаше хиляди демонстранти и зрители; улицитѣ бѣха претълкани съ народъ. Лифу остави носилката и изтича напредъ, по широкия и каленъ плочникъ.

Като стигна до входа на Министерския съветъ, той си проправи пътъ между хилядитѣ ученици и студенти, застанали безразборно отвънъ. Изведнажъ се чу рѣзъкъ залпъ. Чули изстрелитѣ, ученицитѣ изпищѣха и се втурнаха къмъ вратитѣ. Обаче отъ жглитѣ изскочи личната охрана на Туанъ, скрита въ засада. Въоръжени съ шикове, саби и ножове, стражаритѣ препрѣчиха входа, като удряха бѣгащитѣ

деца безъ да ги поглеждатъ. Чуха се нови залпове. Студентитѣ и ученицитѣ бѣха заградени, пѣтя за отстѣпление имъ бѣ отрѣзанъ. Настана адска олелия. Лифу видѣ какъ предъ очитѣ му колѣха и тѣпчаха беззащитни ученици и девойки. Единъ едъръ стражарь, съблѣкълъ куртката си, размахваше старинното оръжие, наречено „желѣзенъ бичъ“, състоящо се отъ нѣколко съединени ножа, всѣки по седемъ-осемъ инча дълъгъ, съ обща дължина почти седемъ стѣпки. Замахвайки съ този желѣзенъ бичъ, той разсичаше наслуки носове, уши, чела, рѣце. Тѣлпата продължаваше да се блѣска все пакъ къмъ този входъ къмъ смъртта, преследвана отъ войници съ щикове, които я блѣскаха отзадъ. Лифу бѣ повлѣченъ въ страничитѣ редици на тѣлпата. Той видѣ, че единъ стражарь размахва предъ него нѣкаква тежка верига. Предавайки се на своята сѣдба, Лифу се втурна къмъ вѣроятна гибель. Металическата верига удари дѣсния му глезенъ съ замайващъ ударъ, и той помисли, че кракътъ му е смазанъ; но все пакъ успѣ да пристѣпи напредъ, по прострѣни по земята тѣла. Стражаритѣ изглеждаха уморени и удряха по-нарѣдко и по-леко върху тая човѣшка маса; само стражарьтъ съ желѣзния бичъ имаше сега повече поле за дейность и удряше неморно съ смъртоносното си оръжие, като подвикваше въ тактъ съ неговия плѣсъкъ.

Отъ влѣзлитѣ триста души въ двора на Министерския съветъ четиридесетъ и осемъ бѣха убити на мѣсто и почти двесте души бѣха ранени. Само петдесетина щастливци, притиснати между другитѣ и защитени неволно отъ тѣхъ, бѣха могли да се спасятъ.

Излѣзълъ на улицата, Лифу почна да куца, после падна, успѣ да стане отново и закуца пакъ. Наоколо му лежахъ ранени ученици и ученички. Улица Хатаменъ бѣше пълна съ замаяни отъ ужасъ зрители. Редица носилки отнасяха раненитѣ

съ окървавени тѣла и лица. Бѣлитѣ знамена, които се бѣха развѣвали славно преди мигъ въ синьото небе, лежахъ сега на улицната настилка, изкжсани, измачкани, изцапани съ калъ и кръвъ.

Лифу почувствува остра болка; дѣсниятъ му кракъ не бѣше откжснатъ, но кървава струя се аленѣеше по робата, чорапа и обувката му. Той повика една носилка и се прибра вкжщи.

Изпреварилъ Лифу, Ченъ Санъ бѣ стигналъ преди него предъ Министерския съветъ, но не бѣ успѣлъ да влѣзе въ двора. Казаха му, че училището на Аманъ е напредъ, по всѣка вѣроятность вжтре въ двора. Когато чу изстрелитѣ и видѣ нападението върху ученицитѣ, той скочи отново на колелото и отиде да съобщи на Муланъ за станалото. Кжщата на Ценгови бѣше близо до Министерския съветъ.

Трапезата бѣше сложена; очаквайки завръщането на Аманъ, Муланъ хранѣше Амей Щомъ видѣ лицето на Ченъ Санъ, тя изпусна чинията още преди да чуе гласа му.

— Какво има? Да не си онѣмѣлъ? — попита Суня, който бѣше сжщо въ стаята.

— Стражаритѣ стрелятъ срещу студентитѣ и ученицитѣ! Отидохъ съ братъ Лифу да прибера Аманъ, но не можахъ да я намѣря.

— Где е тя? — попита Муланъ.

— Не знаа. Около Министерския съветъ цари ужасно безредие. Студентитѣ се мжчатъ да се измъкнатъ. Не искамъ да ви плаша, но вжтре се чуваха такива писъци...

— Ела веднага съ насъ, — извика Суня. — Где е Лифу?

Тѣ взеха веднага носилки, като се надѣваха да срецнатъ Аманъ. Когато стигнаха до Министерския съветъ, улицитѣ и площаца приличаха на напуснаго бойно поле. Нѣкои по-страхливи търговци бѣха затворили магазинитѣ си. Свършили благородната си задача, стражаритѣ бѣха изчезнали. Нѣкол-

цина близки на демонстрантите бѣха влѣзли въ двора на Министерския съветъ. Единъ учителъ американецъ, познатъ на Суня, се мъчеше да намѣри учениците си.

— Такова клане, — каза американецътъ, — би предизвикало незабавно революция въ кой да е американски градъ.

Суня и Муланъ нѣмаха време за говорене и слушане. Тѣ трѣгнаха между прострѣнитѣ прелѣ тѣхъ трупове. Покрай повече отъ тридесетъ ученици имаше и петнадесетина девойки. Тѣ лежах или се бѣха облегли до стеницѣ въ най-разнообразни положения. Суня видѣ единъ трупъ падналъ върху другъ, съ отворени къмъ него очи, и отвърна погледъ. Следъ това видѣ нѣкакво тѣло, което още се движеше подъ два трупа. Като прегледа единъ по единъ труповетѣ на всички девойки и се убеди, че Аманъ не е между тѣхъ, Муланъ започна да се обадежда.

Следъ това забеляза два свършено нови ковчега, оставени до единъ завой, недалечно отъ нѣкаква тераса. Властѣта бѣ била толкова предвидлива, та бѣ приготвила и ковчези дори! Но бѣха донесли само два! Когато приближи, Муланъ видѣ въ единия отъ тѣхъ малкото тѣло на Аманъ.

Тя изплака и се хвърли върху ковчеза.

Суня се наведе да докосне челото и ржцетѣ на дъщеря си. Тя бѣше още топла. Току що я бѣха сложили сигурно въ ковчеза, до който е била убита. Отъ единъ жгълъ на устата ѝ се струеше топла кръвъ. Суня я прегърна и седна съ нея на земята. Муланъ ридаше неудържимо:

— Охъ, чедо! Чедо!

— Има ли нѣкаква надежда? — простена тя, като взе още топлитѣ и меки ржце на дъщеря си.

Суня вдигна клепачитѣ: тѣ останаха неподвижни. Следъ това разкопча роклята ѝ. На шията имаше рана огъ куршумъ; всичкитѣ дрехи бѣха

окървавени. Американецътъ дойде при тѣхъ, не продума нищо, само се наведе, погледна зеницитѣ, сложи ухо на сърдцето, поклати глава и отмина.

Муланъ лежеше на земята, притиснала лице о лицето на дъщеря си, повтаряйки:

— Охъ, чедо! Чедо!

И не искаше да мръдне.

Директорътъ на училището дойде при тѣхъ, опита се да каже нѣщо, но почувствува, че думитѣ сж безпомощни и излишни. Две отъ ученичкитѣ му бѣха убити. Не знаеше още колко сж ранени. Той предполагаше, че Аманъ, като една отъ най-младитѣ, е била въ първитѣ редици и е била може би първата жертва.

Муланъ продължаваше да притиска тѣлото на дъщеря си и не искаше да мръдне.

Суня стана и каза на Ченъ Санъ да повика посылки, за да се прибератъ у дома си. Следъ това, съ премреженъ отъ мъжа погледъ, Суня прегърна тѣлото на дъщеря си, а Ченъ Санъ и директорътъ вдигнаха Муланъ и трѣгнаха за вкъщи.

Мохау, Хуанъ еръ и Коралъ пристигнаха веднага, като съобщиха, че Лифу е раненъ въ глезена и лежи, очаквайки лѣкаря.

Това клане на беззащитни деца извъ засада възмути народа и предизвика следъ тридесетъ и три дни падането на Туановото правителство. На 20 априлъ Туанъ подаде оставка; анфуисткитѣ управници избѣгнаха въ Тиенцинъ. Но тѣ останаха въ последнитѣ си дни незабравимъ споменъ за революционния Китай, който не можа да ги забрави до деня, когато презъ 1937—38 година тѣ се върнаха отново, подкрепени отъ чужди щикове.

Аманъ бѣше малко девойче, неволна жертва на безмилостни убийци. Но въ започналата следъ три месеца революция не единъ младъ родолюбецъ пожертвува съзнателно живота си за създаването на свободенъ и възроденъ Китай.

ГЛАВА XXXVII

Следъ първото вълнение отъ смъртта на дъщеря си Муланъ стана много мълчалива, не отговаряше на въпросигѣ и дори не плачеше. Тѣлото бѣ оставено въ храма на прадѣдитѣ. Маня бѣ дошла да прекара заедно съ Муланъ бдението край покойницата. Нейниятъ синъ Асуанъ не бѣ взелъ участие въ демонстрацията, защото бѣше въ митническата школа, подчинена на морскитѣ митнически власти, и ученицитѣ тамъ бѣха подъ много по-строгъ надзоръ отъ тоя въ чисто китайскитѣ училища. Девойки отъ училището на Аманъ и делегация отъ общата студентска организация дойдоха да изкажатъ съболезнованията си, но Муланъ не ги видѣ.

Вечерята Муланъ хапна само следъ настойчивитѣ молби на Суня и г-жа Ценгъ и си легна много рано. Къмъ полунощъ съпругътъ и прислужницитѣ ѝ я чува да вайка.

На следния день тя не можа да стане. Съпругътъ ѝ я чу да говори несвързано насъне; тя бълнуваше и имаше треска. Очитѣ ѝ се отваряха отвреме-навреме, оглеждаха стаята и се затваряха отново.

Сждбата бѣ била добра къмъ нея още отъ детинство. Тя не бѣ почувствувала смъртта на майка си така дълбоко, както я бѣ почувствувала Мохаяу, може би затова, че бѣ омжжена по-отдавна и че сестра ѝ се бѣ грижила за майката презъ време на боледуването. Заминаването на баща ѝ я бѣ засегнало много по-дълбоко. Но истински дълбока мъка я засѣгаше за пръвъ пжтъ сега. Тя не можеше дори да изпита омраза къмъ убийцитѣ на Аманъ. Дъщеря ѝ бѣше мъртва; това бѣше единственото обстоятелство, което имаше значение за нея. Причинитѣ не я интересуваха.

Мисълта ѝ блуждасше изъ спомени отъ детинството и най-ранния ѝ животъ; незначителни нагледъ, но все пакъ пълни съ значение минути изпъкваха предъ нея въ бърза и безредна последователность. Тя събираше цвѣтя въ градината и Маня я учеше да оцвѣтява мимози въ напрѣстниче. Готвѣше супа отъ фѣстъци въ двора на Маня, а самата Маня везѣше пантофи. Суня влизаше, тя му сипваше отъ супата, която той намираше прекрасна. Тя видѣ отново боксерката и Уханка, затворена въ сждата килия, видѣ какъ влиза въ лодката на Ценгови въ голѣмия каналъ. Тази гледка бѣше особено жива. Г-жа Ценгъ седѣше съ тритѣ си деца, а по-късно г. Ценгъ дойде съ кжсо кимоно и панталони и съ наргиле въ ржка. Видѣ отново добродушната усмивка и нечиститѣ надписани кости въ ржката на г. Ценгъ, завити въ малка носна кърпа. Отъ надписанитѣ кости мисълта ѝ мина къмъ кехлибаренитѣ животни, които бѣ обичала толкова много като дете, и къмъ разговоритѣ за тия богатства съ баща ѝ преди бѣгството имъ по време на боксерското възстание; спомни си урока му за добрата и лошата сжда. Ако нѣкой нещастенъ човѣкъ бѣ намѣрилъ заревенитѣ животни, тѣ щѣха да се преобразятъ въ птици и ще хврѣкнатъ далеко отъ него. Но тѣ бѣха още нейни. Тя имаше и досега любимото си клекнало кехлибарено кученце, малкото зелено свинче и слона. Имаше и дветѣ маймунки, отъ които едната пощѣше ухото на другата, която бѣ навела глава, съ полуотворена уста и притворено око, доволна отъ гдѣличкането. Така едната маймунка пощѣше во вѣки вѣковъ ухото на другата, която потрѣпваше отъ гдѣличкането! Да, тѣ живѣха, не остаряваха, бѣха безсмъртни! И вчера Аманъ си играеше съ тѣхъ! А где бѣше днесъ Аманъ? Мъртва ли бѣше? Гледката потъмнѣваше. Следъ това, предъ погледа на Муланъ се очертаваше въ тъмнината формата и цвѣта на изсъхналъ мъхъ, а надъ него — огроменъ

скрижалъ безъ думи, скрижалтъ на императоръ Чинъ; тя бѣше съ Лифу сега, на върха Тайшанъ. Защо мълчеше Лифу? Тя поиска да изскубне мѣха отъ стария скрижалъ, но Лифу каза: „Недей!“

Незабравимиятъ залъзъ, който бѣ гледала съ Лифу, застана предъ скрижала безъ думи, оживя ваше многократно въ паметъта ѝ. Тѣ бѣха разговаряли тогава за вѣчността и надживѣването и тя му бѣ казала, че камъиктъ е преживѣлъ императорскитѣ династии, защото нѣма страстиѣ на смъртнитѣ люде. Предъ тѣхъ бѣше живота на страстьта, и животъ безъ страсть. Следъ това земното кълбо се бѣ завъртѣло, завъртѣли се бѣха и тѣ заедно съ него и бѣха видѣли изгрѣва на следното утро; но продължаваха да стоягъ предъ скрижала.

После видѣ кедровата гора, гдето бѣ почивала съ Лифу. О, незабравимия краткъ мигъ! Лифу почукваше съ тояга дънера, на който тя седѣше, горскиятъ вѣтрецъ разпилѣ една кждрица по челото ѝ и тя я отметна назадъ. Това отхвърляне на косата ѝ бѣ имало тогава нѣкакъвъ смисълъ за нея, но тя не можеше да си спомни какъвъ. Тя бѣ казала тогава на Лифу, колко странно ѝ се струва, че три пѣти го срѣща все въ планина.

Суня чу, че тя повтаря въ унесъ:

— А сега слѣзохме въ долината! Сега слѣзохме въ долината!

Малко по-късно той чу, че казва:

— Надписанитѣ кости! Надписанитѣ кости!

Суня помисли, че тя сънува съ отворени очи. А Муланъ повтори съвсемъ ясно:

— Дайте ми надписанитѣ кости!

Съпругтъ ѝ се наведе къмъ нея, изплашенъ, да не би да е изгубила ума си.

— Какво искашъ? — попита той.

— Надписанитѣ кости. Тѣ сж въ съседната стая. Толкова отдавна не съмъ играла съ тѣхъ.

Той излѣзе много разтревоженъ, донесе надпи-

санитѣ кости, които бѣха частъ отъ прикята ѝ, и ѝ ги подаде.

Муланъ взе една отъ тѣхъ и каза:

— Колко сж стари! Четири хиляди години!

Много, много време преди нашето идване на този свѣтъ!

— Да, — потвърди глупаво той.

— Азъ не ги изучихъ, — каза тжжно тя. —

Ще ми обещаешъ ли, че ще ги изучишъ?

— Разбира се, мей мей, щомъ желашъ.

— Нали знаешъ, тѣ разказватъ за царе, живѣли толкова, толкова отдавна!

— Гладна ли си?

— Не, не съмъ. Тия крале сж живѣли наистина, живѣли сж, женили сж се и сж умрѣли.

Суня помисли отново, че Муланъ е изгубила ума си. Въ очитѣ ѝ блестяха сълзи.

— Где сж кехлибаренитѣ ми животни?— каза тя, като го гледаше замаяно.

Суня излѣзе отново, взе цѣлата сбирка отъ кехлибарени животни и ѝ ги донесе. Муланъ ги взе едно по едно на леглото си и почна да си играе съ тѣхъ.

Треската ѝ продолжи цѣлия следобѣдъ. Дадоха ѝ едно черно хапче за успокоение и нѣкакви варени билки за разхлаждане черния дробъ и „разслабване“ на панкреаса. Най-после, късно презъ нощта, тя заспа дълбокъ сънъ.

Лифу бѣше принуденъ да лежи и не можа да излѣзе десетина дни, но Моху идваше при Муланъ всѣки следобѣдъ.

На следното утро отъ нещастieto тя дойде и намѣри Муланъ безъ треска, но все още много мълчалива. Тя проговаряше много рѣдко и то само за отдавнашни нѣща, като не се интересуваше отъ не-

ЕДИНЪ МИГЪ ВЪ ПЕКИНГЪ

посрѣдственото минало. Когато я попитаха за датата на погребението, тя каза:

— Нека бжде щомъ свършатъ приготовленията.

— Студентитѣ искатъ да знаятъ точната дата, за да изпратятъ нѣколко стотинѣ души представители, — каза Моханъ.

Едва тогава Муланъ се оживи и заговори рѣзко:

— Искатъ да направятъ герония отъ мъртва-та ми дъщеря ли? Не, Аманъ е само моя и азъ не желая никакви чужди хора на погребението ѝ... Ти трѣбва да извлѣчешъ поука, сестро, отъ изпитанието ми. Когато децата ти порастнатъ, не имъ позволявай никога да взематъ участие въ обществени прояви. Пази ги за себе си!

— Днешнитѣ новини гласятъ, — продължи Моханъ, — че цѣлиятъ кабинетъ е подалъ оставка и признава отговорността си за смъртта на студентитѣ и ученицитѣ. Отъ южнитѣ области сж пристигнали телеграми, които искатъ арестуването и сжденето на Туанъ.

Но Муланъ не се интересува отъ тия известия. Тя бѣ придобила като че ново съзнание за ценноститѣ. Този день тя стана и почна да се грижи, както винаги, за децата си, а следъ това отиде съ странно спокойствие и достоинство да се занимае съ подробноститѣ около погребението на Аманъ. Никой не я видѣ да заплаче. Мжката ѝ бѣше погорчива отъ сълзитѣ и тя я носѣше съ царствено достоинство.

Припомнянето на кехлибарената сбирка и надписанитѣ кости не бѣ само случайно хрумване у нея. Тя ги нареди отново на масата въ спалнята си. За нея тѣ имаха дълбокъ духовенъ смисълъ, спомняха ѝ радостни мигове, спомняха ѝ детинскитѣ дни, спомняха ѝ времето и вѣчността. Струваше ѝ се, че мигътъ и вѣчността сж едно и сжщо. Тѣзи бездушни предмети олицетворяваха за нея бѣзсмъртния животъ. Надписанитѣ кости напомняха за царѣ

и царици, живѣли преди четири хиляди години, за раждането и смъртта на царственитѣ имъ деца, за войни, за гибелта и жертвитѣ на прадѣдитѣ отъ незапомнени времена. При все че повсечето отъ тѣхъ бѣха всажностъ прорицателски кости, въ очитѣ на Муланъ тѣ нѣмаха нито исторически, нито вѣрски смисълъ; смисълътъ имъ бѣше философски и мистиченъ.

•

Нѣколко дни следъ скромното погребение на Аманъ, Муланъ изненада Суня съ думитѣ:

— Не искамъ да живѣя вече въ Пекингъ.

Той помисли, че следъ смъртта на Аманъ градътъ е станалъ непоносимъ за майката. Защото, следъ първата седмица на строга сдържаностъ и следъ погребението, той забеляза, че Муланъ изчезва всѣка сутринъ и следобѣдъ въ една отдалечена стая и бѣ увѣренъ, че тя отива тамъ да си поплаче сама, безъ да я видятъ и да я безпокоятъ. **Затова каза:**

— Зная, меймей, че е много тежко да понесешъ тази загуба. Но следъ известно време ще се почувствуващъ малко по-добре.

— Не, — отвърна тя. — Азъ искамъ спокойствие. Въ този свѣтъ има много голѣмо безредие. Навредъ се водятъ войни; тѣ се приближаватъ и къмъ Пекингъ. Искамъ да живѣя простъ и миренъ животъ, само съ тебе и децата. Нѣма да позволя никога вече малкитѣ да се отдѣлятъ отъ мене. Ще ги уча сама... Не можемъ ли да отидемъ негде — на югъ, въ Ханкоу наприкладъ — гдето ще можемъ да живѣемъ въ нѣкоя скромна къщица край езерото?

Тя говорѣше много настойчиво.

— Но мама и всичкитѣ ни роднини сж тукъ, къщата ни сжщо, — каза Суня. — Да почакаме малко. Ще видимъ по-нататъкъ.

— Искамъ само спокойствие, — повтори тя. — Нѣма ли негде мѣсто, гдето бихме могли да живѣемъ съвсемъ сами?

— Ще поговоримъ пакъ по тоя въпросъ и ще видимъ какво може да се направи, — отговори той. Щомъ почна да излиза, Лифу дойде да види Муланъ. Раната му бѣ оздравѣла, за щастие, безъ никакви усложнения, но нѣкои по-дребни кости и сухожилтя бѣха засегнати така, че той остана да накуцва леко презъ цѣлия си животъ. Той дойде сега, като се подпираше съ бастунъ. Муланъ го погледна тжно и не протума. Следъ това, като направил усилие да заговори, тя му благодари, дълбоко развѣтнувана, за слята му да намѣри Аманъ въ оня ужасенъ день. Той не искаше да говори за себе си и каза, че много съжالياва, загдето не е успѣлъ да дойде на погребението на Аманъ.

Той бѣше все още огорченъ и възбуденъ и извика:

— Значешъ ли, че още десетина студенти умрѣха въ болницитѣ отъ ранитѣ си? Това, което не мога да разбера, е отношението на нѣкои хора къмъ тия убийства.

Той бѣше взелъ последния брой на единъ седмичникъ и го показа на Муланъ и Суня съ думитѣ: — Можете ли да си представите? Тия „благодородници“ обвиняватъ за станалото волачитѣ на учащата се младежъ! Редакторътъ казва, че учителитѣ и водачитѣ на учащата се младежъ нѣматъ право да жертвуватъ живота на студентитѣ и учителитѣ. Той твърди, че тѣ сж отговорни за смъртнитѣ случаи, ако сж знаели за намѣренията на правителството, или сж негодни — ако не сж могли да предвдѣлятъ тия намѣрениа. Той загатва, че нѣкои отъ водачитѣ на младежта сж комунисти; тоестъ точно това, което и правителството поддържа, за да може да арестува водачитѣ на демонстрацията! „Правителственъ високоговорителъ!“ Правителството

било виновно сжщо, казва авторътъ на статията — сжщо! Управницитѣ не сж убийци, а сж само сжшо вишорни! Какъвъ прекрасенъ, хладнокръвенъ и безпристрастенъ стилъ! А азъ зная лично, че гарнизонниягъ началникъ Лу бѣ увѣрилъ водачитѣ на демонстрацията, че нѣма никаква опасностъ за учащитѣ се. Защото самиятъ Лу не е знаелъ намѣренията на Туановата полиция. Това бѣ истинска засада. Отгдето биха могли водачитѣ да знаятъ, че водятъ на смъртъ учащата се младежъ? А ето че се намира човѣкъ, който намалява вината на правителството!

Лифу се бѣ зачервилъ отъ гнѣвъ.

— Внимавай какво говоришъ, Лифу! — каза Муланъ. — Настанали сж такива времена, че човѣкъ може да умре като родолюбецъ и да бжде нареченъ глупакъ.

— Има да ви кажа още нѣщо, — продължи Лифу, безъ да обръща внимание на съвета ѝ. — Преди нѣколко дни ректоритѣ на деветтѣ държавни университета се събраха, за да изготвятъ единъ отчетъ и едно изложение по това клане. И знаете ли какво стана? Четирма отъ деветтѣ души ректори отказаха да признаятъ, че правителството е виновно за това престѣпление. Защото и самитѣ тѣ сж общественици. Тѣ разискваха и спориха цѣли два часа за изразитѣ, които трѣбваше да се употребятъ, като се мъчеха да намѣрятъ формула, която нѣма да засегне правителството, но ще докаже все пакъ, че и тѣ сж били възмутени, употребявайки изразитѣ „жестоки полицаи“ и „нечовѣчни оржжия“. Изложението бѣше толкова меко, щото правителството е било сигурно много доволно. Отъ една страна... отъ друга страна... Охъ това отмѣрено, обмислено, благоразумно становище! Тия ректори не забравягъ своята паница оризъ!

Муланъ почна да се тревожи за него.

— Пекингъ не е мѣсто за тебе, струва ми се,

— каза тя. — Ако останешъ тукъ, ти ще продължавашъ все повече и повече да се възмущавашъ, особено щомъ имашъ такива колеги.

— Азъ изиратихъ вече една статия за поведението на университетскитъ ректори, която е същевременно и отговоръ на тази статия.

— Нима? — извика Муланъ. — Знае ли сестра ми?

— Не, не знае.

— Тръбва да бждешъ по-сдържанъ, Лифу, — каза Суня. — Времената сж лоши; по-добре е да си предпазливъ.

— Нима не виждате, че това клане трѣбва да бжде последната обществена проява на правителството Анфу? — каза Лифу. — Цѣлиятъ народъ е възмутенъ. Това правителство е вече осждено. То се самоуби съ клането надъ учащата се младежъ.

— Отгдѣ знаешъ, че новото правителство ще бжде по-добро? — попита мрачно Муланъ.

Лифу не отговори, а отиде къмъ масата до прозореца, гдето бѣха наредени прорицателскитъ кости и кехлибаренитъ животни. Погледътъ на Муланъ го проследи.

— Има да ти кажа нѣщо много важно, Лифу, — каза тя. — Погледни тия животни. Въ тѣхъ има много повече мъдростъ, отколкото въ всичкитъ вичсания и държавна дейность. Тѣ могатъ да дадатъ покой.

Лифу взе нѣкои отъ старитъ кости и почна да разглежда надписитъ по тѣхъ. Лицето му свѣтна почти веднага, озарено отъ ново щастие.

— Ти казваше едно време, че искашъ да отидешъ въ Тибетъ, — каза Муланъ, застанала близо до него.

— Азъ не знаехъ това, — обади се Суня.

— Каза ми го въ първия день, когато го видѣхъ, — продължи Муланъ. — Това бѣше толков отдавна, нали?

— Какво искашъ да кажешъ съ това? — попита Лифу, като остави усмихнатъ коститъ.

— Защо не се заловишъ да изучишъ тия надписи по коститъ? За тѣхъ би трѣбвало да се напише голѣмъ трудъ. Азъ знамъ, че ги обичашъ. Казахъ и на Суня да се занимае съ изучаването имъ. Оставете политиката!

Лифу се върна съ накуцване на мѣстото си, поговори още малко съ тѣхъ, после си отиде, подпирайки се на бастуна си.

Въ Пекингъ настъпи скоро пълно безвластие и безредие. Съюзенитъ манджурски и чилийски войски се приближаваха все повече и повече къмъ града. **Войскитъ на християнския генералъ владѣха все още столицата.** Но правителството Анфу, подъ председателството на Туанъ, започна да съзаклятнично **противъ войската** и да очаква съ радостъ идването на **манджуро-чилийскитъ** съюзници. Заговорътъ на **правителството бѣ** разкритъ и началникътъ на гарнизона **Лу** промѣни поведението си, като обсади **официалната резиденция на Туанъ.** Но Туанъ и **анфуиститъ избѣгаха** въ легационния кварталъ. При **приближаването на манджурскитъ войски,** началникътъ на гарнизона изтегли своитъ вънъ отъ града, **за да избѣгне сражение въ самата столица.** Тогава **анфуиститъ излѣзоха** отъ скривалището си. Но **командуваниятъ чилийскитъ войски,** генералъ **Ву Пейфу,** изпрати телеграма, съ която искаше незабавно **арестуване на всички привърженици на Анфу** и **задържането на Туанъ** подъ строгъ надзоръ. Отчаяни, **анфуиститъ се опитаха да се сприятелятъ съ манджурцитъ** и изпратиха въ Тиенцинъ делегация да **поздрави младия манджурски маршалъ.** Но той **отказа да приеме делегатитъ.** Отхвърлени по този **начинъ** отъ дветъ страни, **анфуиститъ разбраха, че**

83 ЕДИНЪ МИГЪ ВЪ ПЕКИНГЪ

политическиятъ имъ животъ е свършенъ и Туанъ подаде оставка на 20 априлъ.

Пекингъ бѣше въ много странно положение. Правителството нѣмаше шефъ. „Председателятъ на републиката“ Цао Кунъ, който се намираще отъ известно време въ тъмница, бѣ изпратилъ телеграфически оставката си, забравяйки, че я бѣ подаль вече още преди две години. Туанъ бѣ трѣбвало да приеме титлата „шефъ на изпълнителната власть“ вмѣсто „председателятъ на републиката“. Сега, следъ оставката на Туанъ, нѣмаше нито „шефъ на изпълнителната власть“, нито „председателятъ на републиката“.

Манджурскитѣ войски влѣзоха въ града на 18 априлъ. Това бѣха войски на прочутия генералъ Чангъ Цунгчангъ — съ черната пура и любовницаруския — губернаторъ на Шантунгъ, който разширяваше сега властта си и надъ Пекингъ. Когато войницитѣ му почнаха да плащатъ покупкитѣ си съ манджурски банкноти, въ Пекингъ настана истински бунтъ. Съ доларови банкноти, които не струваха всъщностъ и петъ цента дори, тѣ вземаха кутия цигари и искаха да имъ върнатъ деветдесетъ и седемъ цента. Магазинитѣ се затвориха и всѣкакъвъ стопански животъ замръ. Войницитѣ се настанаха въ къщитѣ, а децата, женитѣ и старцитѣ се разбѣгаха изъ предградията.

Генералъ Чангъ Цунгчангъ имаше прѣкоръ „Тритѣ незная“. Той не знаеше колко войници, пари и жени — китайки и рускини — има. Исполинскиятъ му ръстъ, голѣмитѣ черни пури и отвратителни ругатни му придаваха видъ на горила, която говори на човѣшки езикъ. Всъщностъ, той имаше ума на горила съ добродушно селско сърдце. Всичкитѣ му джебове бѣха пълни съ банкноти и той ги раздаваше, безъ да гледа, на всѣки нуждаещъ се — руска бѣжанка или китайски земедѣлецъ. Той обичаше откровенитѣ разговори на простия, разбранъ за него езикъ и бѣше много привързанъ къмъ майка

си. Ако нѣкой по-ученъ офицеръ или чиновникъ почваше да употребява литературни изрази, той го прекъсваше веднага съ думитѣ: „Какво говоришъ? Ние не разбираме!“ Той обичаше да играе на карти, но не признаваше никакви правила въ играта; единственото правило бѣше, че трѣбва да печели. Ако има „врабче“, то трѣбваше да изяде „баницата“, а ако има „баница“ — тя трѣбваше да изяде „врабчето“. Всичкитѣ му подчинени бѣха съгласни съ него, защото загубитѣ на карти бѣха благоразумни влогове за спечелване благоволениято на генерала. Той имаше груба, простака духовитостъ и се смѣеше грѣмко на собствената си шега, че „врабчето“ трѣбва да изяде „баницата“. Въ това отношение, обаче, той не бѣше самъ. Защото, когато председателятъ Цао Кунъ играеше карти, той държеше обикновено банката презъ цѣлата нощъ и до зори. Въ свѣтскитѣ салони това се наричаше „Цао Куново непрекъснато банкерство“.

Генералътъ „Тритѣ незная“ бѣ дошелъ въ Пекингъ, за да смаже комуниститѣ. Той не знаеше какво е това комунизъмъ. На китайски думата се превеждаше често съ „обща собственостъ — общи жени“.

— Съгласенъ съмъ съ общността на женитѣ, но не и на собствеността, — заявяваше той. — Това нѣщо е мое. Какъ може да бѣде тогава и твое? Ти вземашъ само това, което е твое. Това нѣщо е мое. Ти идвашъ и го вземашъ. Ако можешъ да го задържишъ, то става твое; ако азъ взема твое, то ще стане мое. Но съ дамитѣ трѣбва да бѣдемъ любезни. Не можемъ да ги смѣняме по нѣколко въ една нощъ. Защо да не ги оставимъ тогава да използватъ времето си съ други мъже?

И постъпваше така, както проповѣдваше.

А сега бѣше дошелъ въ Пекингъ, за да смаже комуниститѣ. Той ги мразѣше, защото не зачитатъ властта и не уважаватъ майкитѣ си. Той не-

навиждаше още нѣщо — да се позволява на погледни девойки да ходятъ въ общественитѣ градини. Той имаше положителния усѣтъ, че — шомъ стана нѣтъ въ обществена градина — тѣ ще станатъ „накървена стока.“ Въ обидитѣ подѣ негова властѣ той бѣ забранилъ на девойкитѣ отъ погледни семейства да излизатъ на обществени мѣста. Въ Пекингъ, вънъ отъ борбата съ комуниститѣ, той възнамѣряваше да поддържа обществена нравственостъ и да възстанови уважението къмъ Конфуций. Частъ отъ противокомунистическата му политика бѣ, следователно, и това, да не позволява на девойкитѣ да се явяватъ на обществени мѣста, и да си стрижатъ косата. Кжситѣ коси и комунизмътъ бѣха за него синоними.

Той уволни веднага афуисткия полицейски комендантъ и назначи на негово мѣсто свой човѣкъ, нѣкой си Ли, офицеръ отъ старата школа. Меговата му за смазване комуниститѣ бѣше: „Заколи ниле, за да сплашишъ маймунитѣ“: тоестъ, той арестува водачитѣ, за да предупреди последователитѣ имъ.

Водачитѣ на Куоминтанга бѣха избѣгали на югъ, при куоминтангското правителство, което подготвяше похода си на северъ, за да събори военната властъ. Двама издатели, Шао и Линъ, продължаваха да печататъ прекалени нападки противъ безредното и лошото управление. И двамата бѣха арестувани като комунисти. Шао бѣ арестуванъ въ единнадесетъ часа вечерьта и застрелянъ въ единъ часа следъ полунощъ безъ никакъвъ сждъ и присѣда; и Линъ е ималъ сжщата участъ. Пекингската интеллигенция бѣ подложена на нечуванъ тероръ. Прѣсна се слухъ, че предстои арестуването на всички професори и писатели съ крайни разбирания, които щѣха да бждатъ навѣрно сжщо така набързо застреляни.

Единъ денъ Тайонгъ пристигна запхтѣна да

съобщилъ на Иохану, че нѣкои нейни познати видѣли черенъ списъкъ на петдесетъ и двама души професори и писатели и че бр. 2 и Хуайю се върналь отъ Тиенцинъ. Тя бѣ дошла да предупреди Лифу, при все че името му не било въ списъка. Повечето отъ посоченитѣ лица били избѣгали вече отъ Пекингъ или се криели въ френската и германска болници въ легационния кварталъ — безопасна зона, неприкосновена за китайската полиция. Писателитѣ отъ противната група бѣха въ безопасностъ засега и, съ едно-две изключения, имената имъ не фигурираха въ черния списъкъ.

Като чу, че името на Лифу не е въ този списъкъ, Мохану почувствува, че отъ сърдцето му смъкна тежъкъ камъкъ. Тѣ се бѣха скарали. Лифу не на шега следъ статията му за ректоръ и той бѣ обещалъ, че за въ бждеще не ще печата нищо безъ нейно съгласие. Така че, не бѣ писалъ нищо презъ последния месецъ.

Но тя го помоли отново да бжде предпазливъ.

— Никой не знае дали съобщеното съдържание на списъка е точно. Освенъ това, то може да бжде допълнено или измѣнено. Може да те арестуватъ и застрелятъ безъ никакъвъ сждъ и безъ никаква възможностъ да се защитишъ.

— Но азъ не съмъ комунистъ, — възрази Лифу.

— Не е необходимо да си комунистъ, за да те застрелятъ. Достатъчно е, че имъ си неприятенъ. Какво можешъ да очаквашъ въ такива времена? Помисли за мене и за децата, ако не мислишъ за себе си.

— Зная, зная, — каза Лифу, разгнѣвенъ, че тя му налага така открито волята си. — Мога да се грижа за себе си.

Тя отиде въ лабораторията и прибра всичкитѣ му статии и бележки, печатани и непечатани. Той нѣмаше никакви комунистически съчинения, но имаше все пакъ нѣколко подозрителни книги, като на-

примѣръ Сунъ-Ятъ-Сеновата Програма за народенъ подемъ, екземпляри отъ възванието на Куоминтанга и карта за членуване въ него. Имаше и протоколна книга за събранията на кръжока у дома му, писана съ различни почерци, най-често отъ Ченъ Санъ. Между книгата Мохау намѣри много скици за статии по злободневни въпроси. Тя видѣ една статия въ защита боготворенето на правдѣ и я остави внимателно настрана, при научнитѣ бележки. Тя прекара почти цѣлата вечеръ въ подреждане книгата на съпруга си. Тя очакваше дете следъ два-три месеца и дишаше тежко, седнала на ниско столче и наведена надъ нахвърлени тѣ по пода хартии. Лифу разбра вълнението на бж-дещата майка и не ѝ се противопостави.

--- Какво ще правишъ съ тия книжа? — попита той.

— Ще ги махна, отъ предпазливостъ.

— Но не можешъ да изгоришъ ржкописитѣ ми!

— Нѣмамъ намѣрение да ги горя. Ще изгоря само нѣкои книги и членската карта. Знаешъ, че всѣки членъ на Куоминтанга може да бжде обявенъ за комунистъ и застрелянъ незабавно.

— Застрелянъ! Застрелянъ! Не могатъ да застрелятъ всички мъже въ Пекингъ! Нито всички девойки съ рѣзани коси! Застрелването на Шао и Линъ е само за поука!

Въпрѣки това, Мохау изгори всички издания на Куоминтанга, членската карта и протоколната книга, заедно съ нѣкои книжа, които намѣри въ стаята на Хуанъ-Ерѣ. Следъ това прибра и скри ржкописитѣ на съпруга си.

На следното утро Муланъ дойде да се посѣветва съ сестра си по положението. И тя бѣ чула за черния списъкъ и за връщането на Хуайю. Тя обеща да вземе пакета съ ржкописитѣ на Лифу, з да го скрие въ магазинна на г-жа Юа и каза, че щ-

бжде добре Лифу да замине за известно време вънъ отъ града, докато положението се изясни.

Бѣше къмъ единадсетъ часа сутринята. Докато сестритѣ разговаряха съ Лифу, въ стаята се втурна Ченъ Санъ:

— Полиция!

Сестритѣ пребледнѣха.

— Избѣгай отъ задния входъ, — извика Мохау.

-- Нѣма смисълъ, — каза спокойно Лифу. —

Кжщата е сигурно обградена.

Почти веднага, въ стаята влѣзоха четирма полицаи.

Мохау стана да ги посрещне и запита:

— Какво желаете?

— Имаме нареждане да арестуваме Кунгъ Лифу, млада господарке, -- каза старшиятъ.

Ченъ Санъ пристѣпи напредъ, сложилъ ржка на пистолета си.

— Не върши глупости! — каза Лифу, като пристѣпи напредъ. Следъ това попита: — Въ какво ме обвиняватъ?

— Не знаемъ. Това не е наша работа. Ще питате и ще отговаряте въ участъка.

— Не можете да го арестувате, — възпротиви се Мохау. — Той е миренъ гражданинъ, ученъ.

— Можете да обясните всичко това въ участъка, — каза полицаятъ.

Муланъ почна да се вайка:

— Не можете да го арестувате! Не можете! Не можете!

— Ще дойдете ли доброволно или да ви сложимъ белезници? — попита старшиятъ.

— Не съмъ престѣпникъ. Ще дойда доброволно, — каза Лифу.

Тогавя старшиятъ заповѣда на двама стражари да тръгнатъ съ Лифу, а той остана съ третия.

Като разбра, че Лифу тръгва, Муланъ изтича разплакана до входа; заедно съ нея излѣзоха и майка

му и сестра му. Лифу погледна тъжно тия разплакани, близки жени. Следъ това се обърна къмъ Ченъ Санъ е му поръча да отиде веднага при г. Фу и при художника Чи, който имаше много влиятелни приятели.

Мохау остана като вкаменена на прага. Погледътъ ѝ проследи отдалечаващия се Лифу, въ гърдитъ ѝ се надигна гнѣвъ и предчувствие за сигурна гибель. Но когато полицаатъ я запита: „Где е кабинетътъ?“, тя се опомни и каза учтиво и достойно:

— Елате!

Тя заведе полицаитъ въ главния дворъ и въ лабораторията.

— Каква сте на г. Кунгъ? — попита старшиятъ.

— Той ми е съпругъ.

— Съ какво се занимава той?

— Казахъ ви вече, че е ученъ, биологъ. Изучава растения и насѣкоми. И не се занимава съ политика. Работи само въ лабораторията си.

Ченъ Санъ, който бѣ билъ нѣкога полицай и познаваше събратята си, отиде заедно съ тѣхъ въ лабораторията.

Старшиятъ бѣ поразенъ отъ спокойствието на тая жена, чийто съпругъ бѣха току-що арестували. Тя му показа микроскопа, пластинкитъ, епруветкитъ и всички книжа, които смѣташе безвредни.

Като отвори чекмеджетата на писалището му, тя каза:

— Ето книжата му. Вземете ги, ако обичате. Казахъ ви, че той е невиненъ.

— Трѣбва да вземете и нѣкои книги, за да ви послужатъ за доказателства, — обади се и Ченъ Санъ.

— Кой сте вие? — попита старшиятъ.

— Бившъ полицай.

— Какво търсите тукъ? — попита братски стражарьтъ.

— Пазачъ съмъ на двореца. Въ какво обвиня-

ватъ г. Кунгъ?

— Въ какво друго, ако не въ комунизъмъ?

— Но защо бихме се отказали отъ частната собственост, когато имаме такъвъ дворецъ? — каза Мохау.

— Нѣкой го е наклеветилъ, — каза полицаатъ. — Вѣрвамъ, че г. Кунгъ има влиятелни приятели. Друго не му трѣбва. — Той изглеждаше сега въ много добро настроение.

Като каза на помощника си да вземе ржкописитъ и нѣкои книги, той се обърна къмъ Мохау.

— Мадамъ, съжалявамъ, че ви безпокоихъ. Изпълнявамъ само длъжността си. Виждамъ, че човѣкъ съ съпруга като васъ едва ли може да е комунистъ. Трѣбва да помолите нѣкой влиятеленъ приятелъ да се застъпи за него. Сбогомъ.

Мохау и Ченъ Санъ изпратиха учтиво полицая и се върнаха. Едва тогава откриха, че Муланъ е принадлежала. Хуенъ-еръ и майката на Лифу се опитваха да я свестятъ, като мокрѣха челото ѝ съ студена кърпа. Лицето на Муланъ бѣше бледо, устнитъ ѝ — сини като на смъртникъ. Афей, Паофенъ и г-жа Фенгъ бѣха дошли да видятъ какво става; въ цѣлата къща бѣ настанало голѣмо смущение.

Но, съзнавайки нуждата отъ незабавно действие, Мохау се обърна къмъ Ченъ Санъ:

— Тичай веднага у г. и г-жа Фу и имъ кажи да дойдатъ още сега. А азъ ще телефонирамъ на г-жа Юа.

После се наведе къмъ сестра си и каза:

— Това е последица отъ смъртта на Аманъ. Муланъ изглеждаше много бледо напоследъкъ.

Така обясни тя предъ другитъ припадъка на Муланъ.

Страхувайки се отъ възможно помѣтане, г-жа Кунгъ каза веднага на Мохау:

— Бъди внимателна, не се тревожи много!

— Пазя се, майко, — каза Мохау. Тя бѣ вѣр-

вала винаги въ влиянието на майчиното настроение презъ време на бременността, отбѣгваше да гледа страшни нѣща и неджгави хора и се занимаваше само съ спокойна везба, съ четене подвизитѣ на благородни люде и съ най-приятни мисли. Почиваше често и продължително и живѣеше само за детето си още преди раждането му.

Но тази сутринъ не пролѣ нито сълза не само отъ самообладание, а защото чувствуваше, че е необходимо да действува.

Въ магазина на г-жа Юа нѣмаше телефонъ; тя можеше да използва, обаче, телефона на отсрещния шивачъ. Моху поиска този номеръ и помоли да повикатъ г-жа Юа, която се яви веднага и обеща да изтича у художника Чи, живущъ много близо до магазина.

Въ това време влѣзе Паофенъ и каза:

— Баща ми познава Уангъ Шиченъ. Иди веднага у насъ, Афей, и му кажи да потърси още сега Уангъ.

Уангъ бѣше осемдесетъ годишенъ дворянинъ, който бѣ билъ висшъ чиновникъ по време на манджурското управление, а сега се стараше да примири враждуващитѣ военни партии и председателствуваше една временна мѣстна Комисия за омиторование.

Следъ това Моху се обърна къмъ сестра си.

— Да повикаме ли Суня? — попита Хуанъ-еръ.

— Нѣма защо да го плашимъ, — каза Моху.

— Тя ще си почине малко и ще ѝ мине.

Муланъ бѣ почти дошла въ съзнание и чуваше може би думитѣ имъ, но продължаваше да мълчи. Най-после Моху се наведе отново къмъ сестра си и ѝ заговори. Муланъ отвори очи и видѣ до себе си любимото лице на Моху.

— Какъ си сега?

Муланъ се огледа, видѣ събранитѣ около нея роднини и каза;

— По-добре съмъ. Но сърдцето ми е отслабнало напоследъкъ.

— Трѣбва да внимавашъ, — каза Моху. — Тия дни изглеждаше много бледа. Изплашихъ се отъ бледността ти, когато влѣзе днесъ.

Муланъ погледна съ безкрайна нѣжностъ сестра си и затвори отново очи.

Госпожа Юа се обади следъ малко по телефона, за да съобщи, че художникътъ Чи не билъ въ къщи и че му оставила бележка. Когато възстанови достатъчно силитѣ си, за да може да стане, Муланъ каза, че ще остане да обѣдва при сестра си и помоли Хуанъ-еръ да телефонира на Суня за арестуването на Лифу и да поръча да дойде, за да обмислятъ какво трѣбва да се направи.

Суня дойде и видѣ, че очитѣ на Муланъ сж подути, а лицето ѝ — все още много бледа. Дойде и г-жа Юа, която сравни веднага дветѣ сестри (защото нищо не можеше да се скрие отъ острия ѝ погледъ) и се възхити отъ Моху за самообладанието ѝ въ това нещастие. Въ време на обѣда се довлѣче и художникътъ Чи, който каза, че ще потърси веднага влиятелнитѣ си приятели. Най-полезенъ си оставаше все пакъ г. Фу, бившиятъ министъръ на възпитанието, личенъ приятелъ на Лифу. Всички се обнадеждиха, когато бащата на Паофенъ дойде следъ обѣдъ и каза, че се е срѣщалъ вече съ Уангъ, който обещалъ да направи всичко възможно за освобождаването на Лифу. Следъ това дойде и г. Фу, който съобщи, че видѣлъ Лифу и полицейския началникъ и останалъ съ впечатлението, че нѣма никаква непосредствена опасностъ. Комуниститѣ се разследвали отъ полицията и военнитѣ сѣдилища, но полицейскиятъ началникъ билъ вече повлиянъ отъ приятелскитѣ връзки на Лифу. Противъ Лифу имало донесение отъ неизвестно лице, но нѣмало никакво опредѣлено обвинение.

Къмъ шесть часа дойде и Тайюнъ, а по време

на вечеряга пакъ дойдоха полицаи, по този пътъ безъ старшия. Новиятъ началникъ на групата бѣше грозенъ, низкъ мжжъ съ тѣсни монголски очи. Той имаше заповѣдъ да арестува Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ.

Суня попита въ какво ги обвиняватъ.

— Илваме да арестуваме мжжа и жената, които ни е заповѣдано да арестуваме, — каза грубо полицаиятъ. — Ако сж комунисти, ще бждатъ разстреляни, а ако сж мирни граждани — ще бждатъ освободени, разбира се.

Майката на Хуанъ-еръ се разплака и каза:

— Каква зла сждба ме преследва, за да взематъ въ единъ день и дветѣ ми деца? Ако не бждатъ освободени, нѣма защо да живѣя и азъ.

Суня се опита да я успокои. Като заблѣза Тайюнь, низкиятъ полицаи каза:

— Защо виждамъ въ тая кжца толкова жени съ рѣзани коси? Комунистическо гнѣздо ли е това? Я ела по-добре и ти, да ни поразкажешъ нѣщо!

— Какво? Да ме арестувате ли? — извика гнѣвно Тайюнь. — Полицейски кучета!

— Добре, добре! — отвърна низкиятъ полицаи. — Сама си търсишъ арестуването. Не мога да отида противъ волята ти!

Следъ това той се обърна къмъ другия полицаи и му каза, да отведе и дветѣ девойки.

— Имате ли основания за задържането имъ? — попита Суня.

— Имаме, разбира се, — каза полицаиятъ. — Да не мислите, че задачата ни е да арестуваме мирни граждани?

Ченъ Санъ предаде пистолета си на полицаия и тръгна покорно.

Това ново събитие влоши положението и семейството се разтревожи още повече. Бащата на Паофенъ бѣ получилъ обещание отъ г. Уангъ, че Лифу не ще бжде ликвидиранъ безъ сждъ, но въ такива времена не можеше да се вѣрва на нищо,

затова решиха да предложатъ още сжщата нощъ гаранция за освобождаването му. Освенъ това, трѣбваше да съобщатъ на стария г. Ню за арестуването на дъщеря му.

Късно презъ нощта, следъ единадесетъ и половина, Суня и г. Фенгъ се върнаха съ Лифу, освободенъ срещу гаранция отъ три хиляди долара, следъ като г. Уангъ бѣ далъ лично писмо до полицейския началникъ. За останалитѣ трима не се съгласиха да приематъ гаранция, отчасти защото г. Уангъ бѣ забравилъ да ги спомене въ писмото си, а отчасти и затова, че Ченъ Санъ приличаше донегде на комунистъ, както и дветѣ девойки — поради стриганитѣ си коси. Тѣ бѣха длъжни да дадатъ предъ полицейския следователъ обяснения за поведението си.

Всички жени бѣха още будни, очаквайки известие за арестуванитѣ. Муланъ чу първа гласа на Лифу и извика радостно:

— Идва си! Идва си!

Мохау не бѣ пролѣла ни една сълза презъ цѣлия день, но когато видѣ съпруга си, тя изтича, улови и дветѣ му ръце и заплака отъ радостъ.

— Нѣкой е изпратилъ донесение противъ мене на новия полицейски началникъ, — обясни имъ Лифу. — Подозирамъ, че е Хуайю.

— А защо арестуваха Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ?

— Това именно ме кара да предполагамъ, че се касае до лично отмъщение отъ нѣкой врагъ на семейството. Защото ни единъ отъ насъ не е въ черния списъкъ. Къмъ три часа следобѣдъ ме заведоха въ сжда, гдето сждията ме попита: „Вѣрно ли е, че сте омжжили сестра си за работникъ?“ — „Вѣрно е“, отговорихъ азъ. „Омжихъ я за полицаи. Нима полицаитѣ не сж хора?“ Полицаитѣ въ стаята се позасмѣха. „Обвиняватъ ви, че сте омжжили сестра си за работникъ, което доказвало, че съчувствувате на комуниститѣ.“ — „Ваше благоро-

лие“, казахъ азъ, „ако имахъ още сестри, щѣхъ да ги омъжа за полицаи отъ вашето учреждение. Защото тѣ си изкарватъ прехраната съ честенъ трудъ. А азъ уважавамъ мъжетѣ, които изкарватъ съ трудъ прехраната си. Комунизмъ ли е това?“ Полицайтѣ се изсмѣха. „Не бждете нахаленъ“, каза съдията. „Нашата задача е да смажемъ комунизма въ столицага. Не се опитвайте да и ласкаете.“ Следъ това ме заведоха отново въ килията, гдето останахъ до идването ви.

— Тогава, едвали има голѣма опасност и за Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ, — каза г. Фенгъ.

— Не съмъ на същото мнение, — отвърна Лифу.

— Има ли и други обвинения срещу тебе? — попита Мохау.

— Не мога да кажа нищо преди разглеждането на дѣлото ми. Обвиняватъ ме въ обида срещу властта. Но не се страхувамъ, щомъ ще има дѣло. Голѣмо щастие е, че сте успѣли да получите подкрепата на Уангъ Шиченъ.

— Какъ сж Хуанъ-еръ и Ченъ Санъ? — попита майка му.

— Видѣхъ ги преди да излѣза. Тѣ сж въ обща килия, заедно съ много студенти. Хуанъ-еръ плачеше; но азъ ѝ казахъ, че думитѣ на низкия полицай едвали сж вѣрни и че обвинението срещу тѣхъ не може да е тежко. А на Ченъ Санъ казахъ, че единствениятъ му грѣхъ е, че е билъ полицай.

Следъ връщането на Лифу и съобщението, че ще има дѣло, семейството се успокои и Суня и Муланъ си отидоха.

На другия день г. Фу отиде въ полицията, за да се погрижи за освобождаването на Хуанъ-еръ и Ченъ Санъ. Началникътъ го увѣри, че случаятъ не е сериозенъ и не ги заплашва никаква опасностъ, но отказа да ги освободи срещу гаранция.

Въ полицията г. Фу видѣ и стария Ню, до-

шелъ да се погрижи за освобождаването на Тайюнъ. Противъ нея нѣмаше никакви донесения, нито имаше нѣкакъвъ поводъ за арестуването ѝ.

— Вие ли сте баща на тази девойка? — попита началникътъ на участъка.

— Азъ съмъ, — отговори г. Ню.

— Тя е сестра, значи, на Ню Хуайю?

— Разбира се.

— Извинете ме, тогава. Ще я освободя веднага. Но дъщеря ви прилича напълно на комунистка. Трѣбва да я научите да се държи по-добре. За насъ е много мъчно да разпознаемъ коя девойка е отъ добро семейство, и коя не е.

Стариятъ г. Ню благодари сърдечно и се извини съ думитѣ:

— Нали знаете, въ сегашно време родители нѣматъ власть надъ децата си. Дъщеря ми е млада и неопитна; единствениятъ ѝ грѣхъ е, че е съвременна девойка.

Тайюнъ, която присѣтсгвуваше на разговора, не искаше да позволи на баща си да се извинява за младостта и неопитността ѝ.

— Какво искате да кажете съ „добро и не добро семейство?“ — извика тя, като се обърна къмъ полицейския началникъ. — „Добри семейства“ за васъ сж сигурно тия на висшитѣ чиновници, които угнетяватъ народа. Ако ме освобождавате само затова, че съмъ сестра на Хуайю, отказвамъ да излѣза.

Началникътъ се усмихна и погледна стария Ню.

— Тя говори като същинска комунистка, — каза той. — Отъ уважение къмъ васъ, ще я освободя. Но затворитѣ ни сж пълни съ младежи отъ същия типъ. Ще ѝ направите голѣмо добро, ако я научите да си сдържа езика; иначе ще си навлѣче нѣкоя нова неприятностъ, а за мене ще бжде трудно да я освободя пакъ, само отъ уважение къмъ васъ.

— Кажете ми кой е направилъ донесение противъ г. Кунгъ и сестра му? — попита Тайюнь. — Братъ ми Ню Хуайю ли?

— Това не е твоя работа! — извика началникътъ. Господинъ Фу се сбогува съ стария Ню и Тайюнь и попита началника, дали дѣлото срещу Лифу ще се гледа отъ обикновенитѣ сѣдилища.

— Не, — отвърна началникътъ.

— Кога ще се гледа дѣлото? — попита г. Фу.

— Азъ ще искамъ да му бѣда защитникъ.

— Ваше Превъзходителство, — каза началникътъ, като стана и се поклони дълбоко, — не ни налагайте такова наказание! Вие знаете, че сме длъжни понекога да изпълняваме много неприятни задачи. Ако Ваше Превъзходителство се яви въ сѣда като защитникъ, какъ ще се осмѣля азъ да засмамъ това мѣсто? Какъвъ ви е обвиняемиятъ?

— Почти синъ, — каза г. Фу.

— Увѣрявамъ ви, че дѣлото ще се гледа напълно законно. Вие знаете, че той е оскърбилъ нѣкои хора и е писалъ противъ правителството. Ние изучаваме сега даннитѣ по дѣлото и ви увѣрявамъ, че ще го насрочимъ колкото е възможно по-скоро.

Господинъ Фу разказа всичко това на семейството и Лифу му благодари за грижитѣ, които полага за него.

ГЛАВА XXXVIII

Четири дни по-късно, на 1 май, Лифу получи призовка за сѣдебното заседание. Дѣлото щѣше да се гледа отъ воененъ сѣдъ и при закрити врата. Роднинитѣ не се допуснаха при разглеждане на дѣлото, но г. Фу настоя да присѣтствува. Обвинителъ бѣше полицейскиятъ началникъ. Той бѣ изучилъ внимателно даннитѣ по дѣлото и бѣ изготвилъ грижливъ докладъ, поддържайки не особено тежко обвинение — споредъ предварителното обещание, което бѣ далъ на г. Фу. Най-напредъ щѣше да се гледа дѣлото на Лифу; Ченъ Санъ и Хуанъ еръ бѣха въ това време въ чакалнята.

Сѣдията бѣше слабъ и дребенъ мъжъ въ военна униформа. Господинъ Фу седна отстрана. Следъ предварителнитѣ формалности, сѣдията прочете обвинението.

— Кунгъ Лифу, обвинявате се, че сте писали противъ правителството, че сте поддържали чудовищни учения за заблуждаване народа и че съчувствате на трудящитѣ се. Подозиратъ ви въ комунизъмъ. Отъ намѣренитѣ у васъ или другаде ваши книжа се установява, че вие имате най-противопложни схващания, като понекога защищавате, а другъ пѣтъ нападате конфуцианството. Ще разгледаме тия книжа едно по едно. Преди всичко, да видимъ статията въ отъ 28 мартъ, въ която обвинявате правителството въ безчовѣчно избиване на учащата се младежъ. Езикътъ ви е оскърбителенъ и по отношение на собствениитѣ ви началници. Доколкото разбирамъ, вие сте професоръ.

— Да, ваше благородие, — отговори Лифу. — Азъ осждахъ и продължавамъ да осждамъ избиването отъ засада на ученици и студенти.

— Но вие защитавате, както изглежда, водачитъ на демонстрантитъ. А знаете, че тѣ сж комунисти, или принадлежатъ къмъ Куоминтанга — косто е все едно.

— Ваше благородие, — каза Лифу, — азъ не зная дали сж комунисти. Зная само, че студентитъ манифестираха отъ родолюбиви подбуди и че моята племенница — една шестнадесетъ годишна девойка — бѣ убита. Самъ азъ бѣхъ свидетелъ на това клане. Освенъ това, Ваше благородие, азъ осждахъ не настоящето правителство, а това, косто вие свалихте съ идването си. Самиятъ генералъ Ву Пейфу поиска телеграфически арестуването на Туанъ Чийю и на анфуиститъ, а кабинетътъ поладе оставка. Не само азъ, впрочемъ, а цѣлиятъ народъ осжди това клане.

— Вие сте си послужили съ изрази като „поковарени чиновници“ и „мръсни бюрократи“, а говорите сжщо и за „заграбване властта отъ военнитъ“. Разбирате много добре, че при републиканското управление настъпи пълно безредие и ние, военнитъ, се опитваме само да възстановимъ реда и спокойствието въ страната. Не е ли така, Ваше превъзходителство? — обърна се сждията къмъ г. Фу, като извика сжщевременно единъ слуга и му заповѣда да донесе чай за г. бившия министъръ. Последниятъ разбра, че Лифу може да се защитава отлично самъ и затова само кимна учтиво.

— Ваше благородие, — започна пакъ Лифу съ малко превзетъ литературенъ езикъ, — има и почтени, и поковарени чиновници, както има и чисти, и мръсни бюрократи и при най-доброто мирновремено управление. Ако съмъ смѣталъ, че всички чиновници сж поковарени, не бихъ си послужилъ изобщо съ думата „поковарени“. Ако съмъ смѣталъ, че всички бюрократи сж мръсни, не бихъ употребилъ думата „мръсни“. Така че, тия изрази не могатъ да се смѣтатъ като обίδα къмъ всички чиновници.

Сждията, който приличаше на нѣкогашенъ мандаринъ, попадналъ Богъ знае какъ въ военното ведомство, погледна обвиняемия и хареса този малко превзетъ езикъ. Следъ това се поизкашли и поднови:

— Мислитъ ви изглеждатъ много неясни Виждамъ, че сте добъръ конфуцианистъ, щомъ одобрявате боготворенето на прагдѣлитъ. Това е въ ваша полза. Но какво искате да кажете съ тия „чувства на растенията“? Преди години сте писали нѣкаква статия по тоя въпросъ. Какъ можете да одобрявате отъ една страна почитѣта къмъ прагдѣлитъ, а отъ друга да говорите за чувства у растенията? Това е съвършено противоречиво . . .

Лифу не можа да прикрие леката си усмивка. Той не бѣ очаквалъ такава мисль отъ своя сждия, който продължи:

— Поддържате ли още това мнение?

— Поддържамъ го.

— Съжалявамъ. Ако сте истински последователъ на мждреца, не бихте премахвали тази разлика между човѣка отъ една страна и растенията и животнитъ отъ друга; а щомъ твърдите, че растенията иматъ чувства, вие сте комунистъ. Азъ съмъ челъ и Менций. Най-сжществената разлика между хората и животнитъ е нашата съвѣсть — чувството за милость и съзнанието за добро и зло. Нима вие не смѣквате хората до равнището на животнитъ и растенията, хогато давате на последнитъ „съзнание“? Вие говорите дори за „езикъ“ у животнитъ и растенията, точно както се поддържа въ новитъ учебници. Мечката каза това и това, лисицата каза тѣй и тѣй. Всичко това е дяволско комунистическо учение, предназначено да изкара човѣка подобенъ на животнитъ.

— Ваше благородие, — каза Лифу, — ако ми позволите да се обясня, всичко зависи отъ тълкуването, косто се дава на думитъ на мждрецитъ. Менций се е срѣщалъ съ кралъ Суанъ отъ Чи и е говорилъ съ него за разширяване царската милость

и къмъ животнитѣ. Историята ни казва, че дворцовитѣ музиканти на императоритѣ Яо и Шунъ можели да каратъ птицитѣ и животнитѣ да танцуватъ. Добродетельта на мъдрецитѣ сжщо е трогвала птицитѣ и животнитѣ. Ако птицитѣ и животнитѣ нѣматъ съзнание, какъ биха могли да се трогнатъ отъ добродетельта на императоритѣ и мъдрецитѣ? А Книгата за обрядитѣ на Чу говори за жертвоприношения къмъ горскитѣ и езерни духове, чрезъ удавяне и заравяне на приношението.

Тия обяснения бѣха малко неясни за сждията, който — трѣбва да се признае — не бѣ можаль никога да разбере напълно Книгата за обрядитѣ на Чу, най-неразбираемата отъ всички китайски класически творби. Господинъ Фу се усмихна самодоволно.

— Ще ограничите защитата си съ собственитѣ си писания, — каза сждията; после продължи рѣзко: — Днесъ разглеждаме комунистическия учения, а не китайскитѣ класици. Класицитѣ могатъ да дадатъ винаги поводъ за най-различни тълкувания. Признавате ли, че сте поддържали учението за сходството между човѣка и животнитѣ и животнитѣ и растенията? Вие знаете, че такива учения сж създадени, за да внасятъ смущение въ духоветѣ на народа.

— Азъ говоря като ученъ, Ваце благородие, — възрази Лифу. — Казвамъ само, че и хората, и животнитѣ иматъ съзнание, което е различно по естество.

— Признавате, значи, че хората и животнитѣ сж еднакви! Но това не е важно; то показва само колко объркани сж понятията ви и колко опасни могатъ да се окажатъ тѣ за обществото. Срещу васъ има по-тежко обвинение. Разследването е установило, че сте омъжили сестра си безъ никакъвъ обрядъ, на върха на една отъ Зааднитѣ могили, за обикновенъ работникъ. Вѣрно ли е това?

— Вѣрно е.

— Какъ се казва работникътъ?

— Ченъ Санъ.

— Какво работи?

— Бѣше полицай въ Анкингъ. Сега е секретаръ и сжщевременно пазачъ въ моята къща.

— Продължава ли да е пазачъ и следъ женитбата съ сестра ви?

— Номинално — да.

— Това е свършено нередно, — забелза сждията. — Знаете ли, че по този начинъ разстройватъ напълно семейния редъ и различието между господаръ и слуга, точно както правятъ комуниститѣ? Вие сте тѣхенъ съмишленникъ.

— Азъ вѣрвамъ въ равенството между хората. Менций казва, че мъдрецитѣ принадлежатъ къмъ сжщия видъ, къмъ който принадлежимъ и ние.

— Кой бѣха свидетели на сватбата на сестра ви? Кой бѣха сватове.

— Азъ бѣхъ единствениятъ свидетель. А сватове нѣмаше.

— Нима тоза не е равносилно да се вѣрва въ общата собственост и въ общи жени, както правятъ комуниститѣ?

Изглеждаше, че сждията е решенъ да подкрепи на всѣка цена обвинението въ комунизъмъ.

— Нѣма какво повече да кажа, — отговори Лифу.

Сждията каза да повикатъ и другитѣ обвиняеми. Въ залата влѣзоха Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ.

— Какъ ти е името?

— Ченъ Санъ.

— Коя е тази жена?

— Съпругата ми.

— Този човѣкъ — Кунгъ Лифу — шурей ли ти е?

— Да, той е братъ на жена ми.

— Азъ смѣтамъ вашия бракъ за напълно нередовенъ. Признавашъ ли ти, Кунгъ Хуанъ-еръ, Ченъ Санъ за свой съругъ?

— Признавамъ го.

— Какво работи въ къщата на братъ ти?

— Той е секретарь-касиеръ и пазачъ.

— Какъ поздравявашъ на съпруга си да изпълнява длъжностъ на обикновенъ слуга, когато ти си сестра на господаря? Не се ли срамувашъ, че си се омъжила за простъ работникъ?

— Не се срамувамъ, — каза Хуанъ-еръ. — Съпругътъ ми работи, за да изкарва прехраната ни. Това не е срамота.

— И ти говоришъ като комунистка. Освенъ това, бракътъ ви е сключенъ безъ сватове.

— Но майка ми го олобри. Азъ се омъжихъ за съпруга си, защото той е достоенъ синъ.

— Какво искашъ да кажешъ съ това?

— Той е изгубениятъ синъ на Ченма, която помагаше въ домакинството ни въ двореца. Тя бѣше велика жена, както и той е великъ синъ.

— Ти каза, че си билъ полицаи, — продължи сѣдницата, като се обърна къмъ Ченъ Санъ. — Разкажи какъ си попадналъ на служба въ къщата на Кунгъ.

Ченъ Санъ разказа какъ изгубилъ майка си, какъ майка му го търсила, какъ прочелъ случайно разказа на Лифу и решилъ да дойде въ столицата, гдето научилъ, че майка му напуснала тоя домъ. Къмъ края той се развълнува и сѣдницата като че се трогна отъ разказа му. Обръщайки се къмъ Лифу, той каза:

— Вие ли сте авторъ на известния разказъ за Ченма?

— Да. Бихъ ви помолилъ да бждете добъръ къмъ достойния синъ на една достойна майка, — каза Лифу.

— Мога ли да кажа и азъ каквото зная, Ваше благородие? — намѣси се г. Фу.

— Разбира се.

— Ченъ Санъ е единъ рѣдко достоенъ синъ, — каза г. Фу. — Нещастieto му е, че се е родилъ

бе ченъ. Азъ видѣхъ лично жилището му. Той спи върху дрехитѣ, които майка му оставила за него, и се е заклелъ никога вече да не облича такива сини дрехи. Той е честенъ и съзнаващъ своя дългъ. Видѣхъ въ стаята му скрижалъ съ надписъ:

Дърветата желаятъ покой, но вѣтроветѣ не искатъ да стихнатъ;

Синътъ желае да служи, но родителитѣ му не сжществуваатъ вече!

Такъвъ достоенъ синъ не може да бжде комунистъ.

Сѣдницата изслуша внимателно бившия министъръ и поиска да прояви особено внимание, та станалъ и подаде на Ченъ Санъ и дветѣ си рѣце:

— Радвамъ се, че срѣщамъ единъ достоенъ синъ. Ти и жена ти сте свободни.

Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ се поклониха на сѣдницата и се усмигнаха отъ щастие.

Следъ това сѣдницата седна отново, прие пакъ сериозното си изражение и каза:

— Кунгъ Лифу, по ваше собствено признание, вие сте поддържали чудовищни учения, съ цель да смутите общественото мнение. Нѣщо повече — вие сте омъжили сестра си за единъ слуга, безъ свидетели и безъ сватове, негде въ гората, като дивацитъ, които нѣматъ обряди и вѣра. Тия ваши деяния сж близки до комунизма, при все че вие самъ може би не сте комунистъ. Съзнанието на хората е достатъчно смутено понастоящемъ и ние сме длъжни да премахваме всѣки опитъ за ново смущение. Осжждамъ ви на една година затворъ. Обаче, като вземамъ предвидъ одобренieto ви за почитьта къмъ прадедитѣ, синовната ви привързаностъ и отношението на г. Фу къмъ васъ, азъ съмъ готовъ да измѣня тази присѣда на тримесеченъ затворъ, ако обещае, че ще се въздържате занапредъ отъ всѣкакво разпространяване на чудновати учения и осжждане дѣлата на правителството.

Лифу изглеждаше сломенъ. Господинъ Фу стана и помоли сждията за по-голѣмо намаление на наказанието, но сждията стана и каза учтиво:

— Много съжалявамъ, но не мога да сторя нищо повече. Той е обидилъ много хора. Ако пожелаете да го напжтствувате, той може да бжде много полезенъ за обществото и родината си съ своитѣ познания и сржчностъ.

Господинъ Фу разбра, че това е първоначалното решение на сждията, коего нѣма да бжде отмѣнено въ никакъвъ случай, понеже Хуайю трѣбва да е настоялъ за нѣкакво наказание. Затова се ограничи да благодари за любезността, следъ което сждията се поклони на г. Фу и се оттегли.

Останалъ съ г. Фу, Хуанъ-еръ и Ченъ Санъ, Лифу помоли сестра си да каже на жена му да не се безпокои. Господинъ Фу каза, че ще направи новъ опитъ за по-скорошното му освобождение и го посъветва да не се тревожи. Стражаритѣ бѣха много почтителни поради присжтствието на бившия министъръ и поради обстоятелството, че затворникътъ живѣеше въ богатъ манджурски дворецъ, та щѣха да се отнасятъ любезно съ него, очаквайки щедри почерпки при раздѣлата.

*

Семейството се бѣше събрало и очакваше връщането на Лифу отъ сжда. Когато Мохау видѣ, че г. Фу се връща само съ Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ, сърдцето ѝ се сви. Хуанъ-еръ се хвърли съ плачъ въ обятията на майка си.

— Какво стана? — попита майката.

— Не се тревожете, госпожо Кунгъ, — каза г. Фу. — Не е толкова лошо, колкото се страхувахме. Затвориха го за известно време, но скоро ще бжде освободенъ.

— За колко време? — попита недоволно Мохау.

— За три месеца. Но ще се опитаме да го освободимъ по-рано.

— Защо го осждиха — попита г-жа Фу, която бѣше сжщо тукъ.

— За деяния близки до комунистическитѣ разбирания.

— Смѣшни работи! — избухна Хуанъ-еръ. — Нали слушахме отъ съседната стая! Осждиха го за статията му „Чувствата на растенията“. Това били чудовищни учения!

— Поздравявамъ ви, че имате такъвъ съпругъ, — каза г. Фу на Мохау. — Той влѣзе въ литературенъ споръ съ сждията и го победи. Спомена за Обрядитѣ Чу и сждията трѣбваше веднага да измѣсти въпроса!

Следъ това г. Фу описа сждебното заседание и самозащитата на Лифу.

— Всичко бѣше напълно незаконно, — заключи той. — Но сждията бѣше решилъ, че трѣбва да го изкара виновенъ въ нѣщо. Явно бѣ, че е обещалъ това нѣкому — вѣроятно на Хуайю. За щастие, между книжата му бѣха намѣрили една защита за боготворенето на прадѣдитѣ, която установи положително, че той не е комунистъ. Никой комунистъ не би защитилъ боготворенето на прадѣдитѣ. Иначе би могълъ да получи и по тежка присжда.

Мохау бѣше доволна, че бѣ оставила тази статия на Лифу въ лабораторията, но каза само:

— Азъ предполагамъ, че леката присжда се дължи най-много на вашето присжтствие, чичо Фу. Мама и цѣлото ни семейство трѣбва да ви бжде много благодарно.

— Бихъ казалъ, че се дължи и на длетѣ нѣща, — каза г. Фу.

— Всжщностъ, — продължи Мохау, — грѣшката е наша. Би трѣбвало да направимъ нѣкакъвъ подаръкъ на сждията. Но ние мислѣхме, че рабо-

тата се е наредила съ полицейския началникъ. Време е да се похарчатъ малко пари.

Господинъ Фу обеща да направи новъ опитъ за освобождението на Лифу. Муланъ слушаше мрачно разговора.

— Сега можемъ да похарчимъ малко повече пари, за да му осигуримъ удобства въ затвора, — каза Суня.

— Досега похарчихме петстотинъ долара, — каза г. Фенгъ. — Какво ще предложите да се направи още? Има много чиновници, на които трѣбва да се даде следующата имъ се частъ.

Каго вдигна най напредъ четири, а следъ това осемъ прѣста, той попита Моху.

— Какво ще кажешъ? — Вуйчото питаше какво трѣбва да се похарчи — четиристотинъ ли или осемстотинъ долара. — Колкото повече похарчимъ, толкова по-голъми удобства ще му осигуримъ.

— Съ тъмничаритѣ ще се справимъ лесно, — каза Моху. — Важното е да му дадатъ хубава стая, легло, завивки и добра храна. Но ако искаме да издействуваме по-скорошното му освобождение, стотицитѣ не сж достатѣчни.

— Този пѣтъ можемъ да похарчимъ нѣколко хиляди долара, — каза г. Фенгъ.

— Не е време да се мисли сега кое колко ще струва, добави Суня.

— За завивки е лесно, — намѣси се Паофенъ.

— Азъ имамъ нѣколко дузини копринени юргани и много одеяла, които не сж били употребени досега.

Когато видятъ, че затворникътъ има скъпи завивки, тъмничаритѣ почватъ неволно да се отнасятъ съ уважение къмъ него.

Когато отиваме при него, трѣбва да се обличаме съ най-разкошни дрехи. Но въ такъвъ случай тъмничаритѣ ще очакватъ много по-голъми почерпки, разбира се, и ние трѣбва да сме готови да ги дадемъ.

Следъ това временно разрешение животътъ на

Лифу изглеждаше въ безопасност и семейството почна да разглежда по-спокойно положението, като се грижеше вече за посещенията въ затвора и за завивкитѣ на затворника. Презъ всичкото време на тия разговори, Муланъ не бѣ казала ни дума.

Суня отиде още сжщия день въ затвора съ Афей и Моху и даде почерпки на тъмничаритѣ. На следния день Муланъ отиде при Моху и ѝ даде седемъ бисера, голѣми колкото бобено зърно. Тѣ бѣха извадени отъ една диадема.

— Сестро, — каза тя, — ето ти тия седемъ бисера. Тѣ не ми сж потрѣбни сега. Струва ми се, че приличатъ на петтѣ голѣми бисера, намѣрени отъ Паофенъ. Смѣтамъ да ги добавимъ къмъ тѣхъ и да помолимъ родителитѣ на Паофенъ да ги поднесатъ на г. Уангъ. Помня много добре, че петтѣ бисера иматъ сжщата голѣмина и цвѣтъ. . . Кой знае какво може да стане презъ тия три месеца? Какво ще кажешъ?

Моху погледна бисеритѣ на сестра си, безъ да може да продума.

— Може ли да става въпросъ сега за нѣщо? — продължи Муланъ. — Трѣбва да го спасимъ на всѣка цена.

— Мислѣхъ . . . дали Паофенъ ще се съгласи да даде своитѣ бисери. Бихъ могла да ги купя отъ нея, впрочемъ.

— И дума не може да става за това, — каза Муланъ. — Афей не може да не се съгласи. За какво ни сж сега накити и бисери?

Въ очитѣ и на дветѣ сестри имаше сълзи. Тѣ отидоха при Афей и Паофенъ.

— Разбира се, каза Афей. А Паофенъ добави:

— Това е много добра мисълъ. Какво значение иматъ бисеритѣ безъ хората? Никога не бѣхъ и помисляла, че съкровището ще може да се използва така добре.

Предложението на Муланъ бѣ осжществено. Всжщностъ, и дветѣ семейства бѣха все още много

добре материално и всѣки предлагаше да даде отъ своитѣ пари — включително Коралъ, Маня и Уханка.

Следъ обѣда Моху и Муланъ решиха да посетятъ Лифу и се погрижатъ за премѣшването му въ по-добра стая. Съ тѣхъ отиде и Афей. Хуанъ-еръ искаше също да посети братъ си, но майка ѝ не я пусна, като каза, че самата тя току-що е излѣзла отъ затвора. Отъ кѣщи взеха още една възглавница и единъ термусъ, а Моху взе и нѣкакво съчинение по биология, за развлѣчение на Лифу.

Най-напредъ отидоха въ канцеларията, за да наредятъ даването на по-добра стая.

— Той е вече въ по-добра стая, съвършено самъ, — каза ключарьтъ, като се усмихна учтиво на богатитѣ дами. — Но следъ нѣколко дни ще мога да направя нѣщо повече, за да зарадвамъ уважаемитѣ госпожи. Зависи дали ще се освободятъ по-добри стаи. Това не е лесно, но азъ ще направя всичко възможно.

— Зная, че не е лесно, — отговори Афей. — Но ако направите нѣщо за насъ, и ние ще оценимъ услугитѣ ви както подобава.

Главниятъ ключарь обикновено не придружаваше посетителитѣ, но понеже разбра, че тия гости сж много богати и живѣятъ въ дворець, той отиде да ги заведе лично при затворника. Тѣ минаха покрай една праздна южна килия, гдето слънцето грѣеше презъ малкото решетъчно прозорче.

— Ето една приятна стая, — каза Моху.

— Скоро ще бжде заета отъ единъ човѣкъ отъ много добро семейство, когото очакваме, — каза ключарьтъ.

Муланъ знаеше, че той говори така, само за да създаде нѣкаква мъчнотия, която ще се помъчи после да изглади, и каза усмихнато:

— Но и нашето семейство не е лошо.

Може би ще успѣя да наредя нѣщо, — каза

ключарьтъ. — Но ще трѣбва да попитамъ началството си.

Стигнаха до килията на Лифу. Той се заралва безкрайно много, като ги гледаше. Позволили му бѣха да носи собственитѣ си дрехи. Той не изглеждаше никакъ въ зло следъ прекараната въ затвора ноцъ. Муланъ се обърна и видѣ, че главниятъ ключарь ги е оставилъ вече, замѣстенъ отъ единъ обикновенъ тъмничарь, но се връща много бавно по коридора. Тя побърза да го настигне. Чулъ стѣпки, ключарьтъ се обърна.

— Забравихте ли нѣщо? — попита той.

— Не, — каза Муланъ. — Но, нали знаете, ние бихме били много признателни, ако дадете на нашия роднина онази слънчева стая.

Вчера тя бѣ извадила отъ бисернага диадема само седемъ отъ десеттѣ бисера; останалитѣ три бѣха завити въ кърпичка въ джеба ѝ. Тя бѣше решила да похарчи всичкитѣ; и, като потърси джеба си, извади два бисера и ги сложи въ ржката на ключара, безъ да отвори шепата си. Той ги погледна едва когато тѣ бѣха въ дланъта му, и каза:

— О, не мога да приема този подаръкъ, госпожо! Ще се радвамъ, ако мога да ви услужа безъ никакъвъ даръ.

— Не отказвайте! — каза Муланъ. — Задръжете ги като изразъ на нашата благодарностъ.

— Ще направя всичко, което е по силитѣ ми, — каза ключарьтъ съ сърдечна усмивка.

Като се върна къмъ килията, тя се спрѣ предъ останалия отвѣнъ тъмничарь и пустна останалия последенъ бисеръ въ ржката му, съ думитѣ:

— Тази килия е много тъмна.

— Да, нѣма слънце, — отговори тъмничарьтъ, като стисна бисера.

— Кжде бѣше? — попита Афей, когато се-стра му влѣзе въ стаята.

— Върнахъ се да напомня на ключаря за другата килия, — отговори Муланъ.

Лифу бѣ узналъ отъ Мохуау, че въ деня на арестуването му Муланъ бѣ изгубила съзнание, а сега Афей и Мохуау току-що му бѣха разказали за бисеригъ.

— Втората сестра ни даде седемъ бисера, за да догъквимъ цѣла дузина, — казваше Мохуау.

— Муланъ... — каза Лифу, когато тя идваше къмъ него. И не можа да добави нищо друго. Най-после продължи: — Азъ ви създадохъ толкова неприятности! Не се грижи и не те тревожи за мене!

— Какво значение може да иматъ бисеритъ и кехлибаритъ, ако сестра ни изгуби съпруга си? — каза Афей. — Всички помагаме съ радостъ.

— Като знаешъ на колко хора си създалъ грижи и неприятности, трѣбва да бждешъ по-внимателенъ занапредъ, — каза Мохуау. — Засега всички ни помагатъ. Коралъ даде петдесетъ долара отъ собственитъ си сръдства, вуйчо и Маня — по сто. Чайна и Уханка смѣтнаха, че сж отговорни повече за тая омраза къмъ семейството ни и дадоха повече, но азъ взехъ само сто долара. А Паофенъ даде бисеритъ си.

— Не споменяй тия нѣща, — намѣси се Афей. — Втората сестра даде най-много.

Трогнатъ отъ тия изрази на привързаностъ, Лифу погледна съ премреженъ погледъ Муланъ и каза:

— Благодаря на всички ви. Надѣвамъ се, че ще бжда достоенъ за грижитъ ви.

Въ това време тъмничарьтъ влѣзе и съобщи, че сж намѣрили по-лубава стая, поздрави ги и започна да помага при пренасянето. Изведнажъ отъ една съседна стая се чу страхотенъ писъкъ. Женитъ трепнаха.

— Нѣма нищо, дами и господа, — каза усмихнато тъмничарьтъ, като отвори вратата. Въ коридора минаваха двама смъртно бледи младежи.

Разтреперани отъ внезапното вълнение, Лифу и роднинигъ му отидоха въ празната килия, която гоститъ бѣха видѣли на идване, и почнаха да я нареждатъ. Тя гледаше къмъ тѣсенъ дворъ, постланъ съ изпочупени тухли. Мохуау извади двадесетъ долара и ги даде на тъмничаря съ думитъ:

— Услужвайте на господаря ни и ние ще ви възнаградимъ още повече въ бждеще.

Тъмничарьтъ свѣтна отъ радостъ и ѝ каза да не се безпокои за нищо.

Следъ това всички седнаха и почнаха да разговарятъ по политическото положение, което бѣше много неустановено. У. У. Йенъ се опитваше да състави правителство и да заеме мѣстото на подалия „оставка“ председателъ. Чилийската партия на генералъ Ву Пейфу го подкрепяше, но манджурската — на Чангъ Цолияъ — бѣше противъ него. Дветъ партии бѣха назначили враждуващи военни коменданги въ Пекингъ. Най-после бѣха успѣли да стигнатъ до нѣкаква спогодба и длъжността се изпълняваше сега отъ Уангъ Хуайчингъ, привърженикъ на генералъ Ву Пейфу.

Изведнажъ се чу залпъ, следъ това настана гробна тишина. Всички се спогледаха, разбрали, че двамата младежи, току-що изведени отъ килията, бѣха свършили земния си пжтъ.

Като отидоха въ канцеларията на главния ключарь, за да му поблагодарятъ, гостигъ напустнаха затвора и се прибраха вкъщи, дето се събраха да обмислятъ следнитъ постъпки, които трѣбва да направятъ. Стариятъ манджурски сановникъ Уангъ бѣ изпратилъ писмо до военния комендантъ, но не бѣ получилъ още никакъвъ отговоръ отъ него. Пекингъ бѣше все още въ пълна анархия. Китай бѣше въ властта на военнитъ и никакво правител-

ство не можеше да се състави безъ тѣхно одобрение. Истински управници бѣха военнитѣ; гражданскитѣ власти упражняваха своитѣ длѣжности само съ тѣхно разрешение. Комитетътъ за запазване мира въ страната, председателствуванъ отъ Уангъ, продължаваше да действува, заедно съ едно правителство, одсбрсно отъ враждуващи военни, които не можеха да постигнатъ съгласие помежду си. Между Пекингъ, Тиенцинъ и Мукденъ пѣтуваха не-престанно пратеници съ цель да се постигне нѣкаква спогодба. Освобождаването на Лифу зависѣше отъ това, какво правителство ще се установи въ града. Ако У. У. Йенъ би сполучилъ да образува правителство, би могло да се използва влиянието му, за да се получи отъ военнитѣ по-скорошно освобождаване на Лифу. Господинъ Уангъ виждаше често Йенъ, а пѣкъ и г. Фу го познаваше добре. Но докато Ву Пейфу поддържаше г. Йенъ, манджурцитѣ, включително генералъ „Тритѣ незная“, бѣше противъ него. Носѣше се слухъ, че дветѣ партии щѣли да се споразумѣятъ за образуване коалиционенъ кабинетъ, но засега положението на Йенъ бѣше толкова несигурно, щото той не можеше да помогне на семейството на Лифу дори и по този незначителенъ въпросъ.

Между това бѣха арестували и Као, професоръ отъ Пекингския университетъ. Прекрасната му, млада съпруга бѣ отишла въ шаба на манджурския комендантъ, за да моли за съпруга си. Комендантътъ почналъ да се пазари, като обещаващъ да освободи съпруга срещу благоволенieto на съпругата. Последната отказала и Као бѣ застрелянъ. Тази вестъ внесе ново смущение въ интелектуалнитѣ кръгове. Освенъ това, мѣлвѣше се, че генералъ „Тритѣ незная“ билъ назначенъ за главнокомандуващъ на обединенитѣ чилийско-манджурски войски отсамъ Великата стѣна и следъ единъ-два дни щѣлъ да бѣде пѣленъ го подаръ въ Пекингъ. Невъзможно бѣше да се пре-

скаже какво поведение ще държи този простъ, праволинейнъ воспенъ съ срѣдновѣковни разбирания. Сигурно щѣше да има по малко редъ и законность, отколкото при управлението на мѣстния комитетъ за омиротворение, както при последния бѣ имало по-малко редъ и законность, отколкото при Туановото правителство.

Отчаяна и обзета отъ страхъ, Муланъ почти не можеше да се владѣе. Когато тръгна за дома си, тя почти не виждаше и не чуваше вече нищо и вечеря безъ да знае какво яде. Следъ това отиде въ стаята си и се преоблѣче.

— Какво ще правишъ? — попита Суня.

— Ще се върна при сестра си; обещахъ да ѝ дамъ книгата за надписитѣ върху старитѣ кости, за да ѝ занесе на Лифу.

— Нима ще може да отиде толкова късно въ ватвора?

— Разбира се. Тъмничаритѣ станаха много меки, — каза Муланъ.

— Но защо се обличашъ? И ти ли ще отидешъ?

— Ще трѣбва да придружа сестра си.

— Тсгава ще дойда и азъ.

— Нѣма защо да се тревожишъ. Ще ни придружи Афей или Ченъ Санъ.

— Не трѣбра да се вълнувашъ така, нали знаешъ? — каза Суня.

Муланъ погледна въ огледалото и видѣ, че очитѣ ѝ сж странно подвижни, влажни, блестящи отъ дълбоко вълнение. Като поправи коситѣ си, тя стана и взе отъ библиотеката два тома, озаглавени: Студни върху надписитѣ Йинсу.

— Кой е по-интересенъ, споредъ тебе? — попита тя съпруга си.

— Вземи книгата на Ло. Тя е най-ранното проучване по тоя въпросъ, — каза Суня.

Когато Муланъ пристигна въ дома на сестра си, Мохау се изненада и попита:

— Защо идвашъ толкова късно, сестро?
 — Донесохъ една книга, която обещахъ да дамъ на Лифу. Ела да отидемъ въ затвора.
 — Но защо е това бързане? — попита Мохау.
 — Азъ обещахъ да му я дамъ още днесъ следобѣдъ, но идването на роднинитѣ на Паофенъ ми попрѣчи, а не бихъ желала да не сдѣржа обещанието си.
 — Ще ни пуснатъ ли толкова късно?
 — Предполагамъ. Тъмничаритѣ ни познаватъ вече.
 — Да изпратимъ тогава Ченъ Санъ, съ бележка, че ни е било невъзможно да отидемъ.
 — Азъ съмъ облѣчена вече, — настоя Муланъ, — и ще отида да видя дали не се нуждае отъ нѣщо. Възможно е да е получилъ и нѣкое известие въ затвора.
 — Почакай тогава да се облѣка и да дойда съ тебе, — каза Мохау.
 — Ти не бива да отивашъ, — намѣси се г-жа Кунгъ. — Въ затвора сега ще е тъмно: представи си, че се препънешъ въ тъмнината! Не забравяй, че носишъ два живота.
 И така, Мохау си остана вкжщи, а Муланъ отиде съ Ченъ Санъ.
 Въ затвора Ченъ Санъ показа книгитѣ, които искаха да предадатъ.
 — Много е късно вече, — каза вратарьтъ. — Тъмничаритѣ си отидоха вече, а пѣкъ и правилникътъ не позволява.
 Муланъ отвори пакета и показа на вратаря колко безопасни сж донесенитѣ книги.
 — Никакво промѣкване на храни не се допуска, — каза вратарьтъ. — Всичко, което се внася трѣбва да се прегледа въ канцеларията.
 — Може ли да го видимъ поне за малко? настоя Муланъ.
 — Невъзможно, — каза вратарьтъ.

— Ще ги донесемъ утре, тогава, — съгласи се тя. — Кажете му само, че сме идвали.

Тѣ излѣзоха и се раздѣлиха предъ входа на затвора. Ченъ Санъ настоя да придружи Муланъ до дома ѝ, но тя каза, че е излишно и взе една носилка. Обзе я непреодолимо желание да види Лифу насаме, поне за петъ минути. Разговорътъ съ него въ кедровата гора бѣ запълнилъ и осмислилъ живота ѝ, тя бѣ видѣла съ него залѣза и изгрѣва на Тайшанъ, а това бѣ за нея всичко! Да би могла да го види поне веднажъ насаме! Какъвъ споменъ ще ѝ остане завинаги, ако го застрелятъ! Желанието ѝ да го види бѣше непобедимо. Следъ нѣколко минути тя слѣзе отъ носилката и се върна предъ затвора.

— Пакъ ли дойдохте? — каза вратарьтъ. — Какво искате?

— Пуснете ме за малко, — каза тя. — Азъ съмъ жена, нѣма да открадна затворника ви. Има да му съобща нѣкаква важна вестъ.

Тя пусна една петдоларова банкнота въ ржката на вратаря, който се огледа и каза:

— Добре, бързайте тогава! Елате, но тихо! Само за петъ минути!

Муланъ тръгна слѣпешката, съ разтуптяно сърдце, следъ вратаря изъ тъмното преддверие и едва освѣтения коридоръ. „Какво ли ще си помисли Лифу? Нѣмамъ никакво оправдание“, мислѣше тя.

Когато дойдоха до килията на Лифу, вратарьтъ прошепна нѣщо на дежурния тъмничаръ и даде знакъ на Муланъ да влѣзе.

Лифу четѣше предъ малка петролна лампа и бѣ безкрайно изненаданъ. Когато застава предъ него, Муланъ почувствува такова стѣснение, че едва можеше да го погледне.

— Какво има, Муланъ? — попита развълнувано той.

Муланъ направи знакъ, че тъмничарьтъ е отъ-
влянь и го помоли да говори по-тихо.

— Дойдохъ да ти донеса нѣкои новини, — за-
почна тя.

— Седни, — каза Лифу, като ѝ подаде една
възглавница.

— Следъ обѣдъ получихме нѣкои новини, но
не успѣхме да дойдемъ навреме, — продължи
неувѣрено тя.

— Какви новини?

Муланъ млѣкна изведнажъ. Думитѣ отказваха
да излѣзатъ отъ устнитѣ ѝ, очитѣ ѝ се напълниха
съ сълзи. Устнитѣ ѝ трепнаха, тя се разплака, за-
кри лицето си и промълви:

— О, Лифу! . . .

Не смѣеше да заплаче съ гласъ, за да не я
чуе тъмничарьтъ, който наблюдаваше безшумно отъ
прозорчето на вратата.

Лифу се бѣ изправилъ предъ нея, безъ да смѣе
да я докосне. Само се наведе и попита:

— Какво те тревожи? Азъ съмъ много доб-
ре тукъ.

Муланъ прострѣ рѣце къмъ него и промълви
презъ сълзи:

— Зная, че не биваше да дойда. . . Но, ако
ще трѣбва да умрешъ. . . азъ. . .

— Какви новини има?

Познавайки много добре балдъза си, Лифу бѣ
трогнатъ. Но каза само:

— Моху ли те изпрати?

Муланъ изтри очитѣ си, направи усилие да се
овладѣе и се замисли за мигъ. Следъ това вдигна
умолителния си погледъ къмъ него и каза:

— Искахме да дойдемъ съ сестра ми днесъ
следобѣдъ, но не можахме. Азъ се сѣтихъ за кни-
гата за надписитѣ върху коститѣ и дойдохъ да ти
я донеса съ Ченъ Санъ. Но не ни пуснаха, нито
искаха да приематъ книгитѣ, понеже било много

късно. Не пуснаха и Ченъ Санъ, понеже билъ мжжъ,
а само мене. — Тя потърка прѣститѣ си, за да
обясни, че е станало съ подкупъ.

— Но какви сж новинитѣ?

— Господинъ Уангъ е писалъ писмо на комен-
данта. Мислишъ ли, че ще има полза отъ това писмо?

— Това ли е всичко?

— Разправятъ, че генералъ „Тритѣ незная“ ще
получи следъ нѣколко дни върховната власть на
Пекингъ. . . О, Лифу, не зная нищо, но се страху-
вамъ за тебе. Ако ти се случи нѣщо. . . — гласътъ
ѝ се превърна въ шепотъ и тя се отпусна на въз-
главницата, безпомощна и безволна, като се раз-
плака отново.

Тъмничарьтъ потропа. Муланъ стана, извади
още една петдоларова банкнота и му я подаде съ
думитѣ:

— Още петъ минути, моля ви се.

Лифу погледна кроткия ѝ, премреженъ погледъ,
който свѣтна въ полумрака, милото ѝ, юначно личице.

— Не би трѣбвало да дойда, — каза тя, — но
не можахъ да устоя на желанието да те видя. Не
ми се сърдишъ, нали?

— Не, разбира се! Ти си сторила толкова
много за мене! — каза той, като правѣше усилие
да се владѣе. — Трѣбва да ти благодаря за бисе-
ритѣ, които си дала за мене.

Той колѣнички, взе малката ѝ рѣчка и я цѣлуна
нѣжно.

— Ти знаешъ, че бихъ дала много повече, за
да те спася. Не съмъ сгрѣшила, нали, — каза умо-
лително тя.

— Защо да си сгрѣшила? . . . Само че хората
биха изгълкували погрѣшно може би, — отговори той.

— Азъ ще напусна Пекингъ, Лифу. Когато
излѣзешъ отъ затвора, и ти трѣбва да вземешъ
семеството си и да напуснешъ тоя градъ. Отдай се

само на науката си. Ти знаешъ, че животътъ ти е толкова скъпъ за сестра ми... и за мене.

Тъмниарътъ потропа отново; Муланъ стана подаде и дветъ си ръце на Лифу и стисна неговитъ за сбогомъ.

Когато излѣзе отъ затвора, тя се поспрѣ колебливо, после тръгна надѣсно; нозетѣ ѝ не държаха, сърдцето ѝ туптѣше и тя политна. Успѣвайки да се овладѣе съ мъжа, тя се хвана за стълба на една улична лампа. Единъ минувачъ се спрѣ и, вземайки я за улична жена, се обърна да я изгледа още веднажъ. Тя продължи гнѣвно пѣтя си. Десетина стѣпки по-нататкъ чакаше една носилка, съ запалена лампа. Муланъ стисна зъби и повика на носача.

— Въ щаба на коменданта! — каза тя.

Сърдцето ѝ туптѣше толкова буйно, щого ѝ се струваше, че носачътъ ще го чуе. Съпругата на професоръ Као бѣ отишла да моли за съпруга си; защо и тя да не се помоли за Лифу? Но какъ да се представи и ако Мохау узнае единъ день постѣпката ѝ? Или пъкъ Суня? Но, най-важно, дали ще успѣе? И все пакъ, за нея бѣше важно само едно — Лифу да бжде освободенъ веднага, докато не е станало късно.

Предъ коменданството тя слѣзе. Часовоятъ я попита какво желае.

— Искамъ да видя коменданта.

— Коя сте вие?

— Нѣма значение коя съмъ. Трѣбва да го видя.

Войницитѣ се спогледаха и се усмигнаха. Тѣ влѣзоха и съобщиха на коменданта, че една красива дама, която не сж виждали досега, желае да го види. Комендантътъ имъ заповѣда да я въведатъ въ една стая.

Муланъ влѣзе въ стаята съ разтуптяно сърдце и студена потъ по челото, като правѣше усилие да се овладѣе. Тя знаеше, че е хубава, но дали комен-

дантътъ би се вслушалъ само въ молбата на една хубава жена? Дали и този новъ комендантъ не ще постѣпи като манджурския си колега, който бѣ застрелялъ професоръ Као?

Комендантътъ влѣзе, поразенъ веднага отъ красивото видение.

— Нѣма да пускате никого, — извика той на войницитѣ, които излѣзоха и затвориха вратата.

Муланъ колѣнички и направи три дълбоки поклона.

— Изпълнете смирената молба на една жена, великий коменданте!

Комендантътъ се засмѣ и каза:

— Станете! Такава красива дама като васъ не може да колѣнички предъ мене.

Муланъ вдигна погледъ и стана. Комендантътъ я отведе до единъ столъ.

— Идвамъ да ви говоря за единъ затворникъ, който е задържанъ несправедливо. Той е професоръ, но името му не е въ списъка на крайнитѣ професори. Единъ неговъ неприятелъ направилъ донесение противъ него и сега сж го затворили, само защото е писалъ една статия „За чувствата на растенията“.

Комендантътъ слушаше въ захласъ плавния и безкрайно приятенъ говоръ на Муланъ, съ бавно и ясно пекингско произношение.

— Какво? Задържанъ за нѣкаква статия за растения ли? — изрѣмжа комендантътъ.

— Да, — каза усмихнато Муланъ. — за една статия за „Чувствата на растенията“. Споредъ сж-дята, това било комунистическа статия.

— Какъ е възможно такава нѣщо? — каза любезно и разговорчиво комендантътъ. — Разкажете ми всичко, ако обичате. Бихъ желалъ да ви помогна.

— Е добре, — започна Муланъ, — този човѣкъ казва...

— Чакайте, кой е този човѣкъ?

— Кунгъ Лифу, отъ първия затворъ.

— А вие коя сте?
 — Ще ми позволите ли да не отговоря на този въпросъ?
 — О! Тайна, значи?
 Муланъ се насърдчи.
 — Мога ли да ви помоля за нѣшо?
 — Разбира се, очарователно госпожо!
 — Нека това посещение остане въ тайна, моля ви се.

— Нали знаете, че вратата е заключена? — каза съ смѣхъ комендантътъ.

— Това не е нѣкаква лоша шега, нали? — каза Муланъ.

— Какво искате да кажете? — запита комендантътъ съ промѣнено изражение.

— Знаете, сигурно, че преди нѣколко седмици арестуваха единъ професоръ. Жена му бѣ дошла да моли за милость манджурския комендантъ. Но той не бѣше благородникъ — нали знаете манджурцитѣ, които идватъ отвъдъ Великата стена? И понеже съпругата на професора отказала да изпълни непочтенитѣ му искания, съпругътъ ѝ бѣ застрелянъ. Зная, че вие сте съвсемъ другъ, затова и дойдохъ. Всички въ града знаятъ, че офицеритѣ на генералъ Ву Пейфу сж истински кавалери.

Комендантътъ промѣняше постепенно израза си, докато слушаше необикновената речъ на тая непозната жена. Муланъ продължи:

— Ако не бѣше генералъ Ву Пейфу, порочното правителство Анфу би било до днесъ на власть. А погледнете манджурскитѣ войници, които даватъ на населението своитѣ жалки банкноти! Не е ли това истински грабежъ?

Муланъ разчиташе на съперничеството между двамата коменданти, назначени на една и сѣща длъжностъ въ единъ и сѣщи градъ отъ двама враждуващи пълководци. Не би могло да се каже, че намѣренията на този комендантъ бѣха много добри,

когато бѣ заповѣдалъ да заключатъ вратата и да не пускатъ никого; но той бѣше чувствителенъ къмъ похвалитѣ и щомъ Муланъ спомена за „непочтенитѣ“ намѣрения на другия комендантъ, собственитѣ му намѣрения станаха веднага „почтени“. Той току-що бѣше спечелилъ борбата за тази длъжностъ и бѣше много доволенъ отъ себе си и отъ другитѣ. Усмивката му изчезна и той стана много сериозенъ.

— Страшна госпожо — която не желае да си каже името — вие знаете, че азъ заемамъ това мѣсто, само да защищавамъ невиннитѣ.

— Моля ви, тогава, да защитите професоръ Кунгъ. Ние ще ви бждемъ безкрайно задължени. Една бележка отъ васъ ще бжде достатъчна за освобождаването му, — каза Муланъ и стана, за да се поклони отново. Тя бѣ изненадана отъ собствената си смѣлость. Влѣзла бѣ въ тази стая отчаяна, като не знаеше какъ да излѣзе. А сега бѣше вече напълно спокойна.

Генералътъ се забавляваше отъ нейната самоувѣреностъ и свободно държане.

— Не бързайте толкова. Ще го освободя, само ако можете да ми докажете, че този човѣкъ не е комунистъ.

— Е добре, както ви казахъ, донесението е направено отъ единъ неприятелъ на г. Кунгъ, който е мой роднина — а сжщевременно и на г. Кунгъ — така че азъ зная всичко. Този нашъ неприятелъ е отъ партията на манджурцитѣ, а пъкъ сждията е тѣхенъ човѣкъ. Можете ли да си представите да смѣтнатъ нѣкого за комунистъ, защото е писалъ книга за растенията?

— Това изглежда безразсждно. Но защо сж го осждили всъщностъ?

— Защото писалъ статия, че растенията иматъ чувства, както и животнитѣ, че — ако се отсѣче клонъ — растението усѣща болка, а ако обѣлимъ

кората на дърво, то е все едно да ударимъ плесница на човѣкъ.

— Това нѣма нищо общо съ комунизма.

— Обаче сжидията намира, че съ това се давало на растенията съзнание, чрезъ което хората се принизявали до равнището на животнитѣ и растенията. И вие вѣрвате, че растенията иматъ чувства, нали?

— Не зная.

— Но това не е нѣщо ново. Всички ние вѣрваме, че старитѣ дървета се превръщатъ въ духове и никой не смѣе да ги отсѣче. Хората сж виждали кръвь отъ отсѣчени стари дървета.

— Разбира се, разбира се, — изрѣмжа комендантътъ. — И Тайшанскитѣ скали дори сж одушевени. Тѣ иматъ чувства, разбира се.

— Тогава ще освободите г. Кунгъ, нали? Моля ви се, господинъ комендантъ! — каза Муланъ съ съзнателно подкупваща усмивка.

Комендантътъ почна да разпитва за още нѣкои подробности; Муланъ отговори, че Лифу е ученъ, че името му не се намира въ черния списъкъ и че осжждането му се дължи само на лична вражда.

— Каква е причината за тая лична вражда, за която загатвате?

— Тя се крие въ семейни отношения. Ню бѣше извършилъ нѣкакви възмутителни постѣпки, а моятъ роднина, г. Кунгъ, го изобличи. Освенъ това, Ню имаше сестра, омжжена въ нашето семейство; следъ скандала, ние бѣхме принудени да поискаме развода между нея и съпруга ѝ. Братъ ѝ писа на баща ни писмо, въ което се заклеваше, че ще си отмъсти. И го направи.

Комендантътъ гледà дълго хубавото лице съ подкупващата усмивка, следъ това изруга и каза:

— Накарайте ме да стана добъръ човѣкъ.

После повика войницитѣ, единъ отъ които влѣзе веднага.

— Донеси ми перо и хартия!

Муланъ застана до коменданта, и му каза, замаяна отъ радостъ, името и мѣстото на затвора и името на затворника, като предложи да се впише и думата „незабавно“ преди „освобождаване“. Тя просто диктуваше на коменданта, който пишеше послушно.

Когато получи хартията, тя поиска да колѣнчи, за да му благодари, но той не ѝ позволи.

— Мога ли сега и азъ да ви помоля за една милость? — каза той.

— Какъ бихъ се осмѣлила да ви откажа нѣщо? — отговори Муланъ.

— Кажете ми името си.

— Казвамъ се Яо Муланъ.

— Тази вечеръ вие победихте. Моитѣ поздравления на г. . . . Кунгъ. Както виждате, азъ смѣтамъ за свой дългъ да защитавамъ невиннитѣ.

— Ще разкажа това на всички, — каза Муланъ.

— Нали щѣхме да пазимъ тайна? — засмѣ се комендантътъ.

— Не, нѣма да я пазимъ, — засмѣ се и Муланъ съ сърдечна, признателна усмивка, — трѣбва да си ходя сега, — каза тя, като постави хартията въ чантата си. — Хиляди благодарности.

— Толкова скоро ли трѣбва да си отидете? — каза съ съжаление комендантътъ.

— Да, трѣбва да си отида.

Комендантътъ я изпрати до вратата на сградата и заповѣда на единъ войникъ да я придружи до външния входъ; следъ това се върна и изруга въ празния коридоръ.

Въ караулното помѣщение Муланъ поиска да говори по телефона. Възбудена отъ пълната и неочаквана победа, тя бързаше да я съобщи на сестра си.

— Лифу ще бжде освободенъ. . . Получихъ помилването му. . . Азъ съмъ, Втората сестра. .

Говоря отъ щаба на генералъ Уангъ. . . Нѣма значение какъ. . . Суня ли се обади? . . . Добре. . . Телефонирай му да дойде у васъ. . . Азъ идвамъ право при тебе. . .

Понеже нѣмаше търпение да пжтува съ носилка, тя повика едно такси. Когато колата дойде предъ нея, тя си спомни за съпруга си и каза на шофьора да кара най-напредъ у дома ѝ. Минаваше вече десетъ часа. Суня не бѣ си легналъ още, а се въртѣше изъ стаята, почти готовъ да тръгне да ѝ търси. Той се бѣ обадилъ преди единъ часъ и бѣ узналъ, че Моху не е ходила въ затвора, че жена му напуснала затвора преди нѣкое време съ Ченъ Санъ, който се върналъ самъ вкъщи. Где можеше да е Муланъ? Той чакаше вече отъ три четвърти часъ почти. Следъ това се бѣ обадила Моху, която му съобщаваше, че Муланъ ще отиде у тѣхъ и че Лифу е освободенъ. А сега виждаше съпругата си, която влѣзе възбудена, съ думитѣ:

— Лифу е свободенъ!

— Где бѣше досега? — попита Суня.

— Въ щаба на генералъ Уангъ. Ето заповѣдта за освобождаването на Лифу!

— Мислѣхъ, че ще отидешъ въ затвора.

— Но не ни пуснаха. Отидохъ тамъ съ Ченъ Санъ. . . Не се ли радвашъ, че Лифу ще бжде освободенъ веднага?

— Радвамъ се, разбира се. Но какъ можа да получишъ тази заповѣдъ? — попита съпругътъ ѝ, като разглеждаше подадената хартия.

— Ще ви разкажа всичко у сестра ми. Хайде Предъ вратата ни чака такси, а сестра ми сигурно поглежда вече съ нетърпение. Казахъ ѝ, че ще отиде право при нея, после решихъ, че трѣбва да видя най-напредъ тебе.

Когато се настаниха, Суня попита отново, и особено възторжено!

— Какъ получи освобождаването му?

— Като отидохъ направо при коменданта.

— Да, но какъ именно?

— Като оспорихъ присждата.

— Толкова лесно?

— Разбира се. Какво мислишъ?

Суня не отговори.

— Азъ го измъкнахъ отъ затвора, а ти не ме похвали дори за успѣха ми! Не се ли радвашъ, Суня?

Суня помълча още малко и каза:

— Какъ се представи? Като моя съпруга ли или какъ? Какъ ти дойде на умъ такова нѣщо? Азъ се тревожехъ за тебе и се чудѣхъ где може да си отишла.

— Не се представихъ никакъ. Не съмъ сгрѣшила, нали?

— Но постъпката ти е била много опасна.

— Трѣбваше да я направя, все пакъ. Когато си тръгнахъ отъ затвора, бѣхъ обзета отъ непреодолимо желание да сторя нѣщо за Лифу. И помислихъ, че личната молба на една жена предъ коменданта може да се окаже отъ полза. Комендантътъ е отъ чилийската партия, противникъ на Хуайю. И ето че съмъ била права, Суня!

— Да, ти си такова дяволче! — съгласи се Суня, полу-одобрително, полу-укорително.

Таксито бѣ пристигнало предъ Градината на спокойствието и благоприличието. Входътъ бѣ осветенъ, прислугата ги очакваше. Ченъ Санъ бѣше предъ вратата. Суня каза на шофьора да ги чака.

Моху ги посрещна въ коридора, който водѣше къмъ нейния дворъ. Муланъ предаде хартията въ ръцетѣ на сестра си и каза:

— Ето! Вижъ печата на коменданта!

Моху прочете заповѣдта още въ коридора, съ премреженъ отъ радостни сълзи погледъ, и каза:

— Какъ можа да получишъ тази хартия, Втора сестро?

Тя почна да тича тежко предъ тѣхъ и извика на останалитѣ по-назадъ, че Лифу е освободенъ — Разкажи ни сега какъ постигна това! — каза Моху.

— Добре. Като напустихъ затвора, азъ си спомнихъ, какъ г-жа Као бѣ отишла при манджурския комендантъ, за да моли за съпруга си. . .

— Така ли? — каза Суня. Муланъ се смути отъ собственитѣ си думи.

— Да. Това ме подсѣти нѣщо. Казахъ си, че този комендантъ Уангъ може да е по-благоразуменъ.

— Възхищавамъ се отъ смѣлостта ти, — каза Коралъ. — Ами представи си, че не бѣше благоразуменъ?

— Добре, чакайте да ви разкажа по-нататкъ! Представихъ се като свършено непозната жена и поискахъ да видя коменданта. Заведоха ме при него, заключи вратата, той почна да се усмихва и азъ се изплашихъ. Но понеже знаехъ, че ненавижда другия комендантъ, назначенъ отъ генералъ „Тритѣ незная“, споменахъ какъ съперникътъ му бѣ застрелялъ професоръ Као. Казахъ, че другиятъ комендантъ не е кавалеръ и се бѣ опиталъ да спечели благоволенieto на г-жа Као. Трѣбваше да видите, какъ изражението му се промѣни веднага. Той почна да се държи веднага сериозно и достойно. Това ме насърчи и азъ похвалихъ малко офицеритѣ на генералъ Ву Пейфу, а когато видѣхъ, че той прави усилие да се държи най-благоприлично, престанахъ изобщо да се страхувамъ и му заговорихъ свободно за случая съ Лифу. Казахъ му, че тукъ се касае до лично отнѣщение, че донесението е направено отъ роднина на Лифу, а същевременно и на мене, така че азъ зная много добре какъ стои въпроса. Комендантътъ ми каза: „Азъ смѣтамъ за свой дълъ да защищавамъ невиннитѣ.“ Тогава азъ приключихъ обяснението и го помолихъ да освободи Лифу. Не мога да разбера изобщо, защо бѣше толкова

стъпчивъ. Но все пакъ поиска да му дамъ доказателства, че Лифу не е комунистъ; азъ му казахъ, че Лифу е билъ осъденъ за статията си за „Чувствата на растенията“. Сигурна бѣхъ, че комендантътъ трѣбва да е сусвършенъ и успѣхъ да го накарамъ да признае, че растенията наистина иматъ чувства, като заговорихъ за старитѣ дървета, които се превръщатъ въ духове и отъ които почва да се струи кръвъ, когато ги отсичатъ. Той почна да рѣмжи одобрително, после каза: „Разбира се, разбира се, растенията иматъ чувства. Тѣ могатъ да се превръщатъ и въ духове даже!“ Така се свърши цѣлата история!

Присѣтстваващитѣ слушаха мълчаливо; когато Муланъ свърши, Коралъ каза:

— Много просто, наистина! Ти си изучила много добре Стратегията на воюващитѣ царства, сестро!

— Това звучи действително като нѣкоя страница отъ Стратегията на воюващитѣ царства, — каза Афей. — Втората ни сестра е имала винаги страшни хрумвания.

— Кой е казалъ на родителитѣ ни, да не ме родятъ момче? — отговори самодоволно Муланъ.

— Утре ще дамъ въ знакъ на благодарностъ вечеря въ твоя честь, Муланъ, — каза майката на Лифу.

Суня слушаше отначало недовѣрчиво разказа на Муланъ, но къмъ края забеляза възхищението на всички, възхити се самъ и най-после каза съ гордостъ:

— Муланъ заслужава една вечеря отъ леля Кунгъ, и втора отъ Моху и Лифу. Защото е отишла да изтрѣгне бебе отъ лапитѣ на тигъръ.

Муланъ погледна съ облекчение съпруга си; лицето ѝ се проясни като небе, отъ което сж отминали и последнитѣ малки облачета.

— Но трѣбва да съобщимъ веднага и на Лифу. Можемъ ли да го освободимъ още тази нощъ? Или да му телефонираме? — попита тя.

— Съ този комендантски печатъ можемъ да го освободимъ въ всѣко време, -- каза Суня.

— Но главниятъ вратарь не бѣше въ тъмницата. Трѣбва да намѣримъ най-напредъ него, — обади се Ченъ Санъ.

Суня, Ченъ Санъ и Мохуау тръгнаха веднага за затвора. Мохуау искаше и сестра ѝ да отиде съ тѣхъ, но Муланъ, чувствувайки може би, че е сторила повече, отколкото трѣбва, каза въпрѣки волята си:

— Не. А когато отидете, погрижи се, Суня, сестра ми да му съобщи първа радостната вестъ.

И остана да чака заедно съ другитѣ завръщането на Лифу.

Лифу се върна вжщи въ сжщия день, 8 май, къмъ полунощъ, два дни преди назначаването на генералъ „Тритѣ незная“ за главнокомандуващъ съюзнитѣ войски около Пекингъ. Стоялъ бѣ въ затвора точно осемъ дни.

ГЛАВА XXXIX

Презъ следния месецъ Муланъ се разболѣ отъ дизентерия и едва успѣха да я спасятъ. Започнаха най-тъжнитѣ години на нейния животъ. Преживяванията отъ последнитѣ два месеца бѣха подкопали силитѣ ѝ, тя страдаше отъ стомашно разстройство и бѣ много отслабнала. Мажката по смъртъта на Амачъ бѣ оставила дълбокъ отпечатъкъ върху нея и въ продължение на цѣла година почти тя не се заравта ни веднажъ.

Семейството се бѣ промѣнило съвсемъ. Само едно лице не бѣ се промѣнило — това бѣше Маня. Тя бѣше поостарѣла малко, но за Муланъ си оставаше все сжщата хубава и мила Маня, обичана още отъ детинство. Осиновениятъ ѝ синъ Асуанъ бѣ завършилъ вече гимназия и служеше въ тиенцинската митница. Той обичаше Маня като че тя му бѣше истинска майка, подражаваше на обноситѣ ѝ и бѣше свършено различенъ отъ другитѣ младежи отъ неговото поколение.

Чайна бѣ избѣгвалъ презъ време на терора, като се страхуваше и за своята сждба следъ арестуването на Лифу и се бѣ върналъ едва следъ като положението се поизясни. Айлиенъ живѣеше въ друга кжща съ съпруга си, но все пакъ въ Пекингъ, и идваше понѣкога на гости въ кжщата на баща си. Тя имаше две деца. Омжжила бѣ и сестра си Лилиенъ за лѣкаръ, така че Кася имаше сега двама зетьове лѣкари, свършили на западъ. Коситѣ на Кася бѣха вече посивѣли; тя бѣше много напълнѣла; и понеже виждаше, че дъщеритѣ ѝ сж добре настанени, нѣмаше грижи и бѣше много младолика баба. Тя не обичаше да се движи много, а пѣкъ и имаше право на почивка, понеже бѣше работила

много на младини; но обичаше да говори смѣло и да разказва работи, които забавляваха по-младитѣ. Госпожа Ценгъ обаче бѣше по приятна старица. Тя бѣше по-остарѣла и болава, но имаше много по-нѣжни черти и дребно умно лице, което показваше, че е била красива на младини. Имаше и още една разлика: г-жа Ценгъ продължаваше да си изписва веждитѣ и да се пудри, а Кася бѣ изоставила грижитѣ за лицето си следъ смъртта на г. Ценгъ.

Отъ родителитѣ на Муланъ и Суня бѣ останала сега само г-жа Ценгъ; така че Муланъ чувствуваше по-голѣма отговорност. Афей можеше да се грижи за себе си и Паофенъ. И двамата бѣха станали много модерни следъ завръщането си отъ Англия и бебето имъ се отглеждаше отъ възпитателка чужденка.

Лифу бѣ посъветванъ да отиде на псчивка въ Шанхай, защото положението въ Пекингъ продължаваше да е много несигурно и той би могълъ да бжде арестуванъ отново по хрумване на нѣкой все-ненъ Властѣта на манджурската партия закрепваше все повече и повече.

Не се знаеше какво ще прави Лифу. Кантонската национална армия бѣ тръгнала на северъ. Тайюнь, Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ бѣха заминали вече на югъ, за да се присъединятъ къмъ Куоминтанга, който бѣше много силна организация въ тая областъ. Мохау стоеше твърдо на разбирането си, че Лифу трѣбва да се откаже напълно отъ политиката и да се посвети само на научната си дейностъ. Тя успѣ съ голѣма мъжа да го убеди да не се присъединява къмъ северния походъ на Куоминтанга; но все пакъ успѣ да наложи разбирането си. Мохау имаше по-нѣкога непоколебима като камъкъ решителностъ и воля и въ такива случаи не обръщаше внимание на ничие чуждо мнение, дори съ рискъ да стане неприятна. Тя бѣ решила сега, че съпругътъ ѝ не бива да се занимава съ политика и не отстъпни.

Освенъ това, решено бѣ, че семейството трѣбва да заминне негде на югъ.

Муланъ бѣше на легло и мислѣше за най-близкитѣ си — за Суня и дветѣ си деца. Децата бѣха още много малки, свекърва и — стара и болава, така че цѣлата отговорностъ за домакинството лежеше върху Муланъ. Тя искаше да заминатъ, а сама бѣ прикована на едно мѣсто отъ болестѣта.

Суня бѣ охладилъ къмъ нея и тя знаеше много добре защо. Тя не бѣ споменала за посещението си при Лифу, защото и Лифу, страхувайки се отъ погрѣшно тълкуване, не бѣ казалъ нито дума на жена си за това посещение. Но на вечерята следъ освобождаването на Лифу, Суня узна за бисеритѣ, които Муланъ бѣ дала, когато всички я поздравляваха за участието ѝ въ спасяването на сестриния ѝ мъжъ. Суня разбра, че за Муланъ бисеритѣ нѣматъ никаква стойностъ, дори когато сж толкова рѣдка скъпоценностъ и сж частъ отъ прикята ѝ. Той знаеше, че Муланъ и Лифу сж добри приятели и нѣмаше основание тя да не участвува въ разходитѣ по освобождаването му. Но тя бѣ била все пакъ прекалено възбудена, неспокойна и съвършено промѣнена, докато Лифу бѣше въ затвора. Суня и Муланъ продължаваха да сж добри единъ къмъ другъ, но между тѣхъ сжществувахе нѣкакво недоизказано недо-волство.

Освенъ това, Суня почна да държи все повече и повече за паритѣ и да се занимава съ търговия. Магазинътъ за старинни рѣdkости носѣше голѣма печалба и Суня почна да се интересува все повече и повече отъ акции и други възможности за влагане пари. Сега, къмъ тридесетъ и петъ годишната си възраст, той бѣ станалъ властенъ, макаръ и любезенъ, и не обичаше да му се противоречи. Младекото лекомислие и поетично презрение на богатството и доброто обществено положение бѣха изчезнали вече. Тази душевна промѣна се отразяваше

донегде и въ лицето му и измжчваше Муланъ. Тя се ужасяваше при мисълта, че би могла да открие въ душата на съпруга си подобна утайка.

Дошла да се грижи за Муланъ презъ време на боледуването ѝ, Маня ги видѣ за пръвъ пжтъ да се каратъ.

— Искамъ да напустнемъ Пекингъ, — каза Муланъ.

— Защо си толкова неспокойна? — попита кратко Суня.

— Казахъ ти, още следъ смъртта на Аманъ, че искамъ да напустнемъ Пекингъ.

— Ти знаешъ, че Лифу заминава, — каза той. Муланъ преглътна сълзитѣ си.

— Трѣбва да бждешъ по добъръ къмъ нея, когато е толкова слаба, — намѣси се Маня.

— Суня, — каза Муланъ, като го погледна умолително, — не помнишъ ли, че още преди години говорѣхме да се откажемъ отъ тоя разкошенъ животъ и да отидемъ негде въ провинцията, да живѣемъ скромно, като проститѣ хора. Азъ казвахъ, че ще готвя и пера, а ти ще стоишъ при мене. Искамъ спокойствие. Нѣмамъ ли право да го получа?

— Но какъ бихме могли да сторимъ това? — възрази Суня. — Мама е още жива, а при това е вече стара. Какъ бихме могли да я оставимъ? Ами братъ ми и Маня? Това сж сантиментални хрумвания.

— О, Суня, азъ мислѣхъ, че ме разбирашъ, — каза Муланъ. Следъ боледуването гласътъ ѝ бѣше несбичайно ласкавъ и тихъ.

— Виждайки жена си болна и натжжена, Суня се съгласи:

— Добре, обещавамъ. Но не можемъ да оставимъ мама сама на старини.

— Ще чакамъ, щомъ обещавашъ, — каза кратко Муланъ.

— Суня, — намѣси се и Маня. — Не се сър-

ди, че и азъ искамъ да кажа пѣщо, като най-стара снаха. Ти си слѣпъ. Ти си най-щастливия мжжъ, но не виждашъ това. Обикновено щастие ли е да имашъ такава жена — готова да живѣе въ малка кжщица, да готви, да пере и да учи сама децата си? Ти като че не можешъ да оценишъ достатъчно щастieto си. Не познавашъ женитѣ. И не можешъ да разберешъ какво значи за Муланъ загубването на Аманъ.

Суня се развълнува отъ тия думи, обърна се къмъ жена си и каза:

— Прости ми, меймей.

Следъ това Маня се обърна къмъ Муланъ:

— Суня е правъ. Мисля, че не можете да оставите майка ни и да заминете, докато тя е жива.

Когато Муланъ започна да излиза, Афей и Паофенъ дадоха въ нейна честь вечеря въ грандъ хотелъ Пекингъ. Това стана по две причини. Афей виждаше, че сестра му е много тжжна и слаба, та искаше да я разсѣе малко, като даде вечеря въ честь на оздравяването ѝ. Втората причина бѣ, че Лифу се бѣ върналъ отъ „почивката“ си и щѣше да замине съ майка си и Мохау на югъ, въ Сучао, гдето имаха единъ чаенъ магазинъ и гдето Лифу бѣ наелъ хубава кжща. Понеже и Чайна се бѣ върналъ вече, Афей покани цѣлия родъ. Отъ страна на Ценгови присѣтствуваха г-жа Ценгъ, Кася, Маня, майката на Маня, Асуанъ, Суня, Муланъ, Чайна, Уханка, Сугунгъ, Лилиенъ и съпругътъ ѝ д-ръ Дейвидъ Уангъ отъ пекингското висше медицинско училище; отъ страна на семейство Яо и Кунгъ присѣтствуваха г. и г-жа Фенгъ заедно съ двамата братя на Червенъ Кехлибаръ, Афей, Паофенъ, Коралъ, Лифу, Мохау и Пойа. Бѣше голѣмо роднинско събрание. Господинъ и г-жа Фу бѣха единственитѣ външни лица на вечерята.

Щѣха да вечерятъ и следъ това да потанцуватъ въ дансинга при хотела. Отъ всички поканени обаче можеха да танцуватъ само седмь души — Чайна, Афей, Сутунгъ и Дейвидъ отъ мъжете, и Паофенъ, Айлиенъ и Лилиенъ отъ женитѣ. Останалитѣ щѣха да ги гледатъ. Айлиенъ и Лилиенъ, омъжени за лѣкари и посещаващи кръгове, въ които се говорѣше главно английски, бѣха именувани отъ съпрузитѣ си съответно Ейлинъ и Лилианъ. Сутунгъ се подписваше Сутънъ, а Дейвидъ си бѣше Дейвидъ.

Маня вечеряше за пръвъ пѣтъ въ европейски хотелъ и за пръвъ пѣтъ щѣше да види модерни танци. Ако свекъръ ѝ бѣше живъ, тя не би отишла, но сега, следъ смъртта му, се осмѣляваше да излѣзе, защото имаше голѣмо желание да види европейски танци. За нея това означаваше нарушаване на всички традиции. Но тя бѣше дама на срѣдна възраст и се смѣташе сама — а бѣ смѣтана и отъ г-жа Ценгъ — преминала вече опаснитѣ изкушения на младостта.

Понеже вачерята се даваше въ европейски хотелъ, Афей и Паофенъ се бѣха погрижили съпрузитѣ да бждатъ раздѣлени на трапезата, споредъ безсмисления и неоправдаемъ европейски обичай. Муланъ бѣ изненадана отъ тоя обичай отъ страна на хора, които ужъ вѣрватъ толкова много въ романтичността; но Афей ѝ каза:

— Ще ни се смѣятъ, ако не се придържаме о него.

Освенъ това, понеже щѣха да бждатъ на дълга трапеза, общъ разговоръ, какъвто можеше да се води около кръгла маса, щѣше да бжде невъзможенъ. Този разговоръ съ съседката, а не съ съпругата, бѣше нѣщо съвършено ново за китайцитѣ. Дейвидъ Уангъ и още нѣколцина разговаряха съ съседкитѣ си, но повечето не говорѣха. Женитѣ сжщо мълчаха, като се опитваха да погледнатъ къмъ

женитѣ отъ съседнитѣ маси, или да разговарятъ — отминавайки съсела си — съ други жени, нѣщо много неудобно.

Лифу и г. Фу седѣха на единия край, отъ дветѣ страни на Паофенъ, а Муланъ и Моху бѣха на другия край, отъ дветѣ страни на Афей. Госпожа Ценгъ и г-жа Фу бѣха по срѣдата, една срещу друга; Суия бѣше между майка си и Маня. Уханка бѣше срещу Маня, близо до Афей. Кася бѣше до зетя си Дейвидъ Уангъ.

Муланъ бѣше още слаба и бледа и не говорѣше много, въпрѣки общата веселостъ на вечерята. Тя изпуши една папираса, но безъ удоволствие. Суия се опита да разговаря съ Маня, обаче тя бѣше много възбудена и толкова се страхуваше да не направи нѣкаква грѣшка, че не говорѣше много; затова той почна да разговаря съ майка си и съ г-жа Фу отъ срещната страна на масата.

По това време китайцитѣ бѣха изоставили своитѣ кимона и носѣха така нареченитѣ „манджурски“ рокли. Муланъ и Моху бѣха възприели, естествено, новата мода.

Моху бѣше въ бѣла рокля, но много широка, защото очакваното бебе бѣше вече въ седмия или осмия месецъ. Муланъ бѣше въ рокля съ прасковъ цвѣтъ, украсена съ три тѣсни черни ивици въ края. Тази рокля промѣняше напълно фигурата ѝ и можеше да изненада и съпруга ѝ дори. Докато естествената стройность на снагата ѝ се губѣше отъ кимоното, дългата рокля изтъкваше сега напълно хубавата ѝ фигура.

Твърде малко ствсемъ модерни китайки бѣха почнали да носятъ деколтета. Маня бѣ заела за случая една рокля отъ Муланъ и бѣше сжщо съвсемъ промѣнена. Тя бѣше заета обаче главно съ наблюдаване другитѣ жени въ модерни вечерни туалети, като глѣташе нѣкоя хапка, поглеждаше скритомъ къмъ тия дами, навеждаше засрамено

глава и продължаваше да се храни. Една висока и руса чужденка, въ блестяща вечерна рокля, мина съвсемъ близо край тѣхъ. Маня тъкмо поднасяше къмъ устата си кжсче месо, което току-що бѣ отрѣзала, когато мина тази дама. Виждайки на две стъпки отъ себе си единъ съвършено голъ грѣбъ, Маня изпусна вилицата, която падна въ чинията; чужденката се обърна да види кой изписка като мишче до нея, а Маня, изпитвала винаги страхъ отъ чужденцитѣ, я погледна уплашено съ своитѣ очи на сърна.

Нѣкои двойки бѣха почнали вече да танцуватъ. Госпожа Фу, която седѣше срещу Маня, видѣ, че устнитѣ ѝ потръпватъ отъ вълнение и изненада; следъ това Маня наведе отново глава къмъ блюдето си, като че бѣше непристойно и да погледне дори танцуващитѣ. Едва когато свършиха вечерята си и Дейвидъ и Сутунгъ отидоха сжщо да танцуватъ, Маня смѣтна, че може да погледне свободно танцуващитѣ. Лилиенъ бѣше слаба и стройна и танцуваше прекрасно. Когато се върна къмъ масага съ поруменѣли страни, тя забеляза, че Маня я наблюдава съ усмивка.

Афей покани Паофенъ да танцуватъ. Столтътъ на Паофенъ остана временно свободенъ и Лифу покани Суня да дойде да поговорятъ. Лифу говорѣше съ г. Фу за намѣрението си да замине на югъ. Когато бѣ влѣзълъ, той се бѣ срещналъ съ Суня и му се бѣ сторило, че Суня се държи хладно къмъ него. Той забелязваше това за втори пѣтъ, защото още при завръщането си отъ почивка бѣ почувствувалъ, че Суня се държи хладно къмъ него. Но сега, когато щѣше да замине и когато тази вечеря се даваше донегде и въ честь на заминаването му, той смѣтна, че Суня би могълъ да бжде малко по-разговорчивъ. Нищо не му бѣше така тежко, както обстоятелството, че нѣкой отдавнашенъ приятелъ е станалъ хладенъ къмъ него, или пъкъ че нѣкой

съученикъ при среща не отговаря на чувствата, проявени отъ самия него следъ дълга раздѣла. Струваше му се, че е все едно да гледа съ нѣкого прекрасенъ пейзажъ и да види, че другарьтъ му не се трогва; но въ такъвъ случай можеше да допусне поне, че приятельтъ му запазва вълнението за себе си. Взаимността е основа на приятелството; когато тя липсва, човѣкъ чувствува, като че красивата гледка е изчезнала или изпитва болката на дете, чиято играчка се е счупила. Затова, щомъ видѣ, че столътъ на Паофенъ остава свободенъ, Лифу направи знакъ на Суня да дойде и да се присъедини къмъ разговора между него и г. Фу. Суня дойде и почна да разговаря най-спокойно. Лифу се почувствува по-добре, Муланъ наблюдаваше ужъ танцуващитѣ, но погледътъ ѝ се връщаше непрестанно къмъ съпруга ѝ и Лифу.

Когато се върна отъ танца и видѣ мѣстото си заето, Паофенъ отиде на мѣстото на Суня. Следъ малко Чайна отиде при нея и я покани да танцуватъ. Тя бѣше облѣчена много добре тази вечеръ и бѣше най-млада отъ всички канени на вечерята дами. Чайна бѣше въ европейски дрехи, защото напоследъкъ дружеше много съ завърнали се отъ чужбина студенти; строенъ и младолукъ, той поведе блестящата Паофенъ въ сложнитѣ стъпки на танца.

Залата бѣше препълнена съ смѣсена тълпа китайци и чужденци, отъ старата и отъ новата школа. Мнозина европейци танцуваха съ нѣжни, дребнички китайки. Би могло да се стори странно, че възрастни мандарини и банкери, почитатели на Конфуций, не само не осждаха танцуването, но го и харесваха. Двама възрастни мандарини, които танцуваха въ дълги китайски роби, привличаха всеобщото внимание. Единиятъ отъ тѣхъ бѣше доста пѣленъ и просто се разхождаше изъ залата въ низкитѣ си обуца. Между обикновеното ходене и неговото танцуване имаше само една разлика — че едната му ржка бѣше про-

стрѣна напредъ, а другата бѣше около кръста на млада дама.

Когато приближи къмъ тоя пълненъ възрастенъ господинъ, Чайна зърна лицето на дамата му и тресна. Това бѣше безспорно Суюнъ, първата му съпруга! Но тя бѣ толкова промѣнена! Раздѣлени бѣха отъ седемъ години вече. Тя не го забеляза и се изгуби отново въ тълпата.

— Какво има? — попита Паофенъ, като забеляза внезапното спиране на Чайна.

— Тя е! — промълви Чайна и продължи танца.

— Коя?

— Бившата ми жена, Суюнъ.

Паофенъ не бѣ виждала още Суюнъ и искаше да я види по-отблизо. Чайна предложи да прекратятъ танца си, но Паофенъ възрази:

— Защо? Страхъ ли те е отъ нея?

— Не. Но все пакъ е малко неудобно, — каза Чайна.

Тѣ продължиха танца си и Паофенъ настоя да се приближатъ къмъ пълния господинъ и дамата му. Тя зърна лицето на Суюнъ, а когато се приближиха още повече, забеляза, че Суюнъ имаше много елмази и бѣше въ много скъпа рокля. Въпрѣки това, тя изглеждаше нещастна и повѣхнала. Подъ хлътналитѣ ѝ очи имаше дълбоки бръчки. Въпрѣки блѣсъка въ погледа, нерадостното ѝ изражение превръщаше яркото червило на устнитѣ въ истинска подигравка.

Тѣ се приближиха още повече и Суюнъ забеляза най-после бившия си съпругъ. Блѣсъкътъ въ погледа ѝ се съживи. Но това бѣ само за мигъ; излишно бѣ да се спиратъ. Суюнъ се обърна веднага къмъ модерната и поразително красива дама, която танцуваше съ Чайна. Паофенъ ѝ отвърна и видѣ една огромна елмазена карфица на гърдитѣ на Суюнъ и една крайно неубедителна, престорена усмивка, предназначена да докаже всѣкому, че ша-

стието и лицето ѝ сж осждени на вѣчна раздѣла.
— Усмихни се! Смѣй се! Изглеждай келкото е възможно по-щастливъ! — прошепна Паофенъ на Чайна.

Тѣ не видѣха вече Суюнъ.

И се върнаха при другитѣ съ поразителната новина.

— Сигуренъ ли си? — попита г-жа Ценгъ.

— Разбира се, — каза Чайна. — Сигурно мога да позная бившата си съпруга! Тя танцува съ възрастния пълненъ господинъ въ китайската роба.

Новината обиколи въ нѣколко секунди цѣлата трапеза и всички се понадигнаха, за да могатъ да видятъ Суюнъ. Но масата имъ бѣше въ единъ отдалеченъ жгълъ, отгдето не се виждаше добре дансинга.

— Кой е кавалерътъ ѝ? — попита Муланъ.

Никой не го познаваше. Афей попита келнера, който каза:

— Генералъ Ву.

— Ву Пейфу не танцува, — каза Афей.

— Не. Това е генералъ Ву отъ манджурската партия. Той пристигна въ Пекингъ и отседна въ този хотелъ.

— Коя е дамата, която танцува съ него?

— Трѣбва да е петата, шестата или седмата му наложница. Кой я знае!

— Съ генерала ли живѣе?

— Не. Той живѣе съ три и половина, а тази е въ съседната стая.

Муланъ, Моханъ и Уханка наостриха слухъ.

— Какво искате да кажете? — попита нѣкой.

— Три и половина е любимата му наложница. Тя е седнала ей-тамъ, на другия край на залата. Една много модерна и приятна дама.

— Защо ѝ казватъ Три и половина? — попита Афей.

— Тя минава за четвърта наложница на гене-

рала, но всъщностъ е наложница на друго, макаръ и да живѣе открито съ този. Тримата вечерятъ обикновено заедно.

— А Три и половина не танцува ли? — попита Муланъ.

— Танцува, — отговори келнерътъ.

— Защо не танцува тази вечеръ?

— Отгдето да зная?

Суюнъ и възрастниятъ господинъ не танцуваха вече, при все че Паофенъ, Алиенъ и Лилиенъ танцуваха още нѣколко пжти, само за да могатъ да ги зърнатъ по-отблизо.

Следъ половинъ часъ видѣха, че генералътъ стана отъ срещния жгълъ и излѣзе отъ залата, последванъ отъ Суюнъ и друга дама, която всички познаха. Бѣше Ингингъ. Когато излизаше, Суюнъ се обърна къмъ тѣхъ и като че ги забеляза.

Следъ като тройката си отиде, гоститѣ на Афей почнаха да разговарятъ по-високо, при все че и по-рано тримата не биха могли да ги чуятъ. Моху каза на Афей да поразпита повече келнера за генералъ Ву и дамитѣ. Келнерътъ дойде и се оказа много добре разположенъ. Той отиде да попита други келнери и се върна, като каза, че генералъ Ву пристигналъ въ Пекингъ преди три дни. Три и половина, която живѣеше съ него, бѣше наистина прочутата Ингингъ, бивша наложница на г. Ню, подарена отъ него на генерала, а самиятъ съпругъ на Ингингъ билъ сега дѣсната ржка на генерала. Слабата дама била сестра на г. Ню.

— Разбирате ли сега, защо е толкова близъкъ на генерала? — заключи келнерътъ. — Тѣ сж истински роднини.

— А защо сж дошли тукъ? — попита Афей.

— Просто на разходка, — каза келнерътъ. — Забогатѣли сж отъ продажба на опиумъ. Иматъ единъ отъ най-големитѣ магазини за продажба на опиумъ въ Тиенцинъ. Иматъ много пари и нѣколко

хотела въ Тиенцинъ, гдето може да се пуши опиумъ подъ закрилата на генерала. Братътъ на единъ мой приятель работи въ единъ отъ тия големи и ги познава много добре. Ще ви разкажа сега нѣщо много забавно. Генералътъ ималъ отдѣлни коли за всѣка отъ наложницитѣ си и всѣка отъ тия коли се използва за превозъ на „бѣло брашно“ (тосетъ хероинъ). Женитѣ могатъ да пренасятъ по-лесно такава стока. Всички иматъ много прости нумера на разрешителнитѣ си, полицантѣ сж ги запомнили наизустъ и не ги безпокоятъ „Три и половина“ имала № 303. Но единъ день забелязали, че нѣкой поправилъ номера на „303^{1/2}“ и всички въ Тиенцинъ почнали да разправятъ и да се смѣятъ на това. Слабата дама се нарича „Царицата на бѣлото брашно“. Но запомнете думитѣ ми — тия черни пари ще си отидатъ така, както сж дошли. Краятъ имъ нѣма да е добъръ. Само не разправяйте никому какво съмъ ви казалъ.

Афей му даде единъ доларъ за почерпка и го освободи съ усмивка. Гоститѣ останаха до единадесетъ часа и се прибраха у дома си.

Не само Моху, но и Муланъ и майката на Лифу настояха предъ него да се посвети изключително на научната си работа и да не се занимава никога съ политика; защото смѣтаха, че той не е създаденъ за политически борби. Лифу отстъпи предъ настояванията на тритѣ жени и още въ началото на есенята презъ 1926 г., когато последното му дете бѣше едва на единъ месецъ, замина съ семейството си за Сучао. Тамъ, въ покрайнинитѣ на града, настаненъ въ една уединена къща, той заживѣ само съ книгитѣ и научнитѣ си апарати, но прекарваше повече време съ книгитѣ, отколкото въ лабораторията си.

Въ старинния градъ на мостоветѣ и каналитѣ той се зарови въ научни занимания. Никой градъ не подхождаше за тая целъ повече отъ Сучао. Жителитѣ на Сучао бѣха толкова доволни отъ собствения си традиционенъ животъ, отъ дребнитѣ разговори и „дребни гостби“, щото бѣха гласували наредба, забраняваща на моторитѣ коли да влизатъ въ тѣхния градъ. Градскитѣ съветници се възпротивиха следъ една година за обявяването на Сучао за областна столица, като отстъпиха тази честь на Чинкиангъ, защото една областна столица се излага на опасността да има постояненъ гарнизонъ и военни действия въ непосредствена близость. Жителитѣ на Сучао искаха да живѣятъ въ миръ, не се интересуваха отъ свѣта и желясха и той да не се занимава съ тѣхъ.

Въ спокойнитѣ и тихи кѣтчета на този несмущаванъ отъ никакви събития градъ, човѣкъ можеше да предположи, че по свѣта не се е случило изобищо нищо. Но Лифу работѣше толкова усърдно, щото бѣ станалъ много раздражителенъ. Обяснението бѣше въ обстоятелството, че той се бѣ отдалъ сериозно на изучаване надписитѣ върху старинни кости, подсказано му отъ Муланъ. Истинска наслада бѣ да се унася въ разчитане на тия старинни рисунки, неразгадани досега отъ никой ученъ, да разглежда и сравнява различнитѣ знаци, да проследява промѣнитѣ и развоя имъ въ по-новитѣ форми отъ времето на Конфуций. Трудътъ бѣше отъ значение и затова, че тия надписи върху кости представяха най-ранната позната досега китайска писменость и хвърляха твърде често свѣтлина върху историята на нѣкои думи или религиозни обряди, предизвиквайки по този начинъ измѣнения въ досегашнитѣ обяснения. Никой палеографъ не би могълъ да се смѣта достатъчно подготвенъ, ако не е запознатъ съ най-новитѣ изследвания въ

тази насока. А Лифу направи нѣколко блестящи открития.

Непрестанното занимание обаче не бѣше прѣка причина за неговата раздражителность, щито бѣше последица отъ увлѣчение въ предмета на изследванията му. Палеографитѣ изучавания бѣха за него възможность да се спаси отъ други, по мъчителни и дълбоки чувства. Преди всичко, той се старасше да забави похода на Куоминтанга противъ военитѣ. Ченъ Санъ, Хуанъ-еръ и Тайюнъ бѣха сега въ редоветѣ на куоминтангскитѣ войски, заемащи градъ следъ градъ съ подкрепата на млади работници—партийци, които вървѣха преди войскитѣ, за да печелятъ съ пропагандата си населението въ борбата противъ военитѣ. Хуанъ-еръ изпращаше писма, които пристигаха обикновено следъ едномесечно пътуване и имаха различни адреси, защото войскитѣ на Куоминтанга, се движеха непрестанно на северъ. Тѣ бѣха заели само въ нѣколко месеца много области и бѣха подчинили напълно Ханкоу. Шанхай и Сучао се управляваха още отъ единъ старъ воененъ, по име Сунъ, и Лифу трѣбваше да бжде много внимателенъ, защото всички, които съчувствуваха на Куоминтанга, подлежаха на арестуване. Въ Шанхай арестуваха всѣки, у когото се намѣрятъ куоминтангски банкноти, получени случайно отъ нѣкой минувачъ срещу покупка. Когато получаваше писмо отъ Хуанъ-еръ, Лифу разглеждаше внимателно плика, за да може да разбере дали не е отварянь. И колкото по-възторжени ставаха описанията ѝ за победитѣ на Куоминтанга и щастливото имъ другарство по пътя, толкова по-неспокоенъ ставаше Лифу.

Освенъ тоза, предъ него стоеше винаги, въпрѣки волята му, образътъ на Муланъ, който го смущаваше. Той чувствуваше непрестанно, че тя чака довършването на труда му. Обзетъ отъ мощното вълнение на една голѣма любовь, той бѣ решилъ да напише най-дълбокото, най-добре проучено и най-блестяще

изследваше на тая тема. Старитъ наричаха такава задача „разрушаване на язъ за радост на рѣката“; сега тя се нарича „възвисяване“. Презъ първата година писмата на Муланъ до сестра ѝ завършваха обикновено съ най-добри приветствия за Лифу; следъ това вниманието къмъ него почна да става по-рѣдко. Той молѣше обикновено жена си да предаде на Муланъ и неговитѣ привети, но отъ писмата на Муланъ не проличаваше тя да ги е получила.

Въ ушитѣ му звучеа винаги думитѣ ѝ:

— Напиши най-хубавата и най-блестяща книга на тая тема, дори ако ти отнеме и години.

Той се старееше да отхвърли отъ паметта си тия думи, да отхвърли гласа, който ги бѣ изрекълъ, както Муланъ бѣ отхвърлила кждритѣ отъ челото си въ кедровата горичка; но тѣ се връщаха постоянно, както горскиятъ вѣтрецъ връщаше кждритѣ на Муланъ надъ челото ѝ, заедно съ уханието на кедровитѣ клони.

Тя му бѣ казала тия думи единъ денъ преди заминаването му отъ Пекингъ. Той бѣ отишелъ съ Моху на гости у тѣхъ. Суня не бѣше вкжщи. Моху имаше навикъ да приготвя вещитѣ си много време преди тръгването, така че тѣ имаха на разположение цѣлъ денъ за сбогуване. Муланъ предложи да посетятъ преди заминаването единъ кжтъ отъ Пекингъ, гдето не бѣха ходили отдавна.

— Има ли нѣщо по-хубаво отъ Шишахай? — каза тя.

Тукъ именно Муланъ и Лифу бѣха видѣли наводнението преди много години, докато Моху си бѣ останала вкжщи и се бѣ занимавала да глади дрехитѣ на Лифу, по времето когато ни едиль отъ тримата не бѣше още сгоденъ. Тѣ отидоха въ сжщия респорантъ и седнаха на сжщия балконъ. Случи се, че бѣше почти сжщото годишно време и гледката бѣше почти сжщата. Въ далечината се виждаше пакъ Кулата на тжпанитѣ и пагодата Пейхай.

Тѣ не си казаха много нѣщо, но много нѣщо чувствуваха мълчаливо. Муланъ имаше навика да си спомня нѣкои мигове, прекарани съ Лифу. Тя си припомни, че когато бѣха на това мѣсто по-рано — точно преди двадесетъ години — съ тѣхъ бѣха и баща ѝ и Червенъ Кехлибаръ. Где ли бѣше баща ѝ сега? Той бѣ заминалъ преди седемъ години и, ако е още живъ, ще трѣбва да минатъ още три години преди да се върне. Тя си спомни края на Червенъ Кехлибаръ и заговори за нея на сестра си съ просълзени очи, при което Моху си каза, че по-големата ѝ сестра се ружчувствува неумѣстно. Муланъ спомена и за собственото си желаніе да замине на югъ, неизпълнимо засега поради болчавостта на свекърва ѝ.

Тогавя имено говориха и за научнитѣ занимания на Лифу въ южнитѣ области и Муланъ му каза тия незабравими думи.

Лифу бѣ изказалъ на Муланъ съ най-обикновени изрази признателността си за усилието ѝ да го освободи, но колкото повече мислѣше по този поводъ, толкова по-дълбоко чувствуваше истинското значение на нейния подвигъ. Той си спомни думитѣ ѝ въ затвора, преди да отиде при коменданта: „Бихъ дала много повече, за да те спася.“ Ами ако комендантътъ би постъпилъ като манджурския комендантъ къмъ гжа Као? Би ли пожертвувала Муланъ и честта си, за да го спаси? Той смѣташе, че Муланъ не се чувствува обвързана отъ никакви условности; и допусна, че би могла да стори и това дори. Той не можеше да я запита, но въпрсътъ продължаваше да се върти въ съзнанието му. Споменътъ за това доказателство за чувствата на Муланъ не можеше да изчезне отъ тамъ и се превърна въ частица отъ усърдието, което той влагаше въ труда си.

И Муланъ и Лифу оставаха вѣрни на Моху. Той се чувствуваше по-нѣкога виновенъ, когато по-

гледътъ и гласътъ на Муланъ изпъкваха въ паметъта му въ време на работа. Но въ душата му имаше все пакъ потайни кжичета, недостижими за обществено неодобрение.

Мохуау чувствуваше всичко, но се отнасяше както къмъ съпруга си, така и къмъ сестра си по начинъ да не ги изложи. Тя не прояви никога ни следа отъ ревностъ. Значението на думитѣ, казани преди години отъ Муланъ, преди годежа ѝ: „Сестро, ти си по-щастлива“, бѣ сега напълно ясно за нея. Но тя познаваше много добре и съпруга си, и сестра си и имаше безусловно довѣрие въ тѣхъ. Затова често разказваше на Лифу какво ѝ пише Муланъ. Сестритѣ си пишеха редовно, при все че Мохуау бѣше въ това отношение по-усърдна отъ Муланъ.

Останала въ Пекингъ, Муланъ живѣеше по-единено отъ всѣкога съ съпруга си и дветѣ си деца. Неизмѣнно върната Свилена продължаваше да служи у тѣхъ заедно съ съпруга си. Атунгъ ходѣше вече на училище; за него нѣмаше опасностъ, защото следъ мартенското клане бѣха забранени всѣкакви демонстрации на учащата се младежъ. На власт бѣше генералъ „Тритѣ незная“ и нито учителитѣ, нито родителитѣ имаха намѣрение да се шегуватъ съ него.

Муланъ почна да свиква, полу-примирена, полу-доволна, съ тоя новъ животъ. Тя бѣше много по-невесела, разбира се. Успѣла бѣ да се убеди, че изоставянето на свекърва ѝ на тая възраст и въ това състояние не е нито справедливо, нито възможно. Пекингъ бѣ изгубилъ вече всичкия си чаръ за нея, но собственото ѝ жилище бѣше нераздѣлна частъ отъ живота ѝ и веднажъ тя дори призна на Суня, че ще съжалява много, когато го напуснатъ и отидатъ въ свършено непозната кжща негде на югъ.

Сега, когато случката съ Лифу бѣ потънала въ миналото и Муланъ се бѣ съгласила да останатъ

въ Пекингъ, Суня се държеше къмъ нея както винаги. И тя бѣше доволна отъ съпруга си, като не одобряваше само алчността му, която наричаше „положителностъ“. Суня бѣше по природа добродушенъ и нищо не можеше да разстрои за дълго настроението му. Всящностъ, той бѣше много по-добъръ съпругъ отъ Лифу. Неговиятъ нравъ бѣше заобленъ, а нравътъ на Лифу — жгловатъ. Той бѣше по-общителенъ, по-отстъпчивъ, по-малко честолюбивъ, обичаше жена си и бѣше добродушенъ съ децата си. Лифу смѣташе, че е по-съвремененъ съпругъ, като дава на жена си по-голяма властъ въ ржководене домакинството; но бѣше по-невеселъ, говорѣше повече по отвлѣчени въпроси, а понѣкога дори изглеждаше, че обича повече работата, отколкото семейството си. Суня излизаше често съ жена си по покупки и се интересуваше весело отъ избора ѝ — нѣщо, което Лифу не правѣше никога. Мохуау познаваше много добре нрава на съпруга си и се бѣ приспособила чудесно къмъ него; тя мълчеше, когато го вижда раздразненъ, и възстановяваше влиянието си, щомъ го види примирителенъ и отстъпчивъ. Това не значи, разбира се, че Муланъ имаше по-малко грижи отъ своя съпругъ, както ще видимъ по-нататкъ. Съ всичката си воля и увлѣчения, Лифу представяше за съпругата си само една сложна задача — да бжде запазенъ отъ възможно зло, предизвикано отъ трудоветѣ му.

По това време Муланъ започна да се грижи много за външността си. Тя употребяваше много европейски кремове, скжпи парфюми и най хубави тоалетни сапуни. Чувствуваше особена гордостъ отъ своята младостъ и красота, заедно съ дълбоко съжаление, че тѣ сж краткотрайни. Тя бѣше все пакъ още млада и, понеже бѣше дребна, изглеждаше още по-млада. Косата ѝ бѣше все още буйна, тѣлото — леко и стройно.

Но тя знаеше все пакъ, че тѣлесната красота

не може да трае вѣчно, а понѣкога мислѣше, че е слаба и глупава робиня на властни подтици и вълнения, изхождащи именно отъ това тѣло. Тя не съжаляваше никога, че бѣ спасила живота на Лифу, дори съ цената да изглежда прекалено отчаяна за другитѣ. Но знаеше, че бѣ постъпила неблагоприятно, може би почти безумно — макаръ и много смѣло същевременно — и започна да се смѣта за много слаба жена. Колкото по-дълбоки бѣха чувствата ѝ, толкова по-слаба се смѣташе тя. Какво ли би сторила, ако Лифу не бѣше съпругъ на сестра ѝ? И колкото повече мислѣше за своята човѣшка слабостъ, толкова повече се възхищаваше отъ прозрачното, безстрастно безсмъртие на своитѣ кехлибарени животни. А понеже тѣлото ѝ даваше едновременно радости и страдания, тя се отдаде на радоститѣ му, за да се възнагради за страданията. Но въ чувствителността ѝ имаше мечтателностъ, която не би могла никога да изрази.

Само Свилена знаеше напълно тайната на своята подарка — както чувствата ѝ къмъ Лифу, така и грижитѣ, съ които поддържаше своята красота.

Маня се бѣ настанила отново въ кабинета на Спокойното сърдце, така че тритѣ етърви бѣха сега съвсемъ близо една до друга — Маня въ задния дворъ, а Муланъ и Уханка въ двата предни двора, които образуваха нѣщо като тригълникъ. Следъ смъртта на г. Ценгъ бѣха уволнили много прислужници, нѣкои дворове бѣха свободни, изъ къщата имаше по-малко саксии, въ градината по-малко цвѣтя, дворътъ бѣше необработенъ. Но съ по-малко прислуга и по-малко гости се живѣе по-спокойно, а това бѣше много приятно на Муланъ. Госпожа Ценгъ страдаше отъ незнани болести, но бѣше щастлива, като виждаше, че тритѣ ѝ снахи и двамата синове живѣятъ въ пълно съгласие около нея.

Тя бѣше винаги малко пристрастна къмъ Муланъ, която изглеждаше отъ своя страна по-привързана къмъ свекърва си, отколкото бѣ била къмъ майка си.

Презъ време на боледуването ѝ Маня се грижеше за нея, а Уханка ръководѣше домакинството; но не можеше да се държи властнически, понеже сама бѣ слугувала, заедно съ по-отдавнашнитѣ прислужници. Тя не бѣше потвърждение на поговорката, че който знае да се покорява, знае и да заповѣдва. Тя не можеше да отстоява мнението и предъ етървитѣ си дори и винаги свѣршваше съ думитѣ: „Имате право“.

За Чайна тя бѣше необикновено мила и невзискателна, а Чайна бѣше въ нейнитѣ очи необикновено щедъръ и почиттеленъ. Уханка бѣше много щастлива, защото имаше и второ дете — момиче. Повикала бѣ при себе си и баща си, който живѣеше сега въ единъ малкъ дворъ между нейния и тоя на Муланъ, заетъ нѣкога отъ отдавна починалия учителъ Фангъ. Чайна бѣше временно безъ работа, защото фондоветѣ за службата, гдето работѣше, се бѣха свършили и бѣ прекратена; той имаше обикновената сждба на чиновницитѣ, които оставаха често безъ работа при честата смѣна на правителствата. Но понеже бѣше предвидливъ, той бѣ вложилъ спестяванията си въ акции, гарантирани съ приходитѣ отъ морскитѣ митници, и получаваше добри и сигурни дивиденди.

Незнайната болестъ на г-жа Ценгъ се влеще твърде скоро. Тя имаше сега за зетьове двама учителя, Сутунгъ и Дейвидъ, които бѣха повикали да я прегледатъ. Тѣ предположиха, че тѣща имъ е болна отъ ракъ и препоръчаха да я заведатъ въ болница. Суня и Чайна я посещаваха тамъ всѣки денъ, а тритѣ снахи се редуваха да дежурятъ при нея. Както вкъщи, така и въ болницата, тя имаше едно и също отношение къмъ живота — да не се

оплаква, или да се оплаква съвсемъ малко отъ много голѣми страдания, като премълчава винаги по-малкитѣ. Най-често при нея оставаше Муланъ; а най-много плачеше Уханка, защото Чайна ѝ бѣ казалъ, че майка имъ е болна отъ неизцѣрима болестъ. Виждайки я да плаче, г-жа Ценгъ ѝ каза веднажъ:

— Защо плачешъ? Азъ съмъ заобиколена отъ двама добри синове, три добри снахи, двама зетьове и седемь-осемь внуци.

Единъ день, когато всичкитѣ ѝ деца бѣха около нея, тя каза:

— Виждамъ, че нѣма да живѣя още много време. Всѣщностъ, нѣма и какво да ви кажа. Но трѣбва да благодаря все пакъ, че живѣхъ по-щастливо отъ много хора на тоя свѣтъ. Избрахъ си добри снахи. Само Суюнъ ми създаде неприятности, но това е минало вече. Кжщата ни бѣ купена, когато баща ви бѣше държавенъ подсекретаръ, и не подобава на сегашното ни положение и срѣдства. Такава голѣма кжща не ни е потрѣбна вече. Дайте подъ наемъ главнитѣ дворове или я продайте и си купете по малка кжща. Баща ви ми остави около двадесетъ хиляди долара въ банката. Отъ тѣхъ не бива да похарчите повече отъ две хиляди за погребението ми. Ще дамъ петстотинъ долара на Снѣжанка, защото тя ми е служила цѣлъ животъ. Не можемъ да я задържимъ и занаяпредъ, затова ѝ помогнете да си намѣри добра служба или да започне нѣкоя работа. Дайте на всѣка прислужница при уволнението ѝ по тридесетъ—четиридесетъ долара. Муланъ може да се погрижи за това. Вие знаете, че който е щедъръ, ще бжде щастливъ. Погребете ме въ Тай-анъ при баща ви. А ти, Кася, не се грижи — двамата зетьове ще те гледатъ добре.

Насълзенитѣ ѝ очи се спрѣха съ любовъ върху застаналитѣ около нея синове и снахи. Следъ нѣколко дни, на 11 мартъ 1928 г., тя се помина на

петдесетъ и деветъ години, съ прекрасна и спокойна усмивка на устни.

И дума не можеше да става сега за погребение въ родния ѝ градъ Тай-анъ. Родното ѝ мѣсто бѣше почти съвършено разорено презъ последнитѣ години отъ управлението на генералъ „Тритѣ незная“. Изъ цѣлата областъ върлуваха разбойници, чиновнитѣ бѣха като губернатора. Невѣроятно бѣше нѣкой добъръ и почтенъ човѣкъ да дойде да служи при такъвъ простъ господаръ. Но най-важната причина, която не позволяваше да заминатъ за Тай-анъ, бѣше заемането на Шантунгската желѣзница отъ чужди моряци.

Вашингтонгската конференция отъ 1921 г. принуди японцитѣ да върнатъ Шантунгъ на Китай. Но сега, настанени здраво въ долината на Янгце, войскитѣ на Куоминтанга подновяваха похода си на северъ, къмъ Пекингъ. Преднитѣ имъ отряди стигнаха презъ априлъ до Тай-анъ и заеха следъ нѣколко дни областната столица; манджурскитѣ войски и генералъ „Тритѣ незная“ се оттеглиха къмъ Течао. Съ цель да пресѣкатъ напредването на куоминтангската войска и подъ предлогъ да „защитятъ живота на своитѣ съотечественици“, японцитѣ свалиха моряци и заеха желѣзницата. Родниятъ градъ на Ценгови бѣ бомбардиранъ на два пѣти, 3625 граждани бѣха убити, нанесенитѣ щети бѣха изчислени отъ официалнитѣ доклади на двадесетъ и шестъ милиона долара. Освенъ това, 918 членове на Куоминтанга бѣха арестувани и Цанъ Кунгши, началникъ на външната служба при политическото комисарство въ армията, бѣ убитъ заедно съ подчиненитѣ си. Това събитие е известно подъ името „инцидента въ Цинанъ“ и предизвика едно американско предложение за посрѣдничество, което бѣ отхвърлено отъ японцитѣ.

Този инцидентъ се последва на 4 юний отъ атентатъ срещу вагона на манджурския пълково-

децъ Чангъ Цолинъ, съ мощна бомба, заредена съ електричество и поставена на една желъзопътна пресъчка, непрестанно охранявана отъ военни патрули. Чангъ бѣ убитъ заедно съ нѣколцина свои генерали.

Тѣзи беззакония предизвикаха дълбоко възмущение и народно движение, ръководено отъ съпругата на убития комисаръ Цай. Преговоритѣ по тоя инцидентъ продължиха много време и едва следъ приключването имъ и възстановяването на мира и реда въ областта презъ пролѣтътъ на следната година, останкитѣ на г-жа Ценгъ бѣха пренесени въ Тай-анъ и погребани до тия на съпруга ѝ. Домътъ на Ценгови въ Тай-анъ не бѣ засегнатъ отъ разрушенията, но политическитѣ събития пробудиха у Муланъ дълбоко внедреното у нея и до тогава дремящо родолюбие. Дори Маня и Уханка, които нѣмаха понятие отъ политика, почнаха да се интересуватъ отъ политическитѣ събития.

Презъ пролѣтътъ Пекингъ бѣше въ властта на Куоминтанга. Възмутенъ отъ убийството на баща си, манджурскиятъ „младъ маршалъ“ бѣ миналъ на страната на Куоминтанга. Генералъ „Тритѣ незная“ бѣ избѣгалъ въ Дайренъ, японско пристанище въ Манджурия, гдето бѣха избѣгали заедно съ богатствата си и привърженицитѣ на Анфу. Китай бѣше поне номинално обединенъ подъ властта на Куоминтанга, съ столица Нанкинъ. Старинното име на Пекингъ, което значи Северна столица, бѣ промѣнено въ Пейпингъ, тосстъ Северенъ миръ.

Муланъ повдигна отново въпроса за премѣстване въ Ханкоу. Но трѣбваше да уредятъ най-напредъ въпроса съ пекингския си домъ. Тѣ дадоха обявление, че ще дадатъ подъ наемъ главнитѣ дворе. Но въ Пекингъ имаше сега много свободни

квартири, поради общото премѣстване на управляващата класа въ Нанкинъ. Все пакъ единъ денъ се яви единъ новоназначенъ чиновникъ и каза, че би желалъ не да наеме, а да купи къщата, ако е възможно. Той предложи само четиридесетъ хиляди долара, но предложението му бѣше сега такъвъ рѣдкъ случай, щото братята решиха да го приематъ и да наематъ една по-малка къща.

Кася искаше да отиде да живѣе при дъщеря си Айлиенъ. Муланъ каза, че възнамѣрява да отиде съ семейството си на югъ, но понеже въ двореца на баща ѝ има много празни помѣщения, Маня и семейството на Чайна биха могли да отидагъ тамъ, като си опредѣлятъ сами нѣкакъвъ наемъ, за да не имъ е неудобно, че живѣятъ безъ пари. По този начинъ дворецътъ щѣше да се съживи, безъ да бѣде даванъ подъ наемъ на чужди хора.

Предложението ѝ бѣ прието. Афѣй живѣеше все още въ Залата за самоизучаване. Коралъ бѣ отишла въ двора на Мохуау, а дворътъ на г-жа Яо, който се намираще по-навътре, бѣше заетъ отъ родителитѣ на Паофенъ. Никой не искаше да заеме двора на Червенъ Кехлибаръ, защото го смѣтаха „нешастенъ“. Затова Уханка отиде съ съпруга и децата си въ Уханния кабинетъ. Тукъ именно Уханка въздъхна и каза:

— Всичко изглежда предопредѣлено отъ съдбата. Азъ бѣхъ предчувствувала винаги, че единъ денъ ще живѣя тукъ.

Прислужницитѣ въ двореца бѣха почти всички новоназначени, защото Паофенъ имаше много безработни роднини — манджурци, на които се бѣ погрижила да намѣри работа въ домакинството.

Поя бѣше вече много сериозенъ двадесетъ годишенъ младежъ. Коралъ го бѣ отгледала каго сжщинска майка, при все че той я наричаше „леля“. Започвайки да се държи като най-голямъ внукъ въ семейство Яо, той реши единъ денъ да премѣсти

надгробния скрижалъ на майка си — Сребърното звънче — въ Чунгминтауга. Въ срѣдата на залата бѣ поставена една увеличена снимка на майка му — една отъ многото снимки правени отъ Тиенъ — редомъ съ тая на баща му. Пойа нареди предъ масата на родителитѣ му да горятъ непрестанно голѣми червени свѣщи и самъ отиваше често да се покланя тамъ. Тази любовъ къмъ измъчената му майка продължаваше да съществува у него редомъ съ омразата къмъ баба му, която той помнѣше само като луда, нѣма и набръчкана старица, виждана много рѣдко отъ него. Чувалъ неведнажъ да говорятъ за майка му като за „призракъ“, причинилъ онѣмяването на баба му, той бѣ почналъ да вѣрва почти буквално въ присѣтствието на майчиния си духъ вкѣщи.

Докато баба му бѣше жива, на годишнината отъ смъртта на майка му бѣ имало винаги молитви, отчасти за да омилостивятъ духа ѝ, отчасти съ надежда да възстановятъ говора на г-жа Яо. Понеже тази година бѣше двадесетгодишнината отъ смъртта на майка му и самъ той бѣше двадесет годишенъ, Пойа реши да направи по-голѣмъ поменъ. Това благочестиво намѣрение бѣ одобрено отъ цѣлото семейство. Започнаха се голѣми приготовления. Поканиха калугери, предъ единъ олтаръ бѣха принесени въ жертва едно агне и едно прасенце. Вечерята щѣше да има угощение; къмъ шесть часа вечерята запалиха свѣщи, а жрецитѣ почнаха да четатъ молитви и да удрятъ дървени клепала.

Всички членове на живущитѣ въ двореца семейства присѣтствуваха на помена. Поканиха и г-жа Юа, като най-близка приятелка на Сребърното звънче. Отсѣтствуваха само Кася и дъщеритѣ ѝ. Пойа колѣнчи предъ скрижалитѣ на родителитѣ си, направи имъ дълбоки поклони и пролѣ искрени сълзи. Въпрѣки волята на Пойа, но по изрично настояване на чичо му Афѣй, бѣха поставили ѝ една

снимка на бабата. Така че, надъ снимкитѣ на майка му и баща му бѣха окачени сега и снимкитѣ на баба му и дѣдо му. Защото г. Яо бѣше изчезналъ отъ десетъ години вече, никаква вестъ нѣмаше до сега отъ него и заслужаваше да бжде споменатъ редомъ съ мъртвитѣ.

Жрецитѣ пѣсеха „Елмазената Сутра“, когато дъщерята на Паофенъ изтича и каза на майка си:

— Ей сега дойде единъ старъ калугеръ! И ме изгледа съ такива голѣми страшни очи!

— Защо си се изплашила толкова? — каза майка ѝ. — Сигурно е нѣкой отъ жрецитѣ.

— Не, той изглежда много чудноватъ, — каза детето. — Пспитахъ го кой е, но той не ми отговори.

— Тукъ ли идва?

— Видѣхъ го, че отиде къмъ Залата за самоизучаване. Слугитѣ се опитаха да го спратъ, но той ги погледна само съ голѣмитѣ си очи и си продължи пжтя. Знаешъ ли, мамо, той има дълга бѣла брада и голѣми бѣли вежди — сжщо като бога на дълголѣтието.

И наистина, докато всички бѣха събрани въ освѣтената отъ червенитѣ свѣщи зала, стариятъ калугеръ бѣ влѣзълъ незабелязано и бѣ застаналъ да слуша мълчаливо молитвитѣ. Следъ молитвата, главниятъ жрецъ пристѣпи напредъ и почна да се приготвя за изгаряне книжни пари въ двора. Нѣкои отъ присѣтствуващитѣ го последваха тамъ. Останалитѣ вжтре забелязаха едва сега калугера. Той отиде до олтаря съ скръстени на гърдитѣ ржце и съ грѣбъ къмъ присѣтствуващитѣ, като шепнѣше кратка молитва. Семейството стоеше неподвижно, очаквайки, че той ще извърши нѣкакъвъ обрядъ.

Следъ това старецътъ се обърна бавно къмъ събранитѣ и каза съ спокойна усмивка:

— Върнахъ се.

Муланъ потръпваше още преди да види лицето му, защото бѣ познала и гърбомъ главата на баща

си, макаръ и да се чудеше все пакъ той ли е, или не е. Всички се смаяха сега, гледайки дългата бѣла брада, гжститѣ бѣли вежди и дълбокитѣ очи.

— Това е татко! — извика Муланъ и изтича първа къмъ него.

— Това е дѣдо ви! — извика Паофенъ на децата.

Афей и Коралъ изтичаха следъ Муланъ; Суня и Чайна се приближиха също до стария калугеръ. Чувайки шума въ залата, Пойа и останалитѣ излѣзли съ него, за да присѣдствуватъ на изгарянето на книжнитѣ пари, се втурнаха вжтре.

Стариятъ Яо се усмихваше въ бѣлата си брада и поздрави всички, съ кротъкъ и унесенъ погледъ.

Муланъ, Коралъ и Афей плачеха. Маня и Ухаика го гледаха отстрана, като не смѣха да се приближатъ. Когато Пойа пристѣпи къмъ него, стариятъ Яо прострѣ ръце и каза:

— Колко е порастналъ внукъ ми!

Паофенъ доведе дветѣ си дъщери, които треперѣха предъ странния си дѣдо. Господинъ Фенгъ дойде също да поздрави зетя си; и двамата бѣха вече старци. Двамата братя на Червенъ кехлибаръ, вече младежи, пристѣпиха съ очуденъ погледъ къмъ свако си.

Като забеляза г-жа Юа задъ своитѣ, г. Яо тръгна къмъ нея и попита весело:

— Ами вие какъ сте? Всички сте тукъ, значи? — После се огледа и запита: — А где сж Лифу и Моханъ?

— Тѣ сж на югъ, — каза Муланъ.

— Добре ли сж?

— Добре сж, — отговори пакъ Муланъ. —

Ами ти? Изглеждашъ много добре! Где бѣше досега?

— Навредъ.

И понеже Муланъ настоя, той добави:

— Прескарахъ една година на планината Мяо-

фенгъ; следъ това, като се страхувахъ да не ме откриете случайно тамъ, отидохъ въ планината Вутай въ Шанси. После се поселихъ въ планината Юа, дето прекарахъ три години. Отъ тамъ отидохъ въ планината Омей, въ Шечуенъ...

— О, татко! — прекжсна го неволно Муланъ, — защо не взе и мене?

— Посетихъ дори родното мѣсто на Лифу, — продължи спокойно г. Яо. — Господинъ и г-жа Фу, които бѣха тамъ, щѣха безъ малко да ме познаятъ... Следъ това отидохъ на югъ до планината Тиентай и островитѣ Путу.

— Добре си се разходилъ! — каза възбудено и почти съ завистъ Муланъ. — И азъ бихъ те последвала, ако знаехъ.

— Какъ би могла? — отговори баща ѝ. — Вие, младитѣ, пътувате съ лодки и носилки. Азъ изкачихъ високата десетъ хиляди стѣпки планина Юа пеша и изходихъ цѣлия Шечуенъ до планината Омей и назадъ.

— Ходи ли на аязмото на островъ Путу, дѣдо? — попита по-голямата дъщеря на Паофенъ.

— Може би съмъ ходилъ, може би не, — каза стариятъ Яо така тържествено, щото на девицето, загледано въ захласъ въ благородното му лице, се стори че вижда нѣкой древенъ светецъ.

— Ами нѣма ли тигри въ горитѣ, разбойници изъ тия мѣста и войни изъ Шечуенъ? — попита Коралъ.

— Срегнахъ се съ единъ тигъръ въ планината Юа, — каза усмихнато стариятъ Яо. — Азъ го погледнахъ, погледна ме и той, после се отдалечи. Пътувахъ, деца мои, отчасти за да се порадвамъ на природата, отчасти да се освободя отъ себе си. Тия две цели сж въ действителность една и сжща. Може би не ме разбирате. Основата на всѣко спасение е въ каляване на тѣлото. Трѣбва да нѣмате

пари и трижи и да сте готовъ всѣки мигъ да умрете. Точава пжтувате като човѣкъ, който е дошелъ сякашъ отъ снй свѣтъ и се радвате и благодарите за всѣки денъ и всѣки мигъ, които смѣтате за истински даръ отъ Небето. Когато не посетите пари, никоѣ разбойникъ не ще се приближи до васъ. Но не ще можете да пжтувате така, ако не сте калили тѣлото — ржцетѣ и нозетѣ, а преди всичко стомаха си. Трѣбва да свикнете да ядете каквото намѣрите или да вървите гладни, да спите на закрито и на открито, да понасяте всѣкакво време. Ако нѣмаге такова тѣло, не можете да се спасите!

— Но какъ намираше храна? — попитаха го децата му.

— Просѣхъ по пжтя, а селянитѣ сж милостиви къмъ старцитѣ. Нощемъ лѣгахъ на нѣкой камъкъ или скала. Въ храмоветѣ ми даваха винаги храна и подсолит, защото носѣхъ сфициално, подпечатано удостовѣрение отъ манастира Вутайшанъ. Пренасяхъ мѣстни билки отъ едно мѣсто на друго и давахъ винаги отъ тѣхъ на манастира, гдето спирахъ. Въ шчуенскитѣ гори видѣхъ сребърнитѣ гжи, които растатъ по старитѣ дѣнери и отъ които ние спечелихме толкова пари.

Вестъта за завръщането на господаря се бѣ гръснала вече изъ цѣлия домъ и всички прислужници — стари и нови — бѣха дошли да видятъ тоя благочестивъ старецъ. Родителитѣ на Паофенъ дойдоха сжщо да го поздравятъ като „висшъ калугеръ, дошелъ пакъ въ свѣта.“ Лицето му бѣ дѣло боко набраздено и имаше цвѣта на стара медъ, но — въпрѣки своитѣ седемдесетъ и две години — той вървѣше съ лека походка и говорѣше съ звученъ, макаръ и малко заглѣхналъ гласъ, а очитъ му блестяха както нѣкога. Той каза, че се приучилъ да вижда въ тъмнината, та можелъ да пжтува лекъ по планинскитѣ пжтеки и нощемъ дори.

Тази вечеръ имаше голѣмо веселие и се **пж**

много наздравии, въпрѣки годишнината отъ смъртъта на Сребърното звънце. Макаръ и въ калугерска власеница, стариятъ Яо седна на транезата, яде ниле и риба и пи вино, като че не е калугеръ.

— Наистина ли сте „висшъ калугеръ“? — попита бащата на Паофенъ.

— Не, — отвърна Яо, — азъ просѣхъ по пжтищата и често не можехъ да избирамъ храната си. Затова не можехъ да се храня само съ зеленчуци, а ядѣхъ и пилета, когато ми даваха такава храна. Какво значение има храната?

Когато влѣзе въ залата, главниятъ жрецъ позна стария Яо и каза:

— Азъ пѣкъ не знаехъ, старший братко, че си билъ господарь на тоя дворець! Нѣли ти бѣше въ нашия храмъ на Западнитѣ могили преди една седмица?

— Да, разбира се, и много благодаря за вашето гостоприемство, — каза стариятъ Яо. — Тогава чухъ, че сж ви поканили въ тая кжща и затова дочакахъ да дойда едва днесъ.

Всички разбраха сега, какъ стариятъ Яо бѣ дошелъ неочаквано тъкмо въ тоя день. Господинъ Фенгъ се опита да му разкаже въ какво състояние сж магазинитѣ за чай и билки, но стариятъ Яо не искаше да слуша никакви дѣлови въпроси и се обърна къмъ внуцитѣ си.

— Ти не си моя дѣдо, — каза петгодишната втора дѣщеря на Паофенъ, весело и палаво девойче; и добави, като посочи снимката на стената: — Ето дѣдо ми! Ти си магьосникъ!

— Дѣдо ти бѣ заминалъ едно време и сега се върна, — обясни Паофенъ.

Разказаха му за арестуването и освобождаването на Лифу, както и заминаването му на югъ, за по-голѣма безопасность; а когато му съобщиха, че едно отъ обвиненията противъ Лифу е билъ и начинътъ, по който бѣ омжилъ сестра си за Ченъ

Санъ, г. Яо каза сърдечно, че такава женитба му се харесва много.

Муланъ телеграфира веднага на Моху и получи още на следния денъ отъ Сучао отговоръ, че сестра ѝ ще дойде заедно съ съзруга си да видятъ бащата.

Муланъ и Суня се готвѣха вече да заминатъ на югъ, въ Ханкоу. Вещитѣ имъ бѣха отчасти прибрани и тѣ живѣха временно въ единъ отъ най-беднитѣ дворове въ градината. Муланъ се озова сега предъ въпроса дали да остави стария си баща почти веднага следъ връщането му, така да се каже, отъ она свѣтъ. Тя обичаше и почти боготворѣше баща си и не можеше да се примири съ мисълта, да се раздѣли именно сега отъ него. Тя бѣше щастлива, че ще има случай да го гледа на старини, ако той се съгласи да остане у дома си. Затова отиде при него и почна да го увещава настоятелно съ думитѣ:

— Татко, ние отиваме да живѣемъ въ Ханкоу. Спомняшъ ли си какво бѣ сънувала мама, въ оная нощъ, преди да се загубя? Азъ ти бѣхъ помогнала тогава да минешъ по моста на старини. Ти имашъ нужда отъ спокоенъ домъ, а това именно ние отиваме да потърсимъ и ще имаме въ Ханкоу. Тукъ е много шумно. Освенъ това, Ханкоу е твоя родина. Тамъ има най-хубави храмове; ако искашъ, ще си наемемъ жилище близо до Лингийнъ. Нѣма по-добро мѣсто на тоя свѣтъ за спокоенъ и самотенъ животъ.

По-естествено бѣше бащата да остане при сина си. Но Муланъ продължи:

— Сестра Моху е сжщо на югъ, а дрвнитѣ сж наричали зетя половинъ-синъ; така че, двама сж равни на единъ синъ.

Афей не бѣше съгласенъ съ това; но г. Яо каза — А защо не дойдешъ и ти на югъ?

Афей отговори, че не може да отиде на югъ защо о родителитѣ на Паофенъ живѣятъ при него.

освенъ това, вънъ отъ работата въ своя магазинъ той помагалъ въ противонаркотичното сдружение, при тѣста си.

Господинъ Яо обеща да отиде да живѣе съ Муланъ, но каза, че ще остане въ двореца си въ Пекингъ, докато тя се настани напълно въ Ханкоу. И телеграфира на Моху да не идва, понеже самъ той скоро ще я посети. Но Моху пристигна въ Пекингъ, защото не бѣ имала търпение да го дочака. И Муланъ остана още малко, за да заминне заедно съ сестра си.

Моху пристигна почти една седмица следъ връщането на бащата. Сестритѣ не бѣха се виждали повече отъ две години и половина и бѣха много щастливи, като се срещнаха отново. Господинъ Яо разпитва много за Лифу, а Муланъ попита само:

— Куца ли още?

— Да, — отвърна кратко Моху, — куца още малко.

Всички жени отъ семейството обичаха много Моху и много угощения бѣха дадени въ нейна честь. Нѣкои отъ тия угощения се даваха едновременно за добре дошла на Моху и за сбогуване съ Муланъ. Последната вечеря бѣ дадена отъ Маня, въ навечерието на заминаването имъ. На тая вечеря присѣдствуваше и Асуанъ, който имъ разказа трудноститѣ на борбата съ контрабандиститѣ на опиумъ, покровителствувани отъ корейцитѣ. Разказа имъ и за Суюнъ, наречена сега царицата на „бѣлото брашно“. Муланъ бѣ много изненадана, като чу Маня да говори оживено противъ чужденцитѣ-натрапници. По-късно разбра.

Следъ трогателно сбогуване съ стървитѣ си, Маня и Уханка, Муланъ замина съ семейството си на новия си домъ на югъ, въ Ханкоу — езерния

градъ. Пжтуваха съ Мохуау и отидоха най-напредъ въ Сучао. Муланъ бѣше щастлива и възбудена, защото предстоеше осяществуваното на отдавнашната ѝ мечта за прость, спокоенъ животъ въ провинцията и защото оставяше завинаги разкоша на градския животъ и съѣтското общество. Тя не знаеше още, че тази мечта за селско щастие ще я ввлѣче въ свършено нови и тежки изпитания.

Въ Сучао тѣ спрѣха да погостуватъ на Мохуау. Лифу и децата бѣха дошли да ги посрещнатъ на гарата. Суня и Лифу бѣха много сърдечни единъ къмъ другъ и Лифу настоя да помогне на Суня, въпрѣки куцането си, въ пренасяне багажа до колата. Муланъ забеляза, че Лифу е по-бледъ, отколкото бѣше въ Пекингъ, а той видѣ, че Муланъ е жига, както винаги, но може би прекалено добре облѣчена за Сучао. Той бѣше въ китайска роба и китайски обуца и носѣше счила, съ които приличаше наистина на старъ ученъ. Каза имъ, че откато е дошелъ въ Сучао, не е обличалъ европейски дрехи.

Тѣ взеха една лодка, за да отидатъ по-приятно и по бавно до жилището на Мохуау въ западното предградие. Пжтуването по канала очарова Муланъ и децата. Следъ като минаха подъ безброй сводести мостове, тѣ стигнаха до една мѣстность, гдето каналътъ се разширяваше и брѣговетъ му ставаха по-селски; тамъ именно, на самия брѣгъ, бѣше жилището на Мохуау.

Майката и сестрата на Лифу ги чакаха предъ задния входъ. Хуанъ-еръ се бѣше върнала при майка си, а Ченъ Санъ служеше като капитанъ въ войската на Куомиштанга. Мулачъ и Суня бѣха изпратили тежкия си багажъ направо за Ханкоу и носѣха съ себе си само по една чанта, като имаха намѣрение да останатъ само една вечеръ.

Муланъ чакаше съ нетърпение да види кабинета на Лифу и поиска да я заведатъ тамъ още преди за хапнатъ ювки. Кжцитѣ въ Сучао иматъ

много стаи, та Лифу имаше, както винаги, цѣль дворъ на разположение. Стаитѣ бѣха голи, но добре освѣтени. На една дълга маса до стената имаше единъ две стѣпки високъ тибетски Буда. По лавицитѣ бѣха старитѣ съчинения по биология и много стари китайски книги, въ хубавъ платнена подвързия. Нѣкои отъ надписитѣ на подвързиитѣ бѣха отъ Ченъ Самъ, а други бѣха съ нетърпеливия почеркъ на Лифу. Неговитѣ палеографически изучвания го бѣха отвели неизбежно до близкитѣ области на бронзовитѣ и каменни надписи и Суня забеляза томсве като Синингъ Кученъ и Чиншилу. Въ отдѣленъ кабинетъ съ низки шкафове бѣха прорицателнитѣ кости, които Лифу бѣ смогналъ да събере самъ, а недалко отъ тибетския Буда бѣ оставена огромна надписана кость, която бѣше сигурно плешка на нѣкое животно. До единъ северенъ прозорецъ, който гледаше направо въ двора на Мохуау, имаше велта дълга дъсчена маса, а до нея — тъменъ плетенъ столъ.

— Тукъ ли работишъ? — попита Муланъ.

— Да, — кимна Лифу.

Тя видѣ пакъ едно стъкло съ широко гърло, въ което имаше угарки и пепель и което бѣ виждала и въ пекингската му лаборатория. Лифу си бѣ измислилъ самъ този пепелникъ, защото виждаше презъ стъклото какъ се натрупва пепельта и защото тя не можеше да се прѣска — а това бѣше много приятно на Мохуау. Лифу смѣташе това свое изобретение за много евтино и сполучливо.

— Где сж ржкописитѣ ти? — попита Муланъ.

— Не ги виждамъ.

— Въ чекмеджетата сж, — отговори Лифу.

Въ това време сестра ѝ влѣзе и ги покани да хапнатъ ювка. Муланъ си сипа една гостба отъ пиле съ сосъ отъ соя, изяде го и свикна веднага съ живота въ Сучао.

— Нигде нѣма пилета като тия въ Сучао, ни-

то пилешка супа като тая, сготвена отъ моята майка, — заяви гордо Лифу.

— Нито по-добре храненъ и разглезенъ мжжъ отъ Лифу, — добави Мохуау. Заговориха за труда му и за това, кога ще го довърши.

— Книгата ще бжде много голѣма, напечатването ѝ ще струва много пари, а не зная дали нѣкой другъ, освенъ жена ми, ще я прочете, — каза Лифу. — Ако я издамъ изобщо, едвали ще мога да продамъ повече отъ двесте броя отъ нея за три години.

— Това ли те бави? — попита Муланъ.

— Не, — каза Лифу. — Има нѣкои точки, по които още не съмъ сигуренъ и се нуждая отъ повече освѣтление. За нѣкои отъ най-интереснитѣ и мжчни знаци. Знаете ли, че това ще измѣни нѣкои текстове на нашитѣ класици? Въ първата отъ Четиритѣ книги надписътъ надъ душа на императоръ Тангъ се предава по следния начинъ: „Всѣкидневно подновенъ, всѣкидневно, всѣкидневно подновенъ.“ Но въ освѣтлението на новитѣ надписи той ще гласи: „Името на брата е Шинъ; името на дѣдото е Шинъ; името на бащата е Шинъ.“ Ученицитѣ на Конфуций сж разбрали погрѣшно надписа. Това трѣбва да е грѣшка на учителя имъ. По времето на Конфуций този надписъ е билъ вече хилядогодишенъ.

— Ще те нарекатъ комунистъ, ако напишешъ много такива нѣща въ книгата си, — каза шеговито Хуанъ-еръ.

— Да, — отвѣрна Лифу съ горчива насмѣшка, — сигурно трѣбва да има една комунистическа друга демократическа и трета фашистка филология. Комунизъмъ, демокрация и фашизъмъ бѣха вече много познати понятия за образованитѣ китайци. Хуанъ-еръ, която бѣше лѣвичарка, се бѣ на сѣтила на радикализма и бѣ станала по-рѣзка. Следъ

изгонването на старото правителство отъ националистическата революция, Куоминтангътъ бѣ скжсалъ съ комуниститѣ и бѣ почналъ да ги преследва. Куоминтангътъ бѣ тръгналъ надѣсно, а китайската младежъ — налѣво; комунистическото движение бѣ станало подмолно. Муланъ научи тукъ, че по време на противокомунистическата чистка отъ правителството на Куоминтанга Тайюпъ била пратена въ затвора, следъ това била освободена и сега се криела негде въ международната концесия въ Шанхай, гдето живѣела невѣнчана съ единъ другаръ, по име Ломанъ. Трѣбва да се обясни, че мнозина лѣвичарски писатели бѣха възприели имена, които звучаха като преводъ на европейски такиза; такова име бѣше „Пакинъ“ — нѣщо срѣдно между Бакунинъ и Пушкинъ. „Ломанъ“ напомняше „Римски“. Пакиповци и Ломановци бѣха много по-революционно настроени отъ Сътоновци и Дейвидовци.

Вечерята наеха една голѣма гондола, за да вечерятъ на канала, при лунно освѣтление. Тия гондоли, използвани нѣкога до Голѣмия каналъ отъ мандаринитѣ и кандидатитѣ за императорскитѣ изпити при Путавена до Пекингъ, служеха сега главно за разходка по езерото Тайху и за угощения, понеже бѣха прочути съ добритѣ си готвачи. Тази гондола припомни на Муланъ и Суня бѣгството имъ по време на боксерското възстание.

Луната изгрѣ рано и тѣ отидоха не къмъ шумния хилядогодишенъ мостъ, а въ противната посока — къмъ полето, гдето каналътъ бѣше по-широкъ и разнината се разстилаше неподвижно подъ лунната свѣтлина. Една отъ лодкаркитѣ свирѣше на флейта. Следъ вечерята Муланъ поискъ да угасятъ всички лампи, за да се порадватъ само на лунната свѣтлина. Следъ това отидоха на предния край на гондолата, гдето дамитѣ насѣдаха. Лифу се прострѣ

на лъскавия дъсченъ подъ и вдигна позетъ си на парапета. Муланъ, която виждаше за пръвъ пътъ всичката красота на южния Китай, се увѣри напълно, че е имала право да настоява за идването тукъ. Околността на Сучао нѣмаше величieto на Пекингъ, но въ въздуха се носѣше влага и замайваща мекота, на която — както разправяха — се дължала красотата на женитѣ въ Сучао. Женствеността и кристалността на говора въ Сучао се съгласуваше напълно съ множеството водопади и кризови полета въ областта. Този говоръ на младата лодкарка очарова Муланъ. Децата на Мохау, особено най малкото, говорѣха също на мѣстното наречие. Муланъ обичаше най-много първото — Шаофу. Шаофу бѣше четиридесетъ годишенъ; баща му каза, че той знае вече осемъ хиляди букви, защото Лифу го бѣ училъ по новъ начинъ, чрезъ научно събиране на знацитѣ съ сходни значения.

Нощта напредваше, всички бѣха буквално унесени отъ чара на лунната свѣтлина и мекия женственъ говоръ; Муланъ се отпусна и най-напредъ се наклони на една страна, а следъ това легна заедно съ децата си на пода на лодката, редомъ съ Лифу. Мохау остана обаче седнала, стѣснявайки се отъ Суня.

Отъ брѣга прелитаха свѣтулки и кацваха по дрехитѣ имъ. Една кацна на прострѣната нога на Муланъ. Сестра ѝ вдигна рѣка и я удари:

— Сигурно си я убила! — извика Муланъ. — Толкова силно удари!

После стана да потърси ранената свѣтулка, която се бѣ търкулнала на пода. Следъ мигъ зеленкавата свѣтлинка угасна.

— Да, убила си я! — извика съ болка Муланъ.

— Какво отъ това! Една свѣтулка! — възрази Мохау.

— Но тя бѣше толкова хубава!

— Тя често смазва буболечичитѣ! — обади се и Лифу.

— Какво отъ това, че съмъ смазала една буболечка? — възрази Мохау.

— Не бива да вършишъ такова нѣщо, сестро, — каза тжжно Муланъ. — Защо унищожавашъ така единъ животъ?

Случката се приключи, обаче настроението на Муланъ се помрачи и тя не легна вече на пода на лодката. Лифу почна да говори за свѣтулките, за таинствената свѣтлина, която излъчватъ и която ученитѣ не могатъ да създадатъ. Следъ това заговори за рибитѣ, които изпускатъ електричество, за да убиятъ неприятеля си. Децата го слушаха въ захласъ.

Върнаха се вкъщи къмъ единадесетъ часа. По-малките деца бѣха вече заспали. На другия день Мулачъ и Суня се сбогуваха съ семейството на Лифу и заминаха за Ханкоу.

ГЛАВА XL

Ханкоу е бил столица на юженъ Китай по времето на Марко Поло, който е оставилъ едно блестяще описание на града, като го нарича Кинсай, тоесть столица. Той ни го представя като голѣмо търговско срѣдище, съ отдѣленъ кварталъ за индуски и персийски търговци, дошли отвъдъ моретата и съ деветстотинъ моста по пресичащитѣ го канали. Разказватъ ни, че градътъ билъ край езеро, гдето князе и дворцови дами се кѣпѣли следъ ловъ. Говори за жителитѣ му като за много образовани люде съ изискани обноски, но напълно неосветени въ военното изкуство и поробени отъ Великия ханъ. Жителитѣ на този езеренъ градъ сѣ запазили и до днесъ своитѣ нѣкогашни обноски и градътъ е известенъ главно като почивно мѣсто за пътешественици или за сватбени пътувания на млади двойки.

Муланъ и Суня си избраха кѣща на хълма на градския богъ, защото кварталътъ бѣше много тихъ, далече отъ моднитѣ вили покрай езерото и все пакъ близо до главнитѣ улици. Слизайки само стотина ярда отъ хълма, човѣкъ бѣше вече всрѣдъ града. Но Муланъ избра кѣщата главно заради гледката, която се разкриваше отъ тамъ. Градътъ бѣше разположенъ на една широка ивица между Западното езеро отпредъ и голѣмата рѣка отзадъ, така че отъ хълма можеше да се види едновременно и голѣма частъ отъ езерото съ върбалацитѣ покрай брѣга, и лодкитѣ и параходитѣ, които плуваха нагоре или надолу по рѣката. Пъленъ покой отъ една страна, движение и животъ отъ друга. Муланъ много обичаше да гледа плуващи лодки и параходи въ далечината. Въ непосредствено сѣдство нѣмаше

много постройки. Кѣщицитѣ бѣха стари, съ голѣми дворове отпредъ и отзадъ, постланитѣ улици и пѣтечки бѣха лѣкатушни, съ много изкачвания и спускания. На западната страна на хълма имаше чудновато издѣлбани скали, които стърчаха надъ почвата. По тѣхъ имаше белези отъ плѣсъкъ на морски вълни; сигурно сѣ били подводни океански скали въ преисторическо време, а сега представяха прекрасна гледка, която художниците обичаха да рисуватъ.

Жилището на Муланъ имаше нѣколко двора на различни равнища; най-високиятъ дворъ бѣше двуетаженъ, съ наблюдателница. Тия кѣщи, като повечето кѣщи на югъ, бѣха отъ тухли, съ варосани стени и червени дървени части. Кѣщата бѣше уединена, съ близка постройка само отдѣсно, а отзадъ и отлѣво бѣше засѣнчена отъ стари бамбукови дървета. Наблюдателницата се изравняваше съ нѣкои отъ тѣхъ. Когато се пренесоха, Муланъ забеляза, че предишнитѣ обитатели на тоя домъ сѣ били много небрежни. Стенитѣ бѣха обезобразени, стълбата къмъ наблюдателната кула скърцаше, навредъ сновѣха мишки. Наблюдателницата не се използваше никога. Муланъ нареди да поправятъ веднага стълбата и да пребоядисатъ цѣлия домъ. Задъ малката каменна врата имаше постланъ съ тухли дворъ, а по вътрешната страна на вратата имаше надписи. Водоравниятъ надписъ надъ самия входъ гласѣше: Пола е хълмътъ, поясъ — рѣката, което значеше, че кѣщата има за своя пола хълма, а за свой поясъ — рѣката. Стиховетѣ отъ дветѣ страни на вратата се състояха отъ четири думи всѣки и се понравиха на Муланъ и Суня:

Планинска свѣтлина, водни багри,
птичи шепотъ, цвѣтно уханье.

Муланъ се възхищаваше непрестанно на планинската свѣтлина и цвѣта на езернитѣ води, който

се мѣнѣше отъ сутринь до вечерь, на птичия шепотъ и уханието на цвѣтята, които се мѣнѣха отъ пролѣтъ до есенъ. Езерото и заобикалящитъ го планини промѣняха вида си споредъ времето и бѣха особено хубави въ мъгливи и дъждовни дни.

Муланъ постави въ хола нѣкои картини отъ своя приятель, художника Чи, и образци отъ стариенъ краснописъ. Нейниятъ портретъ, нарисуванъ отъ Чи, бѣ закаченъ въ спалнята ѝ, която се намираще малко по назадъ, въ по-високъ дворъ. Спалнята ѝ гледаше къмъ една бамбукова горичка, която хвърляше зеленикава сѣнка въ тихата стая. Муланъ не бѣ виждала такива бамбукови дървета на северъ и се радваше на прекраснитъ имъ тънки клони. Особената форма на бамбуковитъ листа и високи стройни стѣбла ѝ напомняше винаги нѣкоя усмихната, нѣжна девойка, съ спустиати по челото кждри. Тя си мислѣше често, че лъскавата, кафяво-зеленикава кора на бамбуковото стѣбло е добре известенъ символъ на благородникъ: правата линия означава независимостъ, кухата сърцевина означава откровеностъ, а коравото лико — честността на благородника.

Суня съчини едно двустишие и поръча на единъ прочутъ краснописецъ да го напише нарочно за тѣхъ, като го потърси чрезъ единъ магазинъ, гдето краснописецътъ бѣ оставилъ адреса си. Двустихието гласѣше:

Въ далечния селски домъ обитателтъ е спокоенъ и самотенъ
а дърветата старѣятъ край него
хвърляйки меката си сѣнка

Това двустишие бѣ окачено въ гостната на найгорния дворъ.

Муланъ бѣ дошла въ Ханкоу, за да осъществи мечтата си за простъ, селски животъ, за който бѣ говорила често съ Суня още въ първитъ месеци женитбата имъ. Тя желаше главно покой — покой

въ малко семейство. Това би могло да се смѣтне донегде като бѣгство. Но едно непредвидено събитие разруши твърде скоро домашния покой, търсенъ отъ Муланъ. Настъпването на това събитие бѣ почти подигравка съ намѣренията ѝ и Муланъ се убеди по късно, че „хората се борятъ, а боговетъ управляватъ“, както казва поговорката.

Въ съгласие съ намѣрението си, Муланъ възприе съвършено новъ начинъ на животъ. Тя бѣ взела въ Ханкоу само Свилена и съпруга ѝ Цао Чунгъ, заедно съ сина имъ, който бѣше връстникъ на Атунгъ. Синътъ на Свилена бѣше кръстенъ Пингъ-еръ, което бѣше само единъ знакъ отъ Невесния кръгъ на човѣшкитъ задължения, но понеже думата напомняше израза „тортичка“, нѣкой бѣше казалъ на шега, че могатъ да го наричатъ и „Симидче“; и прѣкорътъ му бѣ останалъ Симидчето бѣше много весело дете, което много обичаше да яде и да приказва. Муланъ се бѣ съгласила съ Суня, че нѣма да взематъ друга прислуга, щомъ искатъ спокойствие, Свилена щѣше да помага въ готвенето и шиенето, Цао-Чунгъ щѣше да върши по-тежката работа, а момчето щѣше да ходи за покупки и поръчки. Муланъ щѣше да готви, да шие и да се грижи за възпитанието на деветгодишната Амей. Тя се стараше да забрави Аманъ и да се задоволи съ Атунгъ и Амей.

Самата Муланъ почна да се облича като жена отъ простолудието. Не носѣше вече копринени, а само памучни рокли. Памучнитъ ѝ рокли бѣха пакъ модерни, разбира се, но тя не употребяваше вече сентюръ и други дрехи, необходими въ Пекингъ и неумѣстни тукъ. Обущата съ високи токове бѣха неподходящи за домашна работа, затова тя си купи мѣстни обуца съ низкъ токъ. Прическата ѝ бѣше много проста, — коситъ бѣха вчесани гладко назадъ безъ никакви кждри или бретонъ. Тя бѣше все още интересна за хората, които можеха да оценятъ красотата ѝ, но съседитъ ѝ почти не знаеха,

че тази скромно облѣчена жена е живѣла някога въ най-голѣмъ разкошъ въ бившата столица — Пекингъ.

Суня отиваше още отъ рано въ магазинитѣ, защото тѣ притежаваха сега всички магазини на г. Яо въ Ханкуо, съ изключение на заложната къща, така че за Суня имаше много работа. Агунгъ ходѣше на училище, а майка му му помагаше вечерь да си учи уроцитѣ; следобѣдъ, когато бѣше свободна, Муланъ се занимаваше съ обучението на Амей. И се чувствуваше напълно щастлива.

Липсваше ѝ само една дреболия — европейскитѣ пасти отъ Пекингъ. Паститѣ въ Ханкуо бѣха много прости. Тя обичаше твърде много и утринното кафе. Въ Пекингъ бѣ заявявала често сутринь, че е станала, защото ѝ замирисало на кафе. Суня никога не бѣ обичалъ особено много кафето, а сега, когато водѣха скроменъ животъ въ Ханкоу, той я закачаше, че е непоследователна, като продължава да пие толкова много чуждестранно кафе; затова, за да бжде вѣрна на намѣрението си, тя се отказа отъ кафето и го замѣни съ ашуре, съ което свикна твърде скоро.

Суня не бѣ сподѣлялъ никога напълно нейното отношение къмъ живота. Отгледанъ като мандарински синъ, той обичаше материалнитѣ удобства и веселия свѣтски животъ. Отначало той се забавляваше, като гледаше Муланъ да живѣе както бѣ обещала и да работи сама въ кухнята. Следъ това почна да се оплаква, че ржцетѣ ѝ сж задебѣли отъ домашната работа. Но тя се смѣеше и дори търкаше сама загорѣлото дѣно на чугунената тенджерка, въ която варѣше оризъ.

— Защо не оставишъ тази работа на Цао Чунгъ? — попита Суня, когато я видѣ.

— Защото ми е приятно да го върша сама, отвърна Муланъ. — Нѣмашъ представа, колко забавно, — добави тя запѣхтна.

— Но ржцетѣ ти ще станатъ грапави.

— Какво отъ това? Имамъ вече деца за женене.

Тя отиваше попѣкога следобѣдъ съ децата си да събира дърва за подпалки, като чупѣше сама клони, а Свилена наблюдаваше и се усмихваше. Всичко това ѝ се струваше постично, защото бѣше новостъ. Попѣкога се наричаше сама „стара селянка“. Тя отиваше въ града и на кило съ чиста, но прстичка памучна рокля, като се чувствуваше все пакъ много по-високо отъ женитѣ отъ срѣдната класа, облѣчени въ пѣстри рокли отъ изкуствена коприна. Тя бѣ решила да осмисли своя идеалъ и не отстапи, докато една печална случка не ѝ покаже, че грѣши.

Суня обичаше хубавага града, ходенето на театъръ, излетитѣ по езерото и околнитѣ плажци. Обичаше да лови риба и често отиваше съ Агунгъ на езерото за тая целъ. Той обичаше като Маня прекраснитѣ риби и скариди на Ханкоу, обичаше да ходи да пазарува, да се разхожда съ лодка при лунна свѣтлина, да отива напролѣтъ до Лингѣинъ, Сантисичу или до Кхлибаречия императорски връхъ.

И все пакъ, Муланъ забелязваше попѣкога, че съпругътъ ѝ се отегчавя. Съвършенъ за нея, тоя животъ не бѣше съвършенъ за него. Въ Пекингъ имаше „цвѣгни вечери“, тоесть вечери, при които, споредъ отдавна установенъ обичай, задъ всѣки гостъ заставаше по една гейша и Муланъ нѣмаше нищо противъ отиването на такива вечери. Тя бѣ споменала дори да намѣри положница на съпруга си. Но следъ като се бѣ оказало, че Уханъка отговаря напълно на идеала на Чайна за съвършена съпруга, Муланъ се бѣ отказала отъ това намѣрение, а пѣкъ и Суня не бѣ го споменалъ вече. Въ Ханкоу законътъ не позволяваше поддържането на увеселителни заведения съ гейши и на Суня липсваха пекингскитѣ развлѣчения. Той отиваше често до Шанхай, отстоящъ само на четири часа съ влакъ, и

работише съ по-големо увлѣчение следъ като се е завърналъ отъ тамъ.

— Какво става съ тебе? — питаше Муланъ.

— Отегчава ли те старата ти съпруга?

— Глупости. Имахъ работа въ Шанхай, — отговаряше той.

Но пътуванията му до Шанхай зачестиха. Той отиваше понякога и съ Муланъ. Веднажъ-дважъ тя си уговори среща съ сестра си въ Шанхай, гдето Мохаяу пристигаше отъ северъ, а Муланъ — отъ югъ. Отъ Сучао до Шанхай се отиваше само за два часа съ влака, но Лифу мразѣше Шанхай и нарѣдко идваше тамъ.

Когато г. Яо дойде да живѣе при Муланъ, Мохаяу и Лифу отидоха въ Ханкоу, за да го видятъ. И двамата бѣха много изненадани отъ пълната промѣна у Муланъ. Следъ като видѣ всички подробности на новия ѝ начинъ на животъ, Лифу изказа пламенно възторга и одобрението си. Мохаяу, облѣчена по-скромно, отколкото въ Пекингъ, се носѣше все пакъ като жена отъ срѣдното съсловие и бѣше доста добре облѣчена, безъ селския видъ на Муланъ.

Когато се връщаха отъ единъ излетъ до планинскитѣ храмове, Мохаяу каза:

— Харесвамъ откровеностъта на този градъ. Сучао прилича на богата и учена вдовица въ голѣмъ дворецъ. Ханкоу напомня осемнадесетъ годишна девойка, която пере на рѣката.

— А ти какво ще кажешъ? — обърна се Муланъ къмъ Лифу.

— Азъ предпочитамъ богатата и учена вдовица. Тукъ има прекалено многои злетници — отвърна той.

— Той е напълно щастливъ въ Сучао, — каза Мохаяу.

— Догде стигна работата ти? — попита Суня.

— Готова е почти. Мжчнотията е, че не знамъ какъ ще могатъ да се предадатъ старитѣ знаци

кото се срѣщатъ почти на всѣка страница въ текста. Ако ги литографирамъ, ще трѣбва да пиша самъ цѣлия текстъ, защото и най-малката промѣна въ чертичкитѣ може да измѣни значението. Не мога да довъря тая работа другиму, а ще ослѣпя, ако препиша самъ за печать цѣлата книга.

— Защо не повикашъ Ченъ Санъ да препише модернитѣ знаци, а ти да напишешъ само старинитѣ? — попита Муланъ.

— Може би ще го сторя, — отговори Лифу. — Сестра ми казва, че Ченъ Санъ билъ много огорченъ отъ противокомунистическата борба и избиването на селянитѣ. Той като че ще си даде оставката и ще напусне войската.

— Литографирането не ще струва скъпо, — каза Суня. — Ние ще откупимъ най-малко петдесетъ екземпляра.

— Разбира се. Но ти не трѣбва да изморявашъ много очитѣ си, — добави Муланъ. — Когато свършишъ книгата, ще дадемъ вечеря въ честь на довършването ѝ.

При това пътешествие именно се случи нѣщо, което трѣбва да се спомене, при все че е незначително. Муланъ знаеше отъ посещенията у сестра си, че Лифу обича пилешки стомахчета. Затова една сутринъ, къмъ единадесетъ и половина, Муланъ дойде отъ кухнята съ блюдо, въ което бѣ сложила стомаха на едно току-що сготвено за обѣдъ пиле. Лифу бѣше самъ и четѣше, а Муланъ бѣ забравила да вземе клечици. Като видѣ стомаха, Лифу се усмихна и щѣше да го вземе съ прѣсти.

— О, забравила съмъ клечицитѣ! — каза Муланъ. После взе сама стомаха и го поднесе до устата на Лифу, съ думитѣ: — Нѣмашъ нищо противъ, нали?

Лифу изяде стомахчето. Никой не ги видѣ. На другия денъ Суня загатна за стомахчето, защото и той ги видѣше.

— Где е стомахчето? — попита той.

— Въ стомаха на Лифу, — отвърна Муланъ, каго поглелна откровено и усмихнато Суня. Но Суня не отговори и не се засмъ.

Наскоро следъ замиването на Мохану и Лифу, Суня отиде въ Шанхай за цѣла седмица, а следъ завръщането си бѣше много сдържанъ. Муланъ почувствува промѣната. Тя не знаеше ревнува ли той съчувственото одобрение на Лифу къмъ нейния начинъ на животъ, или държането му бѣше просто повторение на вѣковното правило за охлаждане на съпруга, стигналъ зрѣлата възраст, сждба на всички жени — включително и на съпругата на великия художникъ Чао Менгфу отъ времето на монголската династия.

— Дотегна ли ти този градъ, Суня? — попита Муланъ.

— Не. Защо мислишъ така? — отвърна той.

— Не се опитвай да ме измамишъ. — каза усмихнато тя. — Азъ не съмъ съпругата на Чао Менгфу и не мога да гиша поеми, за да промѣня сърдцето ти. Но виждамъ, че се отегчавашъ. Нѣмамъ нищо противъ да си вземешъ наложница, обаче не бихъ желала хората да се смѣятъ на лудориитѣ ти вѣнъ отъ кащи.

На Суня не бѣ минавало и презъ умъ да си вземе наложница, защото това не се вършеше вече и биха го смѣтали за старомоденъ, ако нестѣпна така. Той бѣше доволенъ отъ семейството си, но отиваше да се порадва и на модернитѣ развлѣчени въ Шанхай.

— Слушай, Капризке, — каза мило той (след идването въ Ханкоу той бѣ започналъ да я нарича отново Капризке), — ти грѣшишъ. Вѣрно е, че животътъ въ Ханкоу ми се струва малко тѣженъ. Затова отивамъ въ Шанхай — да се поразвлѣка. Отивамъ въ дансингитѣ, седя и гледамъ. Ти знаешъ, че не танцувамъ. Какво лошо има въ това?

— Нищо, разбира се, — отвърна жена му. — Азъ искамъ да бжлсшъ щастливъ. Мжжетъ не съ създадени каго женитѣ. Заговя помислихъ да не си починалъ да оглупявашъ съ години.

— Тогавя пѣма да ходя вече въ Шанхай безъ тебе, — каза той.

— Не, ще ходишъ, щомъ имашъ работа. Азъ съмъ доволна отъ тукашния си животъ.

Следъ този разговоръ Суня не ходи цѣлъ месецъ въ Шанхай, при все че Муланъ настояваше да отиде. Той изглеждаше замисленъ и разсѣянъ едновременно и Муланъ забеляза първа това; но, при все че се тревожеше, тя не каза нищо. Суня стоеше постоянно въ магазина, връщаше се късно и не излизаше вече съ Атушъ да ловятъ риба, както правѣше по-рано. Въ недѣля и въ сжбота следъ обѣдъ, когато не се работѣше въ магазина, той излизаше често самъ, като казваше, че отива да се види съ приятели. Муланъ бѣше убедена, че тукъ има нѣкаква жена и почна да обмисля какъ ще се справи съ положението. Зависѣше, разбира се, отъ това, каква е жената. Да предположимъ, че Суня би ималъ дете отъ нѣкоя бедна девойка: Муланъ щѣше да приеме веднага и нея, и детето вжши. Тя бѣ виждала такива нѣща въ дома на съпруга си и знаеше какъ трѣбва да постѣпи въ такъвъ случай. Освенъ това, тя бѣше сигурна въ положението си на законна съпруга. Но връзката на Суня не бѣше толкова сериозна, може би, или изобщо не съществуваше никаква връзка.

Единъ день Симидчето каза на Муланъ, че видѣло господаря въ единъ ресторантъ съ нѣкаква модерна дама. Муланъ трепна веднага.

— Какви глупости разправяшъ? — каза тя. — Видѣ ли я наистина? Каква бѣше?

— Една много млада и хубава модерна дама, — каза Симидчето, — съ наждрени коси и високи токове, като нѣкоя шанхайка.

Свилена чу отъ съседната стая сина си, влѣзе и го плесна велнага по темето, като извика:

— Сега ще ти зашия устата! Защо лъжешъ?

— Остави го! — каза Муланъ. — Сигуренъ ли си, че бѣше господарьтъ ти?

Симидчето почна да се колебае.

— Не зная, — каза то. — Мисля, че бѣше той. Видѣхъ ги, като влизаха въ ресторанта и видѣхъ господаря само гърбомъ.

— Видѣ ли те той?

— Не. Тѣ вървѣха по улицата, гдето е ресторанта, и влѣзоха направо.

— Далечно ли бѣше ти?

— Не, само на нѣколко стѣпки отъ тѣхъ.

Муланъ се очуди, че не се развълнува или ядоса. Напротивъ, почувствува облекчение, че е открилъ обяснението на тайната. Знаеше поне, че въ случая има работа съ модерна и елегантна дама.

— Ако споменешъ на децата или нѣкому другиму думица по това, ще ти извия врата! — каза Свилена. Симидчето се уплаши.

— Да, — каза Муланъ. — Не бива да казвашъ никому. Но не си сбъркалъ, като каза на мене. — Тя го потупа по рамото, за да го успокои и добави: — Ако ги видишъ пакъ въ ресторанта, ела да ми кажешъ.

Муланъ научи името на тоя ресторантъ, който бѣше беденъ и малъкъ. Тя го посети и се опита да узнае повече подробности. Келнерьтъ можа да ѝ каже само, че дамата изглежда да е художница, защото разговаряла съ кавалера си за своитѣ картини. Муланъ предположи, че може да е преподавателка или студентка отъ училището за изящни изкуства, гдето имаше много млади модерни дами съ рѣзани и фризириани коси. Това училище се намираше на единъ островъ въ езерото и бѣ свързано съ брѣга съ камененъ вълноломъ. Тя почна да предлага въ недѣлнитѣ дни семейни излети. Суня идваше

понѣкога, а понѣкога се измѣкваше подъ единъ или другъ предлогъ. Единъ недѣленъ день тя настоя да посетятъ училището за изящни изкуства. Когато отидоха, Суня стана неспокоенъ и гледаше да излѣзатъ колкото е възможно по-скоро, като твърдѣше, че никакъ не се интересува отъ картинитѣ.

Муланъ не спомена на съпруга си нищо за своитѣ предположения. Но се посѣветва съ стария си баща, който каза:

— Какво ще правишъ, ако откриешъ тая жена?

— Зависи, — каза Муланъ.

— Сигурно нѣмашъ глупавата мисль да се разведешъ?

— Да се разведа ли? Отъ това именно се страхувамъ. Единъ разводъ би билъ пакостенъ за децата ни, — каза тя. После добави: — Но не предполагамъ да се касае за нѣщо много сериозно.

— Добре, — каза баща ѝ. — Моето мнение, тогава, е да отидешъ за петнадесетина дни у сестра си. Въ такъвъ случай азъ ще мога да ти помогна. Въ всѣки случай, бжди тактична и не го ядосвай. Ще го оправимъ.

И така, Муланъ замина за Сучао, като остави децата у дома си. Тя каза, че се нуждае отъ почивка; Суня се възпротиви външно на заминаването ѝ, макаръ и да личеше, че не го прави отъ сърдце. Моху и Лифу се зарадваха отъ това неочаквано посещение на Муланъ, но скоро разбраха, че тя е неспокойна; впрочемъ, тя имъ повѣри сама грижитѣ си.

— Какво ще правишъ? — попита Моху, докато Лифу слушаше мълчаливо, дълбоко разгнѣвенъ.

— Не зная, — каза Муланъ. — Татко каза да остана тукъ известно време.

— Сигурна ли си, че е наистина отъ модернитѣ девойки?

— Не съмъ я виждала и не зная и името ѝ дори.

— Тръбба да ти кажа, — забеляза Мохау, — че и ти си виновна отчасти за станалото.

— Какво искашъ да кажешъ? — занита Лифу.

— Искамъ да кажа, че сестра ми затвори Суня на единъ хълмъ и почна да се облича като пѣкоя селянка, възмуцавайки и мене дори.

— Какво възмутително има въ това? — продължи Лифу.

— Ти не разбирашъ нищо, — каза мъдрата Мохау на съпруга си. — Су:я не е като тебе; но и ти дори сигурно не би бил: доволенъ, ако не се обличамъ прилично.

— Да се обличашъ прилично ли? — възрази горещо Лифу. — Има ли по-прилично облѣкло отъ това на Муланъ? Нима женитѣ трѣбба да се обличатъ само въ коприна? Или четиридесетъ годишнитѣ мъже да се захласватъ по живи кукли?

— Повечето мъже се захласватъ, Лифу, — каза Муланъ. — Сестра ми е права може би.

Лифу почна да ругае, но Мохау го укори и каза:

— Въ човѣшкото сърдце има много кѣтчета, които ти сж непознати.

— Всичко ми е познато, — отвърна рѣзко Лифу, но не окаяхъ, че Суня може да бже толкова . . . неблагодаренъ.

*

Стариятъ Яо бѣше много наблюдателенъ. Той виждаше всичко, преструвайки се, че не забелязва нищо. Следъ замислането на Муланъ, той имаше възможностъ да наблюдава зетя си, когото смѣташе все още за добъръ съпругъ, въпреки нѣкои слабости. Единъ день той отиде най-неочаквано въ нѣкогашния си магазинъ, който принадлежеше сега на дъщеря му и на зеть му. На писалището на Суня той забеляза случайно единъ розовъ пликъ съ каквото си служатъ обикновено студенткитѣ

Като погледна по внимателно, видѣ, че е надписанъ съ красивъ женски почеркъ. Въ долния жгълъ бѣше напечатана портиката на училището за изящни изкуства; зелениѣ и червени багри изглеждаха рѣкописни — съ типиченъ женски похватъ. Името на изпращача бѣше само „Цао“. Почеркътъ бѣше закръгленъ и лекъ, въ стила Чао, съ необикновеното тънки чертици. Стариятъ Яо си отиде наскоро, твърде весело Суня не бѣ и забелязалъ дори, че тѣтъ му е видѣлъ плика.

Студентитѣ и студенткитѣ отъ училището за изящни изкуства отиваха да рисуватъ на открито край езерото и стариятъ Яо, облѣченъ като калугеръ, почна да ходи тамъ, съ надежда да научи нѣщо повече за тази г-ца Цао, а може би да я види лично. Единъ день, минавайки покрай градината при училището, той срещна три студентки съ триножници и сгъзвемии столчета. Тѣ се закачаха и смѣха и той чу, че една отъ тѣхъ нарече другата „госпожица Цао“. Той се обърна. Въ сжщото време се бѣха обърнали и две отъ девойкитѣ; защото стариятъ Яо бѣше наистини много интересенъ съ бѣлата си брада, висока таоигска шапка и поклонническо расо.

— Госпожици, — каза той, връщайки се къмъ нѣкогашното си държане на просящъ калугеръ, — искате ли да сторите едно добро дѣло?

Девойкитѣ се изсмѣха и се спрѣха. Третата, която не бѣше се обърнала досега, погледна сжщо стария поклонникъ. Тя изглеждаше по-възрастна, по-висока и по-сериозна отъ другаркитѣ си; облѣчена бѣше въ дълга зелена рокля и носѣше обуца съ високъ токъ. Яо се приближи къмъ девойкитѣ.

— Не желаете ли да сторите едно добро дѣло, госпожици? — повтори той.

— Какво ще кажете, ако помолимъ стария поклонникъ да ни позволи да го рисуваме? —

прошепна високата девойка. После, тръгвайки къмъ него, попита: — Какво искашъ?

— Помогнете на единъ беденъ поклонникъ, госпожици. Дошелъ съмъ отъ планината Юангъ, за да събирамъ помощи за възстановяване на единъ храмъ за Веншу Будисатва. Желасте ли да дадете нѣщо?

Той имъ подаде единъ списъкъ на спомоществователи.

— Ние сме студентки, както виждате, — каза една отъ девойкитѣ.

— Нѣма значение. Дайте колкото ви е възможно и Будисатва ще ви благослови.

— Дай нѣщо, Лихуа, за да благослови Будисатва брака ти, — каза една отъ девойкитѣ.

— Не мога да дамъ много нѣщо, — отвърна високата девойка. — Да дадемъ общо тридесетъ цента и да помолимъ стария чичо да ни позира малко. — Следъ това тя се обърна къмъ него съ думитѣ: — Можемъ да дадемъ нѣщо, наистина, но твърде малко. Ние сме художници и бихме желали да те нарисуваме, ако дойдешъ да поседнешъ малко съ насъ на сѣнка.

Стариятъ Яо се поколеба.

— Пазарлъкъ ли е това? — каза той. — Ако не дойда да позирамъ, нѣма да дадете нищо — така ли? Добре, тогава нѣма да дойда. Азъ не обичамъ картинитѣ.

— Не ме разбирай така, — каза високата девойка. — Хайде, ще ти дамъ нѣщо! — Тя извади една двадесетъ центова монета и я подаде на калугера. — Стига ли?

— Будисатва ще ви благослови, — каза той като взе монетата и отвори книгата. — Запишете името си, госпожице, ако обичате.

— За толкова дребна сума?

— Да, тукъ се записва всѣка стотинка.

— Ти си много добъръ калугеръ, — каза

високата девойка, като извади стилото си и се подписа: „Цао Лихуа“.

Стариятъ Яо позна сжщия почеркъ, който бѣ видѣлъ върху плика на писалището на Суня.

— А ти си добъръ старъ светецъ, — каза една отъ девойкитѣ. — Може би ще можешъ да ѝ предскажешъ бждещето.

— Азъ съмъ съвсемъ недостоенъ за толкова нѣщо — каза учтиво стариятъ калугеръ, като интересува още повече по този начинъ девойкитѣ.

— Ела сега на сѣнка край брѣга, — каза Лихуа. — Можешъ да ни разкажешъ нѣщо, докато азъ те рисувамъ. Моля ти се, чичо! Нѣма да те бавя много.

Стариятъ Яо забеляза, че девойката е добре възпитана, има правилно лице и уменъ погледъ.

Отидоха до една пейка подъ сѣнката на високитѣ върби; девойкитѣ разгънаха столоветѣ си и отвориха кутитѣ съ боитѣ.

— Какво искате да ви разкажа? — попита стариятъ Яо.

— Предскажи ѝ бждещето, — каза една отъ девойкитѣ.

— Чие бждеще?

— На Лихуа. На ей-тази девойка.

— Въ какво отношение? — попита наивно той.

— Въ брачно отношение, разбира се.

— Сгодена ли е? — попита той.

Лихуа погледна недоволно другаркитѣ си.

— Кажу ми, — каза една отъ другитѣ девойки. — Нѣма защо да се стѣснявашъ. Той не е отъ тукъ.

Стариятъ Яо гледаше внимателно Лихуа, която се изчерви.

— Искате ли да ви предскажа бждещето? —

Тя кимна съ наведена глава.

— Дайте ми ржката си, — каза старецътъ.

Лихуа му подаде ржката си. Нѣжна ржка, съ тънки прѣсти. Той загледа дланъта ѝ.

— На колко сте години?

— На двадесетъ и две, — отвѣрна Лихуа.

— Е добре, госпожице, вие сте влюбена.

Другитѣ девойки се изсмѣха.

— Влюбена сте въ човѣкъ много по-възрастенъ отъ васъ. Той е състоятеленъ и малко дебеличькъ мжжъ. Така ли е?

Тритѣ девойки извикаха отъ смайване.

— Но нѣма да се омжжете за него.

Лихуа, отначало отвърнала глава отъ стѣснение, сега погледна поклонника право въ лицето.

— Съжалявамъ, че трѣбва да ви кажа това, но този човѣкъ е жененъ вече.

Лихуа дръпна веднага ржката си.

— Това не е вѣрно! — извика гнѣвно тя

— Възможно е да грѣша. Вие ще откриете сама единъ денъ, — каза Яо.

— Той не е ясновидецъ и може да сбърка по-нѣкога, — казаха другитѣ девойки. А Лихуа го погледна недовѣрчиво и попита: — Лъжешъ ли ме?

— Съжалявамъ, — каза г. Яо. — Казахъ вече, че може да грѣша и се надѣвамъ, че е тъй. Но бждете спокойна, дѣще. Ще срещнете по-добъръ човѣкъ. Той не е много далско отъ тукъ. Почакайте една година и ще видите имамъ ли право.

Този разговоръ дотолкова разстрои Лихуа, щото тя не можа да нарисува стареца и стариятъ Яо я наблюдаваше мълчаливо, докато другитѣ две девойки скицираха образа му. Когато стана да си върви, той попита:

— Искате ли да ви върна двадесеттѣ цента?

— Не, задръжъ ги, — каза замислено Лихуа.

— Кажете ми, — попита мило стариятъ Яо, — за пръвъ пѣтъ ли се влюбвате?

Лихуа го погледна съмнително, като че искаше да каже: „Да“.

— Тежко ще е за васъ, дѣще. Надѣвамъ се че грѣша. Сбогомъ.

Стариятъ Яо се преоблѣче и се прибра у дома си. Бѣше по пладне и никой не бѣ забелязалъ отсъствието му. Той бѣ изненаданъ отъ собствения си успѣхъ и писа на Муланъ да се върне.

Когато Муланъ се върна, Суня бѣ изненаданъ, като видѣ, че тя бѣ донесла съ себе си много нови рокли, копринени пижами, бледо-розови долни дрехи, много тоалетни кремове и нѣколко чифта модерни обуца. Похарчила била пѣсвече отъ дѣстеге долара. Донесла си и шестъ кутии прочуто мексиканско кафе.

— Защо си накупила тѣзи обуца, Капризке? — попита Суня.

— За тебе. Нали обичашъ да ги гледашъ? — отвърна Муланъ, като захвърли малко презрително на леглото покупкитѣ си.

Суня се чудѣше какво иска да каже Муланъ. Външно тя се държеше съ него както и досега, като се преструваше, че не знае нищо. Но отиваше нарѣдко въ кухнята, а когато Суня я питаше защо не ходи, отговаряше само:

— О, дотегна ми!

Веднага следъ завръщането ѝ баща ѝ разказа странната си среща съ Лихуа. Той каза, че Лихуа изглежда много добро девойче и че се е влюбила въ Суня, безъ да знае, че той е жененъ. Муланъ трѣбваше само да чака и да бди. Суня, отъ своя страна, се бѣ почувствувалъ недоволенъ отъ промѣната въ облѣклото на Муланъ, отдавайки я на влиянието на Лифу, защото самъ Лифу бѣ почналъ да се облича много скромно следъ огиването въ Сучао и при първото имъ посещение тамъ бѣ погледналъ като че съ изнепада и неодобрение на

скжнитѣ дрехи на Муланъ. Сега обаче Суня не можеше да си обясни явната промѣна.

Той срещна Лихуа три дни следъ разговора ѝ съ г. Яо. Тя му бѣ писала, като настояваше, че трѣбва да го види. Първата имъ среща бѣ станала единъ день край брѣга на езерото, когато девойката бѣ излѣзла да рисува на открито. Поразенъ отъ хубостъта ѝ, Суня бѣ отишелъ да види по-отблизо картината и я бѣ похвалилъ. Той бѣше приятенъ събеседникъ и Лихуа се сприятели съ него; но веднага пролича, че и двамата сж се влюбили безумно единъ въ другъ. Той не ѝ каза, че е жененъ и тя знаеше само адреса му до чайния магазинъ, гдето никога не бѣ ходила.

Тѣ се срещнаха сега пакъ въ ресторанта. Лихуа влѣзе съ мрачно и замислено изражение. Суня стана, помогна ѝ да съблѣче европейското манто и ѝ подаде ржка.

— За какво трѣбва да ми говоришъ толкова бързо? — попита той.

— Седни и ще ти кажа.

Седнаха. Суня поржча чай, защото Лихуа щѣше да се върне за вечеря въ училището.

— Искамъ да те питамъ нѣщо, Суня, — каза тя. — Но ще ми кажешъ истината.

— Разбира се.

— На колко си години?

— Току-що свършихъ четиридесетъ. Не изглеждамъ повече, нали?

— Мислѣхъ, че си много по-младъ, — каза тя.

— А защо не си се оженилъ досега?

При тоя неочакванъ въпросъ Суня се смути и девойката разбра веднага, че стариятъ калугеръ е билъ правъ.

— Жива ли е жена ти? — попита спокойно тя.

Суня кимна.

— Защо не ми каза това?

— Страхувахъ се, че ще те изгубя, — отвърна

той. — Бѣхъ толкова щастливъ съ тебе. Жена ми, знаешъ ли... е проста селянка — отъ старото поколение. Тя само ми готви и ме пере. Върши сама всичко, дори ходи да събира и клони за подпалки. А всички пис, оженени нещастно за нѣкоя жена отъ стария типъ, искаме да имаме модерна съпруга като тебе. Но не искахъ да ти казвамъ всичко това.

— Можешъ ли да ми покажешъ нѣкоя снимка на жена ти?

— Не, — каза кратко той. — Но ти нѣма да ме изоставишъ, нали? Отгдето ти дойде на умъ да ми задавашъ такива въпроси и да бързашъ да ме видишъ?

— Срещнахъ единъ гадателъ, каза тя. — Нѣкакъвъ калугеръ отъ планината Юангъ, добродушенъ бѣлобрадъ старецъ, който събираше помощи. Дадохъ му двадесетъ цента, а другаркитѣ ми почнаха да ме закачатъ и му казаха да ми предскаже бъдещето. Той ми погледа ржката и каза, че човѣкътъ, въ когото съмъ влюбена, е жененъ. Така и излѣзе. Но има и по-странно нѣщо: той ми каза, че този човѣкъ е много по-възрастенъ отъ мене и доста пълничкъ. Както виждашъ, правъ е билъ!

— Сигурна ли си, че е калугеръ? — попита Суня.

— Разбира се. Имаше редовна книга отъ Юангъ-шай за събиране помощи и говорѣше съ чуждо произношение.

— Слушай, — каза облекчено Суня, — нима не можемъ да бъдемъ приятели, при все че съмъ жененъ? Азъ те обичамъ, а пкъ и ти ме обичашъ.

— Ще се разведешъ ли?

— Не, не мога да сторя такова нѣщо. Но можемъ да забравимъ всичко и да бъдемъ щастливи.

Лихуа въздъхна дълбоко. Тя не можеше да вземе никакво решение. Толкова мжже по това време се развеждаха — висши чиновници, професори, писатели оставяха старитѣ си съпруги и се женѣха

за модерни дсвойки. Трима души професори въ тѣхното училище се бѣха развели и се бѣха оженили повторно за свои студентки.

Тѣ се раздѣлиха бсзъ никакво решение. Суня я помоли да му позволи да я види отново, когато ще могатъ да размислятъ по спокойно какво да правятъ. Тя се съгласи.

Следъ два дни Лихуа получи, за най голѣма своя изненада, едно писмо, подписано само „г-жа Ценгъ“. Тази дама искаше да се срещне тайно съ нея. Писъмцето бѣше учтиво, но много кратко и написано съ необичаенъ за жена мъжки почеркъ. Буквитѣ бѣха почти цѣлъ начъ високи, дългитѣ линии и съединителнитѣ чертици между тѣхъ бѣха съ смѣлъ замахъ, подсказващъ голѣма духовна свобода. Лихуа бѣше изненадана. Суня ѝ бѣ казалъ, че жена му е отъ старото поколѣние, а тази дама изглеждаше образована жена.

Лихуа чакаше да види съ нетърпение тази „проста съпруга“ на своя приятель, както и Муланъ очакваше да види съ нетърпение любимката на съпруга си. Лихуа си каза, че, ако съпругата бѣше нѣкоя проста и рсвнива жена, сигурно не би искала да се срещнатъ, а просто би ѝ писала грубо да не се срѣща съ съпруга ѝ. Лихуа бѣ изненадана и същевременно малко изплашена. Сждбата ѝ бѣше въ рѣцетѣ на тая съпруга и щѣше да се реши отъ срещата имѣ.

Муланъ не бѣ дала адреса си, а бѣ поискала да се срещнатъ въ най-горния павилионъ на клуба на поетитѣ, отворенъ за публиката. Лихуа мисли дълго какво да облѣче и какво впечатление да се опита да произведе. Колкото повече гледаше почерка на писмото, толкова по-малко можеше да си представи външността на тая жена отъ старото по-

колѣние, да оггатне възрастята или бждецето ѝ държане. Съпругата на Суня изглеждаше умна жена, както личеше и отъ почерка ѝ. Както и да е, Лихуа реши, че трѣбва да се постарас да изглежда колкото е възможно по-хубава и да остави добро впечатление. Затова? облѣче скромна, но все пакъ изящна модерна рокля.

Отъ училището за изящни изкуства до клуба на поетитѣ имаше само десетина минути път. Клубътъ, собственостъ на нѣколцина поети и учреденъ преди повече отъ вѣкъ, имаше една отъ най-красивитѣ постройкы на Западното езеро. Още отъ входа почваха нѣколко редици каменни стѣпала, които водѣха до върха, покрай скалиста ограда. Отъ павилиона, построенъ на една отъ най-високитѣ полянки на Кушанъ, всрѣдъ езерото, се откриваше прекрасна гледка къмъ всички страни. Отзадъ бѣха богатитѣ вили, отдѣлени отъ Кушанъ съ вътрешното езеро. Отпредъ оѣше външното езеро, съ островчето на губернатора Юанъ и още едно островче, наречено „Отразена въ три езерца луна“. На отвѣдния брѣгъ бѣше храмътъ на императоръ Ченъ, мѣсто, познато подъ името „вслушване въ шепота на върбовитѣ вейки“. Въ далечината вдѣсно се издигаха високи приоблачни планини, а влѣво, на единъ провлакъ надъ самото езеро, се разстилалаше града Ханкоу, съ прѣснати покрай брѣга многобройни вили. Съвсемъ близо долу се съзираше портикага на училището за изящни изкуства, наричана „Есенна луна на тихото езеро“.

Лихуа излѣзе отъ училището въ два часа и стигна първа въ клуба, съ разтуптѣно отъ вълнение сърдце. Тя бѣ дошла четвъртъ часъ преди уреченото време и чакането ѝ се струваше безкрайно, когато забеляза изведнажъ една разкошно и изящно облѣчена млада дама, която идваше къмъ нея. Тя не дрѣзна да помисли, че това може да бжде да-

мата, съ която ще се срѣщне, защото си я представяше стара, пълничка жена, образована може би, но съ груба външност. Когато дамата се приближи, Лихуа бѣ поразена отъ хубавитѣ ѝ, изразителни очи. Тази дама изглеждаше наистина прекалено млада за съпруга на Суня. Сигурно бѣше нѣкоя отъ туристкитѣ, които посещаватъ често клуба.

Но Муланъ се приближи, вървѣйки право къмъ нея, и каза съ спокойна усмивка:

— Малко стрѣмничко, нали? Запѣхтѣхъ се. Вие сте госпожица Цао, предполагамъ?

Въпросътъ ѝ прогони всѣкаква надежда, че това може да е нѣкоя богата туристка.

Лихуа стана веднага и запита:

— Госпожа Ценгъ ли е предъ мене? — безъ да може да добави нито дума повече.

Муланъ бѣ дошла въ разкошна синя рокля, ушита отъ стариненъ синъ брокатъ, за който казваха, че е създаденъ само за „царски особи“. Този брокатъ бѣше частъ отъ прикята ѝ. Роклята бѣше ушита най-модерно. Муланъ бѣше слаба и стройна, съ гъсти черни коси, съ блестящъ погледъ и тънки, прекрасно очертани вежди.

— Остарѣхъ вече и най-малкото изкачване ме кара да се запѣхтѣвамъ, — каза тя. Гласътъ ѝ, въ който нѣмаше никаква враждебностъ, прогони частъ отъ опасенията на Лихуа.

— Напротивъ, мадамъ, вие сте толкова млада още! — каза Лихуа, употребявайки почти несъзнателно обръщението фуйенъ, съ което именуваха само дамнитѣ отъ висшето общество и съпругитѣ на мандаринитѣ.

— Чувахъ, че моятъ съпругъ се е срѣщалъ напоследъкъ съ васъ, затова пожелахъ и ние да се запознаемъ, — каза Муланъ.

— Вие сте, значи, наистина госпожа Ценгъ! Той ми бѣ казалъ. . . — Лихуа замълча.

— Какво ви бѣ казалъ?

— О, мадамъ! Това е толкова стѣснително за мене! Но азъ не знаехъ, че той е жененъ. Само затова се осмѣлихъ да се сприятеля съ него.

— Азъ се радвамъ твърде много, наистина, че се срѣщаме, госпожице Цао. Исканъ да поговоря съ васъ. Вие открихте, значи, че той е жененъ?

— Да, защото го попитахъ. Той призна тогава и ми каза. . . Но вие сте свършено различна отъ това, което си представяхъ.

— Казалъ ви е, навѣрно, че азъ съмъ стара селянка?

— Не точно това. Но, мадамъ, ако бихъ знаела, азъ не бихъ и помислила. . . Не мога да разбера, наистина.

— Какво не можете да разберете?

— Не мога да разбера, какъ единъ мъжъ, който има съпруга като васъ. . .

— Азъ съмъ по-възрастна отъ васъ, госпожице Цао. Вие не познавате съпруга ми; понеже той ви е приятелъ, азъ искамъ да ви кажа веднага, че той е много добъръ човѣкъ. Нѣма мъжъ въ свѣта обаче, който да намира жена си хубава, особено ако се е оженилъ за хубавичко момиче. Нали знаете пословицата: „Най-хубавъ е собствениятъ ни почеркъ, а най-хубава е чуждата жена.“ Това е една отъ новитѣ пекингски поговорки.

Лихуа се усмихна несъзнателно и се насърди.

— Отъ Пекингъ ли сте? — попита тя. — Имате свършено пекингско произношение.

— Да. Въ Хонкоу дойдохме едва преди една година.

— И азъ съмъ отъ Пекингъ. Где живѣхте тамъ?

— Баща ми е Яо Ше-анъ. Живѣхме въ Градината на спокойствието и пристойността.

— Да не би да сте една отъ прочутитѣ сестри Яо, които живѣятъ въ нѣкакъвъ княжески

дворецъ? Слушала съмъ за тѣхъ, когато бѣхъ ученичка, но не съмъ ги виждала.

— Да, азъ съмъ Яо Муланъ, най-голѣмата отъ сестритѣ.

— Вие сте Яо Муланъ? Но какъ е възможно тогава? Вашиятъ съпругъ. . .

— Нѣма значение! Моятъ съпругъ мисли много за васъ. Затова и азъ поискахъ да ви видя.

— Увѣрявамъ ви, мадамъ, че мислѣхъ съпругата му за селянка. А вие имате и деца. Чувахъ, че дъщеря ви е била убита презъ време на мартенското клане.

— Да, — каза Муланъ. — Животътъ е много тѣженъ. А ние успѣваме да го направимъ още по-тѣженъ.

Муланъ не засегна въпроса за раздѣла между Суня и Лихуа, а самата Лихуа бѣше толкова замаяна, че изобщо не спомена тоя въпросъ. Тя каза само:

— Ако бждете добра да ми простите това недоразумение, мадамъ Ценгъ, ще се чувствувамъ много щастлива, че съмъ могла да се запозная съ васъ.

Муланъ отговори въ сѣщия тонъ и добави, че се надѣва да се видятъ пакъ, но не каза нищо повече. Сега, когато познаваше по-добре Лихуа, тя се почувствува много по-спокойна при раздѣлата. Дори да не стори нищо повече, тя щѣше да успѣе да тури край на цѣлата история по единъ твърде простъ и достоенъ начинъ.

*

Когато се върна въ стаята си въ училището, Лихуа не се съмняваше вече ни най-малко, че трѣбва да се откаже отъ Суня. Положението ставаше все по-лошо и по-лошо за нея. Когато бѣ узнала отъ Суня, че жена му е селянка отъ старото поко-

лѣние, тя бѣ запазила известна надежда да продължагъ приятелството си, въпрѣки всички усложнения. Като много съвременни девойки, тя смѣташе че тамъ, гдето има истинска любовъ, какъвто бѣше тѣхния случай, мжжътъ се нуждае и заслужава любовта на девойка като нея. Но тази надежда бѣ рухнала вече и сега тя чувствуваше известно угризение за глупостта и мжка за измамата си. Следния недѣленъ день тя получи писмо отъ Суня, но не можеше да се реши какъ да му отговори. Дали би трѣбвало да го види за последенъ пжтъ и, ако го види, какво би трѣбвало да му каже за неговата лъжа? Но въпросътъ, дали да му каже истината или да замълчи, бѣ разрешенъ още сѣщия день, следъ като получи привечеръ писмо, подписано отъ „Яо Муланъ“.

Въ това трогателно писмо Муланъ изказваше писмено това, което не бѣ пожелала да каже устно.

Мила Лихуа шаочи,

Колко бѣхъ щастлива и радостна, че можахъ да ви видя преди нѣколко дни! И колко по-щастлива бѣхъ да открія, че вие не отказате да разговаряте съ мене, а напротивъ — бѣхте много мила и откровена, така че ние можахме да разговаряме като приятелки, които съжаляваха само за едно, че не сж се познавали досега. Вие сте слушали за семейството на баща ми, познавате съпруга ми и азъ мога, следователно, да ви говоря напълно искрено.

Азъ произхождамъ отъ богато семейство, но винаги съмъ имала най-необикновени разбирания. Много често искахъ да напусна живота задъ червенитѣ врати и да се върна къмъ простия животъ на рибаритѣ и дърваритѣ, като помагамъ на съпруга си, възпитавамъ сама децата си и се обличамъ съ памучни дрехи. Но

родителитѣ на съпруга ми бѣха възрастни и азъ не можехъ да осмъществя по-рано желанието си. Ние можахме да напустнемъ Пекингъ едва миналата година, за да започнемъ по-скромнѣ и по-спокоенъ животъ на югъ, осмъществявайки по този начинъ моето сърдечно желание. Азъ почнахъ да готвя и да шия, като се отстранихъ отъ обществото. Би трѣбвало да ми повѣрватъ, сестрице, че тази Муланъ, която срещнахте преди нѣколко дни, не е истинската Муланъ. Вѣрно е, че азъ съмъ, или се старая да бжда, стара селянка. Но може ли човѣкъ да знае, че работитѣ не се случватъ споредъ желанието му?

Отношенията между съпрузитѣ не сж нѣщо, което може да се обясни на външно лице. Мога да кажа само, че поведението на моя съпругъ се дължи отчасти на мене. Азъ съмъ виждала съпрузи, които изоставятъ по-добри жени отъ мене, затова мога много добре да разбера и моя съпругъ. Виждала съмъ и много съвременни девойки, които се влюбватъ въ женени мъже; разбирамъ и тѣхъ. Разбирамъ любовта и страданията, които тя създава. А щомъ сте се запознали съ съпруга ми безъ да знаете, че е жененъ — мога още по-малко да ви укорявамъ.

Но вие сте съвсемъ още млада, сестрице, и азъ се надѣвамъ, че ще се вслушате въ това, което ще ви кажа. Ако не сте много дълбоко влюбена, трѣбва да разкъсате, разбира се, смѣло мъчителната връзка. Времената се промѣниха, и нѣкогашнитѣ разбирания за признателностъ и дългъ сж измѣстени отъ любовта. Много малко двойки доживѣватъ сега въ съгласие, докато коситѣ имъ побѣлѣятъ. Но азъ съмъ изучавала старата писменостъ и стариннитѣ традиции и желая този идеалъ да може

да се осмъществи. Азъ имамъ още единъ синъ и една дъщеря и съмъ длъжна, дори ако не мисля за себе си, да се погрижа да имъ осигурия домашно огнище и добро бждеще.

Но ако сте дълбоко влюбена, трѣбва да ви посъветвамъ да разгледате въпроса по-спокойно и да не вземате прибързано решение. Известни жертви и приспособявания щс бждагъ неизбѣжни въ такъвъ случай. Азъ имамъ всичкото желание да ги разгледамъ заедно съ васъ. Искате ли да се срещнемъ отново въ понеделникъ на сжщото мѣсто и по сжщото време? Това остава, разбира се, строго между насъ.

Яо Муланъ.

Лихуа бѣше малко разстроена отъ тази нова и неочаквана постъпка, която ѝ се струваше излишна. Но тя бѣ трогната отъ писмото и реши да изпълни желанието на Муланъ. За какви жертви и приспособявания ставаше дума? Тя писа на Суня, че не може да го види, понеже е заета съ училищна работа и се приготви да се срещне отново съ Муланъ на уреченото време.

Този пътъ Муланъ дойде много по-скромно облѣчена. Тя бѣше въ нова рокля, но безъ намѣрение да обръща внимание съ облѣклото си; обноситѣ ѝ бѣха сжщо много по-свойски и неофициални.

— Много мило отъ ваша страна, мадамъ Ценгъ, да ми изпратите това писмо, — каза Лихуа.

— Какво мислите да правите? — попита Муланъ.

— Само това, което желаете вие.

— Въ какъвъ смисълъ?

— Ще престана да се срѣщамъ съ съпруга ви. Но имамъ намѣрение да му кажа какво мисля за измамата му. Той ще ми каже отново, разбира се, че е лъгалъ само отъ страхъ да не ме изгуби.

— Благодаря, — каза Муланъ, като разбра, че

е победила вече. — Мислите ли, че ще ви бжде леко да се раздълите съ него?

Лихуа почувствува, че може почти да ламта Муланъ, но каза кратко:

— Како, не ме замъчвайте, моля ви се. Не заслужавамъ това.

— Зная, — каза Муланъ. — Поискахъ да ви видя, за да ви помогна да разрешите тоя въпросъ, именно защото знаехъ, че ще е тежко и за васъ, и за него. Но ако има да се разисква нѣщо, нека го разгледаме сами, преди да се срещнете с него. Трѣбва да знаете, че не желая да ви причиня никакво страдание. Искамъ само да ви се извиня заради съпруга си. Не мислете, че съмъ егоистка.

— Каква нужда да разискваме повече? — извика Лихуа. — Зная, че не трѣбва да го виждамъ вече. И нищо повече.

— Нима нѣма и други въпроси за разглеждане? — каза Муланъ. — Мислите ли, че ще ви бжде възможно да престанете да го виждате, ясно ли ви е какво ще стане следъ това?

— Напълно ясно, — отговори Лихуа.

— Азъ се страхувамъ обаче, че може да има още нѣкои въпроси за разискване. Радвамъ се, като чувамъ, че не се тревожите. Вие мислите, може би, че не съмъ искрена. Но ще ви кажа отново, че зная какво значи за една девойка да е влюбена въ нѣкого и да го изгуби. На тоя свѣтъ има понѣкога толкова дълбоки чувства! Вие знаете, че едно време на такива въпроси се даваше и друго разрешение. Девойка, влюбена въ жененъ мъжъ, се съгласяваше да му стане втора съпруга. Днесъ има много малко, способни отъ любовъ на такава жертва. Вие знаете, че азъ съмъ напълно откровена. Ще бждете ли и вие достатъчно откровена, за да ми кажете, какво бихте предпочели — ако бихте имали възможность да избирате: да прекъснете връзката си съ тоя, ко-

гото обичате, или да отидете да живѣете въ неговия домъ?

Лихуа бѣ много изненадана и изгледа продължително Муланъ.

— Не, не мога, — каза най-после тя.

— Искамъ да знаете, че имате право да избере предид да вземете нѣкое отчаяно решение. Ако смѣтате, че не съмъ искрена, можете да питате съпруга ми, дали не съмъ му предлагала да си вземе и втора съпруга.

— Не, предпочитамъ свободата си, — каза гордо Лихуа.

— Но можемъ да останемъ приятелки, все пакъ, нали?

— Съ удоволствие, — каза Лихуа.

— Какво ще кажете на съпруга ми?

— Ще му кажа, че нѣма да се срѣщаме в

— Слушайте, — каза Муланъ. — Азъ би желала да поговорите откровенно съ съпруга ми по тоя въпросъ и да стигнете до разумно заключение. Азъ нѣма да ви прѣча, разбира се. Но намислихъ нѣщо. Не смѣтайте, че съмъ демонъ. Искате ли да дойдете у насъ и да ми позволите да ви представя като моя приятелка? По този начинъ всички ще бждемъ приятели и вие ще бждете винаги добре дошла у дома ми. Ще видите колко по леко ще ви бжде, когато всичко става явно.

Лихуа се изненада отново при това предложение. Тя си каза, че Муланъ е много странна жена, но мисълта да продължи приятелството си съ нея и съ Суня ѝ се понрави и тя се усмихна за пръвъ пѣтъ искрено тоя день, като каза:

— Бихъ желала да видя изражението му, когато ме види у васъ. Но нѣма ли да е много неудобно за него?

— Той ще трѣбва да се справи съ това положение така или иначе, — каза Муланъ. — А ние

ще се постараямъ да не му бжде много тежко. И дветъ трѣбва да бждемъ много весели.

Тѣ решиха да уредятъ срещата идущата сжбота вечерь, въ дома на Муланъ.

Следъ това решение, Лихуа откри, че може да гледа много по-спокойно на положението и започна да се възхищава още повече отъ Муланъ.

Суня бѣ започналъ да се безпокои отъ държането на Лихуа и отъ отказа ѝ да се срѣщатъ. Той нѣмаше понятие, че жена му знае тази връзка. Докато самъ той бѣше недоволенъ и угнетенъ, тя бѣше много весела и се обличаше много по-грижливо, отколкото досега. Въ петъкъ вечерь тя облѣче една отъ купенитѣ въ Шанхай рокли и отиде съ него на театъръ. Това почна да пробужда у него известно съмнение, като го накара да мисли, че тя се опитва да спечели отново сърцето му. Но той бѣ виждалъ толкова промѣни и своенравни хрумвания у нея, щото все пакъ не се разтревожи или изненада особено много.

— Какво ти е хрумнало пакъ, Капризке? Не мога да те разбера, — каза той, когато се връщаха отъ театъра.

— Просто новъ капризъ, Шишко, — отвърна Муланъ. — Нали знаешъ, че презъ цѣлъ животъ се занимавамъ само съ капризи. Нѣкои отъ тѣхъ излизатъ сполучливи, други — не. Последниятъ ми капризъ за селскитѣ памучни рокли излѣзе несполучливъ.

— Защо да е несполучливъ?

— Защото е такъвъ. Но азъ имахъ и друго хрумване --- да си вземешъ наложница.

— Искашъ да кажешъ да си взема наложница, за да имашъ компаньонка ли? — каза Суня.

— Както и да е, трѣбваше да се откажа и

отъ това хрумване, понеже братъ ти се влюби въ Уханка. Ахъ вие, мъже! — добави ненадѣйно тя.

— Какво: „ние мъже!“

— Нищо. Не казвате на женитѣ си какво мислите.

— Отгде ти хрумна пкъкъ това?

— Ами че ти ми казваше, напримѣръ, че одобрявашъ скромното ми облѣкло, а пкъкъ всѣщностъ не го одобрявашъ.

— Може да не съмъ ти казалъ какво мисля, но нима не те оставихъ да вършишъ каквото искашъ? Нима съпругътъ е длъженъ да се съгласява съ всички разбирания и хрумвания на съпругата си?

— Ти не ми каза истината и сега, напримѣръ, когато те питахъ, дали би желалъ да си вземешъ наложница.

— Искрено ти казвамъ, че не искамъ. Нима мислишъ, че бихъ желалъ?

— Това зависи преди всичко отъ две обстоятелства: дали обичашъ достатъчно нѣкоя девойка, за да се решишъ на такава стѣпка, и дали тя те обича достатъчно, за да се реши на такава унижение и обществено неодобрение.

— Отгде ти хрумна сега такава своенравна мисль? Отгде накъде ще се влюбя сега въ нѣкоя девойка?

— Защо не ми отговоришъ направо? Ако ти избера нѣкоя девойка, или ако ти се влюбишъ — какво ще направишъ? Ще я вземешъ ли?

— Ти си много непрактична. Какъ ще я взема? Никой не прави вече такава нѣщо. А пкъкъ и съвременнитѣ девойки не се съгласяватъ да бждатъ наложници.

— Дори ако си безумно влюбенъ?

--- Казахъ ти вече: какво ще кажатъ хората?

— Виждамъ, че нѣма вече достатъчно любовъ по свѣта. Такива сте вие, мъжете!

— Ние, мъжетъ, сме по-практични. Но отгдѣ ти дойде на умъ това тази вечерь?

— Да оставимъ сега този въпросъ. Искамъ да ти кажа нѣщо друго. Не излизай съ приятели утре вечерь, защото поканихъ една моя приятелка отъ Шанхай. Запознахме се у сестра ми въ Сучао и азъ я поканихъ да дойде у насъ. Ще бждешъ много изненаданъ.

— Виждалъ ли съмъ я нѣкога?

— Не, предполагамъ, че не си.

На другата сутринь Муланъ каза на Свилена, че ще има гости на вечеря и ѝ събщи тайно плана си.

— Днесъ е сѣбота. Ти можешъ да изведешъ децата да вечеряте навънъ, а следъ това ще отидете на кино.

— Моля ти се, господарке, позволи ми да остана! Бихъ искала да я видя, — каза Свилена; — освенъ това, ще мога да ти помогна и при готвенето.

— Добре, ще помоля татко тогава да изведе децата до езерото и да вечерятъ вънъ отъ къщи. Но изпрати и Симидчето съ тѣхъ.

Муланъ се постара да нареди работитѣ така, щото Суня да не види Лихуа преди вечерята. Лихуа дойде въ седемъ часа и бѣ отведена неусѣтно отъ Свилена въ стаята на Муланъ. Лихуа дойде въ скромна училищна рокля и видѣ съ изненада, че Муланъ е облѣчена още по-скромно.

— Едва мога да ви позная! — каза тя.

— Така се обличамъ винаги вкъщи, — отвърна Муланъ.

— Разбирамъ сега.

— Затова ви казахъ, че съмъ наистина селянка всжщность. А мъжетъ не се интересуватъ отъ душата на жената. Тѣ гледатъ само пѣстрата дреха върху нея. Затова. . .

— Разбирамъ, — каза Лихуа.

Суня се бѣше приготвилъ вече и поиска да

влѣзе въ стаята на жена си, но, за най-голѣма своя изненада, откри, че вратата е заключена.

— Дойде ли гостенката ти, Капризке? Гладенъ съмъ, — извика той задъ вратата.

— Тука е, — отвърна Муланъ. — Следъ малко ще бждемъ готови. — После се обърна къмъ Лихуа и каза: — Той е винаги гладенъ.

Лихуа се усмихна.

— Сега ще отидете въ вътрешната стая, докато дойда да ви взема.

Лихуа послуша и Муланъ отвори вратата.

— Где е приятелката ти? — попита Суня.

— Приготвя се въ вътрешната стая, — каза Муланъ.

Тя отиде до трапезата, повдигна малко фитила на петролната лампа, следъ това застана до вратата и попита:

— Готова ли сте?

Почти веднага, Суня видѣ, че отъ тъмнината на съседната стая идва една девойка, хванала за ръка Муланъ.

— Позволи ми да ти предстая госпожица Цао Лихуа, — обърна се Муланъ къмъ Суня.

Суня се смая, като погледна Лихуа. И разбра веднага, че е попадналъ въ клопка. После се опита да смѣнка нѣщо.

— Госпожица Цао е студентка въ училището за изящни изкуства, — каза Муланъ.

— Да, — отвърна смутено Суня.

— Не предполагамъ да си я виждалъ досега? — каза Муланъ съ лукава усмивка.

— Не. . . тоестъ. . . да. Мисля че. . . — започна Суня.

— А вие ми казахте, че жена ви е селянка отъ старото поколѣние, — намѣси се Лихуа.

Суня стоеше неподвиженъ, като ту се изчервяваше, ту пребледняваше и поглеждаше последователно ту жена си, ту Лихуа. Когато разбра най-

после, че тази среща е била предварително нагласена между дветъ жени, той каза рѣзко:

— Стига сте се подигравали и дветъ съ мене! Да, виждалъ съмъ я и бѣхъ влюбенъ въ нея!

— Слушайте, господинъ Ценгъ, — каза Лихуа, като се приближи къмъ него, — най-добре ще е да си кажемъ истината. Вие ми казахте, че имате за съпруга една стара селянка. И ако не бѣхъ срещнала случайно съпругата ви, щѣхъ да бжда и досега въ тази заблуда. Азъ съмъ много щастлива, че можахъ да открия навреме истината, преди да сме затънали твърде надълбоко.

— Признавамъ, че сгрѣшихъ, — каза смирено Суня.

Следъ това, поглеждайки къмъ жена му, девойката каза:

— Не мога да разбера само едно: какъ можахте да изневѣрите на такава съпруга.

— Никой не е съвършенъ, както знаете, — каза Суня. — Азъ зная, че съмъ несъвършенъ; но и вие би трѣбвало да знаете, че не сте съвършена.

Муланъ го погледна бързо и строго, като разбра какво иска да каже, но не му направи никаква забележка. Тя не искаше да го предизвиква повече, защото и въ нейното сърдце имаше тайна, свещена и изключително нейна тайна, до която никой не биваше да се докосне, за която никой не можеше да говори, която никой не биваше да узнае.

— Вие простихте на мене, — обърна се Лихуа, къмъ Муланъ. — Можете ли да простите и нему?

Муланъ се усмихна и подаде ржка на Суня, който я пое и цѣлуна.

— Благодаря ти, — каза той. — Ти ме спаси отъ извършване на голѣмо зло.

Следъ това Муланъ повика Свилена. И тримата излѣзоха и седнаха край една приготвена на открито трапеза, гдето вечеряха. Свилена наблюдаваше съ изненада приятелския имъ разговоръ. Тя си каза, че

това прилича на истинска театрална сцена. Суня се чувствуваше все още неловко, но Муланъ разговаряше весело и дори шеговито по най-незначителни въпроси; и Суня разбра, че си е намѣрилъ майстора въ лицето на Муланъ.

Следъ вечеря, когато Лихуа отиде за малко въ вътрешната стаичка, той се обърна къмъ жена си съ нѣкаква смѣсница отъ закачлива покровителственостъ и нодоволство въ гласа:

— Ахъ ти, демонче!

Това бѣ всичко.

Когато отидоха въ друга стая, за да пиятъ чай следъ вечерята, Муланъ каза на Свилена:

— Щомъ се върне баща ми, кажи му да дойде при насъ.

Стариятъ Яо бѣ взелъ участие въ всички постъпки на Муланъ и знаеше, че тази вечеръ му предстои да довърши ролята си. Когато се прибра той изпрати внуцитъ си да спятъ и отиде полека въ стаята на Муланъ.

Като видѣ стареца съ незабравимия погледъ и бѣла брада, Лихуа погледна смаяно Муланъ.

— Кой е този човѣкъ? — прошепна тя.

— Баща ми, — каза кротко Муланъ и стана, за да ги запознае. — Татко, това е една много добра моя приятелка, госпожица Цао Лихуа.

Стариятъ Яо се поклони достойно.

— Но вие сте стариятъ калугеръ отъ планината Юангъ! — извика Лихуа.

— Да, да, — каза невъзмутимо стариятъ Яо. — Но засега планината ми е тукъ.

— Но, чичо. . . — започна Лихуа.

— Зная, зная, — прекъсна я той. — Такива сте вие, младитѣ! Азъ не сгрѣшихъ, когато предсказахъ бждещето ви, нали? Сгрѣшихъ само въ едно — че не трѣбваше да чакате цѣла година, за да откриете истината.

Следъ това старецътъ имъ пожела лека нощъ и повика Суня.

Когато двамата мжже излѣзоха, Лихуа се обърна къмъ Муланъ:

— Този човѣкъ е наистина гадателътъ, за когото ви говорихъ. Какво значи всичко това?

— Слушайте, Лихуа, — каза Муланъ, — разбирамъ, че всичко трѣбва да ви се струва като нѣкаква оперета, нали? Така е маистина; и баща ми е режисьорътъ.

А стариятъ Яо каза навѣнъ на зетя си:

— Зная всичко, зетко. Но нѣма нищо! И азъ съмъ вършилъ лудории нѣкога. Вършилъ съмъ и по-лоши нѣща на младини. А сега се опитахъ само да защита дъщеря си.

— Благодаря, татко, — каза Суня. — Ти ме спаси отъ извършването на голѣмъ грѣхъ както къмъ дъщеря ти, така и къмъ госпожица Цао.

Следъ като изпратиха Лихуа, Муланъ разказа цѣлата история на Суня. Колкото повече мислѣше и се чудѣше за станалото, толкова повече той съзнаваше, че никога не е оценявалъ достатъчно правилно жена си. Тази случка възстанови взаимната имъ привързаностъ, Суня стана по-мждъръ, почна да вижда нѣщата въ истинската имъ свѣтлина и разбра какво е трайна любовъ и какво не е.

Лихуа стана тѣхна приятелка и често имъ идваше на гости, а самъ Суня се погрижи да ѝ стане сватъ и я омжжи за единъ професоръ отъ училището за изящни изкуства.

Муланъ писа на сестра си за станалото. Къмъ срѣдата на есента Мохуа и Лифу имъ дойдоха на гости. Разказаха имъ отново цѣлата история, която имъ се стори много забавна. Тѣ се запознаха съ Лихуа и се смѣха много на тая история.

— Разказа ли на сестра си за случката? — попита Суня.

— Разказахъ, — отвърна Муланъ.

— Бихъ предпочелъ да не бѣ ѝ казвала, — ка. 1 Суня. — Сега ще изглеждамъ истински глупакъ.

— Какво отъ това? — каза Муланъ. — Ти не си единствениятъ съпругъ съ такава история, само че другитѣ не сж толкова забавни, нито иматъ такъвъ щастливъ край.

Отсега-нататъкъ и Мохуа, и Лифу започнаха да наричатъ почѣкога Муланъ „Капризка“.

ГЛАВА ХLI

Книгата на Лифу бѣ издадена презъ есенята на 1932 г., наскоро следъ започване на японо-китайската война за Шанхай; както би могло да се очаква, тя мина почти незабелязана отъ широката публика. Самото изготвяне на книгата бѣ продължило почти две години, а преглеждането и приготвянето за печатъ отне още една година. Ченъ Санъ си даде оставката отъ войската и дойде да препише материала. Необходимъ му бѣше цѣлъ месецъ, за да отвикне да борави съ пушка и да се научи отново да работи съ четчица, та да пише буквитѣ съ нѣкогашния краснописъ.

Следъ привършването на главната работа, Лифу и Мохуа отидоха въ Ханкоу, за заслужена почивка. Въ Ханкоу бѣха дошли и Афей и Паофенъ, така че цѣлото семейство се бѣ събрало и станаха голѣми празненства. Афей и Паофенъ почнаха да настояватъ предъ г. Яо да отиде при тѣхъ. Паофенъ разказа за смъртта на Асуановата съпруга, която се бѣ поминала при раждане; трѣбваше да отглежда сега внука си, както бѣ отгледала нѣкога Асуанъ. Паофенъ разказа и за приятелството между дветѣ вдовици — Маня и Коралъ, и дветѣ вече възрастни, всѣка съ по единъ несжщъ синъ. Поя, за когото се грижеше Коралъ, бѣ току-що завършилъ учението си и се бѣ сприятелилъ съ Асуанъ. Маня искала да накара Асуанъ да си даде оставката отъ митницитѣ, защото се страхувала отъ инцидентитѣ между митническитѣ чиновници и контрабандиститѣ на опиумъ. Ако се случи нѣщо съ Асуанъ, тя щѣше да бжде принудена да отгледа съвсемъ сама внучето си, а смѣташе, че е остарѣла вече за такава задача. Тя се надѣваше, че Асуанъ ще се ожени

повторю, за да ѝ доведе помощница. Паофенъ нѣмаше синъ, а Мохуа нѣмаше дъщеря, затова бѣха решили да размѣнятъ по-малкитѣ си деца. Но не бѣха сторили това досега.

Въ Ханкоу бѣха дошли сжщо Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ. Когато узна за работата на Асуанъ, Ченъ Санъ рѣши, че не ще бжде зле и той да постѣпи въ митницитѣ, за да се отърве отъ политиката. Той бѣше свикналъ да си служи съ огнестрелно оръжие. Афей имаше връзки въ службата за борба съ опиума и обеща да помогне на Ченъ Санъ, като смѣташе, че Маня ще е доволна да го види при Асуанъ. Така че, когато Афей и Паофенъ се върнаха въ Пекингъ съ стария Яо, съ тѣхъ замина и Хуанъ-еръ заедно съ съпруга си, който постѣпи наскоро на служба въ митницитѣ, при Асуанъ.

Презъ следнитѣ нѣколко години животътъ на Муланъ мина безъ особени събития. Тя водѣше съ съпруга си спокоенъ и приятенъ семеенъ животъ. Случката съ Лихуа бѣ послужила за поука и на двамата. Суня каза на жена си, че е билъ може би глупакъ, но е билъ тогава въ настроение, при което непременно трѣбвало да се случи нѣщо. Той каза, че не е светецъ и жадувалъ за нѣкаква промѣна. Необходимо му било, всжщностъ, само нѣщо ново, както човѣкъ желае понѣкога нѣкаква промѣна въ храната си. Муланъ го разбираше напълно. Вмѣсто да позволи на живота имъ да трѣгне по установенъ, еднообразенъ редъ, тя вмѣкваше винаги нѣщо ново въ храната, наредбата и развлѣченията имъ, съ една зрѣла изисканостъ, която изнедаваше съпруга ѝ. Ястията бѣха не само приготвяни, но и поднасяни по най-различенъ начинъ. На трапезата се явяваха нови фурми съ вино, медъ или шунка, нови сосове за риба, нови оризени гостби, или пиле, задушено съ бамбукови листа и шечуенски ц а й ц а й, тлъста супа отъ пѣдпѣдъкъ, варена съ крака отъ гжска, студени рѣзени отъ твърдо сварено телешко

за закуска, риба съ пушена захарь, раци или стриди съ вино; припомняйки си монголския начинъ на печене месо, съ който бѣ прочутъ единъ пекингски ресторантъ, тя си приготви единъ мангалъ съ жаръ и изпъкнала телена мрежа надъ нея; като приготвяше тънки рѣзенчета месо или риба, потопени въ сосъ отъ соя, тя изнасяше мангала въ двора и всѣки си печеше самъ порцията надъ мрежата, като обръщаше месото съ два дървени шиша и си го изваждаше правъ. По подражание на южняшкия обичай да се приготвятъ „просешки пилета“, тя носѣше на нѣкой излетъ цѣло пиле, очистено отъ вътрешноститѣ, но не и отъ перата, после намазваше отъ нѣкъ пилето съ глина и го туряше да се пече направо на огънь, като картофи. Следъ двадесетъ до тридесетъ минути, споредъ силата на огъня и голѣмината на пилето, тя го изваждаше, перата се изчистваха много лесно заедно съ глината, а отвътре оставаше едно крѣхко, вкусно и сочно пиле, още димящо отъ пара. Като разкъсваша съ рѣже крилата и краката и ги ядѣха потопени въ сосъ отъ соя, гоститѣ смѣтаха, че това „просешко пиле“ е най-вкусната гостба, която бѣха яли нѣкога. Муланъ казваше, че всѣщностъ най-простия начинъ на готвене е най-добъръ. Добриятъ готвачъ е като добъръ възпитателъ: неговъ дългъ е само да изтъкне качества на пилето и да го представи въ възможно най-добра свѣтлина, както и възпитателътъ само изтъква вроденитѣ дарби на ученика. Като се предположи, че пилето има свои естествени качества, прекаленото варене или печене, задушаване или подправяне само закрива този естествено приятенъ вкусъ. Най-важното, добавяше Муланъ, е гостбитѣ да се ядатъ топли, още щомъ сж сготвени, защото иначе поради топлината въ сѣда варенето ще продължи и следъ като гостбата е свалена отъ огъня, и по тоя начинъ една достатъчно сготвена гостба ще се превари непремѣнно.

Тия дреболии бѣха много убедителни за Суня, при все че не биха били може би достатъчни, за да подкупятъ Лифу. Разликата между дестѣ сестри бѣше очевидна. Мохау искаше много по-малко отъ живота и имаше съпругъ, когото боготвори; въ това боготворене и въ грижитѣ за съпруга и децата си тя осъществяваше напълно своя идеалъ за щастие. Муланъ коняѣше по природа за идеаленъ животъ, но се задоволяваше съ това, което има, защото бѣ достатъчно остарѣла и се старееше само да превърне живота, който ѝ бѣ отреденъ, въ възможно най-приятни дни. Въ тия усилия имаше много съзнателно художество и изисканостъ. Готварскитѣ удоволствия бѣха само една отъ странитѣ на тоя стремежъ къмъ щастие, но и единъ отъ най-очевиднитѣ и сигурни стремежи. По тоя пжтъ тя стигна отново до чувствения животъ и се залови о него, може би отъ отчаяние, а може би и отъ мждро разочарование. Изоставяйки донегде домакинската работа следъ случката съ Лихуа, тя бѣше сега много по-внимателна къмъ облѣклото си. Тя смѣняше често прическата си, както правѣше и въ първитѣ години следъ женитбата си, и носѣше панталони, европейски рокли или дълги роби, споредъ годишното време и настроението си. Лѣте, на примѣръ, изоставяше дългитѣ роби и носѣше пижами. Пролѣтътъ, лѣтото, есента и зимата не бѣха никога за нея само смѣна на температурата. Както смѣняше сакситѣ съ цвѣтя (едно ново хрумване, сподѣляно и отъ Суня), така промѣняше тя и собственото си настроение, четене, занимания и развлѣчения.

*

Книгата на Лифу бѣ призната за най-добрата и най-сериозна книга по въпроса, който разглеждаше. Макарь и да не бѣха съгласни по всички точки съ тълкуванията му, специалиститѣ бѣха напълно съгласни въ преценката си за нейната из-

214 ЕДИНЪ МИГЪ ВЪ ПЕКИНГЪ

черпателност и дълбочина. Филологията бѣше винаги много почитана, поради необходимостта да се познаватъ китайскитѣ класици и името на Лифу стана твърде скоро известно на всички професори по китайски езикъ. Той бѣ поканенъ за известно време да преподава въ малко училище недалече отъ дома му и взе дейно участие въ училищнитѣ преобразувания. Но скоро разбра, че е преди всичко тревопасно — както се наричаше самъ — което предпочита да пасе само, докато между учителитѣ имаше много месоядни, които много повече предпочитаха да прѣчатъ на другитѣ да пасатъ спокойно, отколкото да пасатъ сами въ собственото си поле. Той разбра, че колкото по-малко е едно училище, толкова повече политици има въ него и толкова по-бурни сж вътрешнитѣ му борби. Тѣхната дребнавост отврати Лифу. Той стърчеше високо надъ другитѣ въ това провинциално училище както въ битността си на професоръ отъ пекингски университетъ, така и като авторъ на значителенъ трудъ. Но дребнавитѣ му колеги прѣснаха веднага слухъ, че интересътъ му къмъ училищнитѣ преобразувания доказва само едно — стремѣжъ да стане директоръ на училището. Това му се стори толкова жалко и смѣшно, щото той напусна училището въ края на учебната година, за голѣмо удоволствие на нѣкои свои колеги.

Единъ день обаче той срещна въ Нанкинъ г. Вей Ву, бившия императорски прокуроръ, който бѣ погубилъ стария г. Ню и бѣше сега висшъ чиновникъ въ паркета. Господинъ Вей бѣше почти седемдесетъ годишенъ и бѣ получилъ длъжността си само поради доброто си име. Той се бѣ интересувалъ винаги за семейство Ню и бѣ челъ за участието на Лифу въ общественото изобличаване на Хуайю. Следъ нѣколко общи фрази, тѣ заговориха за това, което ги интересуваше най-много и старецътъ настоя предъ Лифу да му стане помощникъ

Той се бѣше отличилъ вече въ Нанкингъ, изобличавайки мнозина висши чиновници. Длъжността му налагаше много разледвания, преценяване на свидетелски показания и изготвяне на обвинителни книжа; а той нѣмаше нарочно подготвенъ за целта помладъ помощникъ. По това време прокурорскитѣ паркетъ бѣше единъ отъ петтѣ ю а н а въ Нанкингското правителство и се намираше на равна нога съ изпълнителния, законодателния, сѣдебния и граждански ю а н ъ. Той бѣше независимъ отъ тия служби и имаше мѣстни отдѣления изъ цѣлата страна. Народътъ имаше право да представя тамъ обвинения противъ безчестни чиновници и отдѣлението изпращаше свои представители, които пътуваха явно или прикрито, за да разследватъ случая на самото мѣсто.

— Тази работа ми се харесва, — каза Лифу на жена си. — Ако трѣбва на постѣпя на държавна служба, бихъ вършилъ съ радостъ само такава работа.

— Зная, зная, — каза Мохуау. — Кръвта на Янгъ Чишенгъ! Не зная какво да мисля въ случая. Питай по-добре майка си, защото кръвта на Янгъ Чишенгъ си получилъ отъ нея.

Лифу отиде да се посъветва съ майка си. Но тя бѣше съвършено различна отъ своя прадѣдо, императорския прокуроръ Янгъ. Слушала бѣ за мъченическата смъртъ на Янгъ преди триста години; обаче синъ ѝ я убеди, че сега управлението е републиканско и прокуроритѣ иматъ конституционна закрила. Лифу убеди и майка си, и жена си, че прокуроритѣ сж напълно независими отъ всички други висши чиновници и сж защитени при изпълнение на длъжността си отъ всички постановления — едно отъ най-важнитѣ доказателства за напредѣка въ управлението. Това е съвършено различно отъ писане критики за управнитѣ като обикновенъ гражданинъ. Майката смѣтна, че за сина ѝ ще бжде истинска честъ да заеме такава длъжностъ; а щомъ

не харесваше учителството, трѣбваше да помисли за друга служба. Моху смѣташе сжщо, че Лифу е вече по-старъ и по-улегналъ. Така че и майка му и жена му се съгласиха да заемат длъжността съветникъ на прокурорския паркетъ, съ триста долара месечна заплата.

Той замина за Нанкингъ да заемат длъжността и бѣ много полезенъ на стария Вей, който почна да му възлага все повече и повече работа. Прокуроритѣ знаеха най-лошитѣ и най-слабитѣ страни на управлението и често се забавляваха съ разговори за предстоящитѣ обвинения на чиновници и за времето, когато ще трѣбва да ги подведатъ подъ отговорностъ. Преди всѣко внасяне на обвинение въ службата наставаше голѣмо оживление, особено ако обвиняемиятъ чиновникъ заемаше по-важна длъжностъ. Лифу се забавляваше твърде много съ следователската работа, която му напомняше приготвяне на стрела за лжка, внимателно прицелване и улучване на жертвата, при което той изпитваше чувство на добре изпълненъ дългъ къмъ народа. Всички обвинения се внасяха обаче отъ името на Вей Ву; Лифу се задоволяваше само съ подготовката.

Той пътуваше често между Сучао и Нанкингъ, като посещаваше и семейството си при тия служебни обиколки. Работата му вървѣше отлично; и Моху, узнала всички подробности на неизвестната поквара и потисничество, започна да вѣрва, че работата на съпруга ѝ е важна и народополезна.

Освенъ това, имаше явни признаци, че Китай е трѣгналъ вече по пътя на напредъка. Гражданскитѣ войни бѣха прекратени, вътрешното преустройство напредваше бързо, финансовото положение се подобряваше чувствително съ единството въ страната и сигурността въ управлението, а най-важно бѣ това, че както между народа, така и всрѣдъ чиновничеството се забелязваше новъ дукъ на родолюбие и самоувѣреностъ.

*

Но ако условията въ срѣдния Китай и извън въ страната отбелязваха брѣзъ напредъкъ, пакъ нието въ Пекингъ, наричанъ сега Пейпингъ, съ невѣроятно. На североизтокъ се разразяваше буря, предвещавана отъ неописуеми признаци и знаменъ. Въ въздуха се носѣше електричество, нервитѣ бѣха двойно напрегнати, както предъ страхотна буря. Пекингъ имаше едно полу-независимо управление, създадено отъ нанкингското правителство като преграда срещу нахлуването на противника отсамъ Великата стена. Така наречениятъ „Източно-хопейски противокомунистически строй“, създаденъ въ демилитаризираната зона, бѣ разширилъ правата си до Тунгчао, нѣколко мили източно отъ Пекингъ. Въ съзнанието на населението владѣеше чувство за несигурностъ и неизбежна катастрофа. Северенъ Китай не бѣше нито китайски, нито неприятелски, нито независимъ, нито зависимъ отъ националното правителство. А източно-хопейското управление бѣше рай за всички контрабандисти на наркотици. Презъ Великата стена се лѣеше потопа отъ отрови и контрабандни стоки, който течеше къмъ самия Пекингъ, или южно — къмъ Шантунгъ и западно — къмъ югоизточния край на Шанси, поднасяйки имъ новия азиатски редъ.

Наближаваше война — война на животъ и смъртъ. Човѣшката властъ и предвидливостъ бѣха безпомощни да я предотвратятъ, както не могатъ да отстранятъ морски ураганъ. Хората се чудятъ понѣкога, защо трѣбва да сжществуватъ войни; но само едно изучаване на предходната обстановка, както въ навечерието на френската революция, може да ни даде възможностъ да разберемъ такива бури. Ние можемъ да се опитаме да направимъ разборъ на причинитѣ за една война; но въ такъвъ случай ще бждемъ само като метеорологитѣ, които

чстатъ интереснитѣ движения на барометъра преди буря, или сеизмолозитѣ, които разглеждатъ записанитѣ отъ сеизмографа трептения следъ земетръсъ. Преди откриването на военнитѣ действия имаше всъщностъ „война на нерви“. „Войната“ не бѣ спирала, изобщо, следъ нахлуването въ Манджурия презъ 1932 година. Новиятъ азиатски редъ бѣ създаденъ въ Манджурия и въ източень Хопей между 1932 и 1937 година. Да разберемъ тази война на нерви и новия редъ, значи да разберемъ изобщо защо се стигна до война.

Следъ като отиде въ Пекингъ, г. Яо нѣмаше никакво желание да се върне пакъ на югъ. Той бѣше вече седемдесетъ и деветъ годишенъ и остана да живѣе съ сина и снаха си въ своя дворецъ. Презъ май 1936 г. Муланъ и Мохану получиха отъ братъ си писмо, че баща имъ е много тежко боленъ и трѣбва да заминатъ веднага. Тѣ заминаха съ нѣкои отъ децата, но Лифу не можа да отиде, поради служебнитѣ си задължения.

Когато стигнаха въ нѣкогашния си домъ, се стритѣ намѣриха баща си на легло, много отслабналъ, но въ пълно съзнание. Тѣлото му изглеждаше изхабено като нѣкоя машина, но духътъ бѣ останалъ непокътнатъ. Болестъта му бѣ причинена отъ простуда, защото бѣ настоялъ да спи съ отворенъ прозорецъ. Афей се бѣ изплашилъ, че баща му не ще издържи може би. Въпрѣки това, стариятъ Яо оздравѣ, при все че не стана вече отъ легло. Когато стана по-добре, той настоя да има отново чистъ въздухъ и повече свѣтлина въ стаята си. Гластьтъ му бѣше слабъ и тихъ; той нѣмаше почти никаква охота и червата му почти не работѣха. Но бѣше щастливъ, че вижда отново дветѣ си дѣщери, Суня и внуцитѣ си.

Това събрание въ дома на стария Яо бѣше щастливо, и тѣжно. Нищо не е така трогателно както среща между роднини, когато въ живота имъ

сж настѣпили дълбоки промѣни. Коралъ се бѣ поминала преди една година; Поя се бѣ оженилъ за една девойка отъ Шанхай, шампионка на баскетболъ и студентка въ Пекингъ. Маня бѣше вече петдесетъ годишна жсна, съ почти побѣлѣли коси и всички права на баба. Синъ и Асуанъ се бѣ оженилъ повторно по нейно настояване. Понеже той се връщаше отъ службата си въ тиенцинската митница с мо въ края на седмицата, Маня живѣеше само съ снаха си и внука си, четиригодишния синъ на Асуанъ отъ първия му бракъ.

Следъ като видѣ баща си, Муланъ отиде да поговори повечко съ Маня.

— Ланмей, — каза Маня, — мислѣхъ, не нѣма да те видя вече. Ти си щастлива, че живѣешъ на югъ. Тукъ не е за живѣене. Измжчватъ ме всѣкидневни страхове. Асуанъ работи въ тиенцинската митница и всѣка недѣля, преди връщането му, се страхувамъ да не му се случи нѣщо. Слава Богу, досега не е станало нищо. Хуанъ-еръ се тревожи сжщо, защото Ченъ Санъ е изпратенъ въ родния си край Чанли, за да се бори тамъ съ контрабандиститѣ. Както виждашъ, цѣлото ни семейство е въ грижи. Афей е въ службата за борба съ опиума и пжтува всѣкидневно, за да налага глоби и затворъ на контрабандиститѣ. Снаха ми се тревожи заедно съ мене за Асуанъ. Молимъ го да си даде оставката, но той не иска и да чуе. Трѣбва да ми помогнешъ да го вразумимъ, като се върне въ сжбота.

— Защо смѣташъ, че е толкова опасно? — попита Муланъ. — Нали Ченъ Санъ щѣше да работи заедно съ него?

— Не, всѣки работи самостоятелно; тѣ трѣбва да търсятъ контрабандиститѣ безъ никакво оръжие, последнитѣ ги нападатъ всѣки день съ камъни и рѣги, понѣкога дори и съ пистолети. Каква полза, ако Ченъ Санъ би билъ съ него, щомъ и той не носи никакво оръжие?

— Но защо е така? — попита Муланъ.

— Ще разберешъ отъ Асуанъ. Той ще ти обясни всичко. На нашитѣ митнически чиновници не е позволено да носятъ оружие.

Въ това време влѣзе и Хуанъ-еръ, която се присѣдини къмъ разговора:

— Ченъ Санъ ще се върне следъ една седмица. Писахъ му, че братъ ми ще дойде и го помолихъ да си вземе отпускъ, за да дойде да се види съ всички. Кога ще дойде Лифу?

— Когато заминахме, каза, че ще дойде следъ една седмица. Предполагамъ, че ще пристигне следъ нѣколко дни.

— Ще дойде ли и мама съ него?

— Не вѣрвамъ. Тя ще остане сигурно да наглежда кжщата; а пѣкъ и много е остарѣла вече.

Маня се приближи до Муланъ и прошепна:

— Трѣбва да ти кажа нѣщо, което не бива да се съобщава никому. Поя е свикналъ да взема хероинъ и сега се мъчи да се излѣкува. Представи си, какво би било, ако хората узнаятъ, че единъ членъ отъ семейството работи въ службата за борба съ опиума, а другъ го употребява?

— Нѣма ли смъртно наказание за пушачитѣ? — попита Муланъ. — Това е много опасно. На югъ бѣха застреляли много пушачи тази година.

— Отъ това се страхувамъ най-много, — каза Хуанъ-еръ. — Мѣрките противъ пушачитѣ на опиумъ ставатъ все по-строги и по-строги. Само Афей извършва по два-три ареста всѣка седмица. Той каза, че и тукъ отъ 1 януарий пушачитѣ на опиумъ ще бждатъ застрелвани. Споредъ новитѣ наредби, ще бждатъ застрелвани и търговцитѣ, и производителитѣ на опиумъ — ако сж китайци. За пушачитѣ има шестгодишенъ планъ, който се прилага отъ две години вече. Всички пушачи трѣбва да се запишатъ и да отидатъ да се лѣкуватъ въ болница или у дома си. Но отъ идущата година всички пу-

шачи, които почнатъ да пушатъ отново, следъ като сж били лѣкувани, ще бждатъ застрелвани.

— Защо да не лѣкуваме Поя вкжщи? — каза Муланъ.

— Той го прави, но тази болестъ е много неприятна, — отвърна Маня. — Той взема хероинъ, а не опиумъ. Това е много по-лошо, защото свиква неусѣтно съ все по-голѣми и по-голѣми количества и, ако престане да го взима, очитѣ му се изцѣклятъ и всичкитѣ стави започватъ да го болятъ, като че сж счупени.

— А знаешъ ли, кое го накара да се лѣкува? — каза Хуанъ-еръ. — Случката съ единъ чуждъ морякъ. Единъ день Поя се разхождалъ съ жена си изъ базара Тунганъ — гдето е винаги препълнено. Задъ тѣхъ вървѣлъ единъ морякъ-чужденецъ и почналъ да закача жена му. Тя се обърнала да изгледа нахалника, но той не се смутилъ. Тя се уплашила и прошепнала на мъжа си. Когато морякътъ я закачилъ за трети пжтъ, тя изпищѣла и Поя се обърналъ гнѣвно. Морякътъ го плѣсналъ по лицето и се изсмѣлъ. Омразата къмъ чужденцитѣ пламнала тогава у Поя до мозъка на коститѣ му и той решилъ да се излѣкува отъ навика, придобитъ отъ сжщитѣ тия чужденци.

— А какво направилъ Поя, когато морякътъ го ударилъ? — попита Муланъ.

— Какво би могълъ да направи? Китасцъ не може да докосне чужденецъ — тѣ сж неприкосновени.

Муланъ се възмути.

— Така ще бжде занапредъ въ Азия, — продължи Хуанъ-еръ. — Така е вече въ Манджурия. Така е въ Пекингъ. Женитѣ и децата не смѣятъ вече да излизатъ свободно. Въ града е пълно съ чужденци, четири пети отъ които сж търговци на наркотици. На много мѣста има „болници“, гдето „лѣкари“ правятъ инжекции съ кокаинъ за много

малка цена. Когато дойде Ченъ Санъ, ще ти разкаже и за източно-хонейската областъ.

— Мислишъ ли, че Ченъ Санъ би желалъ да си подаде оставката? — попита Муланъ.

— Не. Колкото по-тежка е борбата, толкова повече закрепва духътъ на нашитъ мъже. Моятъ мъжъ нарича това класова дисциплина . . . Увѣрявамъ те, че този редъ не може да продължава. Нима не е по-добре да се започне веднага война, за да се разбере, ще бждемъ ли свободна страна, или ще трѣбва да понасяме въ собствената си земя нахалството, съ което се отнасятъ къмъ насъ, когато сме въ миръ съ една „приятелска страна“?

*

И Лифу, и Ченъ Санъ пристигнаха въ петъкъ. Стариятъ Яо имаше, както изглежда, много скрита жизненостъ, та можа да поговори и съ Лифу. Въ стаята му бѣха по това време и дветъ му дѣщери. Следъ като попита какъ върви службата му, стариятъ Яо каза на Лифу:

— Спомнямъ си, че ти пишеше едно време студия за Науката и Таоизма. Трѣбва да я разработишъ въ книга. Това ще бжде моя приносъ къмъ свѣта, направенъ чрезъ тебе. Трѣбва да напишешъ и едно Научно тълкуване на Чуангце, за подкрепа на тезата си. Направи съответни изучвания, като се позовешъ на биологията и на всички съвременни науки, за да направишъ Чуангце разбираемъ за сегашното поколѣние. Той е предусѣтилъ безкрайно голѣмото и безкрайно малкото, безъ помощта на телескопъ и микроскопъ. Спомни си само твърденията му за неразрушимостта на веществото, за пжтуването на свѣтлината, за природнитъ звуци, за измѣримостта и неизмѣримостта на нѣщата, за субективността на познанието. Спомни си разговоритъ между етера и безкрайността

между свѣтлината и нищото, между облацитъ и звезднитъ небулози, между рѣчния духъ и северното море. Животътъ е вѣченъ приливъ, вселената е последица отъ взаимодействието на силитъ янгъ и йинъ, на властвуването и отстъпчивостта, на положителното и отрицателното. Това ще бжде удивително съчинение. Чуангце не е изказалъ мислитъ си на наученъ езикъ, но гледището му е научно и напълно съвременно.

Стариятъ Яо говорѣше все още съ нѣкогашната умствена сила, при все че кожата и коститъ му напомняха просешки скелетъ. Думитъ му направиха дълбоко впечатление на Лифу, който отговори:

— Ще го сторя, разбира се. Прочутиятъ Чивулунъ не е нищо друго, освенъ студия за относителността. Чуангце казва: „Змията завижда на вѣтъра, а вѣтърътъ завижда на окоето“; на мене ми остава да дамъ научното обяснение, като посоча бързината на свѣтлината въ секунда и максималната бързина на вѣтъра. Неговото учение за развитието на видоветъ — произхода на човѣка отъ коня — е все пакъ смѣшно. Но азъ захвърлихъ засега науката и се занимавамъ съ човѣшкитъ насѣкоми. Шомъ открия нѣкоя гадинка — веднага я смазвамъ. Това е истински животъ.

— Ти смазвашъ гадинки, а сестра ми свѣтулки, — каза усмихнато Муланъ. — Можете да погубите по този начинъ всички насѣкоми.

— Въ свѣта има много повече гадинки, отколкото човѣкъ би могълъ да смаже, — каза стариятъ Яо. — Предупреждавамъ ви, деца, че следъ мене ще има война — най-тежката война въ историята на Китай.

— И какво ще трѣбва да правимъ ние? — попита Муланъ.

— За васъ ще бжде ужасно. Само Небето знае какво ще ви се случи. Но азъ не се страхувамъ за съдбата ви. Не трѣбва да се страхувате и вие.

— Мислиш ли, че Китай е въ състояние да се бори, татко? — попита пакъ Муланъ.

— Въпросътъ ти е погрѣшенъ, — каза стариятъ Яо. — Неприятельтъ ще накара Китай да се бори, безразлично дали е, или не е въ състояние да стори това. — Той помълча малко и добави: — Попитай Маня по тоя въпросъ. Ако тя ти каже, че Китай трѣбва да се бори, Китай ще победи. Ако ти каже, че Китай не трѣбва да се бори — Китай ще загуби борбата.

Младитѣ бѣха много изненадани, но Муланъ знаеше вече настроението на Маня и разбра мисълта на баща си. Лифу се усмихна и попита:

— Защо мислиш толкова много за Маня? Какво ще кажешъ за насъ, за Поя, Асуанъ и останалитѣ внуци?

— Не разисквай какво съмъ казалъ, — каза тържествено стариятъ Яо. — Попитай само какво мисли Маня. Вие, останалитѣ, сте безъ значение.

— Защо да сме безъ значение?

— Ще почакате и ще видите.

Стариятъ Яо се бѣ увлѣкълъ, очевидно, въ пророчествата и гатанкитѣ, толкова любими за китайскитѣ будисти.

Той се бѣше уморилъ вече; Моху и Лифу излѣзоха, като оставиха край леглото на баща си само Муланъ. Когато останаха сами, той я попита:

— А какво стана съ Цао Лихуа?

— Омжжи се и си има дете вече.

Стариятъ Яо се усмихна.

— Добро дѣло свършихъ тогава, нали? Но когато си отида, ти ще трѣбва да бждешъ сама свой детективъ.

— О, татко, Суня е безупрѣченъ вече, — каза Муланъ.

Стариятъ Яо се усмихна въ брадата си.

— Вѣрвашъ ли въ безсмъртието, татко?

поп.та Муланъ. — Таоисти б сж вѣрвали винаги въ него.

— Безусловна глупостъ! — каза баща ѝ. — Това сж проститѣ таоисти, които не разбиратъ Чуангце. Животътъ и смъртта сж двата закона на битието. Единственото предимство на таоиста е, че може да победи смъртта, като умре по-весело отъ другитѣ хора. Той не се страхува отъ нея, защото чрезъ нея се връща къмъ Тао, както казваме. Припомни си думитѣ на Чуангце на смъртния му одѣръ, когато казалъ на ученицитѣ си да не го погребватъ. Ученицитѣ му се страхували, че непогребаното тѣло може да бжде разкъсано отъ хищници, но той казалъ: „На земята ще ме разкъсатъ хищници, подъ земята ще ме изгризатъ червеи. Защо да ограбятъ еднитѣ въ полза на другитѣ? Но главно, не искамъ никакви жреци да четатъ молитви при погребението ми.“

Муланъ се развълнува и изненада, като чу тихия смѣхъ на баща си, когато споменяше за желанието на Чуангце.

— Ти не вѣрвашъ въ безсмъртието, значи! — каза тя.

— Вѣрвамъ, чедо; азъ съмъ безсмъртенъ чрезъ тебе, сестра ти и Афей, чрезъ всички деца на децата ми. Азъ живѣя въ васъ, както ти живѣешъ въ и чрезъ Атунгъ и Амей. Нѣма смъртъ. Човѣкъ не може да победи природата. Но животътъ продължава вѣчно.

×

Когато излѣзоха отъ стаята на бащата, Моху каза на съпруга си:

— Мислѣхъ, че ще пристигнешъ по рано.

— Останахъ единъ день въ Тиенцинъ, отвърна Лифу. — Трѣбваше да играя детективска роля.

— Азъ не съмъ въ отпускъ, всъщностъ, а дойдохъ съ тайно поръчение. Има нѣкакво дѣло

за лице, чието име трѣбва да запазя въ тайна. Отнася се до нѣкакво пътуване на търговци на наркотици до Шанхай, при което е замѣсена и една важна личност. Както знаешъ, между Тиенцинъ и Шанхай има оживена търговия на наркотици. Затова се сръхъ да проследя нѣкои личности. Когато поискахъ отпускъ, казаха ми, че ще го получа, при условие, че ще проследя тоя случай и че ще направя обстоенъ докладъ по контрабандата. Въ китайскитѣ вестници не ще бжде допустната ни дума по този поводъ. Отъ страхъ да не се предизвика прекалено силно обществено възмущение. Но чуждитѣ вестници вече сж напечатали голѣми подробности, защото различнитѣ чужди дружества си съперничатъ въ тая търговия.

— Ти си пакъ на работа, значи? Колко време ще ти отнеме това разследване?

— Не зная. Може би цѣль мѣсець. Затова и нѣма да се срѣщамъ съ никого. Бихъ желалъ пребиванието ми на северъ да се знае отъ възможно най малко хора.

— Ти можешъ да си стоишъ вкъщи, — каза Мохану. — А Афей, Ченъ Санъ и Асуанъ ще ти донасятъ всички необходими сведения.

— Ще видимъ, — каза Лифу.

Понеже Лифу искаше да има ясна представа за положението на наркотицитѣ, той отиде да види Поя, който се лѣкуваше успѣшно у дома си. Поя имаше много жалъкъ видъ. Изражението му бѣше нѣкаква смѣсица отъ страхъ, копнежъ, омраза и измжченостъ. Голѣмитѣ му, блестящи очи доказваха интелигентността на това бледо лице съ хлѣтнаги страни, изпъкнали скули и дълбоки очни орбити. Голѣмата му уста, надъ която се чернѣха гъсти мустачки, бѣше добре очертана и напомняше тая на майка му, Сребърното звънче. На масичка до него имаше много стѣкла и блюда съ сладки. Той разказа какъ свикналъ да взема хероинъ, докато

билъ въ Тиенцинъ, следъ смъртта на леля си Коралъ. Единъ отъ камериеритѣ го научилъ да пуши чуждестранни папириси, посипани съ бѣль прахъ на върха. Той взелъ една най-напредъ отъ любопитство, по почти веднага свикналъ и почналъ да иска все повече и повече такива папириси. Той каза на Лифу, че е виждалъ хора, които купували тия папириси, само за да изсипятъ отъ тѣхъ бѣлия прахъ и да го пушатъ отдѣлно.

— Спомни си за майка си, и сигурно ще оздравѣешъ, — каза Лифу на сбогуване. Но по изражението на Поя не пролича да е чулъ казаното.

На другия день Асуанъ се върна за празника и Лифу реши да поговори надълго съ него и Ченъ Санъ следъ вечеря. На разговора присѣтствува и Маня, както и други отъ женитѣ. При все че Лифу не принадлежеше къмъ семейство Ценгъ, Асуанъ се бѣ възхищавалъ винаги тайно отъ него, докато Афей се чувствуваше по-близъкъ съ Суня.

Когато го запитаха за общото положение, Асуанъ обясни:

— То е следното: ние, митническитѣ чиновници, трѣбва да прилагаме, безъ никакво оръжие въ рѣка, китайскитѣ закони противъ контрабандисти чужденци, които не сж подвластни на китайскитѣ закони. Доколкото ни е възможно, залавяме и конфискуваме стоката имъ. Презъ априлъ и май имахме почти всѣкидневни инциденти. Желѣзопѣтнитѣ власти имаха сжщо много неприятности. Всѣка сутринъ контрабандни пратки заминаватъ за Тиенцинъ, отдето се разпредѣлятъ за мѣстно употребление или за препращане въ Шантунгъ. Обикновено се изпращатъ по десетъ вагона дневно съ контрабандни стоки. Ако нашитѣ желѣзопѣтни власти откажатъ да дадатъ тия вагони, веднага ги обвиняватъ въ „неискрено сътрудничество“. Сега вече никой не иска и позволение дори отъ митническата власть, а взема направо извънредни вагони.

Въоржени служаци на търговците контрабандисти просто нахвърлят пакетитъ въ второ и третокласнитъ вагони, като изгонватъ пътниците, изпочувватъ прозорцитъ и изблъскватъ нещастнитъ к у л и т а отъ пътя си. Товарнитъ вагони трѣбва да бждатъ откачени или закачени понѣкога въ последната минута и влаковетъ почти никога не потеглятъ по разписание.

— А какво прави желѣзопътната полиция? — попита Лифу.

— Какво може да прави? — отвърна Асуанъ. — Контрабандиститъ се радватъ на екстериториалностъ и полицията не може да ги докосне. Просто гледа въ безпомощна яростъ. Само тази седмица стотина контрабандисти нахълтаха съ сила въ влака, изгониха митническитъ и желѣзопътни чиновници и си свършиха задачата. Нѣкои отъ другаритъ ми бѣха ударени по главата, а други можаха да се спасятъ само при намѣсата на стражаритъ.

— А защо не носите оръжие? — попита Лифу.

— Изглежда смѣшно, но е много просто. Миналата година имаше голѣма контрабанда на сребро презъ Великата стена, гдето имаше наши митнически постове — въоржжени, разбира се. Двама контрабандисти, и двамата чужденци, бѣха ранени при прескачане на Великата стена. Военното аташе на съответната държава поиска веднага петъ хиляди долара обезщетение за раненитъ и отстраняване на всѣкакви митнически постове покрай Великата стена, като заплаши съ принуда, ако искането не бжде изпълнено доброволно. Какво можеше да сторимъ? По този начинъ ние изгубихме най-добритъ си пунктове по Великата стена и трѣбваше да работимъ по-предпазливо, за да избѣгнемъ нови неприятности. Изпълняваме дългаси, доколкото ни е възможно, но при най-тежки условия.

Презъ миналия септемврий на митническитъ чиновници бѣ забранено „по политически причини“

да носятъ пистолетъ. Следъ това бѣха разоржжени митническитъ моторни лодки. Следъ нѣколко дни дойде ново нареждане — че на митническитъ лодки се забранява да се движатъ въ определената зона отъ дванадесетъ мили отъ брѣга и че всѣко тѣхно предупреждение къмъ чуждестранни параходи или лодки да се приближатъ за прегледъ ще се смѣта за пиратство въ открито море.

По този начинъ цѣлиятъ брѣгъ отъ Шанхайкванъ до Тиенцинъ е не само едно свободно пристанище, но е фактически и свободенъ брѣгъ. Цѣли флоти платноходки и параходи отъ петстотинъ до хиляда тона спиратъ направо на брѣга, а моторници идватъ направо отъ Дайренъ.

Такова бѣше дългото изложение на Асуанъ, изслушано внимателно отъ всички.

— Това не е никаква контрабанда, — каза Ченъ Санъ, — а сткрито ограбване на китайското правителство. Самъ съмъ наблюдавалъ това по край-брѣжието. Единъ день преброихъ тридесетъ и осемъ контрабандни платноходки и параходи вънъ отъ пристанището при Шанхайкванъ. По брѣга има палатки и станове — сжщинско градче. Цѣли купища захаръ, цигарена хартия, велосипедни части, коросинъ, моторни части, спиртъ, телени мрежи лежатъ на открито, подъ чуждо знаме. Отъ тамъ стокитъ се пренасятъ на югъ съ моторни коли, товарни животни или каруци, придружавани винаги отъ чужда охрана. Ако каруцаритъ сж китайци, тѣ почватъ да бѣгатъ обикновено щомъ ни видятъ, но чужденцитъ ни посрѣщатъ съ камъни, съ каквито сж се запасили въ колитъ си.

— Чувала съмъ, че се водятъ понѣкога войни и по стопански поводи, — намѣси се Хуанъ-еръ. — Но никога не съмъ предполагала, че една държава може да си служи съ контрабанда. Нима чуждитъ империи ще загинатъ, ако не внесатъ контрабандно

въ Китай нѣколко топа телена мрежа или нѣколко варела керосинъ?

— Това не е толкова незначително, — каза Афей. — Контрабандно внесена стока е по-евтина и може да измѣсти други вносни стоки чакъ до долината на Янгце. А загубата на нашитѣ митници се изчислява на много повече отъ единъ милионъ долара седмично и почти на два милиона въ най-лошитѣ седмици презъ априлъ и май.

— Залавяте ли и чужденци-контрабандисти? — попита Лифу.

— Залавяме, когато можемъ, — каза Ченъ Санъ. — Понѣкога се случва нѣкои чужденци да се преобличатъ като китайци и да използватъ китайски имена. Но много лесно можемъ да ги познаемъ по външността и говора имъ.

— Тѣ трѣбва да сж наистина много наивни, за да смѣтатъ, че не ще бждатъ познати, — каза Лифу.

— Да, — отвърна Ченъ Санъ. — Така е, когато единъ народъ праща въ чужбина своята утайка, която се радва на неприкосновеностъ.

— А какво правите, когато се натъкнете на чужди контрабандисти или тѣхни стоки?

— Обикновено ги предаваме на съответната консулска властъ. Следъ това чуждитѣ представители обикновено искатъ връщането на стоката, при което има винаги неприятности. Но ние сме вече много внимателни. Когато виждаме надписъ: „Военни доставки“ за чуждитѣ мисии, ние знаемъ, че се касае за пратки съ морфинъ, хероинъ или опиумъ, на които не можемъ да сторимъ нищо.

— А началникътъ на митницата не протестира ли предъ чуждитѣ мисии? — попита Лифу.

— О, това е всче най-интересното, — каза Асуанъ. — Той протестира, разбира се. И знаешъ ли какво му отговарятъ? Обикновено военнитѣ мисии го препращатъ къмъ консулскитѣ власти. А

когато протестира предъ консулскитѣ власти, знаешъ ли какво му казватъ? Преди всичко, казватъ, че, споредъ тѣхното разбиране, контрабандниятъ вносъ въ Китай не е нѣкакво престѣпление и че тѣ не сж въ състояние да го прекратятъ; затова, ние сме длѣжни: първо — да освободимъ поданицитѣ имъ и второ — да се опитаме сами да спремъ контрабандата на границата си, именно на Великата стена! Следъ като ни е било забранено да имаме тамъ митнически постове!

— Не мислишъ ли, Лифу, че Асуанъ би трѣбвало да напусне службата или да се премѣсти негде другаде — въ Шанхай, или гдето и да е? Той е единствениятъ ми синъ и трѣбва да се грижи за мене, за жена си и за детето си.

Лифу погледна къмъ Маня, но още преди да проговори, Асуанъ се обади:

— Ти не знаешъ, майко! Навредъ е едно и сжщо — въ Шанхай, Амои или Сватоу. Гдето има чужденци, има и контрабанда. Освенъ това, приятелитѣ ми ще ме смѣтнатъ за страхливецъ и ще почнатъ да се подиграватъ съ мене. Тѣ иматъ отличенъ духъ и азъ не мога да ги оставя. Правителството взема най-последно строги мѣрки, та положението ще се подобри може би. Какво ще стане съ митническата служба, ако всѣки почне да бѣга отъ нея?

— Трѣбва да помислишъ може би по тоя въпросъ, — каза Лифу. — Ти трѣбва да се грижишъ наистина за старата си майка, за жена си и детето си. Освенъ това, ти си най-голѣмиятъ внукъ на семейство Ценгъ.

Самъ Лифу се изненада, че може да дава толкова безпристрастни съвети за предпазливостъ на другъ младежъ. Маня го погледна признателно, преди да се раздѣлятъ.

ГЛАВА XLII

Колкото и да изглеждаш странно, старият Яо отказваше да умре. Естественни жизненни запаси продължаваха да го поддържатъ; той започна дори да се храни по-добре. Муланъ и Мохуау решиха да останатъ при него; Муланъ телеграфира на сина си Атунгъ да дойде при тѣхъ, следъ като завърши изпититѣ си.

Контрабандата бѣ станала повсемѣстно явление. Китайското правителство протестираше предъ чужденцитѣ, че само презъ априлъ митниците сж загубили повече отъ осемъ милиона долара, но не получи удовлетворителенъ отговоръ. Отъ тоя редъ се засѣгаха и чуждестранни интереси и външниятъ министъръ трѣбваше да отговаря на безброй запитвания отъ страна на чуждитѣ представители при една конференция по печата. Нѣкои чужди правителства поддържаха, че за контрабандата е виновна високата митническа тарифа въ Китай; освенъ това, виновни били и китайскитѣ митнически власти, които не проявявали достатъчно усърдие. На 20 май китайското правителство направи отчаянъ опитъ да подобри положението, като предвидѣ смъртно наказание за всѣки китайски гражданинъ, който подпомага чуждестранни контрабандисти.

По това време Афей извършваше арести и преследваше много търговци на наркотици въ самия Пекингъ. Насърденъ отъ новата политика на правителството, той проявяваше още по-голѣмо старание. Той бѣ поискалъ премѣстването на Ченъ Санъ въ службата за борба съ опиума въ Пекингъ и Ченъ Санъ му помагаше сега при пътуванията му.

Единъ день се получи известие, че въ една улица, гдето живѣятъ главно американци и евро-

пейци, се намира фабрика за хероинъ, собствена на чужденци-азиатци.

— Би ли желалъ да дойдешъ днесъ следобѣдъ съ мене? — обърна се Афей къмъ Лифу. — Оти-
ваме да откриемъ една фабрика за хероинъ.

Въ петъ часа сжщия день, придружени отъ въоръжени полицаи, Афей, Лифу и Ченъ Санъ отидоха въ посочената къща, която се намираше между две високи чуждестранни сгради. Понеже въ този кварталъ се мѣркаха само синеоки чужденци, никой не би могълъ да подозре сжществуването на фабрика за наркотици. Казаха на Ченъ Санъ да мине въ задната улица и да постави охрана предъ втория изходъ на къщата. Той бѣше много щастливъ, че има отново пистолетъ и не снемаше ржка отъ гладката дрѣжка.

Афей и Лифу отидоха съ нѣколко души стражари до главния входъ; единъ цивиленъ полицай потропа и щомъ имъ отвориха, скрититѣ отстриани въоръжени стражари нахълтаха и задържаха вратата отворена. Слугата, който бѣ отворилъ, бѣ задържанъ отъ единъ стражаръ, за да не може да изтича вътре и да предупреди господаритѣ си. Такива фабрики бѣха обикновено безъ охрана, като се уповаваха главно на тайната и на закрилата на чужденцитѣ.

Въ двора Лифу забеляза редица пакети, на-
помнящи тоалетни сапуни. Афей му каза, че това сж пакетчета хероинъ, на които ще бжде поставенъ етикетъ „Тоалетенъ сапунъ“, „Парфюменъ сапунъ Коти“, „Колгейтъ сопъ“ и други известни чуждестранни имена.

Отъ едно малко прозорче надникна нѣкакво лице и веднага се скри. Групата продължи пътя си право напредъ. Къщата бѣше едноетажна, съ задно крило, което водѣше навътре, въ формата на главната буква L, и съ седемъ стаи. Бутнаха вратата и Афей заповѣда да арестуватъ всички обитатели. Нѣколко девойки и четирма мъже, завър-

зали устата си съ бѣли носни кърпи, работѣха предъ две дълги дъсчени маси. На пода имаше две печки. Цѣлата кѣща бѣше изпълнена съ отровна, непоносима миризма. На една отъ маситѣ имаше стъкленици, шишета, малки и голѣми лъжици и бѣлъ прахъ на бѣла крепирала хартия. Тамъ работѣха девойкитѣ. Мжжетѣ работѣха на другата маса, гдето имаше малки машини съ хуни, презъ които се вливаше и изливаше бѣлия прахъ. До стената имаше друга машина съ емайлирана форма, въ която притискаха и парѣзваха праха на калъпчета.

Когато отидоха въ вжтрешнитѣ стаи, видѣха купища етикети и цѣла серия най-разнообразни кутри, кутийки и бамбукови сѣдлове, съ различни надписи, като: „Гевречета отъ Юкуангтангъ“, „Консервирано овнешко отъ Юесенгцай“, „Парфюмъ парижка роза“, както и стъкленици, въ каквито консервиратъ обикновено фасулъ и други зелснчуци. Въ единъ тъменъ жгълъ на вжтрешната стая имаше нѣколко голѣми запечатани глинени делви. Афей каза, че въ тѣхъ държатъ необработения хероиновъ прахъ, отъ който приготвяха всички хероинови продукти.

Въ това време влѣзе Ченъ Санъ, който съобщилъ, че арестували една жена при опита ѝ да избѣга съ колата си, оставена предъ задния входъ. Арестували и шофьора.

— Доведи ги вжтре и ги остави заедно съ другитѣ, въ предната стая.

Жената бѣ доведена; Ченъ Санъ я държеше здраво за ржката

— Не ме стискай така! — негодуваше тя. — Ще има да се разправяшъ съ легацията ни!

Афей и Лифу бѣха въ вжтрешната стая и видѣха докарването на добре облѣчената дама презъ двора право въ предната стая.

— О, та това е Суюнъ! — извика Лифу. Ченъ Санъ не бѣ виждалъ никога Суюнъ, а пѣкъ и Афей

не бѣ я виждалъ много, защото бѣше още малъкъ, когато тя живѣеше у Ценгови, отгдето отсѣтсгваше много често.

Тѣ се върнаха въ предната стая, гдето бѣха събрали всички арестувани; девойкитѣ се бѣха разплакали отъ страхъ.

Лифу увѣри Афей, че тази дама е наистина Суюнъ. Тя бѣше облѣчена въ кремава лѣтна рокля и изглеждаше бледа и слаба въ тъмната стая. Ченъ Санъ продължаваше да я държи за ржката. Лифу остана настрана, докато Афей пристѣпи къмъ нея и попита:

— Коя сте вие?

Неговото кембриджско възпитание му бѣ придало голѣмо самообладание и достоинство.

Суюнъ бѣ зърнала и познала Лифу, но не познаваше човѣка, който ѝ говорѣше, затова отвърна високомѣрно:

— Не е важно коя съмъ! Освободете ме, господине. Азъ съмъ съвършено невинна. Бѣхъ тръгнала на гости у една приятелка и влѣзохъ по погрѣшка въ тази кѣща.

— Коя е господарката ти? — обърна се Афей къмъ шофьора. — Кажчи истината, за да не съжалявашъ! Ако бждешъ откровенъ, ще ти простя.

Шофьорътъ погледна Суюнъ и не отговори. — Колата е частна, съ разрешително № 505 отъ чуждестранната концесия въ Тиенцинъ, — каза Ченъ Санъ.

— Отъ колко време чакашъ предъ тази кѣща? — попита Афей.

— Отъ петнадесетина минути, — отвърна шофьорътъ.

— Кажете ми по-бързо коя сте. Ще си спестите по този начинъ много неприятности, — обърна се Афей къмъ дамата.

— Ще откриете коя съмъ, ако попитате въ

чуждестранната концесия въ Тиенцинь, — отговори Суюнъ.

— Предупреждавамъ ви да не упорствувате, — каза Афей. — Споредъ новата заповѣдъ на правителството, може да бждете застреляна. Всички може да бждете застреляни, — добави той, като се обърна къмъ работниците. — За всички, които работятъ за тровене на народа съ наркотици, се предвижда вече смъртно наказание.

Когато чуха това, четиритъ девойки, две отъ които едвали имаха дванадесетина години, почнаха да плачатъ съ гласъ и да се молятъ за милостъ. Тѣ не бѣха чували никога за тази нова заповѣдъ. И девойкитъ, и мъжетъ, колѣничиха на пода и почнаха да се молятъ да ги освободятъ.

Като се обърна къмъ по-големитъ девойки, Афей имъ заповѣда да станатъ и каза:

— Кажете ми коя е тая жена, и ще ви освободя.

— Тя е собственица на това заведение, — отговори една девойка. — Наричаме я госпожа Уангъ. Но не знаемъ коя е точно. Тя живѣе въ Тиенцинь; тукъ идва рѣдко.

— Какъ е малкото ви име, госпожо Уангъ? — попита Афей.

Суюнъ, която се намираше подъ закрилата на генералъ Ву, не бѣ се погрижила да приеме чуждо поданство. Като чу думитъ на Афей и като видѣ, че Лифу стои мълчаливо по-назадъ, тя почна да става по-внимателна и каза:

— Нѣма защо да се преструваме повече. Ние сме роднина всъщностъ. Тамъ не е ли братъ Лифу? Азъ съмъ Суюнъ.

— Нима? Нима? — извика Ченъ Санъ.

Лифу продължаваше да мълчи; само я погледна продължително. Като се обърна направи къмъ него, тя добави:

— Зная, че ме мразите.

— Не, — отвърна Лифу.

— На ваше мѣсто, азъ бихъ осмѣтнала миналото за окончателно свършено, — продължи тя; — иначе враждата между семействата ни нѣма никога да свърши. Дори ако успѣете да ме задържите този нѣтъ, азъ имамъ братъ и приятели, които ще отмъстятъ за мене.

— Заплаха ли е това? — попита студено Лифу.

— Какъ бихъ се осмѣлила да ви заплашвамъ? Предлагамъ само едно разумно уреждане на въпроса. Кажете ми кой е този чиновникъ?

— Най-младиятъ братъ на Муланъ. Азъ го придружавамъ само. И нѣмамъ никакво участие въ случая.

— Никога не допускахъ, че може да ви срещна на такова мѣсто, — каза Афей. — Азъ изпълнявамъ служебния си дългъ. Много съжалявамъ, но ще трѣбва да дойдете съ насъ.

Той заповѣда да направятъ обискъ и да конфискуватъ всичката намѣрена стока. Работниците почнаха да се молятъ отново да бждатъ освободени, но Афей имъ каза, че всички ще трѣбва да отидатъ въ участъка и, ако се окаже наистина, че сж само работници, сигурно ще бждатъ освободени.

Суюнъ почна да се страхува все повече и повече и когато Афей излѣзе отъ стаята, тя се обърна къмъ Лифу:

— Какво ще правите съ мене?

— Отгде да зная? — отвърна Лифу. — Ще постѣпятъ съ васъ сигурно споредъ закона.

— Освободете ме, моля ви се. Нѣкой день ще мога да ви се отплатя може би. Какво ви съмъ сторила? Вие разорихте живота ми — нима това не е достатъчно? Или искате да ме изправите до стената?

Гласътъ и изражението на лицето ѝ бѣха съвсемъ жалки.

— Казахъ ви вече, че това е работа на службата за борба съ опиума, съ която азъ нѣмамъ

нищо общо. Нис не се надѣвахме да ви намѣримъ тукъ. Защо сте се заловили съ този жалъкъ занаятъ?

— Би било дълго, ако реша да ви разкажа всичко. Но, ако ви го кажа, ще ме разберете. Ако не искате да се застъпите за мене, ще ми разрешите ли да поговоря поне съ бившия си съпругъ? Той ще се застъпи може би, заради миналото. Азъ остарѣхъ вече и достатъчно страдахъ. Не ми причинявайте нови страдания.

Афей се връщаше отъ претърсванията и чу последнитѣ ѝ думи; стана му жалъ за нея, но трѣбваше все пакъ да изпрати всички въ участъка. Една затворена полицейска кола бѣ пристигнала вече отъ служба, за да отведе арестуванитѣ и конфискуваната стока.

Преди да влѣзе въ колата, Суюнъ се обърна и попита Лифу:

— Где е бившиятъ ми съпругъ?

— Тукъ е, въ Пекингъ. Той се ожени повторно.

— За красивата дама, съ която го видѣхъ да танцува една вечеръ въ Гранъ хотелъ Пекингъ ли? Позволете ми да поговоря съ него или съ нея, моля ви се!

Тя бѣ отведена съ другитѣ въ колата, която тръгна, придружена отъ стража подъ началството на Ченъ Санъ.

*

Дветѣ семейства научиха съ голѣмо вълнение тази вестъ.

— Този пътъ не ние отидохме да я търсимъ, а тя дойде да ни потърси сама, — каза усмихнатъ Лифу. — Какво мислишъ, Чайна? Тя иска да се срещне съ тебе или съ жена ти.

— Защо иска да ме види? — попита Уханка.

— Не зная. Каза, че Чайна ще се застъпи за нея — „заради миналото“.

— Заради миналото! — извика Чайна.

— Каза, че искала да говори съ жена ти, — съ дамата, която танцувала съ тебе въ Гранъ хотелъ Пекингъ. Да не е била Айлисиъ или Лилиенъ?

— Не, тя бѣше, — каза Муланъ, като посочи усмихнатата Паофенъ. Следъ това се обърна къмъ Уханка: — Би ли желала да поговоришъ съ първата жена на съпруга си? Това ще бжде хубава изненада за нея.

— Но какъ можемъ ние, женитѣ, да се намѣсваме въ работата на службата за борба съ опиума? — попита Уханка.

— Ще ти кажа, — отвърна Лифу. — Ще кажемъ да я изпратятъ подъ стража у насъ. Предлагамъ вие, тритѣ етърви, да поговорите съ бизшата си етърва и да видите какво ще ви каже тя. Изглежда, че има да разкаже интересни нѣща, които азъ бихъ желалъ да узная.

— Какво смѣтате да правите съ нея? — попита Чайна.

— Не зная, — отвърна Афей. — Този случай е пръвъ следъ издаване новата заповѣдь. Не съмъ разглеждалъ още намѣренитѣ при обиска книжа. Както знаешъ, за съучастници въ контрабанда, вършена отъ чужденци, се предвижда смъртно наказание. Същото наказание се предвижда и за водачи на контрабандисти, които оказватъ открита съпротива на властта. Тя не оказа никаква съпротива. Но друго постановление предвижда смъртно наказание за всѣки контрабандистъ, ошетилъ държавата съ повече отъ шесть хиляди долара митнически такси. Отъ книгата може да се окаже, че тя е ошетила държавата съ много по-голѣма сума. Никакъ не е приятна работа; животътъ ѝ се намира въ моитѣ рѣце може би.

— Ако ще трѣбва да я погубите, бихъ предпочела да не я довеждате вкъщи, — каза Маня. Бѣше време за вечеря и трѣбваше да се раз-

дѣлятъ; но на трапези въ отдѣлнитѣ дворове продължаваха да разискватъ сѣщия въпросъ.

Мохау отиде да съобши вестта на баща си, който каза:

— Погрижете се да не опетните ржцетѣ си съ кръвъ. Доведете я тукъ. Азъ ще се опитамъ може би да поговоря самъ съ нея.

На следния день всички се съгласиха, че на Суюнъ трѣбва да се даде възможность да поговори съ бившия си съпругъ, донегде може би и затова, че дамитѣ не можеха да устоятъ на любопитството да я видятъ при сегашнитѣ обстоятелства. А понеже и стариятъ Яо искаше да я види, доведоха я съ нарочна охрана въ градината. Тя бѣ криминална престѣпница, за която се предвижда най-тежко наказание, та Афей трѣбваше да обещае лично, че ще я върне въ участъка пакъ подъ стража. Той остана да проучи въ кабинета си намѣренитѣ книжа, отъ които се установи, че тя има нѣколко заведения, подъ името г-жа Уангъ отъ Тиенцинъ. Той разпита работницитѣ и имъ обеща да ги освободи подъ гаранция, но едва следъ като свърши цѣлото следствие. Трѣбваше да се взематъ всички мѣрки чуждата легация да не узнае станалото. Макаръ и да се установи отъ книгата, че предприятието е чисто китайско, „царицата на бѣлото брашно“ щѣше неминуемо да бжде застреляна, заради добре известното ѣ сътрудничество съ чужденцитѣ, което щѣше да се изтълкува неизбежно като „съучастие“. Той каза, че дѣлото трѣбва да се разгледа бързо, защото иначе могатъ да се появятъ усложнения съ чужденцитѣ, поради положението на Суюнъ.

Тя пристигна още сѣщия следобѣдъ, съ силна охрана и вериги, облѣчена въ черни дрехи, каквито носятъ всички жени-затворнички. Очитѣ ѣ бѣха за вързани. Отвързаха ги едва когато влѣзе въ една стая отъ преднитѣ дворове въ градината на г. Яо. Отваряйки очи, тя видѣ съ изненада, че се нами

между нѣкогашнитѣ си роднини и позна веднага Муланъ, Маня и Уханка. Чайна бѣше до една странична маса и тя не можеше да го види.

Всичкитѣ ѣ лични вещи бѣха взети отъ нея; въ черната дреха и безъ никакъвъ гримъ тя изглеждаше слаба, бледа и жълта. По лицето ѣ имаше дълбоки бръчки, при все че тя бѣше само една година по-възрастна отъ Муланъ. Тя мълчеше и гледаше въ земята. Афей се приближи къмъ нея и попита:

— Искате ли да говорите съ бившия си съпругъ?

— Где е той? — попита Суюнъ.

Афей се обърна къмъ Чайна, който отказа да напусне жгъла си и каза само:

— Тя ти бѣ казала, че иска да говори съ жена ми. Кажи на Уханка да поговори съ нея.

Суюнъ вдигна глава, но не можа да види жената, на която бѣ поискала да говори. Муланъ докосна съ ржка Уханка и каза на Суюнъ:

— Можешъ да поговоришъ съ нея. Това е жената на Чайна — Уханка.

Суюнъ вдигна изненадания си погледъ.

— Сестри и роднини, — започна бавно тя, — мога да говоря всѣщность на всички ви. Ако си спомняте още нѣкогашното ни роднинство, когато всички живѣхме подъ единъ и сѣщъ покривъ, бихъ желала да ви кажа нѣколко думи. Ако не си спомняте роднинството ни, нѣма защо да ви казвамъ изобщо нищо. Ако искате пари, кажете ми колко искате и азъ ще платя. Защото мога да платя.

— Не говори за пари, — каза презрително Муланъ.

— Азъ искамъ да спася живота си, — продължи Суюнъ. — Азъ преживѣхъ тежки години и зная, че паритѣ не струватъ нищо. Зная, че вие сте щастливи, като ме виждате въ вериги. Но ако търсите отплата, искамъ да ви попитамъ какво съмъ сторила

лично нѣкому отъ васъ. Вие ме изгонихте отъ семейството си. Не ви ли е достатъчно това? Би трѣбвало да иматъ съвестъ. Не смѣтайте, че арестуването на Лифу се дължало на мене. Това бѣше дѣло на братъ ми. Азъ нѣмамъ нищо общо съ него.

На всички се струваше, че сега говорящата Суюнъ нѣма нищо общо съ омази, която познаваха. Но Муланъ попита:

— Щомъ знаешъ, че паритѣ нѣматъ никакво значение, защо се занимавашъ съ тази ужасна търговия?

— Муланъ, — започна Суюнъ, — зная, че ме мразѣше. . .

Никога не съмъ те мразила, — прекъсна я Муланъ.

— Нѣма значение сега дали си ме мразила или не. И дветѣ остарѣхме вече. А азъ съмъ толкова самотна.

Муланъ се развълнува и искрено не можеше да си спомни да е мразила нѣкога Суюнъ. Но Маня се обади:

— Защо си започнала тази търговия? Защо работишъ съ чужденцитѣ противъ собствения си народъ?

— Ако ме разберете, ще ми простите, Първа етърво, — каза Суюнъ, употребявайки нѣкогашното роднинско обращение. — Нѣмахъ другъ изборъ. Всичкитѣ ми пари сж въ чужди банки. Ако не работя каквото ми заповѣдатъ, паритѣ ми ще бждатъ конфискувани.

— Нека ги конфискуватъ! — каза Муланъ.

— Но това е все пакъ голѣма сума, спестявания отъ цѣлъ животъ, — каза съ въздишка Суюнъ.

— Какъ мога да ги загубя доброволно? Отъ мене зависятъ стотици хора. Ако откажа да се занимавамъ съ тази търговия, трѣбва да напусна чуждестранната концесия въ Тиенцинъ; какво ще стане тогава съ работницитѣ въ моитѣ заведения? Гдѣ

мога да отида и азъ самата, безъ пари, на моята възраст? Ще ви кажа сега, защото бѣхмѣ нѣкога роднини — безразлично признавате ли ме още или не за своя нѣкогашна етърва — че азъ съмъ една самотна стара жена, само една самотна стара жена. Какво могатъ да ми дадатъ сега паритѣ? Азъ ви видѣхъ преди нѣколко години събрани въ Грандъ хотелъ Пекингъ, толкова щастливи заедно, и разбрахъ, че съмъ поела грѣшенъ пжтъ. Не укорявамъ съпруга си. Ти си щастлива жена, Уханке, и азъ ти желая да бждешъ винаги щастлива. Но спаси живота ми.

Всички жени се бѣха разплакали и изтриваха сълзитѣ си. Думитѣ на Суюнъ ги изненадаха. Тѣ я бѣха смѣтали винаги само една богата, надменна, преуспѣваща и безсърдечна жена.

— Гдѣ е Чайна? Защо не ми казва ни дума?

Афей дръпна Чайна, който излѣзе напредъ заедно съ децата си; малкитѣ изтичаха къмъ майка си, която ги прегърна, отчасти за да ги защити, отчасти за да се насърдчи.

— Ако се бѣ задоволила съ съдбата си, нѣмаше да бждешъ въ това положение днесъ, — каза Чайна. На Суюнъ се стори сега, че Чайна е билъ нѣкога много добъръ съпругъ къмъ нея, но каза само:

— Ако почиташъ поне малко нѣкогашнитѣ ни отношения на съпрузи, ще се застъпишъ за мене.

— Мамо, — попита шестгодишното момче на Уханка, — защо татко ѝ е съпругъ?

— Защото тя е била женена преди мене за баща ти, — отвърна Уханка.

Детето се обърна веднага къмъ затворницата и я попита:

— Наистина ли сте били женена за баща ми?

Суюнъ прострѣ неволно ръка да погали детето — дете на Чайна, какво и тя би могла да има други обстоятелства.

Малкиятъ се дръпна веднага и попита:

— Китайка ли сте?

Суюнъ не отговори.

— Защо работите съ чужденцитъ? — продължи детето.

Отъ очитъ на Суюнъ се търкулнаха нѣколко сълзи. Уханка побърза да прибере детето.

— Вие ми причинявате много голѣма мъка, — каза Афей. — Ние ви разбираме много добре сега, но вие убивате всѣкидневно хиляди хора съ търговията си. Имате ли сърдце да я продължите?

— Ако ме освободите, ще дамъ обещание, че ще се откажа напълно отъ всѣко участие въ тая търговия. Ще дамъ и голѣма помощ на службата за борба съ опиума.

— Не мразишъ ли чужденцитъ? — попита Маня.

— Мразт всички чужденци. Мразя и работата си, и тия, съ които я върша.

— Где е братъ ви? — попита Лифу.

— Въ Дайренъ, занимава се съ същата работа. Какво друго би могълъ да стори?

Афей припомни, че баща му бѣ изказалъ желание да види Суюнъ.

— Защо? — попита тя.

— Искаше да поговори съ васъ. Но е много болснъ. Затова трѣбваше да ви доведемъ тукъ съ толкова мъчнотии. Но това е може би за ваше добро.

Афей каза само на стражаритъ, Муланъ и Мохау да придружатъ него и Суюнъ до стаята на баща му, Стигнаха тамъ, стражаритъ останаха да се чудятъ навънъ.

Стариятъ Яо бѣше на легло; свѣтлината на залѣзващото пролѣтно слънце хвърляше дълбокъ сѣнки върху дълбокитъ бръчка на старческото лице.

— Седни, — каза той.

— Не смѣя, — отвърна Суюнъ.

— Седни, казвамъ ти, — повтори стариятъ Яо. После продължи: — Ти си ми далечна роднина и не зная, дали ще искашъ да изслушашъ единъ старецъ, комуто не остава да живѣе още много време. Случи се моятъ синъ да е на служба и ти да бждеш арестувана отъ него. Това е станало по небесна, а не по човѣшка воля. Казахъ на Афей, че не искамъ чедата ми да се опетнятъ съ кръвь и ще настоя предъ него да постъпи колкото е възможно по-снизходително съ тебе.

— Благодаря, чичо, — каза Суюнъ.

— А сега, послушай единъ старецъ! Спомни си пословицата: „Старецътъ отъ крепостта изгуби коня си; но кой може да каже, че не е било за негово добро?“ Кой може да каже какво е добро и какво зло на тоя свѣтъ, какво е добра и лоша сждба? Кой знае, дали днешното ти арестуване не е за твое добро?

— Не ви разбирамъ, чичо, — каза Суюнъ.

— Всичко зависи отъ тебе, ако Афей те освободи. . . Но азъ те предупреждавамъ, че на Китай предстои война. Когато тази война започне, а то не ще бжде следъ много време, помни, че си китайка. Старецътъ млъкна и не я погледна дори.

— Сбогомъ, — каза той, безъ да вдигне погледъ къмъ нея.

Всички излѣзоха мълчаливо отъ стаята.

Стажаритъ, подъ началството на Ченъ Санъ, отведоха отново Суюнъ въ затворената кола, но Афей имъ заповѣда да не завързватъ вече очитъ ѝ. Трѣбваше да се погрижи сега за освобождаването ѝ, една технически мъчна задача. Следъ като разгледа внимателно нейния случай, той го изложи предъ колегитъ си въ службата и помоли снизходителностъ, за да изпълни волята на умирация си баща. Това би било първиятъ случай на езекутиране контрабандистъ-китаецъ въ Пекингъ и чинов-

ниците имаха всичкото желание да обмислятъ сериозно въпроса. Афей трѣбваше да изготви обширенъ докладъ, въ който да намали до минимумъ размѣра на заловенитѣ стоки, да изтъкне, че не е имало никаква съпротива при обиска и задържането на виновнитѣ, че заведението е изключително китайско, безъ никаква връзка съ чужденци, и че постановлението за съучастие не може да се приложи въ случая. Най-сетне, той спомена и предложението на обвиняемата да внесе половинъ милионъ долара като помощъ на службата за борба съ опиума и препоръча снизходителностъ, понеже тя е китаяка, заловена при крайно нещастни обстоятелства.

Следъ нѣколко седмици отъ Нанкингъ дойде разрешение за освобождаването на Суюнъ.

Господинъ Яо умрѣ една нощъ както спѣше. Това бѣше щастлива естествена смъртъ, постепенно угасване на жизненитѣ му сили. Охотата му намаляваше непрестанно, така че най-после той не можеше да хапне и оризена супа. Следъ това престана да пие и вода. Сърдцето му продължаваше да тупти слабо и очитѣ му бѣха отворени много време следъ привидната му смъртъ. Това бѣше истинска таоистка смъртъ.

Синъ му, дъщеритѣ и снаха му колѣничиха и плакаха дълго край смъртния му одъръ. Следъ това го изкъпаха, преоблѣкоха го въ нови дрехи и го сложиха въ ковчегъ споредъ обичая. Афей поиска отпускъ, за да може да съблюдава дълбоката жалейка на опечаленъ синъ, като остави Ченъ Санъ да го замѣства въ работата, защото Ченъ Санъ бѣше далеченъ роднина на покойника. Муланъ, Моханъ и съпружитѣ имъ облѣкоха бѣли жалейни дрехи, а Маня и Уханка — сини, както подобаваше на роднинскитѣ имъ отношения.

Погребението трѣбваше да се извърши следъ две седмици. Господинъ и г-жа Фу се бѣха върнали по това време въ родното си мѣсто; родителитѣ

на Паофенъ взеха живо участие въ приготовленията за тържественото погребение. Госпожица Донейю, близка приятелка на Паофенъ, понеже и дветѣ бѣха художници, дойде да изкаже съболезнованията си; г-жа Юа и стариятъ художникъ Чи дойдоха също да помагатъ. Афей не трѣбваше да взема участие въ приготовленията, защото обичаятъ налагаше да не нарушава жалейката си съ никакви странични грижи, така че уредбата на погребението се извършваше отъ зетъветѣ и по-далечнитѣ роднини и приятели.

Лифу продължаваше, между това, да се занимава съ преследване на контрабандиститѣ. Арестуването на Суюнъ го бѣ запознало по-отблизо съ търговията съ наркотици, която не би могълъ да изучи така подробно безъ тази случайностъ. Афей не бѣше толкова опечаленъ, за да не може да разисква тия въпроси съ Лифу, защото смъртъта на баща му се очакваше все пакъ доста отдавна. Той даде на зетя си всички прѣки сведения и доклади отъ митническитѣ служби и Обществото на Народитѣ по търговията съ опиумъ, както и изледването на мисъ Муриелъ Лестъръ, чието описание действителното положение бѣ предизвикало вълнение въ цѣлия свѣтъ. Афей му каза също, че американското дружество на студенткитѣ въ Тиенцинъ бѣ направило разследване на съществуващото положение, откривайки такива отвратителни и ужасни обстоятелства при разклонението и сжщността на търговията съ наркотици, щото властта не бѣ допустнала издаването на доклада имъ. Понеже не разбираше много добре английски, Лифу се допитваше винаги до Афей при превода на даннитѣ. Той бѣ осмивалъ винаги вдървената външностъ на англичанитѣ и това бѣ създавало известна студенина между него и Афей. Но сега тѣ имаха възможностъ да се опознаятъ по-отблизо и Лифу можа да

надвис своето предубеждение къмъ следвалитѣ въ Европа китайци.

Той бѣ особено много заинтересованъ отъ единъ докладъ, въ който се съобщаваше, че нѣкакъвъ лѣкаръ-чужденецъ си купилъ захарчета за деца отъ единъ продавачъ до китайско училище въ чужда концесия и, следъ анализъ на захарьта, установилъ, че тя е примѣсена съ упойка.

— Не мога да повѣрвамъ такова нѣщо, — каза Лифу.

— Азъ те увѣрявамъ въ истинността на доклада, — отвърна Афей. — Какво значение има за търговцитѣ на упоителни вещества где ще се продава стоката имъ? Въ чуждитѣ концесии нѣма ни една улица, гдето да нѣма работилница или магазинъ за продажба на едро или на дребно на наркотици. И то въ най-добритѣ квартали. Защо ще се отдалечатъ тогава отъ нѣкакво китайско училище?

— Това ли е прочутата промѣна въ устройството на Азия? — попита Лифу и изруга така, както Афей не бѣ чувалъ никога досега да ругае.

Лифу реши да отиде отново въ Тиенцинъ и накара Асуанъ да го преведе тайно презъ чуждестранната концесия. Познаването на всички източноазиатски езици бѣше за Лифу отъ голѣма полза при работата му.

Тѣ видѣха тамъ редици складове, настанени въ модерни двуетажни бетонни постройки, наречени Йангъ хангъ (чуждестранна фирма), съ предизвикателно издигнати предъ входа чужди знамена. Тѣ влѣзоха въ тия кѣщи, наричани още йоко, и намѣриха тамъ само вредни упоителни вещества. Само въ единъ кварталъ, на ул. Хашидате, намѣриха дванадесетъ такива йоко. Следъ това отидоха изъ други улици, гдето видѣха домове, които приличаха на голѣми частни жилища, но Асуанъ каза, че това сж голѣми фабрики за наркотици или фирми за продажба на едро. Точно задъ едно чуждо

консулство, гдето бул. Асахи става ул. Тунгмалу, имаше редица явни заведения за пушене опиумъ, посещавани отъ облѣчени въ дрипи нещастници.

Лифу не можа да издържи гледката на тия човѣшки останки и се отвърна.

— Би ли желалъ да видишь нѣкое по д...
— първокласно или срѣдно — заведение?

— Заведи ме въ заведение за срѣдната кл...
Взеха носилка и отидоха въ нѣкаква кѣ... гдето още въ преддверието Лифу усѣти непоносимъ миризма. Стаитѣ бѣха тъмни. Седнали или налѣгали на канапета, множество морфинисти пушеха, обслужвани отъ китайки или корейки.

— Какво желаете — чу ли или ца? — запита една девойка.

— Приятельтъ ми е новакъ, — отвърна Асуанъ, като посочи Лифу. Следъ това, обръщайки се къмъ него, обясни: — Има разни видове наркотици, въ зависимостъ отъ начина на приемането имъ. Чу е за пушене, а ца — за инъекции; това е обикновено кокаинъ или морфинъ; има и трети видъ, за поотдавнашни морфинисти — именно венъ, тоестъ за смъркане.

— Дайте ни бѣло брашно за петдесетъ цента, — каза Асуанъ.

Посочиха имъ едно канапе. Една китайка имъ донесе малко пакетче хероинъ въ специална хартия и половинъ кутия кибритъ.

— Азъ ще покажа само на приятеля си какъ се пуши, — каза Асуанъ на девойката, която бѣ останала да ги гледа.

— Искате ли да ви покажа азъ? — попита усмихнато тя.

— Не се тревожете, — каза Лифу, и девойката се отдалечи.

— Въ първокласнитѣ заведения тия девойки иматъ и странични задължения, ако искашь да похарчишь повече пари. Въ такъвъ случай ти даватъ

отдѣлна стая съ девойката, която те обслужва и никой не влиза, ако не повикашъ самъ.

Тази стая бѣше полуотворена и девойкитѣ обслужваха различнитѣ посетители, които ги викаха.

— Погледни онзи тамъ, — каза Асуанъ, като посочи единъ мъжъ, легналъ на канапе. — Той „стреля съ противосамолетно оръдие.“

Този човѣкъ бѣ поставилъ на върха на папиросата си хартия съ завитъ въ нея бѣлъ прахъ и пушеше съ обърнато къмъ тавана лице. Нѣкои си служеха съ малки лули, направени отъ дръжка на четчица за писане, забодена въ широка бамбукова цевъ. Други седѣха на канапето и подпалваха полека бѣлия прахъ, насипанъ на метална табличка, като държеха запалената клечка кибритъ подъ табличката и пушеха синкавия димъ презъ сложена до устнитѣ тънка хартия.

— Това се казва ха, тоестъ вдишане, — каза Асуанъ.

Дойдоха нѣколцина нови посетители, между тѣхъ и едно осемнадесетъ годишно момче. При него отиде веднага единъ прислужникъ, който го познаваше, изглежда. Момчето вдигна веднага ризата си.

— Инжекциитѣ сж два вида, — обясни Асуанъ, — подкожни и интравенозни. Виждашъ ли гърба на момчето, изпъстренъ съ белези отъ игли? Въ много случаи кожата се инфектира и нагноява. Интравенознитѣ инъекции отстраняватъ тази възможность, но сж опасни. Имало е случаи на моментална смъртъ следъ интравенозна инъекция, затова повечето морфинисти предпочитатъ подкожнитѣ.

*

Лифу се върна въ Пекингъ и приготви доклада си. Понеже нѣмаше още сериозно китайско проучване по тоя въпросъ, освенъ докладитѣ на мор-

скитѣ митници, той трѣбваше да използва главно чужди източници.

„Чуждитѣ концесии въ Тиепцинъ сж свѣтовна столица за хероинова търговия“, писа той. „Тѣ служатъ за износно сръдище на чуждия хероинъ отъ Дайренъ, Мукденъ и Чозенъ за южна и северна Америка. Въ Тангшанъ се намира най-голѣмата свѣтовна фабрика за хероинъ. Една фабрика въ Калганъ произвежда по петдесетъ килограма хероинъ всѣкидневно, тоестъ петнадесетъ пжти повече, отколкото сж пуждни за законната консумация по цѣлия свѣтъ. Въ доклада си до Обществото на Народитѣ, Стюартъ Фулеръ казва: „Заедно съ проникването на чуждото влияние въ крайния изтокъ прониква само едно — търговията съ наркотици.“ Той описва положението въ Манджурия и Йехолъ въ най-черни краски, що се отнася до употребата на опиумъ. Засилването на производството и търговията съ опиумъ се провежда и надзирава грижливо отъ главното губернаторство въ Йохолъ. Сдруженията на производителитѣ и търговцитѣ на опиумъ получаватъ помощи отъ правителството и сж отговорни предъ службата за монопола съ наркотици за насърчение производителитѣ на макъ, отпускането заеми на тия производители и предаването на опредѣлени количества суровъ опиумъ.“

Въ заключение той писа: „Най-голѣмото затруднение въ борбата съ опиума и другата контрабанда е въ чуждитѣ военни мисии и договоритѣ за екстериториалность на чужденцитѣ.“

„Действителното положение въ крайния изтокъ, чието признаване се иска отъ заинтересованитѣ, ще се стори на мнозина невѣроятно. Когато политиката на една приятелска намъ държава е такава, може да пожелаемъ само едно — Китай да има повече врагове и по-малко приятели. Ако новото въ източна Азия трѣбва да бжде таково, то сигурно всички почтени хора ще предпочетатъ връщането къмъ

старото, къмъ по-културния животъ на първобитнитѣ диваци. Чуждата концесия на Тиенцинъ е единъ отровенъ туморъ въ китайския държавенъ организъмъ, петно за честъта на чужденцитѣ и заплаха за общественото здраве на цѣлия свѣтъ. Тя трѣбва да бѣде заличена отъ лицето на земята.“

Погребението на стария Яо бѣ извършено съ съответна тържественостъ и блѣсъкъ. Следъ връщането му отъ десетгодишното поклонничество, неговитѣ съседи го наричаха Лаосиенъ, тоестъ старъ вълшебникъ; и сега говорѣха само за погребението на стария вълшебникъ — при все че това бѣха по-скоро две несъвмѣстими понятия. Освенъ манджурцитѣ, роднини на Паофенъ и много стари приятели на собственика на голѣмата чайна и билкарска фирма, имаше много приятели и роднини на по-младото поколѣние. Работата на Афей му бѣ създавала много връзки съ висшитѣ чиновници, та въ шествието, дълго почти цѣла мила, взеха участие много държавни чиновници отъ Пекингъ. По това време бѣше модерно въ погребенията да участвува духовна музика; различни корпорации бѣха изпратили две музика на стария Яо. Той бѣ настоялъ да не викатъ никакви жреци да се молятъ за упокоение на душата му. Обаче жрецитѣ отъ единъ манастиръ на Западнитѣ могили настояха да изкажатъ почитъта си. Понеже желанието имъ не можеше да се отхвърли, Афей ги прие, като имъ каза, че могатъ да участвуватъ въ шествието безъ да взематъ каквото и да е участие въ самото погребение. Последницата отъ това бѣ, че погребението на стария Яо бѣ странна смѣсица отъ стари и нови обичаи, въ която тъмнитѣ лица и раса на жрецитѣ бѣха въ ярко противоречие съ лѣскавитѣ еполети и униформи на

музикантитѣ, които свирѣха погребалния маршъ на Чайковски.

Когато идваше за Пекингъ, Муланъ бѣ видѣла на една желѣзопътна гара две духови музика, изпратени отъ двама различни висши чиновници за изпращането на единъ воененъ губернаторъ. Когато влакътъ бѣ спрѣлъ, дветѣ музика бѣха започнали да свирятъ едновременно два различни марша, въ уморителна и смѣшна какафония. Затова тя каза сега на Суня дветѣ музика да се споразумѣятъ предварително, за да не свирятъ едновременно, а едната да почва да свири, когато другата свърши.

Погребението даде възможностъ на Муланъ и Мохану да видятъ много стари приятели и роднини на семейството. Между тѣхъ бѣше и овдовѣлата вече Сутанъ, Кася и дъщеритѣ ѝ Айлиенъ и Лилиенъ, които изглеждаха много щастливи и модерни жени. Дойде и майката на Тайюнъ. Стариятъ г. Ню се бѣ поминалъ, а дъщеря ѝ била пакъ въ затвора въ Сучао, заловена при тайно заседание на комунистическата партия, която работѣла за създаване единенъ фронтъ въ Китай за борба съ неприятеля.

Асуанъ си бѣ поискалъ нароченъ отпускъ, за да присѣтствува на погребението, понеже Маня бѣ настояла за това, при все че не принадлежаха къмъ семейство Яо. Погребението бѣше въ срѣда и на следния день той си замина обратно за Тиенцинъ. Три това пътуване той узна, че на предния день една шайка контрабандисти на източната Тиенцинска гара натоварила принудително единъ третокласенъ вагонъ съ двеста колета наркотици, като наранила много пътници, изхвърляйки ги насила отъ купетата.

Презъ юний бѣха станали осемъ-деветъ такива инциденти и митническитѣ чиновници бѣха страшно разгнѣвени. Въ петъкъ вечеръ пристигна известие, че било заловено голѣмо количество стока, натоварена на шестъ коли, теглени отъ мулета и предназначени за Тиенцинъ; митничаритѣ задържали колитѣ и ко-

ларитѣ, но трима корейци и трима манджурци се нахвърлили върху имъ и освободили колитѣ и стоката. Службата на Асуанъ търсѣше сега доброволци за повторно залавяне на сѣщата стока. Явиха се нѣкои отъ най-силнитѣ и буйни младжи, между които и самиятъ Асуанъ. Казаха имъ, че шайката е безъ оржие, затова решиха, че дванадесетъ души ще бждатъ достатъчни. Самитѣ доброволци не можеха да носятъ пистолети, защото целта имъ бѣше само да заловятъ стоката и да претърсятъ контрабандиститѣ.

Пѣтятъ на колитѣ бѣше известенъ и дванадесеттѣ доброволци отидоха въ едно селце, въоръжени само съ вжжета. Въ единъ селски дюкянъ единъ отъ доброволцитѣ видѣ нѣколко ракети и ги купи, за да вдигнатъ малко шумъ. Къмъ два и половина видѣха съ далекогледа, че колитѣ се задаватъ. На първата кола бѣ седналъ върху товара единъ дребенъ мжжъ, а всички останали бѣха въ последнитѣ две коли. Поставяше се въпросъ, какъ да се справятъ съ охраната въ заднитѣ коли, безъ да позволятъ на първитѣ коли да избѣгатъ и какъ да проведатъ съвършено неочаквано нападението си. Една група отъ трима души остана да се разправя съ коларя отъ първата кола и да задържи стоката и колитѣ; а останалитѣ деветъ души се раздѣлиха на две групи, които се скриха отъ дветѣ страни на пѣтя, за да нападнатъ едновременно охраната. Асуанъ бѣше между вторитѣ. Тѣ се сгушиха задъ една стара стена.

Когато първата кола отмина, началникътъ на доброволцитѣ имъ даде знакъ да се приближатъ до шосето. Следъ това запали ракетитѣ и ги хвърли къмъ колитѣ. При този знакъ всички изскочиха отъ прикритието си. Изненаданитѣ корейци и манджурци почнаха да хвърлятъ камъни. Митничаритѣ наскачаха въ колитѣ, въпрѣки дѣжда отъ камъни, и почнаха ржкопашенъ бой.

Асуанъ бѣше трети следъ началника; когато се качваше на една отъ колитѣ, единъ тежъкъ камъкъ го удари по главата и той падна по грѣбъ на пѣтя. За щастие, другаритѣ му бѣха вече въ колитѣ и контрабандиститѣ не можеха да хвърлятъ повече камъни. Единъ отъ корейцитѣ бѣше въоръженъ съ брадва, която насочи къмъ главатаря; но последниятъ повали нападателя съ ударъ въ корема и брадвата падна въ колата.

Коларитѣ китайци избѣгаха и колитѣ спрѣха. Следъ кратка борба петима отъ контрабандиститѣ бѣха вързани; само онзи отъ първата кола, полупиянъ и полузаспалъ въ горещия юнски день, не бѣ оказалъ никаква съпротива и се бѣ оставилъ да го вържатъ, като мърморѣше неразбираеми ругатни.

Началникътъ на отряда доброволци слѣзе и забеляза падналия въ безсъзнание Асуанъ, по чието лице се струеше алена кръвъ. Той изпрати да потърсятъ селяни, за да откаратъ колитѣ съ заловената стока до най-близкия митнически постъ, и сложи Асуанъ въ една отъ колитѣ. Нараняването бѣше леко, та Асуанъ дойде въ съзнание още преди да стигнатъ на поста, гдето измиха и превързаха раната му. Тя бѣше повърхностна и никой не я смѣтна за опасна. Доброволцитѣ, възбудени отъ успѣха си, отведоха арестуванитѣ контрабандисти до най-близкия чуждестраненъ воененъ постъ и ги предадоха на чуждата полиция.

Къмъ седемъ и половина, обаче, трима чужденци влѣзоха въ митническия постъ, погледнаха презъ прозореца и нахълтаха право въ помѣщението на чиновнитѣ. Тѣ поискаха да имъ се покаже веднага где се намиратъ заловенитѣ стоки. Когато дежурниятъ чиновникъ съобщи, че стоката е била изпратена въ централната служба, единъ отъ чужденцитѣ му удари плесница. Следъ това претърсиха канцеларията и си взеха брадвата. Преди да си тръгнатъ, този, който бѣ ударилъ плесница на чи-

чиновника, го заплаши, че ще се върнатъ и ще го убиятъ, ако сведенията му за стоката се окажатъ невѣрни.

На следния день Асуанъ получи отпускъ и замина съ бързия влакъ въ деветъ часа за Пекингъ, гдето пристигна рано следъ обѣдъ, когато семейството му още не го чакаше.

Като го видѣ съ превързана глава, жена му се изплаши и повика веднага Маня.

— Казвахъ ти, че ще дойде такъвъ день! — каза Маня. — Ами представи си, че те бѣха убили! Какво бихме правили тогава ние — снахата и свекървата?

Хуанъ-еръ, Паофенъ и Моханъ узнаха за станалото и дойдоха веднага да видятъ Асуанъ, който имъ разказа всичко. Муланъ дойде по-късно и чу Маня, която говореше възбудено, като мърмеше сина си и проклинаше чужденците:

— Каква е тази твоя длъжностъ? — казваше тя. — Да си чиновникъ — не си чиновникъ; да си разбойникъ — не си разбойникъ! А ходишъ да ловишъ тигри съ голи ръце. Мразя тия джуджета! Защо тѣ да могатъ да носятъ оръжие, а нашитѣ чиновници да не могатъ? По-добре би било да започне най-после война, да се наредятъ нашитѣ войски отъ една страна и чуждитѣ отъ друга — тогава ще имаме почтена борба. . .

— Нима би одобрила една война? — попита Муланъ.

— Щомъ трѣбва да се боримъ, по-добре е да въ явна война, отколкото по този начинъ, — отвърна Маня. — Какъ е възможно да се иска отъ нашитѣ мъже да се борятъ съ чужденците съ голи ръце! По-добре да имъ се даде оръжие и тогава да се биятъ!

Муланъ си спомни веднага думитѣ на баща си: „Питайте Маня. Ако Маня каже, че Китай трѣбва да воюва, Китай ще победи. Ако Маня каже, че

Китай не трѣбва да воюва, Китай ще загуби.“

— Ти мислишъ, значи, че Китай може да води война? — попита бавно Муланъ.

— Китай ще трѣбва да води война, и да желае, и да не желае.

Това бѣха думитѣ на Маня!

Стариятъ Яо бѣ казалъ, че приближава война — война на животъ и смъртъ, война до последния човѣкъ.

— Маня! — извика Муланъ. — Ти обяви вече войната!

— Какво разбирамъ азъ отъ обявяване на война! — каза Маня. — Зная само едно: щомъ трѣбва да паднемъ, ще паднемъ всички — и ние, и враговетѣ ни!

— А ти какво мислишъ, Муланъ? — попита Хуанъ-еръ.

— Отгдето да зная? Бихъ искала да мога пакъ да попитамъ татко. Но той казваше винаги, че щастието е въ самия нравъ на човѣка. За този, комуто е отредено да бжде щастливъ, делви съ вода ще се превърнатъ въ делви съ сребро; за този, комуто не е отредено щастие, делви съ сребро ще се превърнатъ въ делви съ вода. Човѣкъ трѣбва да има сили да понесе сѣдбата си. Азъ смѣтамъ, че чужденците не ще иматъ сили да понесатъ щастието да управляватъ Китай. Дайте имъ Китай и тѣ ще рухнатъ подъ тежестта му!

ГЛАВА XLIII

Войната бѣ завена на седми юлий следната година. Тя изни отъ положението въ северенъ Китай така естествено, както наводнение идва подиръ земеръсь. Криминалиститѣ заключаватъ, че две престѣпления сж били извършени отъ единъ и сжщи престѣпникъ, щомъ откритъ и въ дветѣ сходни начини на изпълнение. Планътъ за завладяване Китай бѣше сднакъвъ съ плана за завладяване чрезъ контрабанда назритѣ му. Той бѣше свършено сходенъ по похватъ, сжщность и подбуди; бѣше вдъхновенъ, подгледенъ и насочванъ отъ едни и сжщи срѣди.

Неприятельтъ продължи само започнатото съ ограбване китайскитѣ държавни приходи, като реши да го приложи и къмъ китайската територия. Обаче хората сж свикнали да смѣтатъ заграбването на чужди зми като много по почтена, по-добросъвестна и по-извинителна кражба, отколкото открадването на една дамска чанта. Чуангце бѣ писалъ преди вѣкове:

Открадни една гега,
ще те обесятъ веднага.
Открадни едно царство,
ще те направятъ херцогъ.

Втората половина на тази истина представя въпросъ, който се проучва, разглежда, оточнява, предвижда, анализира, разисква, тълкува, защищава и оспорва внимателно, еднакво по отношение на бъдещето и на миналото, отъ блестящи стопанове, ди и международни правници въ учени книги, въ които истината успѣва да се измъкне отъ наблюденията имъ, като нѣкой духъ въ спиритически сеанс.

Нѣкои казватъ, че сж го видѣли, други се кълнатъ, че не сж.

Но Муланъ бѣше права може би. Огредената сждба не може да се промѣни.

Научно казано, войната бѣ започнала „спонтанно.“ Така наречения инцидентъ при моста на Марко Поло не бѣше всжщность никакъвъ инцидентъ. Следъ пощни движения въ забранена областъ, неприятелскитѣ войски бѣха поискали да влѣзатъ въ четири и половина часа сутринята въ единъ защитаванъ и укрепенъ китайски градъ, за да търсятъ единъ „липсващъ“ войникъ и бѣха заявили, че китайскитѣ войски открили стрелба по тѣхъ. Всжщность, неприятельтъ не подържаше дори много настоятелно тезата за липсващия войникъ. Но всички чувствуваха отъ години вече, че войната ще избухне рано или късно. Следъ като бѣ превзелъ Манджурия, анексиралъ Йехолъ, навлѣзълъ спокойно въ Чахаръ и създаълъ източно-хопейския режимъ, противникътъ желаше да откъсне сега „петтѣ северни области“, като се надѣваше, че Китай ще ги стѣтжи доброволно. Китайцитѣ мразѣха чужденцитѣ, но чужденцитѣ обичаха китайската земя; и колкото повече тѣ обичаха тая земя, толкова по-дълбоко ги мразѣха китайцитѣ.

Така започна една ужасна, безчовѣчна, безмилостна, разрушителна война, непозната досега въ азиатската история.

Всжщность, войната на нерви продължаваше отъ години; и китайскитѣ нерви бѣха вече къмъ края на търпението си. Китайцитѣ трѣбваше да воюватъ, за да се спасятъ отъ национално полудяване. Китайското правителство допринесе за окончателното възбуждение, като забрани всѣкакви прояви на ненависть къмъ чужденцитѣ съ писане, слово, събрания или улични демонстрации. По този начинъ потиснатата омраза въ сърдцето на народа избухна съ силата на заприщенитѣ води

на язъ, който повлече драматично въ Шианъ самия Чанъ Кай Шекъ. Когато чужденцитъ казваха, че китайцитъ ги ненавиждатъ, тѣ бѣха съвършено прави. Но когато казваха, че Чанъ Кай Шекъ е насърдчавалъ публичнитъ прояви на тая омраза, грѣшатъ напълно, защото Чанъ Кай Шекъ не мръдваше и малкия си прѣстъ, за да даде отдушникъ за това народно чувство. Ако чужденцитъ сж смѣтали да задушатъ тази китайска омраза и да спечелятъ любовта на китайцитъ, като почнатъ да ги избиватъ и разоряватъ — това е тѣхна работа, и въпросъ, предоставенъ за разрешение на тѣхната мждростъ. Нито стариятъ Яо, нито Муланъ, нито Маня, нито най-добритъ китайски мждреци могатъ да имъ помогнатъ въ тая задача.

Обективно погледнато, отъ 1932 година насамъ войната приближаваше по следния начинъ: заемането на Манджурия бѣше първата фаза. Примирието отъ Танку следъ падането на Йехолъ презъ 1933 г., заедно съ разоржаването на китайскитъ области отсамъ Великата стена, бѣше втората. Презъ пролѣтътъ на 1935 г., когато главнитъ китайски сили преследваха комуниститъ въ западенъ Китай, настъпи третата фаза, съ искането за оттегляне китайскитъ войски отъ Хопей. По този начинъ се подготви създаването на държавата „Манчукуо“ отъ петтѣ северни области, които се обявиха независими отъ нанкинското правителство и си създадоха самостоятелно управление отъ мѣстни вождове. Твърде печално изненаданъ отъ „неискреното сътрудничество“ на тия мѣстни главатарии, противникътъ се опита презъ есента на 1935 г. да се съсрѣдоточи само въ Хопей и Чахаръ, но китайското правителство отвърна съ повикване войскитъ отъ западнитъ области и струпването имъ покрай Лунгайската желѣзница. Схващайки опасността, противникътъ се отказа временно отъ голѣма игра и четвъртата фаза се ознаменува съ създаване източно-хопейскитъ

противокомунистически режимъ, засилване надзора надъ Хопей-Чахарскитъ китайски власти и струпване четири пѣти повече войски въ северенъ Китай, отколкото международниятъ протоколъ следъ боксерското възстание бѣ допускалъ презъ последнитѣ тридесетъ и шестъ години.

Петата фаза настъпи презъ есента на 1936 г. съ завземането на Фенгтай, желѣзопжтенъ вжзелъ недалечно отъ Пекингъ, гдето се пресичагъ всички влакове къмъ югъ и къмъ изтокъ, при все че този градъ е напълно извънъ границитъ на зоната, определена отъ боксерскитъ протоколъ за престой на чужди войски. Наскоро следъ това настъпва и шестата фаза, подъ формата на монголско нахлуване въ Суйюанъ, за прѣвъ пѣтъ посрещнато и отблъснато отъ китайски правителствени войски. Следъ това настъпва вече седмата фаза — инцидента при моста на Марко Поло.

Както таоизмътъ, така и съвременната наука сж напълно съгласни въ едно: че действието и противодействието сж свързани. Духътъ на китайската съпротива е противодействие; противокитайскитъ действия отъ годинитъ 1931—1937 сж предшествуващото действие. Силата на китайската съпротива трѣбва да се разбира като прѣка последица отъ тия действия на една приятелска страна противъ кигайския народъ. Само по този начинъ ние можемъ да разберемъ напълно тази война. И най-добритъ въздушни, сухоземни и морски сили на най-силнитъ свѣтовни държави не могатъ, за жалостъ, да обстрелватъ успѣшно и да разрушаватъ неизмѣннитъ природни закони за действието и противодействието.

Войната стана най-после неизбѣжна, защото и двата народа бѣха готови за сблъскване въ северенъ Китай. Докато преговоритъ за примирието продължаваха, на много мѣста се водѣха мѣстни боеве. Чанъ Кай Шекъ се съвещаваеше въ Кулингъ съ военнитъ началници отъ всички области, за да

взсмагъ окончателно решение; въ продължение на три седмици противникътъ навлизаше необезпокояванъ отъ никого, за да засили положението си покрай желѣзопътната линия Тиенцинъ—Пекингъ. Деветъ дни следъ инцидента бѣ съобщено, че петъ неприятелски дивизии, на брой сто хиляди души, сж били изпратени въ сѣщинския Китай и въ вътрешна Монголия. Влакове съ припаси и въоръжение пристигаха непрестанно въ Тиенцинъ и се разпращаха за Фенгтай и други мѣста. Когато започна истинската борба около Пекингъ, неприятелскитѣ войски бѣха вече окопани по стратегическитѣ точки на нѣколко мили отъ града. Генералъ Сунгъ Чехиуанъ отхвърли рѣзко неприятелския ултиматумъ отъ 26 юлий, съ който се искаше оттеглянето на цѣлата тридесетъ и седма дивизия южно отъ Паотингъ, и войната започна. Китайцитѣ започнаха тежки нападения още на двадесетъ и осми, но въ единадесетъ часа вечерята сжщия день генералъ Сунгъ напусна драматично града, като остави за свой замѣстникъ единъ майоръ, познатъ съ добритѣ си чувства къмъ неприятеля. На двадесетъ и деветъ юлий по полунощъ съпротивата на двадесетъ и деветата армия бѣ прекратена. Пекингъ бѣше вече въ ржцетѣ на противника.

*

Следъ погребението на баща имъ Муланъ и Мохану се върнаха на югъ заедно съ семействата си и при избухването на войната живѣеха пакъ въ Ханкоу и Сучао. Афей и останалитѣ си бѣха въ Пекингъ. Следъ инцидента при моста на Марко Поло, въ Пекингъ почнаха да се разпространяватъ най-тревожни слухове; докато нанкинското правителство се опитваше да стигне до нѣкакво окончателно решение, жителитѣ на Пекингъ се молѣха всѣки день за прелитането на китайски самолети надъ града,

които не се появяваха никога. Мълвѣше се, че градътъ ще бжде спасенъ, мълвѣше се, че нѣма да бжде. Ако имаше омраза къмъ неприятеля, това бѣше дълбока, безкрайна, скрита омраза, съдържаща отъ въковно развивано търпение. Когато видѣха надъ главитѣ си неприятелски самолети, пекингскитѣ граждани почнаха да ругаятъ, но изискано и едва чуто.

Повечето жители на старата столица, главно роденитѣ тукъ, разговоряха невъзмутимо въ домоветѣ и чайнитѣ за приближаването на войната и разискваха добродушно за изхода ѝ, но продължаваха да си гледатъ спокойно работата.

Тѣ мразѣха противника, но бѣха виждали толкова противници досега! Населението на Пекингъ бѣше странна смѣсца отъ стари манджурски чиновници, мандарини въ оставка, млади, родолюбиви и буйни студенти, страхливи чиновници и безсъвѣстни общественици, честни търговци и бедни нещастници, които бѣха станали неприятелски орждия отъ гладъ. Но срѣдниятъ пекингски гражданинъ бѣше толкова културенъ, че не можеше да одобри никакво насилие, никаква война и можеше да се подаде мъчно на изстѣпления и вълнения, каквито ставаха, напирмѣръ, въ Шанхай. Той бѣше кротъкъ, съдържаенъ, миролюбивъ и непобедито търпеливъ.

Истинскитѣ наследници на старата пекингска култура се бѣха показали неуязвими за всички пристѣпи на модернизма; тѣ живѣеха сега така, както бѣха живѣли тѣхнитѣ пра-прадѣди. Въ домоветѣ имъ цари пълно задоволство, въ гледището имъ за живота има безгранична съдържаеностъ, въ навикитѣ имъ — философско презрение къмъ времето, въ разговора — мъдростъ, добродушие и лень. Защото въ стария Пекингъ минутата и вѣчността сж равностъпни. Това, което другаде е въкове, въ Пекингъ е само кратъкъ мигъ, въ който поколѣниятъ минаватъ отъ дѣдото до внука, и все сжщата традиция и начинъ на животъ. Защото Пекингъ може да чака

да расте и да не остарява. Завладяванъ многократно, той е завладявалъ винаги своитѣ завоеватели, като ги е промѣнялъ и приспособявалъ къмъ собствения си ликъ.

Манджурцитѣ бѣха дошли и си бѣха отишли, а Пекингъ не искаше и да ги знае. Европейцитѣ бѣха дошли и бѣха доказали превъзходството си съ нѣколкократни грабежи на града, а Пекингъ не искаше да знае и тѣхъ. Млади студенти въ европейски дрехи и девойки съ отрѣзани коси бѣха дошли и въвели новъ начинъ на животъ и нови развлѣчения — Пекингъ не искаше и да ги знае. Модерни десететажни хотели се бѣха издигнали редомъ съ старитѣ едноетажни домове, разкошни модерни болници сѣществуваха край вѣковнитѣ билкарски магазини, млади студентки живѣеха въ едни и сѣщи дворове съ стари, полуголи боксери — Пекингъ не искаше и да знае. Учени, философи, светци и паднали жени, продажни държаваници, предатели, жреци и евнуси идваха да се заслонятъ подъ неговитѣ сѣнки, и Пекингъ посрѣщаше любезно всички. Неговата жизнерадостъ продължава вѣчно. Неговитѣ просешки сдружения, опери, детски драматически школи, клубове за игра съ хвърчила, ресторани, гдето се поднасятъ патици и раци, улици съ старинно освѣтление или съ скъпи старинни предмети за продажъ, храмови тържества, сватбени и погребални шествия — всичко продължава вѣчно.

Невѣроятно изглеждаше, че неговитѣ храмове на Небето, неговиятъ Забраненъ градъ и императорски дворци могатъ да бждатъ бомбардирани и разрушени. И, като нѣкакъвъ омагьосанъ градъ, единственъ отъ всички заети отъ неприятеля градове, Пекингъ остана незасегнатъ и тоя пжтъ.

Ако говорите въ Пекингъ оживено за политически или обикновени житейски събития, ще покажете само едно: че сте недостатъчно културенъ и напраздно сте живѣли въ Пекингъ. Това, което отли-

чава пекингското произношение отъ останалитѣ китайски наречия, не сж неговитѣ гласни и съгласни, но бавниятъ и плавенъ изговоръ, едновременно добродушенъ и мечтателенъ, който дава възможность на събеседницитѣ да преценятъ всичката сладость на разговора, презирайки и забравяйки напълно времето и неговия бѣгъ. Тази замечтана бавность се изразява и въ самия обратъ на речъта. Отиването на покупки е въ Пекингъ само една „разходка“ изъ пазара, излизането вечеръ е винаги „игра“ съ лунната свѣтлина. Падането на самолетна бомба е „снесено яйце отъ стоманената птица“, нараняването отъ бомба — „изтегляне първа печалба отъ въздушната лотария“. Едно окървавено чело е само „украшено съ червена копринена везба“, самата смъртъ не идва, а показва „кривата си плитка“ като нѣкой мъртъвъ просякъ край друма.

Но въ Пекингъ имаше поне едно нетърпеливо сѣщество, и това бѣше Тайюнь, освободена отъ затвора къмъ края на май. Тайюнь не принадлежеше къмъ Пекингъ, а къмъ политически осъзналата се и военнлюбива китайска младежъ. Избухналата война не бѣше за нея несчастье, а отдавна желанъ случай за извоюване народната свобода отъ омразния завоевателъ. За този, който можеше да разбере предходнитѣ години, бѣше напълно ясно, че войната идваше като едно духовно освобождение, възстановяване на здравното равновесие и отдушникъ за накупѣлото народно възмущение. Вестъта, че китайското правителство е решило най-после да поведе народа къмъ борба, бѣше толкова радостна, че изглеждаше почти невѣроятна. Ако човѣкъ можеше да разбере народното отчаяние, разочарование и трепетъ презъ последнитѣ седемъ години, очакването на ясно народно водачество и твърда национална политика, и почти напраздната надежда за единенъ народенъ фронтъ отъ всички партии и съсловия за борба съ противника, лесно можеше да схване, че

създаването на такъвъ единенъ фронтъ и решението за борба докрай означаваше за Тайюнь осъществяване на най-съкровениятъ ѝ мечти.

Въодушевението ѝ бѣше заразително и се предаде веднага на плечениците ѝ, децата на Хуайю, а дори и на жена му. Хуайю се бѣ върналъ съ Ингингъ и живѣеше съ нея въ единъ германски хотелъ. Баща му бѣше умрѣлъ, а жена му и децата му живѣеха при майката на Тайюнь, която Хуайю наричаше просто Фуня и при която отиде, за да поиска децата си.

Единъ день той пристигна въ дома на Тайюнь. Той бѣше вече петдесетъ годишенъ съ побѣлѣли подстригани мустачки. Бѣше богатъ, добре облѣченъ въ европейски дрехи и очила съ позлатени кржжила, държеше се като европеецъ, подсвирваше или плѣскаше съ ржцъ, за да повика прислугата.

Куочангъ, тридесетъ годишенъ младежъ, мразѣше и прсзираше баща си.

— За какво си се върналъ въ града? — попита той. — Да видишь навѣрно, дали има нѣкаква възможность да управлявашъ пакъ съ помощта на чужденците, нали?

— Какво разбирашъ ти, момко? — каза покровителствено Хуайю. — Може ли Китай да воюва успѣшно?

— Ти не одобрявашъ, значи, народната самозащита?

— Осждамъ я напълно. Тя прилича на летенето на молецъ край лампа — тоестъ на безусловно самоубийство. Ела, искамъ да поговоря съ тебе.

Той заведе най-голѣмия си синъ въ друга стая. Следъ петъ минути майката, останала въ външната стая, чу сина си да крещи отвѣтре; следъ мигъ той изскочи отъ тамъ, почервенѣлъ отъ гнѣвъ.

— Предателъ! — викаше синътъ.

— Какво има? — попита Тайюнь.

— Той е чуждъ шпионинъ и иска и азъ да стана такъвъ!

Баща му влѣзе въ стаята, спокоенъ и невъзмутимъ.

— Цангкуони! — извика Тайюнь, което значеше: продаженъ робъ!

— Каква полза отъ това вълнение! — каза Хуайю. — Ти не уважавашъ баща си! Никога не допускахъ, че ще станешъ такъвъ недостоеенъ синъ.

— Какво! Ти да си мой баща? Баща ми е отдавна мъртъвъ! Где бѣше презъ времето, докато растѣхъ? Азъ не те познавамъ вече! — Той се обърна къмъ майка си и Тайюнь и каза: — Предложи ми три хиляди долара месечно, ако стана чуждъ шпионинъ.

— Махни се отъ тукъ! — извика внезапно и много изстрадалата, дълготърпелива Ячинъ. — Махни се. Вънъ!

Тя взе една стъклена чаша и я запрати така сполучливо по съпруга си, че очилата му станаха на парчета и издрѣнчаха на пода, заедно съ сгупената чаша.

— Ти ли? . . . — извика Хуайю.

— Махни се! — извика отново тя. — Остави и мене и децата ми! За щастие, не умрѣхме отъ гладъ. Но не си позволявай да пристѣпишъ тукъ още веднажъ!

— Добре, добре, — каза ядосано Хуайю. — Революция въ къщата ми, значи!

Той пристѣпи къмъ жена си, вдигналъ заплашително бастуна си съ позлатена дръжка. Куочангъ изтича и грабна насила бастуна отъ ржцетъ му.

— Хайде, махай се веднага! — извика синътъ, като хвана баща си за яката.

Хуайю си тръгна, наистина съкрушенъ.

— Ни законъ, ни Богъ! — извика той. — Китай загива! Китай трѣбва да загине!

— Ето ти очилата! — обади се вториятъ му

синь. — Вземай ги и се махай! — добави той, като ритна баша си.

— Негодници! Разбсйници! — извика Хуайю въ двора. — Ще видимъ кой е правъ — вие ли, или азъ! Всички работимъ за тая страна . . . — Гласътъ му заглъхна.

Въ сжщото време Суюнъ продължаваше да живѣе въ Тиенцинъ, гдето сжществуваше фактически военно положение. Както въ концеситѣ, така и въ китайския градъ всички проходящи биваха грижливо претърсвани. Чужди войници и припаси се стоварваха непрекъснато за вътрешността. За превоза на тия войски и оржжия се използваха китайски желѣзници, защото — въ стремежа си да не усложнява положението — генералъ Сунгъ бѣ позволилъ това. Крайната напрегнатостъ въ Тиенцинъ бѣ предизвикала голѣми изселвания отъ китайския градъ въ чуждитѣ концесии и къмъ Шанхай. Въ Тиенцинъ ставаха всѣкидневни арести, убийства и други събития отъ този родъ. Сжществуваше голѣма шпионска мрежа и отъ дветѣ страни, чиито агенти се избиваха взаимно. Рѣката Хай влачеше непрестанно трупове — обикновено явление за Тиенцинъ презъ последнитѣ години, но необикновено засилено напоследъкъ; най-различни предположения се разпространяваха по тоя поводъ. Едно отъ обясненията бѣше, че — независимо отъ обикновенитѣ жертви на кокаина — въ случая се касае и за китайски работници, взети насила за постройката на неприятелскитѣ отбранителни линии при Хайкуангше и удавяни следъ това, за да не издадатъ военнитѣ тайни.

Съ приближаването на войната неприятелската разузнавателна мрежа, прѣсната изъ цѣлия Китай, бѣ засилена особено много. Главната ѣ квартира за северенъ Китай бѣше въ Тиенцинъ, при все че покъсно бѣ открита и срѣдищна служба въ Пекингъ, ръководена отъ неприятелски офицеръ. Службата

се разклоняваше и разширяваше въ вътрешността на страната, чрезъ китайци, корейци, формозци и голѣмъ брой руски бѣжанци. Тази разузнавателна мрежа бѣ уредена отъ години изъ цѣлия Китай; тайнитѣ агенти бѣха главно платени отъ чужбина пжтуващи билкари, продавачи на упоителни вещества, фотографи или агенти на осведомителни бюра. Чиновници и служащи отъ авиацията, държавнитѣ и военни учреждения получаваха редовни месечни подкупи. Тия шпиони бѣха подготвени да правятъ снимки, да рисуватъ карти и да изпращатъ тайни донесения; всички бѣха снабдени съ фотографически апарати, химикали за тайно писане и дори радиопредаватели. Целта бѣше събиране военни сведения, карти и планове на защитнитѣ строежи и изобщо всѣкакви данни за отбраната на Китай. Само най-виднитѣ и най-умни шпиони, отъ които много бѣха жени, се занимаваха съ по-мжчната и деликатна задача да се сближаватъ съ китайски офицери. Последниятъ видъ агенти получаваха огромни възнаграждения и имаха много помощници.

Суюнъ, която бѣше още въ Тиенцинъ, бѣ повикана единъ день въ неприятелския разузнавателенъ щабъ, познатъ подъ името Нарочна служба. Тази служба бѣше частъ отъ съответната военна мисия и изпаднаше въ чести стълкновения съ нарочната служба на Куантунгската армия на прочутия Дойхара.

Когато влѣзе въ канцеларията, Суюнъ видѣ единъ четиридесетъ годишенъ мжжъ, съ кржгло, костеливо лице и низко остригана глава. Той имаше черни мустачки, но нѣмаше очила — нѣщо необикновено за чужденецъ. Изглеждаше изобщо уменъ и приятенъ. Говорѣше търпимо китайски, а ужасно лошо английски и руски.

Суюнъ знаеше за какво сж я повикали. Тя бѣше собственица на много хотели и имоти въ чуждата концесия, отдавнашна собственица на заведения

за търговия съ наркотици и Нарочната служба бѣше сигурна, че ще може да получи сътрудничеството ѝ. Когато се бѣ върнала въ Тиенцинъ преди година, следъ освобождаването ѝ, случката съ нея се бѣ разчула изъ цѣлия градъ. Чужденцитѣ смѣтнаха дадения отъ нея половинъ милионъ на пекингската служба за борба съ опиума като подкупъ за откупване на свободата ѝ. Понеже всичкитѣ ѝ заведениия въ Пекингъ бѣха претърсени, тиенцинскитѣ чужди власти не допуснаха, че тя може да има нѣкакви приятелски връзки съ китайската служба за борба съ опиума. Тя водѣше досегашния си животъ, защото нѣмаше другъ изборъ и се страхуваше да действа споредъ убежденията си. Но не се интересуваше вече така живо отъ предприятията си и се задоволяваше само да продължава работата си, безъ да я разширява.

— Седнете, госпожице Ню, — каза най-любезно офицерътъ. — Вие знаете, че ние ценимъ дълбоко дългогодишното ви сътрудничество съ насъ. Този пътъ имамъ да ви предложа една наистина интересна работа. Но преди да забравя, трѣбва да ви изкажа признателността ни за довѣрието, което ни засвидетелствувате, като държите паритѣ си въ нашитѣ банки... Да се върнемъ сега на въпроса. Вие имате въ града много хотели, въ всѣки отъ които имате паркетни дами. Ще трѣбва да изберете петнадесетина измежду най-красивитѣ и на интеллигентнитѣ и да дойдете съ тѣхъ при мене за по-нататъшни наставления. Нашата служба се нуждае отъ услугитѣ имъ; ние не забравяме и васъ, разбира се. Ще ви оставимъ за тѣхна началница. Изберете китайки, корейки и руски бѣжанки. Ще плащаме на всѣка по две хиляди долара месечно, а на най-изкуснитѣ и по петъ хиляди... Извънреднитѣ разходи ще се заплащатъ отдѣлно. Ясно, нали? Това не бѣше изненада за Суюнъ, нито бѣше приятно предложение; но при сегашнитѣ обстоя-

телства тя знаеше, че трѣбва да присме, ако не иска да изгуби всичкитѣ си богатства, а може би и живота си.

— Разбира се, — каза тя. — Ще направя всичко, което ми е възможно.

Офицерътъ стана и се ржкува сърдечно съ нея. Суюнъ отвърна на това ржкостискане съ свито отъ отвращение сърдце.

Тя се прибра у дома си и почна да обмисля тревожно поставената предъ нея задача. Печеленето пари съ опиума бѣше нѣщо съвсемъ друго. Тя се бѣ подхлъзнала въ него и не можеше вече да се измъкне. Но сега приближаваше война — война между чужда държава и собствения ѝ народъ.

Можеше ли да се съгласи тя да работи противъ собствения си народъ? Омразата, която изпитваше къмъ самата себе, къмъ работата и къмъ цѣлия си похабенъ животъ, се превърна сега въ нѣкаква страхотна омраза къмъ чужденцитѣ, въ чияго власть се намираше. Трѣбваше да вземе решение. Трѣбваше или да се примири съ конфискация на всичкия си имотъ, или да се подчини и да стане предателка. Думата „предателъ“ се срѣщаше всѣки денъ и всѣки денъ ставаха арести. Какъвъ ли ще бѣде и нейния край? Какво би спечелила, като работи за врага, дори ако преживѣе всички опасности? Тя имаше достатъчно пари. Ами ако я арестуватъ и застрелятъ? Нервитѣ ѝ бѣха напрегнати до скжсване.

Тя си спомни думитѣ на стария Яо: „Когато почне войната, спомни си, че си китайка.“ Отгде знаеше старецътъ всичко това? Дали бѣше наистина магьосникъ? Още по-незабравими бѣха думитѣ на сина на Уханка: „Китайка ли сте? Защо работите тогава съ чужденцитѣ?“

Тя реши, че ще се преструва, докато успѣе да спести или да измъкне малко пари и да избѣга безъ да обърне внимание. Затова избра най-хубавитѣ

девойки отъ своитѣ дансинги, като се погрижи да вземе само две-три китайки. Една отъ тѣхъ отхвърли рѣзко предложението ѝ съ думитѣ:

— Желая да имамъ пари, но да продамъ родината си не желая.

Останалитѣ бѣха г. чино корейки и руски бѣжанки. На следния день тя ги заведе въ Нарочната служба, за да ги представи на началника, който я поздрави много любезно за бързината ѝ. Следъ като изпрати девойкитѣ, той я помоли да остане.

— Госпожице Ню, — каза той, — вие сте вече възрастна дама и азъ имамъ пълно довѣрие въ васъ. Вие знаете, че сме предъ война. Следъ петнадесетина дни Пекингъ ще бѣде превзетъ. Градътъ е вече фактически обграденъ. Ние трѣбва да имаме най-опитни агентки. Вашата задача е да ни съобщавате политическитѣ настроения на китайскитѣ офицери отъ двадесетъ и деветата армия. Защото искаме да си осигуримъ победа безъ проливане на кръвъ, или съ възможно най-малко жертви. Влѣзли сме вече въ разбирателство съ Чангъ Цечунгъ и Панъ Юкуей. Но вие ще можете, като китайка, да съберете сведения, които не могатъ да се получатъ иначе. Изберете дветѣ най-красиви девойки и ги изпратете на Чангъ Цечунгъ като вашъ личенъ подаръкъ — разбирате ме, нали? На останалитѣ азъ ще опредѣля задачи въ китайския градъ и въ френската и английска концесии.

Суюнъ почна да се готви за заминаване въ Пекингъ. Тя отиде въ банката и изтегли отъ тамъ тридесетъ хиляди долара, като не се осмѣляваше да изтегли повече, отъ страхъ да не обърне внимание на властта. Следъ това замина съ две корейки за Пекингъ и отседна въ единъ чуждестраненъ хотелъ въ легационния кварталъ.

Тайюнъ бѣ чула за арестуването и освобождаването на Суюнъ поради застъпничеството на сестринство Яо, хвалѣше я за намѣрението ѝ да

поправи и я молѣше да напустне колкото е възможно по скоро работата си. Въ отчаянието си, Суюнъ помисли неволно за Тайюнъ, като за единствена личностъ, съ която би могла да поговори, защото братъ Ху йю бѣ започналъ съвършено самостоятеленъ животъ и не се срѣщаше съ нея, следъ като тя бѣ напуснала генералъ Ву. Тя знаеше какво ще каже Тайюнъ, ако ѝ поиска съветъ въ случая, но въпрѣки това не можеше да устои на желанието да поговори съ нея. Защото Тайюнъ, заедно съ жената и децата на Хуайю, бѣха единственитѣ ѝ живи роднини.

И така, тя отиде къмъ срѣдата на юлий у сестра си. Жената на Хуайю я посрещна учтиво, но студено. Племенницитѣ ѝ не знаеха какво да мислятъ за нея.

Тя повика Тайюнъ настрана и каза:

— Трѣбва да поговоря съ тебе. Родителитѣ ни умрѣха, а Хуайю не ми е братъ вече. Както знаешъ, ние се скарахме, следъ като работитѣ ни поеха противни посоки.

— И той е тукъ, — отговори Тайюнъ; после разказа съ смѣхъ за посещението на братъ си вкъщи.

— И азъ съмъ предателка, — каза усмихнато Суюнъ.

— Който е предателъ, не го признава, а който го признава — не е, — каза Тайюнъ.

— Но случаятъ е по сериозенъ, — продължи Суюнъ. — Искамъ да поговоря съ тебе...

— Ти да си продажна робиня? Да не би да си дошла да подкупвашъ и мене? — извика Тайюнъ.

— Штъ! — каза бързо Суюнъ. — Дойдохъ да ти искамъ съветъ. Нѣма вече съ кого друго да се посъветвамъ. Въ такова положение изпаднахъ. Бихъ предпочела да съмъ мъртва.

Тя разказа накратко положението си — или да изгуби всичкото си състояние, или да се изложи на вѣроятна смъртъ като предателка.

— Така, значи! — каза Тайюнь, когато сестра ѝ свърши. — Но работата е много проста! Китайка ли си ти, или не си? Това е всичко. За тебе имам само единъ път, сестро. Може ли една китайка да помага на неприятеля да поробва собствения ѝ народъ? Какво би спечелила ти отъ това, дори ако забогатѣешъ още повече? Най-вѣроятно е, че ще те застрелятъ. Понеже ти бѣ искрена къмъ мене, и азъ ще бѣда искрена къмъ тебе. Както знаешъ, навредъ има родолюбиви контрашпионажни организации, съ задача да огкриватъ и застрелватъ предателитѣ. Азъ съмъ въ една отъ тѣхъ и ако ти отидешъ действително да служишъ на неприятеля, бяхъ могла да те застрелямъ. Нима искашъ нѣкой да ти прати единъ куршумъ въ главата?

Тайюнь се изсмѣ при тия думи и се държеше най-приятелски, при все че думитѣ ѝ бѣха заплашителни.

— Какво смѣташъ, че би трѣбвало да сторя? — попита отново Суюнь, крайно разтревожена и уплашена.

— Какво да сторишъ ли? Ще работишъ за родината си! Нима не виждашъ, че всѣки китаецъ, всѣка китайка и всѣко китайче дори работи за своята родина и че Китай трѣбва да победи? Горко на всички предатели! Не виждашъ ли, че азъ съмъ щастлива, а ти не си?

Грубитѣ думи на сестра ѝ сепнаха малко Суюнь, а буйното въодушевление на Тайюнь зарази донегде и нея.

— Но ще може ли Китай да победи?

— Разбира се, безъ съмнение! Може всички да измремъ, но по-добре е да измремъ за своя народъ!

— Увѣрена ли си, че ще бждешъ щастлива, ако потрѣбва да умрешъ за своя народъ?

— Щастлива ще бжда, разбира се! Не виждашъ ли, че съмъ?

Суюнь почувствува, че я обзема ново, непознато чувство. Щастието бѣше нѣщо твърде далечно за нея и тя не бѣ чувала никого досега да заявява така убедително, че е щастливъ.

— Щастлива, щастлива, — промълви тя, сякашъ се опитваше да провѣри, дали тази дума може да прозвучи отново като действителностъ за нея. Следъ това добави: — Бихъ желала да мога да остана завинаги при тебе, сестро. Азъ живѣя заобиколена отъ зли духове! Какъ мразя и съдружницитѣ си китайци!

— Мразишъ ли ги?

— Не мога да ги понасямъ. — Суюнь помълча малко и добави: — Не мога и себе си да понасямъ.

— Избѣгай тогава и ела при насъ! Ще си стоимъ тукъ вкжщи.

— Но ти каза, че си въ контрашпионажнитѣ дружества, нали?

— Да, само че това сж тайни сдружения. Ако искашъ да ми помогнешъ, можемъ да отидемъ заедно въ Тиенцинъ, за да застрелямъ нѣкои предатели тамъ.

Суюнь изтрѣпна веднага и почна да плаче и да се вайка:

— Страхъ ме е! Не искамъ да умра!

— Слушай! — каза Тайюнь съ пламнали очи.

— Представя ти се отличенъ случай да послужишъ на Китай. Азъ ще дойда въ Тиенцинъ заедно съ нѣкои другари и другарки, за да учимъ неприятелски тайни. Самата азъ ще постѣпя на неприятелска служба. А ти ще станешъ народна светица. Защо ще те е страхъ отъ смъртъта?

Веселата смѣлость на Тайюнь трогна и дори зарази сестра ѝ и откри за съзнанието ѝ новъ миръ, непознатъ за нея презъ последнитѣ години на живота ѝ. Въ своята духовна пустота тя се залови

сега о сестра си и взе заедно съ нея сждбоносното решение.

Суюнъ трѣбваше да се върне въ Тиенцинъ съ Тайюнъ, Куочангъ и Ченъ Санъ. Тайюнъ трѣбваше да постѣпи въ Нарочната служба, като сестра на Суюнъ. Суюнъ щѣше да остане въ чуждестранната концесия и да предава сведенията, които би могла да събере, на другитѣ, които трѣбваше да работятъ въ китайския градъ. Между това тя трѣбваше да изтегля постепенно паритѣ си отъ японскитѣ банки, като взема само по две-три хиляди долара наведнажъ, за да не събуди подозрения.

*

Суюнъ отиваше въ чуждата служба всѣки два-три дни. Тя си осигури помощта на Лилингъ, танцовачката китайка, която ѝ бѣ отказала по-рано да служи на чужденцитѣ, но се закле сега да работи въ пълна тайна. Тайюнъ бѣ представена още първия денъ на началника, който я погледна подозрително, обаче Суюнъ го увѣри, че тази девойка е нейна родна сестра. По този начинъ Тайюнъ узна всички тайни пароли и можеше да минава свободно презъ военнитѣ постове.

Скоро стана нѣщо необяснимо: много чужди шпиони, между които и нѣкои отъ посоченитѣ отъ Суюнъ девойки, бѣха застреляни или изчезваха необяснимо.

Единъ денъ, когато отиде при началника, Суюнъ бѣ посрещната отъ него съ думитѣ:

— Знаете ли нѣщо за китайскитѣ контрашпийни сдружения? Между нашитѣ агенти има на последъкъ много загуби. Негде трѣбва да има пукнатина въ службата. Предупреждавамъ ви да бъдете по-внимателна. Да не забравя: какъ можатъ да изтеглите отъ банката тридесетъ хиляди долара на 10 юлий, петъ на 16 юлий следъ завръщането

ви отъ Пекингъ и още две хиляди на осемнадесети?

— О, — отвърна спокойно Суюнъ. — Времето сж толкова несигурни! Кой не изтегля пари за всѣки случай? Тридесеттѣ хиляди долара бѣха за морфинъ, изпратенъ отъ Дайренъ. Мога да ви покажа смѣткитѣ.

— Добре. Азъ ви предупреждавамъ само.

— А какво става съ моята заплата? — пошегува се Суюнъ. — Мисля, че би трѣбвало да получа поне по хиляда долара на месецъ. А колко ще ми платите, ако сполуча да убедя Чангъ Це-чунгъ да възстане?

— Хайде, хайде, за какво ви сж пари? Вие сте милионерка!

— А за какво мислите, че работя, ако не за пари?

— Добре, ще ви дадемъ тогава по хиляда долара на месецъ. И извъпредно възнаграждение за особени заслуги. Мислите ли, че Чангъ би могълъ да се подкупи съ половинъ милионъ?

— Ще се опитамъ.

Този разговоръ отклони временно подозренията на началника. Но Суюнъ престана да изтегля паритѣ си отъ чуждитѣ банки, като започна да пести и да обменя доколкото може паритѣ си въ монети. Освенъ това, тя предупреди Тайюнъ да не идва вече въ чуждестранната концесия.

Положението въ Пекингъ и Тиенцинъ ставаше все по-сериозно. На двадесетъ и осми юлий започна открита борба и неприятелски самолети обстрелваха китайскитѣ войски по всички пунктове между двата града. Многобройни неприятелски войски се насочиха къмъ Пекингъ.

Суюнъ предаде важната, вестъ, че неприятелскиятъ гарнизонъ въ Тиенцинъ е останалъ само съ две хиляди души, понеже почти всички годни да носятъ оржжие били изпратени на фронта. Известието

бѣ предадено на Ченъ Санъ въ китайския градъ отъ Лилингъ.

Разчитайки на това известие, Ченъ Санъ реши, въ съгласие съ китайския корпусъ за запазване реда въ китайската зона, да нападне чуждата концесия. Тѣ узнаха, че между източно-хопейскитѣ войски въ Тунгчао се подготвя бунтъ за следния день. Освенъ това, вестъта за китайски противоударъ по цѣлия фронтъ и за завземането на Фенгтай и Ланфангъ ги накара да взематъ смѣлото решение да изгонятъ напълно неприятеля отъ Тиенцинъ.

Сражението въ Тиенцинъ започна на 29 юлий въ два часа сутриньта. Презъ цѣлия день китайскитѣ градъ бѣ подложенъ на тежко артилерийско и самолетно обстрелване. Университетътъ Нанкай бѣ тежко засегнатъ и почти напълно разрушенъ. Изъ града бушуваха незагасявани отъ никого пожари.

Въ единадесетъ часа Суюнъ получи известие, че Лилингъ била арестувана отъ единъ часовой при третото ѝ отиване въ китайския градъ и отведена къмъ главната квартира на неприятеля. Суюнъ изтръпна. Началникътъ на Нарочната служба я бѣ погледналъ нѣкакъ особено предния день, получилъ навѣрно отъ нѣкои свои подчинени сведения за двуличието ѝ.

Тя реши да избѣга въ съседната френска концесия и излѣзе преоблѣчена изъ задния изходъ на кжщата си, само съ чантичка въ ржка. После повика една носилка. Но още преди да влѣзе въ нея, единъ полицаѣ я спрѣ и запита:

— Где отивате?

Суюнъ му каза паролата, за да установи, че е на служба на неговата държава.

— Вие сте госпожица Ню, значи! — каза полицаятъ. — Васъ очаквахъ именно. Елате съ менъ въ главната квартира.

Той сложи белезници на ржцетѣ ѝ и тръгна съ нея.

— Не си ли китаецъ? — попита Суюнъ.

— Китаецъ съмъ, но не мога да ви гарантирамъ живота.

— Пусни ме, моля ти се! Всички сме китайци.

— Страхъ ви е да умрете за Китай, значи? — каза полицаятъ. Китайцитѣ, постъпили на служба въ чуждитѣ концесии, бѣха познати по своя високъ ръстъ, по високомѣрието къмъ сънародниците си и по своята алчностъ, която стигаше дотамъ, че можеха да изтръгнатъ нѣкое петаче и дори отъ чакъщъ носачъ на носилка.

— Вземи ми чантата и ме пусни! — каза Суюнъ. — Вжтре има тридесетъ хиляди долара.

Полицаятъ взе чантата и почна да се колебае и да шепне откъслечни думи на Суюнъ, като се оглеждаше плахо, когато единъ часовой, застаналъ на десетина метра, ги забеляза. Полицаятъ лижи се да ги разпита и тръгна веднага съ тѣхъ. Понеже не разбираше китайски, войникътъ удари плесница на Суюнъ, за да я накара да млъкне. Следъ това, виждайки чантата въ ржката на полицаѣ, поиска да му я предадатъ заедно съ ключето. Тримата продължиха мълчаливо пътя си, Суюнъ между двамата мъже.

Суюнъ се вдърви отъ физическото унижение: „Това е значи наградата ми за служба на врага!“ помисли тя. Гнѣвътъ ѝ се разрастна и прогони напълно страха. Тя изпита нѣкакво странно чувство отъ думитѣ на полицаѣ: „Страхъ ви е да умрете за Китай, значи!“ Въ съзнанието ѝ пробѣгваше смжтно мисълъта, че върши велико дѣло, че отъ едната ѝ страна върви единъ съотечественикъ, отъ другата—врагъ; че китаецътъ отъ дѣсната ѝ страна представяше Китай — Китай, за който тя отиваше да умре. Защото знаеше, че е дошелъ краятъ.

Въ главната квартира ѝ зададоха нѣколко въпроса, на които тя отговаряше предизвикателно. Офицерътъ телеграфира въ Нарочната служба.

— Застреляйте ме! — прекъсна го тя. — Го-

това съмъ да умра. Мразя и презирамъ всица ви!
— Ще ви застреляме веднага, — каза офицерътъ. — Изведете я!
Суюнъ бѣ застреляна въ двора.

Тайюнъ, Ченъ Санъ и Куочангъ почнаха да се чудятъ, защо не получаватъ никакво известие отъ Лилингъ и Суюнъ. Едва нѣколко дни по-късно узанаха, че едни чуждѣ вестникъ съобщилъ за застрелването на „царицата на бѣлото брашно“, която била китайска шпионка. Китайцитѣ въ Тиенцинъ бѣха много изненадани. Но нѣмаше време за претположения и разсждения по станалото.

Китайскиятъ корпусъ за запазване реда, действуващъ въ съгласие съ нѣколко единици отъ двадесетъ и девета армия, бѣ успѣлъ да се промъкне презъ първитѣ линии на неприятеля и сражението почна да се води по улицитѣ на чуждестранната концесия. Въ китайския градъ избухваха снаряди и бомби, а улицитѣ бѣха обстрелвани съ картечници отъ въздуха. Отначало изглеждаше, че противникътъ губи въ Тиенцинъ, понеже бѣ нападнатъ неочаквано, следъ като бѣ изпратилъ войскитѣ си въ вътрешността. Китайскитѣ войски, наброяващи не повече отъ хиляда души, заеха източната и централна гарни, като задържаха по този начинъ всички подкрепления, които би трѣбвало да заминатъ за пекингския фронтъ. Следъ това отидоха да заловятъ неприятелския лагеръ при Хайкуангше. Най-сетне разчистиха източния брѣгъ и се готвѣха да разрушатъ летището. Часть отъ неприятелскитѣ сили се бѣха оттеглили вече къмъ Тангу. Късно презъ ноцъта обаче китайскитѣ желѣзопѣтни чиновници имъ донесоха новината, че двадесетъ и деветата армия е започнала опразването на Пекингъ.

— По-добре ще е да се откажете отъ борба-

та, — каза единъ отъ желѣзничаритѣ. — Не давайте излишни жертви. Двадесетъ и деветата армия се оттегля и вие не ще имате никаква подкрепа.

Смаяни отъ тая вестъ, нѣкои части продължиха да се биятъ испоколемимо, но повечето се прѣснаха, за да могатъ да се спасятъ. Неприятелътъ се върна въ китайската зона и зае отново цѣлия градъ, включително и бившата австрийска и руска концесии.

Въ китайския градъ настѣпи небивало смущение. Мжже, жени и деца се тѣлпѣха изъ улицитѣ като замаяни, бѣгаха по всички посоки, задушавана се изъ подпаленитѣ къщи, падаха покосени отъ самолетнитѣ картечници. На нѣкои пунктове се водѣха мѣстни боеве между противника и останалитѣ части отъ китайскитѣ войски, които се сражаваха, докато имъ се свършатъ припаситѣ, а следъ това се хвърляха въ ржкопашна борба.

Куочангъ бѣ раненъ въ битката отъ единъ заблуденъ куршумъ. Ченъ Санъ се опита да му помогне, но следъ петдесетина метра ранениятъ умрѣ и Ченъ Санъ трѣбваше да го изостави. Последнитѣ му думи бѣха да помолятъ леля му Тайюнъ да утеши майка му и да убие баща му.

Тайюнъ и Ченъ Санъ трѣбваше да се върнатъ въ Пекингъ пеша. По пътя тѣ срещнаха много войници, които бързаха да настигнатъ частитѣ си, движещи се къмъ Паотингъ. Едва на 3 августъ тѣ узнаха за бунта въ Тунгчао и избиването на триста неприятелски войници въ източно-хопейската столица.

Задачата имъ бѣше да се прибератъ въ Пекингъ при семействата си. Тѣ знаеха, че Пекингъ се управлява сега отъ нѣкаква комисия, върна на неприятеля и че всѣки, който се опита да влѣзе въ града, е претърсванъ още при градскитѣ врати.

Докато вървѣха, прашни, гладни и изморени, Тайюнъ чу Ченъ Санъ да ругае двадесетъ и деве-

тата армия и третъ поколѣния на нейнитѣ офицери, както не бѣ чувала да се ругае досега.

— После? — попита тя. — Какво ще правишъ?

— Какво ще правя ли? — отвърна Ченъ Санъ. — Ще продължавамъ. Ако въ Пекингъ не може да се стори нищо, ще се присъединя къмъ войскитѣ въ Нанкоу или къмъ партизанскитѣ отряди. Тѣ ще бждатъ най-добритѣ сили на китайската войска.

— И азъ ще дойда съ тебе, — каза Тайюнь. — Ломанъ е сигурно вече на северо-западъ. Сигурна съмъ, че и Хуанъ-еръ ще дойде. Но азъ имамъ замѣрение да отида да убия братъ си, както каза Куочангъ. Това трѣбва да бжде първата ни работа. Той бѣше въ единъ чуждъ хотелъ. Сигурна съмъ, че той и приятелитѣ му анфуисти ще избѣгатъ въ Менджурия, за да образуватъ тамъ нѣкакво продажно правителство.

Когато стигнаха вече почти предъ града, бѣше се стъмнило и тѣ спрѣха въ едно селце. Знаеха, че не могатъ да влѣзатъ въ такъвъ видъ. Помолиха да ги пуснатъ въ нѣколко къщи, но навсѣкжде имъ затваряха вратитѣ.

— Трѣбва да ноцуваме, значи, на открито, за да ни арестуватъ, щомъ се съмне! — каза Ченъ Санъ съ усмивка.

Най-после, една старица ги прие, следъ като ѝ казаха, че сж бѣжанци отъ Тиенцинъ. Ченъ Санъ и Тайюнь трѣбваше да се представятъ за мъжъ и жена.

— Ти имашъ много добро сърдце, — каза Тайюнь на старицата. — Ще ни пуснешъ ли да преноцуваме? Ще си заминемъ още утре сутринята, много рано.

Старицата отиде въ кухнята и стопли малко фасулена чорба.

— Не сте войници, нали? — попита тя. — О каква жалка гледка бѣше! Следъ бунта на войницитѣ въ Тунгчао, гдето избиха ония морски джуд

жета, арестуваха Йинъ Юкенгъ и го изпратиха въ Пекингъ, за да го предадатъ на генералъ Сунгъ. Но кой можеше да предположи, че двадесетъ и деветата армия се е оттеглила въ това време? Нашитѣ войници не можеха дори да влѣзатъ въ града. А предателятъ Йинъ билъ предаденъ по нѣкакво недоразумение на градскитѣ стражи, презъ градскитѣ стени. Представяте ли си такава нѣщо?

— Где сж сега войницитѣ отъ Тунгчао? — попита Ченъ Санъ.

— Трѣбваше да скитатъ около града; чухъ, че успѣли да се присъединятъ къмъ другитѣ наши войски отвъдъ рѣка Юнтингъ, — каза старицата. — Азъ съмъ вече много стара, — добави тя. — Само жбитѣ ми сж добри още. Ако бѣхъ по-млада, щѣхъ да отида въ планинитѣ и да поведе сама нѣкоя чета.

— Ако всички китайки сж като тебе, Китай ще може да се бори десетъ хиляди години, — каза Тайюнь, за да я похвали.

Като разбраха, че сж на сигурно мѣсто, Ченъ Санъ призна, че се е сражавалъ съ тиенцинскитѣ войски и показа скрития си пистолетъ.

— И жена ти ли се сражаваше заедно съ тебе? Гледай ги, тия нови кунянги!

Тайюнь погледна стѣснително Ченъ Санъ и каза:

— Азъ работѣхъ въ контрашпионажнитѣ групи. Този пистолетъ трѣбва да свърши съ нѣколко предатели отъ Пекингъ, преди да напуснемъ отново града. Мислишъ ли, че ще можемъ да влѣземъ безопасно?

— Ако видятъ тоя пистолетъ, — каза старицата, — ще ви задържатъ и застрелятъ. Всички градски врати, съ изключение на Шичименската, се пазятъ. Затова ще трѣбва да заобиколите чакъ презъ западното предградие. Мисля, че жена ти не ще може да влѣзе лесно съ тия дрехи и коси.

Тогава имъ хрумна една спасителна мисъл:

Ченъ Санъ реши да се преоблѣче като селянинъ, който ще закара рано сутринъта прѣсни зеленчуци въ града, а Тайюнь щѣше да се представи за продавачка на зеленчука.

— Слушай, стрино, — каза Ченъ Санъ, — ти трѣбва да ми помогнешъ! Ще ти дамъ два долара и пистолета. Мисля, че не ще мога да влѣза и съ тия ботуши. Взамѣна, ти ще дадешъ на мене и на жена ми селски дрехи и два коша съ зеленчукъ.

— Трѣбва да си го наберете сами, — отвърна веднага старицата. — Ще взема паритѣ и ще ви намѣря дрехи. Но ботушитѣ и пистолета не ми трѣбватъ. Трѣбва да сте видѣли покрай градскитѣ врати натрупани пушки, пистолети и военни униформи. Новиятъ полицейски началникъ изпрати голѣми коли да ги събератъ и ги предаде на неприятеля.

Ченъ Санъ отиде съ Тайюнь да събере зеленчукъ, а старицата погледна навънъ въ тъмнината.

Следъ това ги заведе въ една тъмна стая, съ малкъкъ глиненъ кангъ (одъръ), който служеше за легло.

— Ти ще спишъ тукъ, — каза Ченъ Санъ, когато жената излѣзе, — а азъ ще отида навънъ, на пейката.

— Нѣма да го бжде. Тя може да се усъмни че я лъжемъ, — каза Тайюнь. — Ще спимъ тукъ' облѣчени и обути.

И така, Ченъ Санъ и Тайюнь спаха тая нощъ заедно на малкия одъръ.

Тѣ станаха още преди зори. Ченъ Санъ не можеше да се примири съ мисълта, че трѣбва да се раздѣли съ пистолета си, затова го скри подъ зеленчуцитѣ. Но събу войнишкитѣ ботуши и, понеже не можа да си намѣри обуца, тръгна босъ. Тайюнь завърза една бѣла кърпа на главата си, за да скрие кжситѣ си коси, и се облѣче като селянка. Щомъ почна да се зазорява, тѣ се сбогуваха съ старицата и тръгнаха. Ченъ Санъ носѣше зелен-

чука въ два коша, панизани на кобилица.

Предъ западнитѣ врати стигнаха още преди отварянето имъ. Страхувайки се да не обърнатъ внимание, тѣ спрѣха да почакаатъ, докато почнаха да пристигатъ и други селяни съ зеленчукъ. Като видѣ, че нѣкои селянки носятъ живи пилета, Тайюнь купи отъ една жена две пилета и ги хвана за нозетѣ, както се носятъ за продажъ. Като се присѣдиниха къмъ седемъ-осемъ души селяни и селянки, Ченъ Санъ и Тайюнь влѣзоха съ кошоветѣ и пилетата. Предъ вратата бѣха спрѣни отъ новия полицаѣ, назначенъ отъ току-що установената градска власть.

Ченъ Санъ спрѣ и остави кошоветѣ на земята.

Докато полицаятъ претърсваше коша, сърдцето на Ченъ Санъ туптѣше до прѣсване. За щастие, пистолетътъ бѣ останалъ въ другия кошъ.

Застаналъ до Ченъ Санъ, Тайюнь поглеждаше отчаяно, очаквайки всѣки мигъ да види пистолета въ ржката на полицаѣ. Тя поотпусна ржката си, пилетата хвъркнаха и се разбѣгаха съ изплашено крѣкане.

— Охъ, пилетата ми избѣгаха! — извика Тайюнь и се спусна да ги гони.

Други селяни и селянки изтичаха да ѝ помогнатъ; въ бъркотията Тайюнь успѣ да отвърже още нѣколко пилета, които трѣбваше да бждатъ уловени, всрѣдъ смѣхове и викове отъ страна на селянитѣ и полицаитѣ, както става винаги въ Пекингъ. Единъ отъ полицаитѣ остави работата си и изтича да помогне за улавянето на пилетата.

— О, Буда! — извика Тайюнь, говорейки на мѣстно селско наречие. — Ако бѣха избѣгали, щѣхъ да карамъ три дни безъ оризъ! Благодаря ти, добрий господине, благодаря ти!

Това неочаквано събитие развесели всички, включително полицаитѣ, които пушнаха селянитѣ безъ по-нататъшно претърсване. Ченъ Санъ успѣ да се прибере у дома си въ двореца заедно съ Тайюнь,

Следъ като се измиха и преоблѣкоха, тѣ разказаха на всички приключенията си, ношуването у добрата старица и влизането въ града тая сутринь. Хуань-еръ бѣше безкрайно щастлива, като видѣ съпруга си живъ и здравъ, защото въ Пекингъ бѣха чули за сражението и клането въ Тиенцинъ, а отъ Ченъ Сенъ нѣмаха известие вече петъ-шестъ дни.

По това време въ Пекингъ се продаваха и правителствени, и опозиционни вестници. Въ тѣхъ Афей бѣ прочелъ за смъртта на Суюнъ като китайска шпионка. Но не бѣха могли да разбератъ това, докато Ченъ Сенъ и Тайюнъ не имъ разказаха последното благородно дѣло на Суюнъ, съ което бѣ изкупила всичкитѣ си грѣхове.

*

Ченъ Санъ отиде заедно съ Тайюнъ у дома ѝ, за да съобщатъ на Ячинъ за смъртта на Куочангъ. Тайюнъ ѝ предаде последнитѣ думи на сина ѝ, но премълча поръчението да убиятъ баща му. Майката очакваше нещастната вестъ, защото знаеше, че въ Тиенцинъ сж загинали десетки хиляди души презъ тия дни, и посрещна храбро новината.

Следъ като се посъвзе, Тайюнъ разказа на нея и на племенницитѣ си приключенията си при пжтуването и смъртта на Суюнъ.

— Какво е положението тукъ? — попита Тайюнъ.

— Добре ще е да се пазишъ, — казаха всички у дома ѝ. — Пекингъ е сега въ ржцетѣ на предателитѣ. Правятъ обиски по кжщитѣ и изгарятъ всички намѣрени книги и флагове на Куоминтанга или портрети на Сунъ-Ягъ-Сенъ.

— Кой върши това? Неприятелскитѣ власти ли?

— Не. Тѣ не сж извършили още нищо подобно, — каза Ячинъ. — Върши го за тѣхна угода преда-

тельтъ Панъ, полицейския началникъ. Той разоружи бившитѣ полицаи и предаде оржжието имъ на неприятеля, като подаръкъ, а следъ това събра всички дриплиовци, като имъ плати по двадесетъ цента, за да устрои посрѣщане на неприятелскитѣ войски. Пекингъ бѣ продаденъ.

— Какъ така? — каза Тайюнъ.

— Нали знаешъ, че на двадесетъ и осми имаше съобщения за голѣми победи, — каза Ячинъ. — Въ Пекингъ настъпи голѣмо възбуждение. На другата сутринь Куотунгъ и братята му станаха рано, за да прочетатъ новинитѣ за други победи, но никакви вестници не пристигнаха. Когато се върна отъ пазаря, ама'та каза, че улицитѣ били запусътели и барикадитѣ отъ пѣсъчни торби премахнати. Не се виждали никакви войници — нито китайски, нито неприятелски. Генералъ Сунгъ билъ заминалъ презъ нощъта за Паотингъ. Куотунгъ излѣзе да види какво става, отишелъ до участъка и видѣлъ само нѣколко души полицаи въ двора, безъ униформа и съ наведени глави. Презъ цѣлия день Пекингъ приличаше на мъртъвъ градъ. Магазицитѣ бѣха затворени. Разпрѣснати и ранени войници се тълпѣха по ул. Хатаменъ. Трамваитѣ продължаваха да се движатъ, съвършено праздни; само кондукторитѣ бѣха вжтре и звѣнѣха по навикъ. Братята не излизаха нѣколко дни отъ кжщи.

— Връщаль ли се е онзи старецъ? — попита Тайюнъ.

— Кой старецъ?

— Милиятъ ми братъ.

— Защо ще се върне?

Тайюнъ не каза нищо; не искаше да събщи на Ячинъ, че сж решили съ Ченъ Санъ да убиятъ Хуайю. Това убийство трѣбваше да бжде последното дѣло на Ченъ Санъ преди заминаването му отъ Пекингъ. Повечето членове на тѣхната тайна ядка бързаха да се присъединятъ къмъ частитѣ,

ко действуюа сега въ Шанси. Тайюнь бързаше да замине съ него, защото, откато я б'ѣха арестували, не б'ѣ виждала съпруга си Ломанъ.

Ченъ Санъ, Хуанъ-еръ и Тайюнь се приготвиха да заминатъ незабавно следъ нападението. Тайюнь се сбогува съ майка си, като ѝ каза само, че заминаватъ на северозападъ, за да се присъединятъ къмъ частитѣ, които се борятъ за свободата на Китай. Майка ѝ знаеше, че не може да я спре. Фуня н'ѣмаше други деца и ѝ б'ѣше много тежко да се раздѣли съ единствената си дъщеря. Откато б'ѣха дошли да живѣятъ при нея, децата на Ячинъ я наричаха „бабо“ и се отнасяха съ нея като истински внуци, а самата Ячинъ се държеше като покорна снаха. Следъ връщането си въ Тиенцинъ Суюнь б'ѣ предала на Тайюнь десетъ хиляди долара въ монети; Тайюнь предаде сега тая сума на снаха си, за издръжка на семейството.

Германскиятъ хотелъ, гдето живѣеше Хуайю, се намираше въ североизточния край на вътрешния градъ, недалече отъ легационния кварталъ. Ченъ Санъ отиде тамъ къмъ осемъ часа съ още двама души, всички въоръжени съ пистолети, защото знаеха, че Хуайю ще отиде на съвещание съ други анфуисти. Колата му чакаше предъ западния входъ на хотела. Ченъ Санъ и другаритѣ му се скриха въ улицата, простираща се отъ северъ къмъ югъ.

Следъ малко колата тръгна къмъ тѣхъ. Ченъ Санъ б'ѣше малко настрана, за да избѣгне осветлението отъ входа. Колата б'ѣше още на първа скоростъ, но почваше вече да ускорява движението си. Закритъ задъ ж'гъла, Ченъ Санъ извади пистолета си и гръмна почти въ упоръ. Колата се наклони влѣво и се удари въ единъ електрически стълбъ. Шофьорътъ б'ѣ убитъ на м'ѣсто. Ченъ Санъ чу женски писъкъ и видѣ, при отражението на уличната лампа, образа на една жена, седнала въ колата. Той изстреля засдно съ другаритѣ

отъ седемъ-осемъ куршума срещу нея и видѣ, че главата ѝ клюмна. После, убеденъ, че изстрелитѣ сж били чути отъ минувачи, той каза на другаритѣ си да избѣгатъ по тъмната алея задъ хотела и ги последва.

Стигнаха тичешкомъ до дома на Тайюнь, който се намираше на Сучао Хутунгъ, недалече отъ хотела; тамъ ги чакаха Тайюнь, Хуанъ-еръ и останалитѣ.

— Свърши се! — каза спокойно Ченъ Санъ.

Майката на Тайюнь видѣ тримата мъже, които влѣзоха запъхтѣни отъ тичане и се смая.

— Какво се е свършило? — попита тя.

— Нищо, — отвърна Ченъ Санъ. — Всичкигѣ ни пригответления за заминаване сж свършени.

Като дръпна настрана жена си, Ченъ Санъ ѝ каза:

— Мисля, че б'ѣше Ингингъ, а не Хуайю. Не можахме да видимъ въ колата другъ мъжъ, освенъ шофьора.

Хуанъ-еръ прошепна новината на Тайюнь, която не можа да сдържи едно тихичко радостно възклицание.

Цѣлата група — четири души мъже и три жени — решиха да взематъ носилки до градскитѣ врати и да тръгнатъ пешъ изъ полето, до отвъдния брѣгъ на рѣка Юнтингъ, гдето б'ѣха китайскитѣ войски.

Понеже пригответленията за незабавното имъ заминаване б'ѣха привършени и понеже знаеха, че не сж въ безопасностъ въ Пекингъ следъ нападението срещу Ингингъ, тѣ решиха да изоставятъ засега Хуайю. Той остана живъ и б'ѣше за малко време важенъ участникъ въ продажното пекингско правителство на анфуиста Уангъ Кеминъ.

Тукъ трѣбва да се раздѣлимъ съ Ченъ Санъ, Хуанъ-еръ и Тайюнь. Какъ се измъкнаха отъ града, какъ се изгубиха и намѣриха отново, какъ сполу-

чиха да стигнатъ до северния Шанси, гдето ги настигна по-късно и Асуанъ, какъ постъпиха въ партизанскитѣ отряди, които воюваха тамъ, забавяйки съ месеци и години следъ започването на войната напредването на неприятеля къмъ северозападъ, — предоставяме на въображението на читателя. Тѣ сж само частица отъ храбритѣ, родолюбиви младежи, чийто духъ закрепва най-добре при най-тежка обстановка, за да се превърне въ добродушна, весела и непобедима смѣлость.

ГЛАВА XLIV

На пекингскитѣ вестници бѣ забранено да съобщатъ за убийството на Ингингъ. Повечето китайски вестници бѣха спрѣни; само единъ продаженъ листъ, Възраждане, спрѣнъ презъ юний, бѣ подновилъ излизането си. Въ града смогваха да донесатъ понѣкога тайно нѣколко броя отъ католическия вестникъ, издаванъ въ италианската концесия въ Тиенцинь, и ги продаваха на много високи цени; обаче вестникаритѣ, заловени да продаватъ тия вестници, биваха веднага арестувани. Пекингското вестниче даваше само новинитѣ на агенция Домей, телеграми отъ Токио и уводни статии за „великоазиатския редъ“. Пекингъ бѣ откъснатъ отъ останалия Китай; само най-заможнитѣ граждани имаха радиоапарати, съ които слушаха новини отъ Нанкингъ.

Полицията не можа да открие никаква следа отъ убийцитѣ на Ингингъ. Но Хуайю, едновременно изплашенъ и ядосанъ, наблюдаваше градината на Яо.

Още на следния день въ градината дойдоха нѣколко души полицаи и направиха обстоенъ разпитъ на обитателитѣ, като записаха имената имъ. Тамъ живѣеха семействата на г. Фенгъ, Афей, Чайна и Поя. Господинъ и г-жа Фенгъ, както и родителитѣ на Паофенъ бѣха вече стари хора. За щастие, имената на Лифу, Хуанъ-еръ и Ченъ Санъ не фигурираха вече. Следъ като се увѣриха, че въ градината не живѣятъ други хора, полицаитѣ си отидоха съ учтиво сбогуване и безъ никакви неприятности.

Афей бѣ чулъ за убийството и подозираше, че въ него трѣбва да сж замѣсени Ченъ Санъ и Хуанъ-еръ, но, за щастие, тѣ бѣха заминали вече. Той подозираше сжщо, че полицейската провѣрка е въ връзка съ убийството и че е била поискана навѣр-

но отъ Хуайю. По-късно той узна, че полицията е правила обискъ и въ дома на Тайонъ, но майка ѝ е заминала за Тиенцинъ и не се е връщала.

При тия обстоятелства Афей реши, че и градината, и самъ той се намиратъ въ опасностъ. Първо, поради връщането на Хуайю и второ, защото той имаше много неприятели като началникъ на службата за борба съ опиума и като китайски чиновникъ. Затова покани госпожица Донею, приятелката на Паофенъ, да живѣе въ градината, прехвърли ѝ собствеността на двореца си и ѝ каза да вдигне американско знаме на кжщата. Той знаеше, че тя е напълно почтена и не ще се възползува отъ правото да си присвои двореца, защото разбираше, че прехвърлянето е само формално — за да се отклони полицията въ случай на опасностъ. Присъствието на една чужденка въ тоя домъ бѣше истинска закрила срещу войнишки грабежи, полицейски произволи и изобщо всѣкакви неприятности въ такива смѣтни времена.

Но въ доклада на полицията липсваха и имената на Маня и семейството на Асуанъ; защото веднага следъ инцидента при моста на Марко Поло, Маня, изплашена отъ нападение и изстѣпления въ Пекингъ, реши да замине за провинцията. Тя си припомни вилата на семейство Яо, при хълма на Кехлибарената пролѣтъ, но жената на Асуанъ реши, че вилата на едни тѣхни роднини северно отъ Пекингъ е по-безопасна, защото е по-далеко. Старата г-жа Сунъ, майка на Маня, се бѣ поминала миналата година; така че, Асуанъ замина сега само съ майка си, жена си и петгодишното си дете за родното село на жена си.

Селото се намираше на около три километра отъ една желѣзопѣтна гара, гдето пристигнаха безъ голѣми мѣждии три дни преди падането на Пекингъ. Жената на Асуанъ бѣше отъ семейство Чу, а селото бѣше известно подъ името Чучиячу

ангъ, тосестъ колибитъ на рода Чу. То бѣше всщностъ търговско градче, застроено въ една хълмиста мѣстностъ и собственостъ на единъ и сщщъ родъ. Пристигането на Маня и семейството ѝ бѣше цѣло събитие за това селище. Скромното облѣкло, въ което дамитѣ бѣха пѣтували, бѣше за мѣстнитѣ жители невѣроятенъ разкошъ и всички селянки се насъбраха да видятъ „гражданитѣ“ отъ „княжеския дворець“ въ столицата.

Кжщата, въ която се настаниха, принадлежеше на една сестра на Асуановия тѣстъ. Селскитѣ кжши, построени отъ кирпичи, бѣха много прости, но тази кжща имаше заграденъ малъкъ дворъ отпредъ и голѣмъ, сщщо така заграденъ, дворъ отзадъ; долната частъ на зидоветѣ бѣше отъ неодѣлани камъни отъ хълмоветѣ.

Лелята даде на своята племенница собствената си стая и се премѣсти въ една вътрешна стая, като се извиняваше смирено за скромността на жилището. Понеже нѣмаше отдѣлна стая за Маня, Асуанъ каза, че ще спи въ гостната, като остави майка си да спи на канга съ жена му и детето му.

Спокойствието въ селцето, следъ мъчителнитѣ дни на Пекингъ, бѣше прекрасно. Селцето бѣше разположено на склона на хълма и Асуанъ отиваше съ жена си и детето си въ хладнитѣ вечери до една близка рѣкичка. Въ продължение на една седмица всичко бѣше мирно и тихо. Следъ това селянитѣ, които бѣха ходили до гарата, бѣха видѣли влакове съ неприятелски войници, които отиваха на северъ, къмъ прохода Нанкоу, въ Великата стена. Но въ самото селце нѣмаше още никаква тревога.

Минаха още петъ дни и неприятелски войски почнаха да се движатъ изъ околността, като вървѣха главно покрай желѣзопѣтната линия. Почнаха да се мѣркатъ и цѣли семейства, които бѣгаха съ прасегага, пилетата и всичкитѣ си домашни животни отъ близкитѣ до линията села или отъ пекинг-

скитъ предградия. Това бѣха първитѣ признаци за общото разстройство на живота въ северенъ Китай, гдето скоро нѣмаше да остане, въ най-засегнатитѣ области, ни човѣкъ, ни животно, нито дори дърво. Бѣжанкитѣ разказваха съ шепотъ страхотии на мѣстнитѣ жители. Мжжетѣ разказваха за разквартируването на неприятелскитѣ войски по домоветѣ имъ, за горенето на всички дървени мебели, врати и прозорци. Въ северенъ Китай нѣмаше почти никакво гориво, така че първата последица отъ преминаването на войскитѣ бѣше неминуемо изсичане на горитѣ и изгаряне на всѣкаква дървена вещь.

Обаче село Чучиячуангъ бѣ пощадено. Разположено задъ една рѣкичка и на склона на единъ хълмъ, то бѣше настрана отъ пътя на напредващитѣ войски. Доиде вестъ за голѣмо сражение при прохода Нанкоу, но той бѣше толкова далеко, щото стрелбата не се чуваше; виждаха само хиляди неприятелски войници, които пътуваха изъ областта покрай желѣзопътната линия, придружавани отъ танкове. Понѣкога виждаха нощемъ огромни огнени езици и знаеха, че това сж огньовете, запалени съ изоставени селски мебели и дървени стълбове. Но Чучиячуангъ, разположено толкова близо до пътя на неприятеля, живѣеше спокойно.

Почнаха да приивдатъ нови тълпи бѣжанци, този път отъ противната посока — отъ северъ. Тѣ разказваха за опожаряването на цѣли села и бѣгството на хиляди мжже и жени въ минутѣ, гдето прекарвали по цѣли дни безъ храна. Следъ това изъ цѣлата област се прѣснаха разбойнически чети.

Единъ день, когато не се виждаха нигде неприятелски войници, Асуанъ реши да отиде до едно изоставено село, косто лежеше по пътя на напредващитѣ войски, и тръгна изъ запустѣлитѣ улици, гдето личаха следи на пълно разрушение. На една стена той видѣ залепено следното възвание на не-

приятелската армия, написано на много добъръ китайски езикъ:

Възвание № 1 на Великата японска армия

Долуподписаниятъ командуващъ на армията на Велика Япония заповѣдва да се съобщи следното на китайския народъ: нашата войска, провеждайки мисията на Великата японска империя, желае само да установи миръ въ Крайния изтокъ и да засили щастието и благоденствието на китайския народъ, за да може да се осъществи нашата мечта за взаимно процъвтване и тѣсна взаимна зависимостъ между Япония и Китай. Ние нѣмаме никаква друга целъ. И този път, макаръ и възмутенъ отъ предизвикателствата и неразумното държане на китайската армия къмъ нашата първа армия, командуващиятъ понесе отново тѣ предизвикателства съ най-голѣмо търпение, съ надежда да не усложнява положението и да се дойде до спогодба. Но китайската армия не разбра грѣшкитѣ и не прекрати предизвикателствата си. Това поведение на китайската армия е не само оскърбление за честъта на Великата японска империя, но заплашва и мира въ Крайния изтокъ, като излага десетъ хиляди поколѣния на неминуема гибелъ. По тази причина, нашата войска, действаща по волята на Небето и желанието на народа, реши да накаже, въ името на Небето, тия зли, несправедливи, глупави и упорити разбойници. Но всички люде, които не се държатъ враждебно къмъ насъ, ще бждатъ смѣтани за наши приятели и близки. Ние обещаваме да не безпокоимъ мирнитѣ граждани, а да се грижимъ за тѣхното постоянно добруване. Надѣваме се, че жителитѣ ще останатъ спокойни, ще на-

правятъ разлика между справедливитѣ и несправедливитѣ и ще разбератъ искреностѣта на нашата войска. Заповѣдва ви се да се занимавате безъ смущение съ обичайнитѣ си занятия и да чакате настѣпването на рая. Лицата, които биха се възползували отъ неустановеното положение, за да създаватъ смутъ или да подпомагатъ бунтовницитѣ, ще бждатъ строго и безмилостно наказвани.

Командуващъ на Великата императорска японска армия:

X . . .

юлий, 12 година на Хирохито.

Асуанъ прочете това възвание, залепено на стената на единъ магазинъ съ празни полици, обърнати маси и подъ, покритъ съ изпочупени стѣкла; предъ прага бѣха препрѣчени нѣколко дървени стѣлба.

Прочитането на това възвание позволи на Асуанъ да разбере по-добре разказа за една случка, станала въ друго село. Разказали му я бѣха двама братя отъ сжщото село, успѣли да избѣгатъ отъ тамъ.

Нѣкой шегобиецъ отъ селото имъ поставилъ точка на думата „Велика“ въ едно възвание. Думата „великъ“ се пише на китайски като обърнато У, съ водоравна чертичка презъ срѣдата. Ако се постави точка въ горния дѣсенъ жгълъ на дѣсното рамо на буквата, тя става „куче“. Заглавието на възванието и нѣколко букви въ самото съдържание получили подобна украса. При минаването на една войскава часть, нѣкой войникъ обърналъ внимание на командира за тая точка. Офицерътъ изпратилъ да повикатъ веднага селския старей, който колѣничилъ и казалъ, че не знае нищо, но че е готовъ да понесе отговорността си и да стои на колѣне цѣлъ денъ предъ възванието, за изкупление на вината.

Офицерътъ настоялъ да му се посочи винози но старейтъ настоявалъ, че не го знае.

— Давамъ ти десетъ минути да го намѣри. Бѣгай!

И почти веднага цѣлото село било подпалено за наказание. Братята се крили цѣло денонощие подъ развалинитѣ, докато успѣли най-после да избѣгатъ.

Отъ Нанкоу почнаха да пристигатъ леко ранени. Разправяше се, че при прохода били струпани двадесетъ и петъ хиляди души, за да го превзематъ съ пристѣпъ и че битката била една отъ най-кръвопролитнитѣ. Изглеждаше, че влаковетѣ не могатъ да извършватъ всичкия превозъ на ранени понеже бѣха претрупани съ подвозъ на припаси: тежка артилерия и храни.

Положението почна да става много заплашително. Отдѣлни шайки отъ изморени и гладни войници почнаха да се връщатъ по всички пѣтища изъ областта. Нѣкои минаха и презъ селото и женитѣ почнаха да се страхуватъ. Войната си е война, винаги и навредъ, но има нѣкои глави отъ нея, които изискватъ сигурно нарочно изучаване отъ съответнитѣ лѣкари-специалисти.

Асуанъ почна да се тревожи. Той настояваше да отидатъ по-далеко отъ пѣтя на войската. Като узна за нѣкакво хубаво селце въ една отстранена отъ главния пѣтъ долина, на нѣколко мили далеко отъ тукъ, той отиде единъ денъ да го види и да намѣри жилище. Едно семейство се съгласи съ готовност да го приеме, защото Асуанъ предложилъ много добъръ наемъ.

Връщайки се на мръкване, той срещна потокъ отъ бѣжанци изъ неговото село, които му казаха, че тамъ има войници. Синове носѣха на грѣбъ старитѣ си бащи, съпрузи — женитѣ си; всички охкаха и бързаха.

— Гдѣ е моето семейство? — попита Асуанъ.

— Кой знае? Всѣки тичаше да се спаси както може, — отговаряха запитванитѣ.

Асуанъ изтича право у дома си. Войниците бѣха напуснали селото. По запуснѣлитѣ улици се срѣщаха само изоставени псета

Той влѣзе въ къщи. Въ първата стая бѣ обърната една маса. Когато влѣзе въ спалнята, видѣ жена си протрѣна на одѣра, а детето на пода. Той изтрѣпна отъ ужасъ, изтича да вдигне детето. И то бѣше мъртво. Той го пука като обезумѣлъ, гледайки окървавеното тѣло на жена си. Струваше му се, че е попадналъ въ ада, че е прокълнатъ навѣки. Не изпитваше облекчение, че се е спасилъ отъ тая съдба, а напротивъ — чувствуваше се напълно безомощенъ въ лапитѣ на страшенъ демонъ. Той не можеше да заплаче. Като че всички жизнени функции въ организма му бѣха основно разстроени. Слюнката, слѣзитѣ и потѣта се вливаха навжтре, очитѣ му бѣха сухи, кожата настрѣхнала, като че го бѣ полѣла нѣкаква ледена течностъ.

Единъ стонъ отъ вътрешната стая го пробуди отъ тоя унесъ.

Той изтича тамъ и видѣ майка си да се люшка отъ едно вѣже до прозореца, полусъблѣчена. Той затвори очи, въ неизразимъ ужасъ.

Новъ стонъ накара коситѣ му да настрѣхнатъ.

— Свали я и я покрый, — каза уморено гласътъ.

Асуанъ отвори очи и погледна къмъ леглото. Отъ тъмния жгълъ задъ завеситѣ се чу звукъ отъ движещо се тѣло. Той се приближи. Старата леля на жена му стискаше съ безпомощни рѣце одеялото.

— Ранена ли си? — попита Асуанъ.

— Свали я, — повтори слабо гласътъ. Той погледна отново ужасната гледка. Майка му, която никой мжжъ досега не бѣ погледналъ, се люшкаше полугола. Асуанъ пристѣпи храбро и свали тѣлото, съ отвѣрнатъ погледъ. Докосването до това

още топло тѣло го освободи отъ вцепенението и му върна способността да плаче; той бѣ отново на земята, въ допиръ съ земния миръ. Погледна лицето на майка си, спокойно и прекрасно и въ смъртта, погали отпуснатитѣ ѝ, безжизнени рѣце, рѣцетѣ, които го бѣха милвали, обличали и отгледали отъ детинство; и порой слѣзи бликнаха неудържимо отъ най-съкровенитѣ глѣбини на душата му.

Той не знаеше отъ колко време плаче надъ тѣлото на Маня. Когато слѣзитѣ му като че се изплакаха най-после, той си спомни отново за старата леля, стана и се приближи къмъ леглото.

— Запали лампа, — каза гласътъ.

Асуанъ потърси кибритъ. Влизайки отново въ стаята, гдето бе жена му и детето му, той изтрѣпна внезапно и избѣга на двора, за да си поеме дѣхъ. Следъ това си спомни, че бѣ трѣгналъ да търси кибритъ, отиде въ кухнята, взе кутия кибритъ и се върна въ тъмната вътрешна стаичка. Още домъ влѣзе въ тази стая, слѣзитѣ му бликнаха отново — тукъ бѣше все още магята въ мъртвото тѣло на Маня.

Той драсна кибритъ, за да запали малката петролна лампа. Когато я запали, свѣтътъ му се стори съвсемъ преобразенъ. Кибритътъ, лампата, собствена му рѣка — всичко бѣ изгубило досегашното си значение. Какво е една лампа? Какво е нейниятъ пламъкъ? Какво е човѣшката рѣка? Какво сж свититѣ стави на прѣститѣ му? Съзнанието почна да се връща бавно изъ тоя унесъ. Да, той бѣше тукъ. Жена му, майка му, детето му — всички бѣха мъртви. Той бѣше самъ въ тази малка стаичка, самъ съ старата леля, на стотици мили далеко отъ своя домъ въ Пекингъ. Въ съзнанието му проникна бавно страшната мисль, че е свършено самъ въ свѣта.

Обзе го неотклонимо желание да подпали кж-

щата и да я изгори заедно съ мъртвото си семейство. Но гласътъ отъ леглото се обади пакъ:

— Дай ми малко вода.

Това го върна отново къмъ действителността. Той отиде въ кухнята, донесе оттамъ една паница вода, отиде при старата леля и премѣсти лампата до леглото ѝ. Тогава видѣ, че тя е ранена въ главата. Като повдигна полека старицата, той ѝ поднесе паницата до устнитѣ, за да може да глътне малко вода.

— Легни си пакъ, — каза той, — ще ти измия раната.

Като донесе по-голямъ сждъ съ вода и една носна кърпа, той изтри засъхналата кръвъ по слѣпитѣ очи. Старицата почна да стене, но Асуанъ видѣ, че раната е повърхностна.

— Такъвъ срамъ да ме сполети, мене, петдесетгодишната жена! — стенѣше старицата. — По-добре да бѣхъ умрѣла.

— Глупости, това не е никакъвъ позоръ!

— Не разправяй никому въ селото, моля ти се!

— Ами че въ селото нѣма никой!

— Где сж хората?

— Всички сж избѣгали. Селото е запустѣло.

— А жена ти и синътъ ти?

Асуанъ въздъхна безъ да отговори. Старицата разбра. Той не смѣеше да влѣзе въ стаята, гдето бѣше жена му. И остана да гледа тѣлото на майка си, прострѣно на пода. Колкото повече го гледаше, толкова по-голяма сила придобиваше. Тя не му се струваше вече страшна, а само мъртва, но прекрасна както презъ цѣлия си животъ. Най-после той събра всичката си смѣлостъ, отиде въ предната стая, взе тѣлото на сина си, сложи го до майка си и ги покри.

— Искашъ ли да хапнешъ нѣщо? — попита леляга.

— Не, не мога.

— Иди до долапа, вземи пелинъ отъ дѣсното

чекмедже и ми свари малко; трѣбва да пиѣна нѣщо укрепително.

Той послуша. Нарѣзването, сваряването и приготвянето на пелина го поуспокои и укрепи донегде; но той почувствува все пакъ странността на положението — цѣлото му семейство бѣше мъртво, а той варѣше спокойно пелинъ. Всичко му се струваше странно; всѣка подробностъ му се струваше не такава, каквато би трѣбвало да бѣде. Той гледаше буйния огънь и въ съзнанието му се оформи полека-лека едно рѣшение.

Когато се върна въ стаята, той погледна отново тѣлото на майка си; и ѝ каза почти гласно:

— Ще отмѣстя за тебе, майко! Ще убивамъ, ще убивамъ, ще убивамъ!

Той изгуби вече всѣко чувство на страхъ предъ смъртта, всѣко чувство за самосъхранение. Почувствува внезапно облекчение, прогонило загрижеността, която го гнетѣше сутринята. Бѣше готовъ да се бие, да загине още сега. Бѣше свободенъ човѣкъ.

Следъ това излѣзе да види има ли нѣкой въ близкитѣ кѣщи. Нигде не се виждаше жива душа. Тукъ-тамъ се виждаха трупове, но тѣ не го плашеха. Малко по-далеко се чу шумъ отъ предпазливостѣ стѣпки. Имаше още живи хора насамъ. Той се чувствуваше като здравъ човѣкъ, попадналъ въ царството на призрацитѣ. Като влѣзе въ тъмната кѣща, отгдето бѣ дочулъ стѣпки, той се изкашли високо.

Пълна тишина. Той се поизплаши все пакъ малко.

— Китаецъ съмъ! — извика той. — Има ли хора тукъ?

И повтори въпроса въ тъмната пустота.

— Не се страхувайте! Нѣма никакви джуджета!

Чу се шумъ отъ стѣпки и шумолене на дрехи; въ тъмнината можа да различи неяснитѣ очертания на две пристѣпващи къмъ него сѣнки.

— Кой е тукъ? — попита единъ женски гласъ-

— Господи! Ценгъ, отъ Пекингъ. Цѣлото ми семейство е мъртво.

Една жена запали лампа.

— Какъ сте останали живи? — попита той.

— Скрихме се дветъ — снаха и свекърва — въ единъ жгълъ задъ кухненската пещъ.

— Най-добре ще е да заминете още утре да потърсите роднинитъ си въ планината, — каза той. После се върна у дома си, легна на пода и заспа до майка си.

На следния день придружи старата леля и дветъ съседки до планината. Следъ това се върна пакъ при своитъ мъртви. Бѣше съвсемъ самъ въ селото. Взе една лопата, изкопа гробъ въ задния дворъ и зарови семейството си. Когато свърши, бѣше вече късна нощъ.

Той почувствува, че е огладнѣлъ, влѣзе въ кухнята и си приготви нѣщо за ядене. Следъ това излѣзе на двора и седна край гробоветъ на близкитъ си.

Като не можа да се примири съ мисълта да ги напусне още на следния день, той постоа два дни — единственъ живъ обитателъ на едно селище отъ призраци.

На третия день, като оплака още веднажъ мъртвитъ си и се поклони споредъ обичая на гробоветъ имъ, той замина.

На малкитъ си прѣсти бѣ сложилъ два прѣстена — единъ отъ майка си, единъ отъ жена си, а въ портфейла си бѣ скрилъ три кждрици — отъ коситъ на тримата.

Асуан трѣгна да търси партизанскитъ чети, присѣдини се къмъ една отъ тѣхъ и оттогава бѣше винаги въ първитъ редове въ боя. Но не пострада. Животътъ му се пазѣше като че отъ нѣкаква магия; а другаритъ му се чудѣха, защо се бие съ такава демонична храбрость. Тѣ не знаеха, че сѣнкитъ на майка му, жена му и сина му му

вдѣхваха смѣлость. Не знаеха, че той е свършено самъ и все пакъ не е самъ.

*

Въ Пекингъ не можеха да получатъ никакво известие за семейството на Маня. Следъ полицейския обискъ и премѣстването на г-ца Донейю въ двореца, животътъ тамъ протичаше нагледъ спокойно. Обаче Афей и Паофенъ решиха все пакъ, че ще бжде по-добре да напуснатъ бившата столица, защото бѣше сигурно, че Афей може всѣки мигъ да бжде арестуванъ като китайски чиновникъ, стига това да хрумне на Хуайю. Чайна и Уханка решиха сжщо, че ще бждатъ въ по-голѣма безопасность, ако сж по-далеко отъ властта на Хуайю.

Но, независимо отъ всички тия лични съображения, Пекингъ бѣше вече загубенъ градъ, откъснатъ отъ останалата страна, потъналъ въ безредие, безвластие и кръвопролития. Неприятелътъ не бѣ поелъ властта, но продажни китайци бѣха готови да съставятъ мѣстенъ корпусъ за запаване реда, подпомагайки неприятеля и управлявайки вмѣсто него. Изникнаха азиатски културни дружества за учене чуждитъ азиатски езици. Учебницитъ трѣбваше да се измѣнятъ. Търговията съ наркотици, постепенно намалѣла презъ последнитъ години, се разцѣвтѣ отново. Въ града почнаха да пристигатъ чужди търговци. Женитъ имъ бѣха облѣчени въ европейски дрехи или въ китайски роби. Последната мода се обясняваше съ обстоятелството, че дългитъ роби бѣха известни като „манджурски роби“ и чужденкитъ ги носѣха отъ родолюбие — за да подчертаятъ желанието си за „закрепване приятелството съ Манчукуо“. Забележително бѣ, все пакъ, че тази мода се бѣ появила следъ, а не преди бунта въ Тангчао, при който бѣха загинали триста тѣхни войници. За китайцитъ Пекингъ бѣше

вече единъ напълно „загубенъ“ градъ. Стариятъ ашфуистки държавникъ Уангъ Кеминъ, прочутъ отъ времето на Цинхарекитъ земи, подготвяше вече трескаво съдружителнѣ си съставянето на едно продажно прашителство.

Афей и Чайна се готвѣха да заминатъ заедно съ семействата си за Шанхай. Поя, излѣкуванъ вече напълно отъ кокаинизма, реши, че ще остане съ жена си въ Пекингъ. Старитѣ г. и г-жа Фенгъ, както и родителитѣ на Паофенъ, казаха, че нѣма защо да бѣгатъ и решиха да останатъ да се грижатъ за двореца, заедно съ г-ца Донеюю.

По това време се водѣха военни действия и въ Шанхай, но чужди параходи продължаваха да пжтуватъ редовно между тоя градъ и Тиенцинъ. Щомъ успѣха да се измъкнатъ отъ Тиенцинъ, семействата щѣха да бждатъ въ безопасност. Тѣ знаеха, че при пжтуването съ влака отъ Пекингъ за Тиенцинъ ще има претърсване, но пжтниците отъ първа класа бѣха по-малко обезпокоявани. Най-строго претърсвани и най-често задържани бѣха студентитѣ и младежитѣ отъ двадесетъ до четридесетъ години, които можеха винаги да минатъ за войници. Търговцитѣ пжтуваха обичновено по-леко. Чайна бѣше вече миналъ петдесетъ и щѣше да мине лесно. Афей бѣше точно четридесетъ, но се облѣче като търговецъ, съ старомодни очила и наргиле и съ нарочно оставена брада. Трѣбваше да си извадятъ документъ, че сѣ търговци на билки и старинни рѣдкости.

Ухапка мина лесно за съпруга на търговецъ. Паофенъ изглеждаше много модерна и млада; но, пжтувайки въ първа класа съ богатъ търговецъ, и тя мина леко съ съпруга и децата си. Освенъ това, г-ца Донеюю поиска да ги изпрати до Тиенцинъ, за да се увѣри, че сѣ отплували безъ неприятности; защото знаеше, че присѣтствието на една амери-

канка припомня почти винаги на азиатцитѣ да се държатъ като културни хора.

И така, къмъ срѣдата на августъ тѣ се сбогуваха съ стария Пекингъ. Когато минаха по ул. Хатаменъ и видѣха своитѣ магазини, Афей и Паофенъ си стиснаха развълнувано ръка. А при източния Пайлу Афей каза на шофьора да трѣгне на западъ, къмъ ул. Тиенанменъ, за да могатъ да зърнатъ още веднажъ позлатенитѣ покриви на императорскитѣ дворци.

— Императорскитѣ сгради сѣ още непожтнати, слава Богу, — каза г-ца Донеюю. — Пекингъ си е все още Пекингъ за мене.

На гарата пристигнаха рано сутринята. Трѣпътъ трѣбваше да трѣгне въ осемъ и половина. Огромна тълпа стари и млади се бѣ натрупала предъ гарата, заедно съ носилки, автомобили и натоварени съ багажъ коли.

Влизайки въ гарата, всички пжтници трѣбваше да бждатъ претърсени, независимо отъ възрастта и пола имъ, затова останалитѣ отъвнъ трѣбваше дълго да чакатъ. Следъ привършването на този прегледъ на перона трѣбваше да отворятъ повторно багажа си. Афей и съпжтницитѣ му влѣзоха безъ особени затруднения въ запазенитѣ първокласни купета. Часътъ бѣше вече десетъ, но влакътъ още нѣмаше намѣрение да потегля.

Загубилъ търпение, Афей слѣзе да се поразходи на перона, като каза на Паофенъ и Ухапка да не пускатъ децата внъ отъ вагона. Той видѣ, че прегледътъ на багажитѣ и претърсването ва пжтниците продължаваше.

Единъ китайски стражаръ стоеше и казваше високо на всѣки, който трѣбваше да бжде претърсенъ: — Отворете куфаритѣ си!

А следъ това добавяше шепнешкомъ:

— Всѣкакви подозрителни книги или предмети трѣбва да се махнатъ.

Групи отъ двама-трима войници, съ щикъ на пушката, поглеждаха въ отворенитѣ куфари и отминаваха нататъкъ.

Като отиде по-нататъкъ, къмъ третокласнитѣ вагони, Афей видѣ пѣтницитѣ застанали въ редици и претърсвани единъ по единъ, преди да влѣзатъ въ вагона. Всички бѣха разкопчали палтата си. Една ученичка стосше съ закопчана дреха, понеже нѣмаше никакви джебове.

Единъ войникъ отиде до нея и каза нѣщо на единъ стражарь-китаецъ.

— Въ такива времена е най-добре човѣкъ да се покорява, — каза единъ възрастенъ пѣтникъ, петдесетина годишенъ търговецъ.

Девойката се изчерви и почна да разкопчава дрехата си. Въ долния край на блузата ѝ имаше нѣкакви букви. Войникътъ ги посочи и попита какво значатъ.

— Нумеръ на бельото ми въ училище, — обясни ученичката.

За щастие, преводачътъ-китаецъ, който бѣше, както изглежда, отъ Мукденъ, обясни много благосклонно случая и войникътъ отмина.

Влакътъ замина едва въ единадесетъ и половина. И спираше на всѣка гара, дори на тия отсамъ пекингскитѣ крепостни стени. Войници, придружени отъ китайски стражари, влѣзоха още два пѣти въ вагонитѣ, за да претърсятъ всички пѣтници и багажи. Първокласнитѣ вагони бѣха прегледани много повърхностно.

Когато напуснаха окончателно града, пѣтницитѣ видѣха десетина неприятелски самолета, които летѣха къмъ северозападъ. Край Нанкоу и другаде продължаваха да се водятъ тежки боеве, и противникътъ пренасяше припаси. Затова влакътъ трѣбваше да спира на всѣка гара, за да дава пѣтъ нѣ

заминаващи за западъ влакове, натоварени съ артилерия, припаси, а понѣкога и цѣли вагони коне, отъ които се разнасяше миризма на торъ. Около желѣзопѣтната линия се бѣха водили жестоки боеве и градчетата край нея представяха жалка гледка. Тукъ-тамъ групи войници се движеха въ неособено блестящъ босенъ редъ. По цѣлия пѣтъ се виждаха китайски селца съ знамето на изгрѣващето слѣнце по покрититѣ. По шосетата бѣха препрѣчени голѣми дървета, неизвестно дали за защита или за засада.

Въ Тиенцинъ стигнаха едва къмъ седемъ и половина, следъ осемчасово пѣтуване, когато въ нормално време дотамъ се достигаше за два часа и половина.

Минаването презъ тиенцинската гара бѣше безкрайно трудно.

— Минете моста, вървете по сръдата и не бързайте! — предупреждаваше стражарь.

Придружени отъ младата американка, Афей и близкитѣ му излѣзоха безъ мъчнотии. Тъкмо когато си казваха колко сж били щастливи, нѣколко стражари се приближиха и извикаха:

— Мгнете влѣво!

Тѣ видѣха редица пѣтници, застанали по двама или трима, да пристѣпватъ едва-едва. Четири-петъ души войници стояха отлѣво и разпитваха пѣтницитѣ единъ по единъ. Търговци, ученици, мъже и жени, богати и бедни — всички минаваха безъ изключение презъ тоя разпитъ. Групата на Афей трѣбваше да се раздѣли и да мине последователно по реда си.

Когато дойде тѣхния редъ, единъ войникъ дръпна неочаквано седемнадесетъ годишния синъ на Чайна и го измъкна настрана. Госпожица Донею се намѣси веднага и почна да се разправя съ войника, който само я погледна и бутна момчето назадъ. Уханка се разтрепера. Бащата успѣ да предаде на

сина си една чанта съ търговски книжа. Войникътъ забеляза това, но не каза нищо.

Докато родителитъ и близкитъ му очакваха тревожно неговото завръщане, момчето бѣ заведено съ още нѣколцина други младежи въ едно съседно здание. Баща му го бѣше предупредилъ още при тръгването никога да не бърза и да не проявява страхъ, а когато го запитватъ, да отговаря право на въпроса, увѣрено и спокойно. Той знаеше, че нѣкои биватъ пустнати веднага, а други задържани за два-три или повече дни; тия, за които можеше да се докаже, че сж войници, биваха застрелвани. Всѣки, който би избързалъ или би се опиталъ да избѣгне разпита, биваше връщанъ и разпитванъ повторно.

Синътъ на Чайна бѣше предпазливъ младежъ. Съ чантата въ рѣка, той чакаше търпеливо реда си, безъ да проявява нетърпение или тревога. Когато дойде и неговиятъ редъ, въведоха го въ една малка стая, гдето трима войници стояха съ най-сериозно изражение. Посрещнаха го съ бързо следващи въпроси:

- Отъ Куоминтанга ли си?
- Отъ родолюбивитъ организации ли си?
- Отъ „Синитъ ризи“ ли си?
- Комунистъ ли си?
- Отъ англо-американската партия ли си?
- Челъ ли си Санминското учение?
- Вѣрвашъ ли въ Сунъ Ягъ-Сенъ?
- Вѣрвашъ ли въ Чанъ Кай Шекъ?
- Какво е отношението ти къмъ Манчукуо?
- Вѣрвашъ ли въ сътрудничеството между

Китай, Япония и Манчукуо?

— Почтено ли е за Китай да подстрекава единъ народъ противъ другъ?

— Отгде си родомъ? Колко сестри имашъ? На колко сж години? Какъ се казватъ? Въ какво училище ходятъ?

Тя въпроси се задаваха въ бърза последовател-

телностъ и най-сериозно, а отговоритъ се записваха грижливо и старателно. Войниците се отнасяха къмъ работата си най-добросъвестно и не си позволяваха да се усмихнатъ. Но дали нѣкой би отговорилъ утвърдително на първитъ въпроси при даденитъ обстоятелства?

— Какво носишъ?

Момчето отвори чантата за прегледъ. Следъ като разгледаха въ продължение на половинъ часъ книгата му, войницитъ му казаха да излѣзе отъ една врата.

Той разбра, че е свободенъ, слѣзе полека по стълбитъ и излѣзе на открито, за да потърси семейството си, което го чакаше тревожно предъ входа и бѣше много щастливо, като го видѣ да се връща живъ и здравъ. Уханка го прегърна, като че се е върналъ отъ онзи свѣтъ.

Отидоха въ английската концесия въ Тиенцинъ и отседнаха въ единъ чуждъ хотелъ. Параходъ щѣше да има едва следъ три дни. Госпожица Донейю настоя да остане, докато заминатъ съ моторницата, която трѣбваше да ги отведе до парахода въ Тангу. Но Паофенъ настоя, че тукъ сж вече въ пълна безопасностъ, благодари ѝ сърдечно за това твърдо приятелство въ такива тежки минути и я помоли да се върне.

Госпожица Донейю се върна въ Пекингъ единъ день преди заминаването имъ, защото се безпокоеше за останалитъ обитатели въ градината. Следъ пет-дневно пътуване, спирайки на различни пристанища, семействата на Афей и Чайна пристигнаха въ Шанхай, всрѣдъ оглушителна бомбардировка и отъ дветъ страни на рѣката. Въ пристанището имаше флота отъ неприятелски бойни единици, които обстрелваха града, гдето бушуваха страхотни пожари.

Параходътъ свали пътницитъ си въ международната концесия, гдето тѣ се настаниха въ хотелъ и телеграфираха на Муланъ и Моханъ за пристигането си.

ГЛАВА XLV

При започването на войната Муланъ лѣтуваше съ семейството си въ Кулингъ, планинско лѣтовище надъ Янгце.

Амей, вече седемнадесетъ годишна девойка, бѣше ученичка въ мисионерско училище въ Нанкингъ. Атунгъ бѣше свършилъ и работѣше въ китайската държавна радиотелеграфна станция при Шанхай, която изпращаше радиограми за Санъ Франциско. Той бѣ поискалъ шестседмиченъ отпускъ и бѣ отишелъ при семейството си въ Кулингъ.

Ханкоу бѣше сега срѣдище на голѣми ауто-стради, които правителството строеше трескаво, за да може да свърже разнитѣ области на Китай. Надъ голѣмата рѣка задъ града бѣше току-що привършенъ огроменъ желѣзенъ мостъ, по който минаваше желѣзница и шосе за автомобиленъ превозъ — модерно строително чудо за селянитѣ отъ околността. Новъ желѣзенъ пѣть свързваше Ханкоу и Нанкингъ направо съ Нанчангъ, столица на областта Киангси и отстояща недалечно отъ Кулингъ. Новата желѣзница минаваше изъ планинска мѣстность, но строежътъ ѝ бѣ завършенъ въ година и половина. Скоростта на тая строителна програма бѣ всъщность една отъ най-важнитѣ причини за войната. За неприятеля, който съзнаваше, че трѣбва да нанесе удара си сега или никога, и за Китай, защото тамъ се бѣ родилъ новъ духъ на самоувѣреностъ и на съпротива срещу всѣко посегателство върху народнитѣ права.

По това време въ Кулингъ лѣтуваха и Чанъ Кай Шекъ съ мадамъ Чанъ, защото Кулингъ бѣше модерно лѣтовище за всички висши чиновници. Жилището на Муланъ бѣше точно надъ тѣхното.

При все че кжщата на Чанъ Кай Шекъ бѣше въ предната частъ на двора имъ, отдѣлена отъ задната стена съ петдесетина метра хълмиста мѣстность, Муланъ можеше да зърне отвреме-навреме дейността на прислугата вкжщи. Входътъ на жилището бѣше въ началото на едно шосе, което започваше отъ спускаща се планинска урва. Шосето вървѣше стотина метра по урвата до единъ кръстопѣть, отгдето започваше по-широкъ пѣть. Отъ кръстопѣтя, гдето бѣха поставени часовои, или отъ срещната страна на урвата можеше да се забележи трескава дейность въ кжщата. Висши офицери отъ разнитѣ области и важни нанкингски чиновници непрестанно влизаха и излизаха, нѣкои пеша, нѣкои въ носилки. Защото въ този домъ се решаваше бждещата сѣдба на Китай. Решаваше се дали страната трѣбва да се превърне въ чуждъ протекторатъ или ще се бори за свободна, единна и независима държава.

На 17 юлий бѣ взето сѣдбоносното решение. Чанъ Кай Шекъ възвести по радиото обявяването на война и съпротива докрай. Той предупреди народа за страхотнитѣ жертви и опустошения, за невъзможността да се спре наполовина пѣть, нѣщо по-лошо отъ незабавна капитулация.

— Този човѣкъ е най-студениятъ и упоритъ мжжъ, който съмъ виждалъ нѣкога, — каза единъ день Чайна. — Той върши нѣща, които не би сторилъ и самъ Чуко Лиангъ (отъ Тритѣ царства). Предстои му най-тежката задача, предоставена нѣкога на живъ човѣкъ: да обедини Китай и да го поведе въ борба на животъ и смъртъ. Той напомня буревестникъ, който е въ стихията си въ морска буря — и се наслаждава може би отъ нея. Наблюдавалъ съмъ го презъ последнитѣ десетъ години. Такъвъ слабъ и костеливъ мжжъ! Но погледни устата му! Не съмъ виждалъ по-странно съчетание на упоритостъ и воля!

— Ако Чанъ е Чуко Лиангъ, отъ Тритѣ цар-

ства, азъ ще бжда неговия лодкаръ, — каза Атунгъ.

— Какво? — извика Муланъ, като пребледнѣ извєднажъ.

— Какво ти стана, мамо? Нима не мразишъ неприятеля?

Муланъ погледна мълчаливо Суня, който сжщо мълчеше.

— Нима не одобрявашъ решението ми? Китай има нужда отъ всичкитѣ си синове, — повтори Атунгъ.

Но Муланъ се отдалечи, безъ да продума. Тя не проговори цѣлъ часъ. Загуби самообладание и се почувствува така, както всички майки се чувствуватъ предъ война. Защото войната бѣше вече предъ прага на собствения ѝ домъ. Защо не бѣ помислила досега за това? Китай искаше своя дѣлъ и отъ нея — искаше единствения ѝ синъ.

Тя разгледа въпроса съ мъжа си и следъ единъ часъ двамата повикаха Атунгъ.

— Решилъ ли си да отидешъ на война? — попита майката.

— Защо сте ме отгледали, ако не отида? — отвърна синътъ. — Азъ не мога да те разбера, мамо.

— Не, не можешъ. . . Питамъ те само, решилъ ли си?

— Решилъ съмъ, мамо, — отвърна Атунгъ.

Въ душата на Муланъ бушуваше страшна борба, отъ която порой сълзи бликна несудържимо отъ очитѣ ѝ.

— О, Атунгъ, ти си единствениятъ ми синъ. . . — можа да каже тя и се заплака.

— Ти си младъ, сине, и не си билъ родителъ, — започна и Суня.

— Предпочитамъ да умра азъ, отколкото да те видя мъртъвъ, — извика Муланъ.

— Слушай, Атунгъ, — продължи баща му, — ние говорихме съ майка ти по тоя въпросъ. Ако Китай те повика, ти ще трѣбва да отидешъ. Но знай,

че жертвата отъ наша страна е по-голяма, отколкото отъ твоя. Единъ младъ родолюбецъ умира славно и радостно на бойното поле — заедно съ другаритѣ си — а страданияето остава за старитѣ му родители вкжщи. Ние не искаме да ти прѣчимъ. Но ти трѣбва да помислишъ и за семейството.

— Какво значение има семейство, ако родителъ та загине? — възрази Атунгъ.

— Зная това, — каза търпеливо бащата. Ако бѣхъ младъ като тебе, сигурно и азъ бѣ отишелъ на война. Но ти си единственъ синъ; сжвенъ това, ние дадохме на страната една жертва — най-голямата ти сестра. Майка ти и азъ сме стари вече и не можемъ да се надѣваме на другъ синъ. Отъ лично и държавно гледище, ти трѣбва да отидешъ. Отъ гледище на Ценговото семейство, животътъ ти не бива да се пожертвува безъ изключителна причина. Твоятъ случай е изключителенъ. Представи си, че Ценговиятъ родъ угасне. Неприятелътъ иска да ни унищожи. А не забравяй, че семейството е първата отбранителна линия. Помисли за баба си и дѣдо си! Колко внуци има Ценговото семейство следъ толкова години? Три поколѣния сж живѣли и сж се трудили само за тебе и за двамата синове на Чайна. Асуанъ не е отъ Ценгова кръвъ, нито знаемъ где е сега. А Ценговата кръвъ трѣбва да живѣе вѣчно. Ти може да смѣтнешъ това за отживѣлица и не ме разбирашъ може би. Но по този начинъ именно Китай е оцѣлѣлъ въ продължение на четири хиляди години. Дори въ страни, гдето има задължителна военна служба, единственитѣ синове се свикватъ само въ краенъ случай. . .

— Татко и мамо, — каза Атунгъ, като стискаше неспокойно облѣгалата на стола си, — зная, че е тежко за васъ. . . Но трѣбва да отида.

Муланъ го погледна съ заплаканитѣ си очи и каза:

— Добре, върви? Сждбата ми е да страдамъ.

— Какво мислиш да правиш? — попита Су-
ня. — Да постъпиш доброволец ли?

— Ще постъпя доброволец и ще върша как-
вото ми заповѣдатъ. Все мога да бъда полезенъ
въ нѣщо.

— Но защо не останеш да работиш въ без-
жичния телеграфъ? — каза бащата. — И съ това
се служи на отечеството, макаръ и не на бойното
поле.

Муланъ се залови веднага о това предложение:

— Ти каза, че искаш да бъдеш лодкаръ, —
каза тя. — Да изпращаш сведения презъ Тихия
океанъ е да си единъ видъ лодкаръ. Защо не оста-
неш на тая служба?

— Добре, може да направя и това, — съгласи
се Атунгъ. — Ако е отъ полза за страната.

Това бѣше една спогодба между родителитѣ
и сина. Но радиостанцията бѣше всъщностъ близо
до Киангуанъ, тоестъ на самата бойна линия.

*

Амей не бѣше така блестяща като по-голѣма-
та си сестра. Не бѣше така жива и подвижна, но
имаше вродено чувство за учтивостъ и изтънче-
ностъ, което бѣ добила несъзнателно отъ майка си.
И тя се възхищаваше отъ Маня и приличаше на
нея по стѣснителностъ и спокойствие. Между модер-
нитѣ ученички тя мина веднага въ числото на тия
съ най-добро възпитание.

По това време въ Кулингъ лѣтуваха много
учителки отъ мисионерското училище. Амей бѣше
много обичана отъ учителкитѣ си, особено отъ една
— мисъ Кънингамъ, която се интересуваше особено
много за нея. Тия учителки бѣха ходили на гости
у Муланъ и я бѣха канили у дома си. Когато вой-
ната за Шанхай почна на 13 августъ, всички се пи-
таха дали училищата ще бждатъ отворени наесенъ

Амей не искаше да пропусне ни единъ срокъ, ако
училищата бждатъ отворени. Понеже и отпускътъ
на Атунгъ изтичаше, Муланъ говорѣше да се вър-
натъ въ Ханкоу, за да прекаратъ още нѣколко дни
заедно, преди връщането на Атунгъ на служба.
Мисъ Кънингамъ предложи Амей да остане съ нея
и да отидатъ заедно въ Нанкингъ. Ако училищата
не започнатъ занятия, Амей би могла да се върне
въ Ханкоу съ влака. Понеже мисъ Кънингамъ бѣше
мила и добра дама, Муланъ я обичаше и се съгласи
да остави Амей при нея.

Въ навечерието на заминаването имъ за Ханкоу
Муланъ каза:

— Атунгъ и Амей, вие ще се раздѣлите за
известно време. Азъ нѣмамъ представа колко може
да трае тази война. Но трѣбва да бъда съ васъ;
затова, ако има нѣкакви неприятности, Амей, теле-
графирай ми и си ела веднага. Не се грижи за уче-
нето. Ако войната се свърши скоро, догодина ще
си взема снаха — ще оженимъ Атунгъ. Ще видите
и двамата, колко мирно и спокойно се живѣе въ
провинцията. Ще си купимъ нѣколко стотинъ де-
кара земя, Атунгъ и снаха ми ще станатъ земедѣл-
ци и ще ми отгледатъ внуци.

Тя говорѣше шеговито, но децата ѝ я разбраха.

— Войната ще свърши скоро, — каза Атунгъ.
— Ние нападаме вече Ханкоу и ще изтласкаме не-
приятеля до рѣката.

На следния день Суня и Муланъ заминаха за-
едно съ сина си за Ханкоу, като отплуваха отъ
едно крайбрѣжно градче близо до Хунчоу съ голѣмъ
и удобенъ рѣченъ параходъ. Пътуването
бѣше много приятно, особено въ мѣстността, на-
ричана Чилилунгъ. Отъ едната страна се издигаха
две високи скали, наричани „Риболовната тераса на
Иенъ Целингъ“, единъ прочутъ отшелникъ отпреди
две хиляди години, който отказалъ всички предло-
жения за висши длѣжности, при все че билъ съ-

ученикът на един императоръ. Скалитъ се издигаха на шестдесетина стъпки надъ водата и когато параходътъ пушна котва за пощуване на това мѣсто, Муланъ гледаше съ възхищение тия скали и се чудеше какъ стариятъ Йенъ е могълъ да лови риба толкова отъ високо. Всички се питаха дали водата се е смъкнала или сушата се е издигнала отъ две хиляди години насамъ и се вълнуваха отъ тия мисли. Нощуването на параходъ край освѣтени отъ луната скали и при подухващия хладенъ вѣтрецъ откъмъ рѣката, е неизказано красиво и Суня и Муланъ си налѣха по нѣколко „чашки“.

Като постоя два дни у дома си, Атунгъ замина за мѣстослужението си въ Шанхай. Родителитъ му получиха наскоро писмо, че радиостанцията е била единъ отъ първитъ обекти на неприятелскитъ въздушни бомбардировки съ високитъ си антени, едновременно съ библиотеката, музея, гимназията и студиото на новия градски клубъ въ Киангуанъ. Съ спасенитъ материали щѣха да се опитатъ да уредятъ нова предавателна станция въ международната концесия.

Къмъ зоната на Вусунгъ заминаваха силни китайски подкрепления, а по делтата на Янгце около Шанхай започна упорита позиционна война. Войната ставаше всеобща и се разширяваше изъ все по-голъми и по-голъми области. Градоветъ по желѣзопътната линия Шанхай-Нанкингъ бѣха подложени на чести въздушни бомбардировки и пѣтуването съ влакъ бѣше опасно. Самиятъ Ханкоу бѣ бомбардиранъ вече нѣколко пѣти.

Много жители отъ Шанхай и Ханкоу заминаваха въ различни посоки: отъ Ханкоу заминаваха за по-голъма сигурностъ въ чуждитъ концесии въ Шанхай, а отъ Шанхай заминаваха за вътрешността, за да избѣгатъ отъ разширяващата се бойна зона.

По това време именно Муланъ получи телеграма отъ Афей, който ѝ съобщаваше, че сж при-

стигнали въ Шанхай и сж се настанили заедно съ семейството на Чайна въ хотелъ Бърлингтонъ. Въ телеграмата не се споменяхе ни дума за Маня и Асуанъ; защо не бѣха заминали и тѣ? Муланъ бѣ много разтревожена и намисли да отиде въ Шанхай, за да се види съ Афей, Паофенъ и Уханка и да научи по-подробни повини.

Къмъ първи септемврий положението бѣше вече толкова тревожно, щото Суня и Муланъ решиха да прибератъ Амей въ Ханкоу, докато не се е влошило още повече. Пѣтуването съ влаковетъ бѣше все още възможно, при все че бѣше опасно и много бавно. Шосетата щѣха да останатъ свободни при всички обстоятелства. Като не искаха да излагатъ на никакви опасности сигурността на дъщеря си, Суня и Муланъ решиха бащата да отиде да я прибере. Муланъ каза, че презъ това време ще отиде въ Шанхай, защото искаше да научи непременно какво е станало съ Маня. Може би и Маня е дошла съ другитъ тамъ. При тая мисълъ, тя стана много нѣстърпелива и бързаше да замине.

Въ навечерието на заминаването си тѣ получиха писмо отъ Атунгъ, косто гласѣше:

„Мили родители, азъ се записахъ въ войската. Какво значение има семейство, ако човѣкъ нѣма отечество? Ако всѣки синъ, който е милъ на родителитъ си, откаже да отиде на война, какъ ще може да воюва Китай? Не се тревожете, моля ви се. Азъ нѣма да се върна, докато не прогонимъ неприятеля въ морето.“

Синъ ви Атунгъ.“

Муланъ бѣ замаяна. Синъ ѝ се бѣ записалъ въ войската. Но кога? Въ коя частъ? Защо не имъ съобщаваше нищо? Тя побърза още повече да отиде въ Шанхай, защото бѣше сигурна, че Атунгъ трѣбва

да се намира негде наблизно. А трѣбваше да побързатъ сжщо да измъкнатъ и дъщеря си отъ Нанкингъ, докато съобщенията не сж станали още по-мжчни. Това бѣше много благоразумно решение, защото, ако Амей бѣ останала въ училището въ Нанкингъ, превърнато презъ декемврий въ лагеръ за бѣжанки, би била може би и една отъ жертвитѣ на изстѣпленията, които ще се помнятъ въ продълженче на много вѣкове.

Муланъ и Суня заминаха за Шанхай и намѣриха Паофенъ, Уханка и семействата имъ въ единъ много удобенъ старъ семеенъ хотелъ, който бѣ билъ нѣкога чуждестраненъ, но сега имаше китайско управление. За най-голѣмо свое разочарование Муланъ откри, че Маня не е тукъ, нито можа да узнае какво е станало съ етърва ѝ или съ нейното семейство. Това я разтревожи още повече.

Муланъ остана въ Шанхай, а Суня отиде до Нанкингъ да прибере дъщеря си. Отъ Шанхай до Нанкингъ има само седемъ часа и половина съ влакъ, но поради превоза на войски пътуването ставаше много по-бавно. Мохуа дойде сжщо да види роднитѣ си въ Шанхай и побърза да се прибере, защото Сучао щѣше да се озове на самата бойна линия, ако китайскитѣ войски се отдрѣпнатъ. По-безопасно би било да се премѣстятъ въ Шанхай, но Лифу бѣше държавенъ чиновникъ и щѣше да е проява на малодушие да изсели семейството си; освенъ това, за него щѣше да бжде все по-мжчно и по-мжчно да се връща у дома си. Затова Муланъ поръча на съпруга си да се отбие въ Сучао, да види сестра ѝ и Лифу и да ги убеди да дойдатъ веднага въ Шанхай.

Следъ заминаването на Суня, Муланъ остана по-свободна и научи повече нѣщо за сждбата на роднитѣ си. Смъртѣта на Суюнъ я трогна дълбоко. Разказаха ѝ приключенията на Тайюнъ и Ченъ Санъ и присѣдиняването имъ къмъ партизанскитѣ чети

на северозападъ. Никой не можа да ѝ каже нищо за Маня и семейството на Асуанъ; всички се страхуваха, да не имъ се е случила нѣкаква неприятностъ, защото бѣжанцитѣ разказваха покъртителни нѣща за опустошения и жертви.

Понеже бѣха отъ заможнитѣ и висши слоеве на китайското общество, Муланъ и роднитѣ ѝ бѣха сравнително малко пострадали досега отъ войната. Но престоятъ въ Шанхай не бѣше никакъ спокоенъ. Неприятелски самолети летѣха всѣкидневно надъ главитѣ имъ. Снаряди отъ противовъздушната артилерия падаха често изъ кжщитѣ и по улицитѣ. Избухвания на бомби се чуваха денонощно. Хората отиваха край брѣга, за да наблюдаватъ артилерийския двубой между неприятелскитѣ бойни параходи и китайската артилерия отъ Путунгъ, или се качваха по покривитѣ на кжщитѣ, за да видятъ пламналото небе надъ Чапей и Киангуанъ. Мжже, жени и деца пристигаха непрестанно отъ чапейска околия и скитаха окаяно изъ улицитѣ. А въ театритѣ и дансингитѣ продължаваха да се веселятъ. Дошлитѣ отъ Пекингъ се чувствуваха въ съвършено чужда страна. Пекингчани сж обикновено общителни, кротки, бездейни, но сега лицата имъ бѣха мрачни, главитѣ наведени, въ сърдцата имъ бушуваше омраза. Жителитѣ на богатото свободно пристанище, напротивъ, като че не знаеха, че се води война. Нѣкои се грижеха усърдно за подпомагане бѣжанцитѣ, посещаване раненитѣ изъ болницитѣ, или събиране помощи за войскитѣ, които бѣха зле снабдявани. Но градътъ представяше изобщо две ясно разграничени класи: едната се радваше, както винаги, на живота, увѣрена въ чуждото покровителство, а другата — простолюдието, войницитѣ, които се сражаваха за народа си, и бѣжанцитѣ — понасяше цѣлото бреме на страданията.

Муланъ се интересуваше сега много повече за войната; тя не можеше да забрави, че синътъ ѝ се

намира негде тамъ, всрѣдъ грохота на орждията. Получила бѣше второ писмо отъ него, изпратено до Ханкоу и пренратено отъ тамъ, въ което Атунгъ съобщаваше, че работи въ радиотелеграфна часть на фронта при Янгхонгъ и се надѣва, че ще може да види родителитѣ си за нѣколко дни, ако получи отпускъ; а пъкъ и тѣ биха могли да го посетятъ на бойното поле.

На третия день Суня се върна благополучно съ дъщеря си.

Най голѣмиятъ синъ на Лифу, Шаофу, искалъ сѣщо позволение отъ родителитѣ си да отиде на фронта. А когато Суня казалъ, че Атунгъ, който е единственъ синъ, е вече на фронта, случаятъ съ Шаофу билъ веднага решенъ; защото Лифу имаше трима сина и не можеше да откаже съгласието си. Лифу и Мохаяу решиха да дойдатъ заедно съ децата си, за да видятъ не ще ли бжде възможно дѣмата братовчеди да бждатъ въ единъ полкъ, та по този начинъ безпокойствата на майкитѣ да бждатъ до-негде смекчени. Шаофу, току-що завършилъ нанкинския университетъ, пишеше много бързо. Той бѣше малко късогледъ и носѣше очила, но би могълъ да бжде много полезенъ за канцеларска работа и преписване депеши и доклади.

Обстоятелството, че Шаофу отива на фронта, помрачи малко роднинската среща. Безъ да се продума нѣщо, атмосферата ставаше много напрегната, щомъ влѣзатъ дветѣ сестри. Синътъ на Уханка каза, че иска сѣщо да постѣпи войникъ, но чичо му Суня възрази:

— Трѣбва да остане едно момче и отъ Ценговия родъ! Освенъ това, ти си още много малкъ.

Въпросътъ бѣше сега, какъ ще изпратятъ Шаофу въ полка, гдето бѣше братовчедъ му. Лифу изгуби цѣлъ день, за да нареди това.

Когато се върна вечерята въ хотела, той каза на роднителитѣ си:

— Имахме щастие — открихъ, че полковиятъ командиръ ми е съученикъ още отъ Пекингъ. Жена му живѣе въ френската концесия; отидохъ при нея и тя ми помогна да се свѣржа по телефонъ съ мъжа ѝ.

— Обеща ли ти да се погрижи за сина ни? — попита Мохаяу.

— Обеща. Каза, че ще се погрижи братовчедитѣ да не се дѣлятъ, докогато бжде възможно.

— Знаеше ли той, че Атунгъ е въ неговия полкъ? — попита Муланъ.

— Не, но каза, че ще го потърси веднага. Мохаяу се разплака, като видѣ, че постѣпването на сина ѝ въ войската е окончателно уредено.

— Ще го заведе самъ до фронта, — каза Лифу.

— До фронта ли ще го заведешъ? — попита

Суня.

— Да. Ела съ мене, ако искашъ да видишъ Атунгъ. Ще трѣбва да заминемъ утре презъ нощта.

— Защо пъкъ презъ нощта? — попита Суня.

— Защото тогава е по-безопасно. Полковникътъ ще ни изпрати една военна кола. Янгхонгъ е сравнително далеко, а на частни коли не се позволява да отиватъ на бойната линия. Съ колата ще дойде и единъ адютантъ, за да ни придружи.

Муланъ слушаше въ унесъ.

— Лифу! — обади се тя изведнажъ, — могатъ ли да дойдатъ и жени?

— Предполагамъ, че полковникътъ ще те пусне, но едвали съ особено удоволствие.

— Чувахъ, че жени отъ благотворителнитѣ дружества отивали да носятъ подаръци на фронта.

— Това е друга работа. Тѣ пътуватъ на собственъ рискъ.

— По-добре ще е да не идвашъ, — каза Суня. — Нѣма защо да се излагашъ на опасность.

— Ако синъ ми не се страхува да живѣе тамъ

съ седмици, защо пъкъ азъ ще се страхувамъ да ирекарамъ една нощъ? Колко време ще трас пътуването?

— Цѣла нощъ може би, — каза Лифу. — Всички свѣтлаши трѣбва да бждатъ загасени, разбира се, и колата ще се движи много бавно.

— Опасно ли е? — попита отново Муланъ.

— Остани си вкъщи при сестра си, — каза Лифу. — Помисли и за другитѣ, които чакатъ да се грижишъ за тѣхъ.

Муланъ не настоя. Въ къщата царуваше трѣпна тържественостъ; на следния день Мохуу остана въ стаята на сина си, като плачеше тихо. Муланъ поръча на Суня да вземе четири сандѣка портокали за войницитѣ.

Вечеряха млчливо. Всѣки бѣ прочелъ утринитѣ новини въ вестницитѣ, но никой не смѣше да ги спомене. Сраженията бѣха едни отъ най-крвопролитнитѣ отъ започването на войната. Неприятелскитѣ телеграми съобщаваха за завземането на Пасшанъ, а китайскитѣ твърдѣха, че въ крайморския градъ при Вусунгъ продължава съпротивата на една единствена дружина, напълно откъсната отъ останалитѣ сили. Следъ два дни единствениятъ спасенъ войникъ отъ тая дружина бѣ дошелъ да съобщи, че сж се били до свършване на припаситѣ си и до последния човѣкъ.

Къмъ десетъ часа въ хотела пристигна единъ младежъ въ измачкана офицерска униформа и стоманена каска и съобщи, че колата чака да ги отведе въ штаба на полковника. Настѣпи неизбѣжната сцена. Муланъ и Мохуу, облѣни въ сълзи, обсипаха Шаофу съ проститѣ, но незабравими за синоветѣ майчини съвети. Сбогуванията се повтаряха до безкрайностъ, защото тѣ не можеха да се раздѣлятъ.

Най-после, Лифу каза на сина си да се качи въ колата, гдето бащата и Суня се качиха следъ него. Мохуу застана до вратата и Шаофу прострѣ

отново ржка, за да се сбогува още веднажъ съ майка си, докато колата трѣгна и ги раздѣли.

Адютантътъ бѣше седналъ до шофьора. Щомъ излѣзоха отъ концесията въ прѣснатитѣ предградия на Шанхай, шофьорътъ изгаси свѣтлинитѣ. Нѣмаше луна; но така бѣше по-добре, защото можеха да сж сигурни, че нѣма да има нощни бомбардировки.

— Какъ виждате въ тъмнината? — попита Суня.

— Знаемъ пжтя. А пъкъ и очитѣ ни свикнаха. Толкова е приятно това пътуване! Толкова е хубаво нощемъ на фронта!

Адютантътъ, веселъ и блестящъ младежъ, почна да имъ разказва случки отъ войната.

— Не ви ли е страхъ?

— Да ни е страхъ ли? — извика той. — Ние чакаме отъ години този случай да се срещнемъ съ отвжднитѣ приятели. Какъ ще се страхуваме сега? Отначало нашитѣ хора бѣха глупаво храбри. Хвърляха се въ боя и не се оттегляха, когато се получи заповѣдъ за отстъпление. Заразяватъ се едни отъ други. Храбростта на единъ кара другитѣ да се срамуватъ, ако не сж като него. Имахме единъ деветнадесетъ годишенъ младежъ отъ селата. Майка му току-що го бѣ оженила за една девойка отъ сжщото село. Той оставилъ булката и пристига при насъ. Той ни казва винаги: „Неприятелскитѣ картечници стрелятъ на две хиляди метра, а нашитѣ на 1.500; затова трѣбва да изтичаме петстотинъ метра напредъ, за да се изравнимъ.“ Той постѣпи точно така; и загина.

— Парола! — извика нѣкой въ тъмнината.

Адютантътъ каза паролата. Една електрическа лампа свѣтна право въ колата и освѣти лицата имъ; после угасна. Отново настѣпи мракъ и напрегната тишина.

— Догде стигнахме?

— Скоро ще бждемъ въ Тацангъ, — каза адю-

тангътъ. — Следъ Лиухонгъ ще чуєте картечната стрелба, а следъ Янгхонгъ — тежкитѣ орждия. По-нататъкъ е ничия земя, гдето се водятъ боеветѣ.

Следъ като отминаха Тацангъ, видѣха прожекторитѣ отъ неприятелскитѣ параходи, които пресичаха небето по всички посоки. Освенъ тежкото хъркане на мотора, чуваше се само спокойната нѣсенъ на шурцитѣ въ полето.

— Чувамъ, че на страната на неприятеля имало китайски войски отъ Манчукуо, — каза Суня.

— Да, — отвърна адютантътъ, — но не сж много. Миналия день имаше ржкопашенъ бой. Когато нашитѣ войски стигнаха на четиридесетъ—петдесетъ метра отъ неприятелскитѣ линии, отъ неприятелскитѣ окопи извикаха на китайски: „Всички сме китайци! Не се приближавайте!“ Бѣха манджурци всжщностъ. „Не се приближавайте, или ще стреляме!“ извикаха пакъ отсреща. „О!“ извикаха отъ наша страна. „Искате ли да изпитате и нашитѣ пушки!“ „Нашитѣ сж по-хубави!“ извика единъ едъръ манджурецъ и даде единъ изстрелъ въ въздуха. Почти веднага единъ неприятелски войникъ го промуши въ гърба. Единъ отъ нашитѣ се прицели и повали нападателя, за да отмъсти за манджурца. Тежко е за тия хора. Тѣ сж китайци и сж принудени да воюватъ съ съотечественицитѣ си.

Започнаха да чуватъ вече все по-ясно и по-ясно тракането на картечницитѣ. За мигъ въ далечния кржгзоръ свѣтна внезапна свѣткавица; следъ десетина секунди се чу глухъ гърмежъ, като отъ далечна гърмотевица. Свѣтли ивици прорѣзаха небето, придружени отъ почти музикално свистене и силенъ трѣсъкъ. Въздухътъ край тѣхъ се разтърси.

— Какво е това? — попита Шаофу.

— Снарядъ, — каза усмихнато адютантътъ.

— Уплаши ли се? — обърна се Лифу къмъ сина си.

— Не, — каза не много убедително Шаофу.

— Можешъ да се върнешъ, ако искашъ.

— Сигурно нѣма да се върна.

— Ще имате още по-хубава гледка, като стигнемъ Янгхонгъ, — каза шофьорътъ.

Пжтътъ лжкатушеше между неразличими тъмни маси предъ тѣхъ и шофьорътъ трѣбваше да намали на първа скоростъ.

— Парола!

Адютантътъ даде отново паролата. Електрическа лампа освѣти наново лицата имъ изъ мрака.

— Продължавайте!

Чуха глухия шумъ на стотици стжпки.

— Войници, които отиватъ въ окопитѣ.

— Въ такава тъмнина?

— Нощта е най-удобно време за движение.

Въ тъмнината и мрака се чуваше глухия шумъ на човѣшкитѣ стжпки, но никакъвъ гласъ.

Шаофу си бѣ взелъ една джебна батерия. Той не можа да се слържи и свѣтна, за да види движещата се колона. Гледката бѣше вълшебна. Войници съ шлемове и пушки на рамо, които вървѣха въ тъмнината — мрачни, решителни мжже, тръгнаха къмъ смъртта.

Преди да може да види нѣщо повече, единъ гласъ изруга:

— Загаси! . . .

Шаофу загаси веднага.

— Не трѣбваше да свѣташъ, — каза строго адютантътъ.

— Вижте нѣщо красиво! — прошепна шофьорътъ.

Тѣ погледнаха по посока на протегнатата му ржка и видѣха въ небето две свѣтлини — едната червена, другата жълта. Адютантътъ обясни, че това е артилерийска сигнализация.

Снаряди почнаха да избухватъ вече много поблизо, предшествувани отъ свистене и падащи съ трѣсъкъ. Земята потрепера, колата се залюлѣ.

Следъ още нѣколко завоя пристигнаха предъ

щаба на полка. Адютантътъ ги въведе; Суня, Лифу и Шаофу заставаха до вратата.

Щабътъ се помѣщаваше въ малка селска къща. До телефона имаше походно легло, подъ масата до леглото имаше лампа. Всички прозорци бѣха затворени.

Полковникътъ говорѣше по телефона.

— Какво? Цѣлятъ полкъ унищоженъ? Ще изпратимъ другъ. . . Не. . .? Добре, майоре.

Полковникъ Лиу тракна слушалката и стана да посрещне гоститѣ.

— Чакахъ ви, господинъ Кунгъ, — каза той. — Седнете, старий учителю.

Лифу представи сина си и Суня.

— Идва при насъ ли? — обърна се усмихнатото полковникътъ къмъ Шаофу. Следъ това изпрати адютанта си въ радиостанцията, да повика Атунгъ.

— Той работи непрекъснато отъ двадесетъ и четири часа, — каза полковникъ Лиу. — Нѣмаме хора. Страхувамъ се, че Паошанъ е загубенъ. Изпращатъ ни радиограми за помощъ, но сж напълно откъснати отъ насъ. Една дружина се държи отъ три дни вече въ града. Обаче не може да се изпрати никаква подкрепа. Подкрепленията сж били пометени за трети пътъ. Тази нещастна дружина ще се сражава сигурно до последния човѣкъ.

Той изглеждаше страшно развълнуванъ, почти забравилъ, че има гости.

Атунгъ пристигна следъ малко и поздрави най-напредъ полковника. Той изглеждаше съвсемъ другъ сега, въ войнишката униформа. Куртката и панталонитѣ му бѣха изцапани, но лицето му имаше изразъ на мрачно щастие, а въ държането му имаше достоинството на възрастенъ човѣкъ.

— Доволенъ ли си отъ работата си? — попита Суня.

— Само двама души се редуваме на апарата, — отвърна синъ му. — Нѣма време за мислене

дали съмъ доволенъ или не. Работата ни е много сериозна.

— Мога ли да отида до тоалетната? — попита внезапно Шаофу.

— Всички сме такива отначало, — каза Атунгъ съ усмивка.

Докато Шаофу излизаше, Атунгъ застава мирно и попита полковника може ли да изпие чаша вода.

Полковникътъ намѣ лично половинъ чашка вода отъ термуса си и я подаде на Атунгъ, който я изпи бавно, до последната капка.

— Водата е голѣма ценностъ тукъ, — забеляза полковникътъ.

— Съ какво бихме могли да ви помогнемъ? — попита Лифу, крайно развълнуванъ. — Донесохме нѣколко каси портокали.

— Портокалитѣ сж много ценни. Нашитѣ войници страдатъ тукъ повече отъ жажда, отколкото отъ гладъ. Селянитѣ ни помагатъ много. Но това, което ме измъчва най-много, е положението на раненитѣ ни. Нѣмаме никакви удобства по тая причина и загубитѣ ни сж много голѣми. Кажете да ни прашатъ превързочни материали, марля, лѣкарства и папириси.

Въ това време Суня разговаряше настрана съ сина си, Шаофу се върна и остана при Атунгъ. Лифу сжщо се присъедини къмъ тѣхъ.

— Грижете се единъ за другъ и въ добри, и въ лоши дни, — казваше Суня. — И не забравяйте да ни пишете често. Ако единиятъ е много заетъ, то другиятъ поне трѣбва да намира време и да се обажда и за двамата.

— Мога ли да се науча и азъ да служа въ безжичния телеграфъ? — попита Шаофу.

Лифу се обърна къмъ полковника:

— Вземи го при тебе, — каза полковникътъ на Атунгъ. — Ще може да се научи поне да дежу-

ри и да ви събужда, ако нѣкой отъ двама ви е много уморенъ или е заспалъ.

— Азъ ще му покажа, а той е схватливъ и ще се научи много лесно, — каза Атунгъ. — Това не е много мжчно. Жоржъ е много тежъкъ и сѣнливъ.

— Кой?

— Другарьтъ ми. Единъ абитуриентъ.

— Имашъ голѣмо щастие, — каза Лифу на сина си. — Работи и се учи отъ Атунгъ и бждете като братя. . . Обичайте се, както майкитѣ ви се обичатъ.

И Лифу дори се разчувствува най-после, млъкна и извади кърпичка.

— Трѣбва да си вървя вече, — каза Атунгъ. — Моитѣ петнадесетъ минути се свършиха. Тази нощъ имаме много работа. А Жоржъ ще заспи, ако се забавя.

Бащитѣ се наведоха да цѣлунатъ синоветѣ си по челото.

— Вземи шесть портокала, по два за всѣки отъ васъ и за Жоржъ, — каза полковникътъ. — Изпраца ги майка ти, доколкото разбрахъ.

Очитѣ на Атунгъ свѣтнаха.

Телефонътъ извѣнѣ отново и полковникътъ вдигна веднага слушалката.

— Контранападение въ петъ и половина! Да, господинъ полковникъ!

Суня и Лифу се сбогуваха окончателно съ синоветѣ си, поржчаха имъ да дойдатъ въ хотела, когато иматъ отпускъ и, си тръгнаха, всѣки унесенъ въ мислитѣ си. Щурцитѣ—„златнитѣ звънчета“ и „предачкитѣ“ — продължаваха край пжтя своята спокойна, вѣчна пѣсенъ отъ мирнитѣ дни. Слушайки тая пѣсенъ, Суня си припомни изведнажъ борбитѣ на щурци, които бѣ уреждалъ нѣкога съ братята си Пинга и Чайна и се почувствува внезапно подмладенъ. Почнало бѣ да се загорява, когато

стигнаха Тацангъ. Ни единъ отъ тѣхъ нѣмаше да забрави тая неповторима нощъ.

Пристигнаха въ хотела къмъ четири и половина сутринята. Муланъ и Мохуау бѣха прекарали засдно цѣлата нощъ, очаквайки завръщането имъ. Най-после Муланъ бѣ задрѣмала на дивана, а Мохуау на леглото, и дветѣ облѣчени.

Лифу и Суня влѣзоха на прѣсти въ стаята. Мохуау чу първа, както винаги, стжпкитѣ имъ и стана. Муланъ спѣше още. Тримата разговаряха шепнешкомъ. Изведнажъ, Муланъ извика въ сѣня си: „Атунгъ!“ и се раздвижи на дивана.

Суня изтича да я събуди. Тя бѣше потънала въ сълзи. Плакала бѣ насъне. И погледна замаяно наоколо си.

— О! — изохка тя. — Върнахте ли се вече! Азъ сънувахъ. . . видѣхъ Атунгъ убитъ, да се търкаля въ калъта. . . После Шаофу го прибра.

Докато я утешаваха, Суня погледна часовника си; бѣше петъ безъ десетъ.

Поржчаха да имъ донесатъ кафе и докато го пиеха, Суня и Лифу разказаха на женитѣ си историята на своето пжтуване до фронта. Но Муланъ слушаше мълчаливо. Тя бѣше неспокойна.

Лифу изпрати единъ камериеръ да имъ купи всички утринни вестници и имъ ги прочете; Муланъ слушаше въ унесъ.

„Контранападение при Паошанъ. Китайцитѣ печелятъ частъ отъ изгубената почва. Обсадената дружина се е заклела да се бие до последния човѣкъ. Презъ цѣлата нощъ артилерийски двубой между китайскитѣ части въ Путунгъ и неприятелскитѣ военни параходи. Непрекжснати сражения по брѣговетѣ на Хуангпу. Най-тежкитѣ дни отъ 13 августъ насамъ. Споредъ една телеграма отъ Вашингтонъ, председателтъ Рузвелтъ предупреждава всички американци да напуснатъ Китай. . . Войната въ северенъ Китай се е разширила на 200 мили отъ Тиен-

цинъ къмъ северизточния Шанси. Неприятелътъ твърди, че има двесте хиляди души въ Хоней. . . 61 неприятелски самолета свалени отъ китайскитѣ въздушни сили въ Чекнангъ, Киангсу и Анхусей между 14 августъ и 1 септемврий. . .“

Муланъ бѣше неспокойна презъ цѣлия день, очаквайки нѣкакво известие отъ Атунгъ, което да ѝ потвърди, че сънътъ ѝ не е вѣренъ. Тя каза на Суня да изпрати още десетъ каси портокали чрезъ китайското женско благотворително дружество за подпомагане бойцитѣ отъ фронта, гдето работѣше Паофенъ.

Мохау каза, че трѣбза да се завърне по-скоро съ семейството си въ Сучао, защото старата г-жа Кунгъ бѣше сама, а Сучао не бѣше сигурно мѣсто. Тя поговори презъ тоя день съ Паофенъ. Най-малкиятъ синъ на Мохау бѣше връстникъ на най-малката дъщеря на Паофенъ; и дветѣ деца бѣха единадесетъ годишни. Паофенъ се бѣше влюбила въ този синъ на Мохау и, понеже нѣмаше синове, предложи да го осиновятъ, като дадатъ дъщеря си на Мохау, която нѣмаше дъщери. Но Мохау каза:

— Нѣма нужда да размѣняме децата. Тѣ сж братовчеди. Смѣтни, че ти правя предложение за годѣжъ. Ще ни дадете дъщеря си за снаха.

Паофенъ се съгласи съ усмивка. Това стана въ присѣствие на двамата бащи.

*

На следния день Муланъ реши да се върне съ съпруга си и Амей въ Ханкоу. Мохау и Лифу трѣбваше да взематъ влака за Сучао отъ една гара задъ Ченъ-Ю, затова сестритѣ и баджанацитѣ се сбогуваха. Тѣ не знаеха още, че нѣма да се видятъ много време. Муланъ се сбогува и съ Паофенъ и Уханка, като се надѣваше, че ще се върне скоро въ Шанхай, за да види Атунгъ, когато му дадатъ отпускъ.

Въ седемъ и половина сутринта на 8 септемврий 1937 г. Муланъ, Суня и Амей отидоха на гарата. Деньтъ бѣше облаченъ; мислитѣ имъ бѣха сжщо мрачни. Муланъ не бѣ получила още никаква вестъ отъ Атунгъ. На гарата имаше много пътници съ голѣми купища багажъ. Нѣкои бѣжанци казаха, че били дошли още предния день на гарата и спали отвѣнъ, очаквайки възможность да заминатъ. Деца спѣха на куфари и сандъци, нѣкои бѣха налѣгали на пжтечката къмъ перона. Китайската и чуждестранната полиции отъ концесията се старасха да поддържатъ редъ.

За щастие, Муланъ и Суня нѣмаха много багажъ, а Амей бѣше донесла отъ Нанкингъ само два малки куфара, защото и оттамъ влаковетѣ бѣха препълнени. Суня даде на единъ носачъ два долара за почерпка и той обеща да имъ намѣри поне две мѣста за сѣдане.

Тълпата се блѣскаше и тласкаше напредъ, но тѣ успѣха най-после да стигнатъ до едно второкласно купе, гдето тримата се настаниха на две мѣста. И коридорътъ дори бѣше препълненъ. Срещу тѣхъ бѣ седналъ единъ богатъ китаецъ въ европейско облѣкло отъ бѣлъ вълненъ платъ, заедно съ тринадесетъ годишно момче. Бащата изглеждаше тридесетъ и петъ годишенъ; коситѣ му бѣха пригладени и раздѣлени по срѣдата. Той бѣше съ очила, смъркаше непрестанно и се държеше много важно, студено и самодоволно. Момчето, което го наричаше „татко“, бѣше облѣчено сжщо въ европейски костюмъ съ кжси панталони.

Единъ възрастенъ, бедно облѣченъ търговецъ стоеше правъ до тѣхъ. Влакътъ потегли, като остави перона почти така препълненъ, както и досега. Когато спрѣ на Лунхгуа съ внезапно сътресение, старецътъ залитна и падна върху момчето.

— Нѣмашъ ли очи? — извика бащата.

Старецътъ се извини. Влакътъ трѣгна съ ново

сътресвние. Старецътъ политна отново, но успѣ да се задържи нѣкакъ на мѣстото си. Плахо и съ желание да не го забележатъ, старецътъ се опита да седне на облѣгалката до момчето. Господинътъ съ европейскитѣ дрехи го погледна, извади кърпичка и запуши съ отвращение носа си.

— Моля, братко, — каза стѣснително старецътъ, — мога ли да поседна малко? Азъ съмъ старъ човѣкъ.

— Защо не си дошелъ по-рано? Китайцитѣ нѣма да се научатъ никога какъ да се държатъ. Представи си, че нѣкой чужденецъ те види седналъ на облѣгалката! Като се върне въ родината си, ще каже, че китайцитѣ сж мръсни и безредни хора.

Кръвта на Муланъ почна да кипи.

— Въ такива времена, — обади се тя, говорейки очевидно на младия господинъ — чангъ чю ши. (което значи: не се иска много).

Муланъ бѣше съ черни очила, защото очитѣ ѝ бѣха подуты, и младиятъ пжтникъ не можеше да разбере къмъ него ли гледа тя или не. Той извади единъ английски утриненъ вестникъ, и се пренесе веднага въ една областъ, недостъпна за вонящето човѣчество.

Това не бѣше добро предзнаменование за приятно пжтуване. Муланъ млъкна отново. Старецътъ бѣше може би неблагоприятенъ наистина — споредъ това какъ ще се погледне къмъ него. Той имаше единъ петъ-шестъ годишенъ внукъ, който се оплакваше, че се е уморилъ отъ стоене правъ. И дѣдото бутна детето до сина на господина съ очилата.

— Какъ ще обяснишъ това? — извика веднага бащата. — Не виждашъ ли правилата? По две мѣста отъ всѣка страна!

— Моля ви се, — отвърна старецътъ, — то нѣма да може да стои право презъ цѣлия пжтъ.

Синътъ на важния господинъ не бѣ възмутенъ,

по бащата го дръпна къмъ себе си да не би да се зарази отъ докосването съ малкото момче.

— Какво има? — попита Муланъ. После добави: — Ела насамъ, Амей, и повикай момченцето при насъ.

Младиятъ господинъ я погледна изненадано.

— Благодаря, — каза той на английски.

Амей стана и отиде на отсрещната страна, между стареца и сина на господина съ очилата. Следъ това направи скритомъ знакъ на майка си, че старецътъ наистина мирише. А внучето на стареца отиде да седне при Суня.

Небето се заоблачи още повече и скоро почна да ръми дъждъ. Зеленитѣ и пожълтѣли равнини съ цѣли мили пѣстри цвѣтя се разстилаха все още спокойни и прекрасни въ мъгливия септемврийски день.

Дъждътъ престана, когато влакътъ спрѣ на гара Сунгиангъ. Около вагонитѣ почна да се блѣска пакъ огромна тълпа пжтници.

Локомотивътъ бѣ откаченъ и закаченъ отзадъ, защото по-късно нѣмаше да може да го върнатъ.

Младиятъ господинъ въ европейскитѣ дрехи ядѣше единъ много добре приготвенъ сандвичъ, завитъ въ много чиста хартия. Той каза на сина си, че тя била стерилизирана.

Суня извади ябълки и кексъ. Като видѣ, че детето до него изглежда гладно, той му даде ябълка и парче отъ кекса. Въ това време нѣкой извика:

— Самолети!

Господинътъ отсреща бѣ току захапалъ сандвичъ си, но веднага го изпусна. Настана невѣроятна паника. Всички бързаха да изскочатъ отъ спрѣлия влакъ, съ или безъ багажъ. Нѣкои почнаха да скачатъ отъ прозорцитѣ. Писъцитѣ на децата се смѣсваха съ плача на женитѣ и виковетѣ на мъжетѣ.

Бръмченето на самолетитѣ почна да се чува по-ясно. Като грабна сина си, младиятъ господинъ изтича преbledнѣлъ навънъ, продължавайки да ру

гас и да вика: „Господи!“ на английски. Старецътъ и внучето му изчезнаха. Вагонътъ се изпразни моментално; вътре останаха само петъ-шестъ души, освенъ семейството на Муланъ.

Муланъ бѣше по природа бърза, а Суня — бавенъ.

— Какво ще правимъ? — попита тя.

Тя дръпна съ необикновена сила прозореца отдѣсно. После извика на Амей:

— Хайде! Лѣгай!

Амей легна на пода на вагона. Едва бѣ изрекла Муланъ тия думи, когато чуха внезапно едно: „зззззз-бумъ!“ Вагонътъ почти изхвъркна отъ релситѣ. Стѣкла, лампи, дѣсчени отломки, електрически вентилатори — всичко почна да хвърчи. Въ въздуха се чуваше злокобното тракане на картечници. Бѣжанцитѣ отвѣнъ нададоха страхотни писъци. Отъ крайното купе нѣкой извика, че умира.

Бръмченето на самолетитѣ почна да отслабва, тракането на картечницата престана. Чуваха се само писъцитѣ отвѣнъ.

Настѣпи отдиохъ. За щастие, семейството на Муланъ бѣ останало незасегнато.

— Дръпни и другитѣ прозорци! — каза Муланъ. — Все едно дали ще умремъ тукъ или навънъ.

Суня дръпна прозорцитѣ и почна да прави барикади отлѣво и отдѣсно съ куфари. — Лѣгайте, докато мине всичко! — каза той. — Ако падне бомба отгоре, ще умремъ всички заедно. Но ако попадне нѣкое парче отъ снарядъ или нѣкой куршумъ — ще бждемъ запазени!

Отвѣнъ се чуха отново по-силни викове и писъци; бръмченето на самолетитѣ показваше, че се връщатъ.

Суня бѣ клекналь по срѣдата. А Амей и Муланъ бѣха почти легнали подъ канапето. Амей плачеше отъ страхъ. Чу се отново страхотенъ трѣсъкъ, който разлюлъ цѣлия влакъ. Нѣкой съседенъ вагонъ

— предъ или задъ тѣхния—бѣше сигурно засегнатъ. Следъ това започна отново адското тракане на картечницитѣ. Бѣжанцитѣ навънъ бѣха избити като пилци.

Избухна нова бомба. Суня видѣ единъ кракъ, който полетѣ презъ прозореца и падна въ коридора, изпрѣсквайки съ потоци кръвъ цѣлия подъ. Той затвори очи.

Последва новъ трѣсъкъ съ металенъ звукъ, като че бѣ засегнатъ съседния вагонъ съ вода.

Следъ това бръмченето почна да замира отново; отвѣнъ се чуха гласове, че самолетитѣ отминали.

Съ нѣкакво странно чувство за невѣроятно щастие, Суня каза на Муланъ:

— Отминали вече. Вис стойте тукъ, а азъ ще излѣза да видя какво става.

Той стана. Въ най-крайното купе една жена съ отсѣчени нозе викаше:

— Милостива богиньо, Спасителко на измъчениитѣ и съкрушенитѣ!

Суня погледна отъ единъ прозорець. На гарата и по полето насреща бѣха прѣснати трупове. Леко ранени се суетѣха наоколо като въ унесъ, търсейки семействата и вещитѣ си.

— Свърши се вече, спасени сме, — каза той и постави отново на мѣстата куфаритѣ, които бѣ струпалъ за защита.

Муланъ стана заедно съ Амей. Едно голѣмо петно на колѣното на дѣсния ѝ панталонъ, гдето бѣше главата на Амей, бѣше съвсемъ мокро. Амей продължаваше да трепери.

Най-лошото мина. Имахме щастие, — каза Суня. Тѣ напуснаха вагона, заедно съ всичкия си багажъ.

— Спасете ме, добри хора, — чу се отново гласътъ на ранената жена. — Богинята на милосърдието ще ви благослови!

Суня се спрѣ да я успокои и обеща, че ще ѝ прати помощь.

Гарата приличаше на кланица на открито. Клането на студентитѣ презъ 1926 г. бѣше играчка въ сравнение съ това. Както бѣ съобщено по-късно въ вестниците, имаше четиристотинѣ души убити и триста души ранени, всички бѣжанци, които напускаха Шанхай. Само петдесетина души бѣха останали незасегнати. Единадесетъ самолета бѣха пуснали седемнадесетъ бомби върху тоя влакъ.

Пристигнала бѣше вече една болнична кола — напълно недостатъчна за случая. Два вагона въ края на влака горѣха, високи стълбове димъ се извиваха лениво въ сивото септемврийско небе. Суня отиде да помогне за пренасянето на ранената жена отъ тѣхния вагонъ въ болничната кола. Но много малко можеше да се направи изобщо за раненитѣ.

На шосето задъ гарата видѣха прострѣнъ младия господинъ въ европейскитѣ дрехи; той бѣше наполовина затъналъ въ нѣкакво блато, а бѣлиятъ му костюмъ бѣше изцапанъ съ вода, кръвь и калъ.

Следъ много тревоги и мъчнотии, тѣ пристигнаха въ Кашингъ и останаха да ноцуватъ тамъ. На другия день стигнаха съ такси въ Ханкоу.

*

Колкото повече мислѣше за опасността, която бѣха преживѣли, толкова повече Муланъ се очудваше на невѣроятното имъ избавление. Тя едва можеше да повѣрва, че сж живи и здрави у дома си. Още на следния день отъ пристигането си тѣ получиха писмо отъ Атунгъ, което премахна тревогата отъ съня. Следъ това Атунгъ почна да имъ пише почти всѣки день и майката живѣеше сега почти изключително за тия писма отъ бойната линия.

Но това преживяване при пътуването съ влака усложни още повече плановѣ имъ за въ бждеще.

Тя нѣмаше да може да отиде въ Шанхай, за да види пакъ сина си, дори ако той получи отпускъ, за да отиде дотамъ. Нито пъкъ Атунгъ би могълъ да дойде въ Ханкоу.

Муланъ не знаеше още какво ги очаква. Ханкоу изглеждаше въ безопасност засега. При все че имаше въздушни бомбардировки надъ града, тѣ бѣха само за сплашване. Много отъ жителитѣ се разбѣгаха въ вжтрешността, но градътъ продължаваше обичайния си животъ. Суня накара Цао Чунгъ и сина му да направятъ едно здраво скривалище въ задната частъ на сградата.

Въ началото на октомврий Афей имъ препрати едно дълго писмо отъ Асуанъ, който съобщаваше за нещастнето, сполетѣло Маня и семейството му. Писмото бѣше написано за Афей и Муланъ. Докато четѣше описанието за смъртта на Маля и семейството ѝ, Муланъ спираше на нѣколко пжти, за да плаче и да продължи отново; като свърши четенето, тя се разплака неудържимо. Писмото бѣше съвършено мокро отъ сълзитѣ ѝ. Тя се отпусна безпомощно въ креслото си, а писмото падна отъ ржцетѣ ѝ на пода. Въ това време влѣзе Суня.

— Какво има, Капризке? — извика уплашено той.

Муланъ посочи писмото; не можеше да проговори. Само стана и отиде съ залитане до спалнята, гдето се хвърли на леглото и заплака безнадеждно. Тя лежа тамъ цѣль день и, при все че Суня се стараше да я утеши, никаква утеха не бѣше възможна.

Къмъ полунощъ тя се пробуди, стана, извади отъ кутийката за скжпоценности кехлибарената праскова, която Маня ѝ бѣ дала въ кжщата на Ценгови въ Шантунгъ, и си легна съ нея. На другия день сложи още една синя панделка въ коситѣ си, въ знакъ на жалейка за Маня. Въ продължение на нѣ-

колко дни тя заговорваше само когато е безусловно необходимо.

На 27 октомврий, следъ седемдесетъ и шестъ дневна съпротива, китайската войска започна да се оттегля и двамата братовчеди заминаха на северъ заедно съ главната квартира.

Мохау се бѣ премѣстила заедно съ семейството си въ Нанкингъ, за да бжде по-близо до съпруга си. Сучао бѣше станалъ необитаемъ поради силнитѣ бомбардировки, а сега градътъ минаваше въ самата бойна линия и щѣше да бжде подложенъ на още по-силно обстрелване. На 20 ноемврий китайското правителство реши да премѣсти столицата си по-нагоре по Янгце и заповѣда на всички чиновници, незасти въ военната защита, да изпратятъ семейства си въ Чункингъ, Ханкоу и Чангша. Започна изселване на цивилното население. Огромни тълпи изселници пътуваха по рѣката съ всички видове превозни сръдства, бѣгайки отъ приближаващия неприятел, както не бѣха бѣгали никога досега отъ никоя чума. Едвали нѣкое население е бѣгало така предъ напредващия противникъ, както китайцитѣ бѣгаха въ тия дни. Това бѣше началото на едно отъ най-великитѣ преселения въ свѣтовната история.

На двадесетъ и трети ноемврий Муланъ получи писмо отъ сестра си, която съобщаваше, че следъ една седмица напуска заедно съ Лифу и децата си Нанкингъ, за да отидатъ въ Чункингъ. Муланъ разбра, че нѣма да ги види много време, а вестята, че тѣ заминаватъ въ вжтрешността на страната я накара да се замисли. Какво ли ще стане съ Ханкоу?

Отъ фронта все още пристигаха писма, макаръ и съ много заобикаляния. Амей продължаваше да кореспондира съ мисъ Кънингамъ, по нарочна чужда пощенска служба. По този начинъ Атунгъ пращаше писмата си до мисъ Кънингамъ, която ги препращаше на мисъ Скрентънъ, отъ мисионерското

девическо училище въ Ханкоу. Така Амей се запозна съ мисъ Скрентънъ.

Докато имаше връзка съ сина си, Муланъ не се решаваше да напусне Ханкоу и да замине за вжтрешността. Отъ Ханкоу имаше удобни пътища за бѣгане въ всички посоки къмъ вжтрешността. Освенъ това, никой не познаваше още напълно ужаситѣ на войната, а приятелкитѣ на Амей отъ чуждитѣ училища поддържаха вѣрата въ културата на съвременнитѣ войски и смѣтаха разказитѣ за изстѣпления въ северенъ Китай като съвършено невѣрни.

Муланъ живѣеше отъ день за день, само въ очакване писма отъ сина си. Доколкото можеше да разбере, нѣмаше никакви изгледи да го види до края на войната или до премѣстването му въ вжтрешността. Тя се чувствуваше вече като че ли е въ жалейка и за него и почна да разбира много по-добре Ченма, съ копнежа ѝ да види сина си, копнежъ, който изглеждаше сега нераздѣлна частъ отъ живота на майката.

Като си спомни за Ченма, тя си спомни и за сина ѝ, Ченъ Санъ. И помисли, че животътъ е билъ винаги такъвъ, отъ сътворението на свѣта и до днешенъ день; после се опита да намѣри нѣкаква утеха въ таоистката мъдростъ на баща си.

Тя бѣше вече въ есенята на своя животъ, а синъ ѝ бѣше още въ своята пролѣтъ. Пѣсенята на есеннитѣ листа крие въ себе си люлчената пѣсенъ на следващата пролѣтъ и радостнитѣ звуци на бждещето лѣто. Така, двойнитѣ сили на Тао цѣвятъ и повѣхватъ въ своитѣ пресичащи се спирали. Лѣтото започва всжщностъ не на пролѣтното равенденствие, а въ началото на зимата, когато деньтъ почва да нараства и силитѣ йинъ почватъ да намаляватъ. А зимата започва отъ първия лѣтенъ день, когато днитѣ почватъ да намаляватъ и силитѣ янъ почватъ да отстѣпватъ предъ йина. Така

се развива и човѣшкиятъ животъ, въ кръговетѣ на младостта, зрѣлостта и упадъка. Ченма бѣ отминала вече, но Ченъ Санъ бѣше въ пълния разцвѣтъ на своитѣ мъжествени сили. Маня бѣ отминала също, но Асуанъ бѣше още тукъ. Чувствайки, че собствениятъ ѝ животъ навлиза въ своята есенъ, Муланъ почувствува по-силно този смисълъ на битието, което продължаваше въ младостта на Атуингъ.

Като погледна назадъ, къмъ изминалитѣ почти петъ десетилѣтия отъ нейния животъ, тя разбра, че това е вѣрно и за самия Китай. Старитѣ листа окапваха едно по едно, а на тѣхно мѣсто се развиваха нови клони, изпълнени съ животъ и надежди.

Тя размисления я направиха по-търпелива, по-примирителна, и — съ течение на времето — по-смѣла. Съпругътъ ѝ забеляза, че изражението на лицето ѝ се е промѣнило, че тя изглежда много по-добра, макаръ и по-тѣжна и остарѣла. Загубила бѣ вече всѣкакъвъ страхъ предъ смъртта или предъ това, което може да я сполети.

*

Неприятелскитѣ войски влѣзоха въ Нанкингъ на 13 декемврий и спрѣха за нѣколко месеца по-нататъшното си напредване.

Областта южно отъ Шанхай и северно отъ залива на Ханкоу бѣше заета още отъ края на октомврий. Изглеждаше, че едно напредване къмъ Ханкоу ще бѣде логично и леко, понеже Ханкоу е въ северния ъгълъ на областта и владѣе стратегически една мрежа отъ желѣзни и автомобилни пѣтища къмъ вътрешността, въ южна, западна и югозападна посока.

Муланъ бѣше все още въ своето угнетено и примирено настроение, безъ да се интересува много отъ събитията, когато се разнесе слухъ, че китайскитѣ войски ще напуснатъ града. Никой не знаеше дали тия мълви заслужаватъ вѣра, докато

на 22 декемврий бѣ вдигнатъ въ въздуха голѣмия желѣзенъ мостъ на рѣката и електрическата юзина, съ която се гордѣеха толкова много въ Ханкоу. Оттеглящицѣ се китайски войски прилагаха своята политика на оставяне „гола земя“, като разрушаватъ всичко, което неприятелътъ би могълъ да използува. Оттеглянето бѣ извършено споредъ плана, като всички мостове и пѣтища около града бѣха разрушени.

Но езерниятъ градъ Ханкоу бѣ пощаденъ и тоя пѣтъ, както бѣ билъ пощаденъ и Пекингъ. Разрушенията тамъ бѣха нищо въ сравнение съ тия въ Сучао, Вуси и Нанкингъ. Никакви сражения не се водиха въ или около града и нѣмаше основание да се очаква особено опустошение и следъ завземането му отъ неприятелскитѣ войски, защото градътъ бѣ оставенъ напълно незащитенъ.

На 24 декемврий въ града почнаха да пристигатъ неприятелски войски, прѣснати на групи по двама-трима, уморени и изтощени; тѣ се движеха спокойно изъ града, като знаеха, че нѣма да срѣцнатъ никаква съпротива. Изглеждаха прашни и гладни следъ нѣколкодневенъ походъ и скитаха безцелно, за да си търсятъ храна.

На неприятеля се представяше отличенъ случай да прояви своята дисциплина и способността си да защити мирното население и да му позволи да продължи досегашнитѣ си занятия.

Самото население не се уплаши отначало никакъ отъ окупационнитѣ войски. Отъ дома си, на хълма на градския богъ, Муланъ слушаше пѣснитѣ въ католическия манастиръ. Християнитѣ имаха коледа.

Но скоро почнаха да се носятъ неприятни слухове. Изплашени жени почнаха да се криятъ въ чуждитѣ училища и болници и въ католическия манастиръ. Дветѣ най-голѣми мисионерски сгради, гдето можеха да се подслонятъ най-много по хиля-

да души, бѣха принудени да прибератъ по две хиляди и петстотинъ жени и деца. Коридори, веранди, стълбища, площадки — всѣко кѣтче, гдето би могло да се свие човѣшко сѣщество, бѣше заето.

Понеже хѣлмътъ бѣше много удобенъ наблюдателенъ пунктъ надъ езерото и рѣката, нѣколко неприятелски поста бѣха настанени твърде близо до кѣщата на Муланъ. Амей познаваше мисъ Скрентънъ, но понеже мисионерското училище бѣше много далечно, а католическиятъ манастиръ бѣше почти въ сѣседство на сѣщия хѣлмъ, мисъ Скрентънъ писа на игуменката на манастира да прибере Амей, майка ѝ и прислужницата имъ.

И така, на 26 декемврий Муланъ отиде съ Амей и Свилена въ манастира. Понеже тамъ не се допускаха мъже, трѣбваше да се раздѣлятъ съ Суня. Раздѣлата бѣше мъчителна, но той бѣше много по-спокоенъ, като изпрати женитѣ на по-сигурно мѣсто и, понеже нѣмаше защо да се бои за себе си, се върна у дома си, заедно съ Цао Чунгъ и Симидчето.

На 27 декемврий сутринята Амей излѣзе да се поразходи въ градината на манастира. Майка ѝ бѣше отишла на утринната служба въ параклиса. Понеже утрото бѣше приятно, девойката се увлѣче въ разходката си.

Изведнажъ тя видѣ единъ войникъ, който надничаше отъ едно дърво задъ стената на петнадесетина стѣпки отъ нея. Бѣше съ каска.

Амей изпищѣ и избѣга. Войникътъ скочи отъ дървото и почна да я гони. Пѣтеката имаше много завой и докато девойката тичаше по една пѣтека, войникътъ почти я настигна по друга. Тя успѣ да се изплъзне съ голѣма мъжа. Амей тичаше съ все сили и успѣ да стигне до стѣлба задъ единъ храстъ. Войникътъ се препъна о стѣлбата, но успѣ все пакъ да я настигне.

— Помощь! Помощь! — изпищѣ тя.

Войникътъ я бѣ уловилъ вече за ржката и я цѣлуна насила. Бѣха въ горния дворъ, близо до параклиса, гдето калугеркитѣ отслужваха утринна. Муланъ наблюдаваше непознатитѣ обряди и игуменката, като мислѣше сѣщевременно за последнитѣ промѣни въ живота на семейството си и се мъчеше да ги постави въ редъ. Тя бѣше възпитана въ строго будистки духъ, въ какъвто бѣха възпитани повечето жени, включително и майка ѝ. Но това странно чуждо богослужение, така различно и все пакъ така сходно съ китайскитѣ обряди, ѝ направи дълбоко впечатление. Трагичнитѣ събития отъ последнитѣ нѣколко месеца я бѣха приближили много повече къмъ великия незнаенъ творецъ, наричанъ отъ баща ѝ Тао или Неназоваемия, а отъ самата нея — просто сѣдба. И сега, както и по-рано, щомъ помисляше за Тао, тя мислѣше и за баща си. Страннитѣ напѣви на калугеркитѣ и чиститѣ имъ бѣли лица я вълнуваха дълбоко. Очитѣ ѝ овлажнѣха, тя се почувствува предъ вѣчността.

Въ този унесъ тя дочу изведнажъ писъка на Амей и сама изпищѣ веднага. Игуменката прекрати богослужението, даде заповѣдь на нѣколко калугерки да излѣзатъ да видятъ какво става и следъ това продължи молитвитѣ си.

Муланъ се спусна веднага навънъ, последвана отъ четири-петъ калугерки. Тѣ видѣха Амей, която скубѣше коситѣ и се борѣше отчаяно съ войника. Муланъ изтича като безумна и го ухапа до кръвь по ржката. Освобождавайки девойката, той се обърна и удари съ пестникъ майката по главата. Муланъ политна, а Амей, продължавайки да пици, се опита да удари войника. Обаче при появата на бѣлитѣ калугерки той трѣгна спокойно, макаръ бързо къмъ стената, оставяйки разплаканиитѣ и разчорлени жени.

Калугеркитѣ се приближиха и почнаха да успокояватъ майката и дѣщерята, като шепнѣха приятни

френски слова, неразбираеми за гостенкитѣ имѣ. Муланъ не бѣ била ударена никога досега отъ мжжѣ, жена или животно. Разярена, изплашена и възмутена отъ това нападение, тя плачеше и кълиѣше. Амей изтриваше отчаяно бузата си, гдето войникътъ я бѣ цѣлуналъ, като че искаше да изстърже и кожата си дори.

Въ това време игуменката бѣ привършила набързо молитвитѣ заедно съ другитѣ калугерки; всички дойдоха на двора да видятъ какво става, следъ това игуменката ги заведе отново въ параклиса. Игуменката бѣше дребна жена съ силенъ гласъ; задъ външната ѣ кротостъ се криеше голѣма духовна сила. Тя бѣше безкрайно разгнѣвена. Като прегърна Амей, тя почна да я утешава по китайски. При все че опасността бѣше минала, девойката продължаваше още да хълца и да трепери; устнитѣ ѣ потръпваха като устнитѣ на Маня при силно възмущение. Една калугерка китайка дойде и почна да разговаря съ майката и дъщерята на китайски; Амей се успокои постепенно и престана да плаче.

Не бѣха минали и десетъ минути, когато войникътъ се върна съ четирма другари и поиска да говори съ игуменката.

— Какво искате? — викна му тя.

— Трѣбва да направимъ обискъ, защото тукъ е пълно съ комунисти, — каза той.

— Не можете да правите никакъвъ обискъ, — каза твърдо игуменката.

Въ параклиса имаше тридесетина жени, които побързаха веднага да се прибератъ въ вътрешнитѣ стаи. Войникътъ, който бѣ ударилъ Муланъ, я видѣ и каза, като посочи къмъ нея:

— Ето, тази е комунистка! — Следъ това се обърна къмъ другаритѣ си и каза: — Тази жена ме ухапа! Това е обида къмъ Негово Величество императора и тя трѣбва да бжде наказана:

— Не можете да се доближите до нея! —

извика пакъ игуменката, като застана срещу войниците и почна да шепне нѣкаква молитва.

Войникътъ ѣ удари една плесница. Като видѣ опасността, игуменката излѣзе и каза на сестритѣ да изведатъ веднага всички китайки отъ параклиса и да заключатъ задната врата отвънъ; следъ това се върна, излѣзе отъ главния входъ и сжщо го заключи отвънъ. По този начинъ войниците останаха заключени въ параклиса, преди да се усѣтятъ какво става.

Следъ това игуменката телефонира веднага въ една американска болница да ѣ пратятъ помощъ. Подиръ нѣколко минути пристигна единъ лѣкаръ американецъ, придруженъ отъ офицеръ, който билъ въ сжщото време въ болницата. Игуменката имъ разказа станалото и ги въведе въ параклиса, последвана отъ нѣколко калугерки. Офицерътъ почна да разпитва веднага войниците; ухапаниятъ запретна ржкава си и показва ухапаното мѣсто. За най-голѣма изненада на всички, офицерътъ му удари една здрава плесница, безъ да му каже нѣщо, следъ това се обърна къмъ игуменката:

— Где е тази жена и дъщеря ѣ? — попита той на лошъ китайски. — Искамъ да ги видя.

Игуменката излѣзе и се върна съ Муланъ и Амей. Изненаданъ отъ красотата и достойното държане на дветѣ жени, той се обърна отново къмъ войника, като го изгледа още по гнѣвно, подчертавайки сигурно съ тоя погледъ, че не е възможно да сж комунистки.

Поведе се разговоръ, при който Амей и игуменката говорѣха на търпимъ английски съ американския лѣкаръ, а последниятъ повтаряше казаното на офицера. Амей разказа случката, която лѣкарътъ предаде на офицера. Офицерътъ изглеждаше много добъръ и разбранъ човѣкъ, но понеже трѣбваше да защити достоинството на своята войска, зададе още нѣколко въпроса.

— Господинътъ пита дали сте комунистки? — попита лѣкарътъ.

— Мразя ги! — извика Амей. А Муланъ каза:

— Не сме комунистки, но сме възмутени отъ постѣжката на войника.

— Вие сте наистина много ядосана, — обърна се офицерътъ направо къмъ Муланъ.

Муланъ разбра думата „ядосана“, казана отъ офицера по английски, при все че бѣ произнесена твърде странно. И каза на лѣкаря, който разбираше отлично китайски:

— Бихте ли желали да обясните на господина да не очаква нѣщо невъзможно? Той ме обвинява, че съмъ ядосана. Ядосана съмъ, наистина. Кажете му да не бжде като Ву-йенъ.

— Коя е тази Ву-йенъ? — попита американецътъ.

— Най-грозната жена въ древния Китай. Казвала се Ву-йенъ, което значи Безсолна. Тази Безсолна отишла при императора и му казала да се ожени за нея. Би трѣбвало да се познава по-добре.

Американецътъ се усмихна, но не смѣтна, че ще бжде много тактично да преведе точно сравнението. Офицерътъ бѣ разбралъ думата „Безсолна“ на английски и попита какво казва дамата за Ву-йенъ.

— Казва, че била за съжаление, — отвърна американецътъ. — Била много грозна и никой не я харесвалъ.

Американецътъ се засмѣ; офицерътъ се засмѣ сжщо отъ учтивостъ, за да покаже, че е оценилъ историческитѣ познания на събеседницата си, при все че не бѣ разбралъ нищо отъ сжщността на бележката ѝ. Той смѣтна, че Муланъ е искалъ да изтъкне колко по-спокойни сж грознитѣ жени понѣкога и написа на дланъта си думата „Безсолна“, за да я покаже на Муланъ. Тя се усмихна студено. Офицерътъ се опита сжщо да се усмихне. Калугер-

китѣ гледаха съ очудване усмивката между тоя неприятелски офицеръ и хубавата китайка.

— Този пжтъ ги хванахте на мѣстопрестѣпленieto, — обърна се лѣкарътъ къмъ офицера. — Досега твърдѣхте, че не вѣрвате на такива разкази.

— Ние се стараемъ съ всички срдѣства да поддържаме редъ и дисциплина, — каза офицерътъ. — И тукъ успѣваме, наистина. Би трѣбвало да видите Нанкингъ, Сучао и Сашингъ!

Офицерътъ бѣше напълно искренъ, когато казваше, че се старае да поддържа реда и дисциплината, но не винаги бѣше въ състояние да контролира всички. Като се обърна къмъ войницитѣ си, той имъ заповѣда да излѣзатъ. Тѣ изпълниха веднага заповѣдта.

— По-добре ще бжде да изпратите женитѣ негде другаде, — каза офицерътъ, като си отиваше. — Това мѣсто е малко отстранено и мжчно се наблюдава.

Американскиятъ лѣкаръ и игуменката решиха веднага да изпълнятъ тоя съветъ и премѣстиха още сжщия денъ всички бѣжанки въ католическата болница.

Муланъ се върна още преди обѣдъ съ дъщеря си и Свилена въ близкия си домъ, за най-голѣма изненада на Суня и Цао Чунгъ. Челото на Муланъ бѣше още подуто отъ удара. Когато разказаха станалото на Суня, всички се запитаха:

— Какъ ще може да се стои въ Ханкоу?

И решиха, че трѣбва да избѣгатъ въ вжтрешността.

*

Почнаха да се приготвятъ за дългото и тежко пжтуване къмъ вжтрешността. Имотитѣ имъ струваха сега стотина хиляди долара, но всички магазини на Суня бѣха сподѣлили сждбата на останалитѣ търговски заведения въ града: вратитѣ бѣха

разбити, стоката разграбена, служащитѣ избѣгали. Не можеше да се поправи нищо въ това отношение. Той бѣ изтеглилъ миналия месецъ около двадесетъ хиляди долари въ банкноти и това бѣ всичко, което можеха да взематъ съ себе си за пѣтъ. Суня раздѣли десетъ хиляди долара между себе си, жена си и дъщеря си; всички зашиха паритѣ въ скрити джебове на долнитѣ си палта. Понеже Свилена щѣше да ги придружи, заедно съ съпруга си и сина си, Суня даде и на всѣки отъ тѣхъ по хиляда долара; останалата сума Муланъ заши въ единъ юрганъ. Както нѣкога бѣ постѣпилъ баща ѝ, така сега и Муланъ скри стариннитѣ си скъпоценности и картини въ приготвеното противовъздушно скривалище; но взе все пакъ известенъ брой бисери и кехлибаръ, скритъ между дрехитѣ и завивкитѣ, или въ нанизи, които тя и Амей носѣха подъ дрехитѣ си. Тѣ знаеха, че ще има да пѣтуватъ пеша, не знаеха изобщо дали ще могатъ да наематъ нѣкакво превозно сръдство и взеха само най-необходимитѣ дрехи и завивки — колкото биха могли да се носятъ отъ съпруга на Свилена и отъ Симидчето, здравъ и едъръ младежъ, връстникъ на Атунгъ.

Мисъ Сирентинъ обеща да имъ препраща пощата; Муланъ съобщи веднага на Атунгъ случката съ сестра му. „За стринка Маня и за сестра си“, писа тя, „трѣбва да се боришъ до победа.“

Понеже новиятъ желѣзенъ мостъ, струвалъ милиони долари, бѣше вдигнатъ въ въздуха, тѣ решиха да заминатъ на изтокъ, следъ това да свиятъ къмъ югъ и да пресѣкатъ рѣката, за да взематъ влака за Нанчангъ. При нормално положение, би трѣбвало да трѣгнатъ на западъ и да взематъ влака недалече отъ града; но на западъ и на северозападъ отъ Ханкоу се водѣха боеве, така че пѣтуването изъ тия мѣста бѣше опасно. Неприятелски патрули вземаха всички пари и ценности на бѣжанцитѣ, подъ предлогъ, че вещитѣ сж открад-

нати и трѣбва да бждатъ върнати на законнитѣ имъ собственици.

И така, на 29 декемврий сутринята семейството на Муланъ напусна дома си и трѣгна да се присѣдини къмъ милионитѣ бѣжанци, които заминаваха за вътрешността на Китай. Тѣхната група бѣше отъ шестъ души възрастни хора, трима мъже и три жени. Цао Чунгъ и Симидчето носѣха тежкия багажъ, Свилена — единъ по-лекъ вързопъ съ дрехи, а Суня малка кожена чанта съ най-важнитѣ книжа и ценности. Здравитѣ, не стѣгани нозе на Муланъ ѝ помагаша сега да ходи; при все че бѣше по-нѣжна и слаба, Амей вървѣше сжщо много добре. Свилена бѣше здрава жена, на която Муланъ и дъщеря ѝ разчитаха много. Всъщностъ, никой не знаеше какво ги чака при пѣтуването, защото условията се мѣнѣха непрестанно.

Тѣ стигнаха скоро до едно двадесетина стѣпки широко поточе, гдето мостчето бѣ разрушено. Поточето бѣше една-две стѣпки дълбоко, но Свилена предложи да пренесе Муланъ и Амей, за да не си измокрятъ нозетѣ; Цао Чунгъ обаче каза, че и Свилена не бива да се мокри, а ще бжде пренесена отъ Симидчето. Така че, Свилена бѣ пренесена отъ сина си, а Муланъ и Амей бѣха пренесени отъ Цао Чунгъ и Симидчето. Всички различия между господари и слуги бѣха изчезнали вече. Имаха значение само силата, съобразителността и взаимната вѣрностъ. Докато Цао Чунгъ я носѣше на гърба си, Муланъ извика на Свилена, която бѣше вече на отвѣдния брѣгъ:

— Трѣбва да ти благодаря, Свилено!

— Защо?

— Загдето си намѣрила такъвъ силенъ мъжъ!

Суня, който бѣше вече на отвѣдния брѣгъ, се засмѣ:

— Пакъ ли ще се шегувашъ, Капризкс?

— Защо не, Шишко? — извика весело тя.

Тѣ продължиха пжтуването си въ добро настроение. Деньтъ бѣше ясенъ, зимното слънце грѣеше приятно, бѣше дори толкова топло, че Муланъ и Амей трѣбваше да свалятъ горнитѣ си палта и да ги носятъ на ржка. Предъ тѣхъ се разстилаше богатата равнина съ заможни селища и високи бамбукови гори. Въ една отъ тия горички, гдето тѣ се спрѣха да починатъ, бамбуковитѣ дървета достигаха до четиридесетъ-петдесетъ стжки.

Малко по-нататкъ стигнаха до едно село, а следъ селото видѣха една лодка. Лодкартъ имъ каза, че на две мили по-нататкъ има едно градче, гдето може би ще намѣрятъ нѣкакво превозно срдство. Тѣ продължиха пжтя си и скоро видѣха потоци бѣжанци, които пристигаха откъмъ изтокъ и североизтокъ. Въ града не можеше да се намѣри никакво превозно срдство, на никаква цена. Носилки, колички, моторни коли, товарни животни, всичко бѣше взето отъ войницитѣ или наето отъ заминали вече бѣжанци. Но Суня се надѣваше все пакъ, че, като стигнатъ до главното шосе за свещената планина Тиентай, ще могатъ да намѣрятъ нѣщо.

И така, следъ кратка почивка, тѣ тръгнаха отново, като се присѣдиниха къмъ огромния вълнуващъ се потокъ отъ бѣжанци, всички търпеливи и весели, въпрѣки трагедията си. . . . Тукъ-тамъ се виждаше носилка съ нѣкоя старица или болна жена. Двама братя носѣха майка си на една врата, сложена на два пржта, закрепени на раменетѣ имъ. Други синове носѣха майкитѣ си на грѣбъ, бащи носѣха малкитѣ си деца въ единия кошъ на кобилица, а въ другия — дрехи или малко покжщнина. Единъ боленъ мжжъ бѣше вързанъ на гърба на биволъ, натоваренъ съ вода.

Хиляди човѣшки нозе тѣпчеха родната земя, за да се спасятъ отъ нахлулия нападатель. Но по лицата имъ се четѣше все пакъ спокойна твърдостъ. Малцина говорѣха за миналото; бждщето

бѣше неизвестно; затова всички се задоволяваха да мислятъ за непосредственитѣ сегашни нужди — дали раменетѣ имъ сж отмалѣли или не сж, колко мили има още до най-близкия градъ, дали ще иматъ хубаво време презъ нощта. Една равнодушна, бавно пристжпваща върволица, население на цѣли градове и села, прогонени отъ домашнитѣ си огнища, тръгнаха съ непоколебима смѣлостъ да си създадатъ нови такива въ вжтрешността на Китай.

Муланъ и семейството ѣ бѣха повлѣчени отъ тоя човѣшки потокъ, който отиваше въ една и сжща посока. Суня каза, че щомъ стигнатъ до главното шосе, ще се постараетъ да намѣри нѣкаква кола, дори ако ще трѣбва да заплати за нея баснословна цена. Но засега трѣбваше да вървятъ все още пеша. Презъ нощта спрѣха заедно съ стотица други бѣжанци на открито, като се завиха съ дрехи и одеяла.

На втория день тѣ пристигнаха въ едно градче, гдето Цао Чунгъ забеляза, за щастие, въ единъ дворъ нѣкаква ржчна количка. Суня отиде вжтре, разпита и узна, че селянинтъ току-що се е върналъ отъ пжтуване до Тиентай, но успѣ да го убеди все пакъ да тръгне и съ тѣхъ. По този начинъ Цао Чунгъ бѣ освободенъ отъ частъ отъ товара, а Амей и майка ѣ можеха да се редуваатъ да поседятъ на пейката въ количката. Преди една година, преди единъ месецъ дори, пжтуване съ такава количка би се сторило на Муланъ много поетично, но сега то бѣше не толкова изразъ на поетическо настроение, колкото просто удобство и почивка за уморенитѣ ѣ нозе.

Наближаваха вече главното шосе. Следъ обѣдъ видѣха край пжтя едно дете на не повече отъ година, което плачеше до трупа на майка си, умрѣла сигурно отъ гладъ и изтощение. Почти безъ да си продуматъ, Суня и Муланъ отидоха едновременно

при детето, взеха го и го качиха въ количката. Амси го прегърна, за да не се търкулне.

Вечерята успѣха да намѣрятъ подслонъ за пощувание въ една селска къща.

На третия денъ, 31 декемврий, тѣ стигнаха до главното шосе. Бѣха близо до политѣ на Тиентайската планинска верига; изъ равнината, по която минаваше шосето, се издигаха усамотени гранитни върхове. Шосето бѣше тукъ широко и право и редицата бѣжанци се виждаше далеко въ откритата равнина, напомняйки нѣкаква подвижна, безрайна човѣшка Велика стена, изчезвайки заедно съ шосето въ кръгозора, задъ единъ планински склонъ.

Не бѣха пътували много по това шосе, когато се озоваха предъ две срещуположни исполински скали край пътя, които приличаха на развалини отъ крепостна врата, строена нѣкога отъ исполини. Следъ това чуха глухо бръмчене, което тътиѣше нягде въ далечината предъ тѣхъ като гърмотевица. Отначало имъ се стори, че чуватъ бученето на далечно море; следъ това шумътъ заприлича на порой отъ отприщенъ язъ. Той ту стихваше, ту се засилваше и кѣнтѣше въ равнината. Когато наближи, той се превърна въ човѣшки гласове, които звучаха като раздрано копринено платно. Изненадани и изплашени, бѣжанцитѣ помислиха, че се намиратъ предъ нѣкаква древна битка или разбунтувана войска. Цѣлата върволица се отдрѣпна отстрана на пътя, когато отъ далечината се втурнаха къмъ тѣхъ редица подвижни черни петна. Разбра се най-после, че това сѫ военни камиони, пълни съ китайски войници, които махаха весело рѣце, за да ободрятъ бѣжанцитѣ. Вълна отъ грѣмки гласове залѣ равнината и отекна въ скалитѣ. Войскитѣ отиваха къмъ бойната линия предъ Ханкоу.

Военнитѣ камиони се приближиха още повече, войницитѣ, размахали рѣце къмъ народа, се изправиха гордо съ стоманенитѣ си каски; развълнувани

отъ поздравленията на бѣжанцитѣ, тѣ запѣха една бойна пѣсенъ съ често повтарянъ припѣвъ:

Ний отиваме на бой
за домъ и роденъ край,
и нѣма да се върнемъ,
докато не си възвърнемъ
нашитѣ рѣки и хълмове!

Всрѣдъ оглушителнитѣ ржкоплѣскания и грѣмката войнишка пѣсенъ, Муланъ се разплака. Пѣсенъта заглѣхна постепенно въ далечината и въ ржкоплѣсканията на бѣжанцитѣ отъ заднитѣ редици. Съпътниците на Муланъ продължаваха да стоятъ на едно мѣсто, нѣкои още ржкоплѣскаха, други плачеха тихо.

Следъ единъ часъ се повтори сжщото, при среща съ нови петдесетина военни камиона. Този пътъ надъ войскитѣ прелетѣха и голѣмо число китайски самолети, които отиваха на северъ. Тѣлпата бѣжанци почна да ржкоплѣска отново, равнината повтори отново грѣмката войнишка пѣсенъ. Гранитнитѣ върхове на Тиентай като че бѣха оживѣли и повтаряха развълнувано звучния припѣвъ:

И нѣма да се върнемъ,
докато не си възвърнемъ
нашитѣ рѣки и хълмове!

Така говорѣха самитѣ планини.

Муланъ почувствува изведнажъ ненадѣйно, дълбоко, неизразимо облекчение. Такова облекчение бѣ почувствувала само веднажъ, въ есенната нощъ преди тридесетина години, когато бѣ открила, че е влюбена въ Лифу. Само че въ първия случай тя бѣ открила себе си, собствената си личностъ, а сега бѣ загубила. И това ново облекчение я накара да

постъпи твърде странно при по-нататъшното имъ пжтуване.

Къмъ единъ часа тѣ настигнаха две сирачета, едно четиринадесетъ годишно девойче и едно деветъ годишно момченце, които просѣха храна. Муланъ си спомни веднага своето детинство, времето, когато бѣ изгубила родителитѣ си.

— Гдѣ сж родителитѣ ви? — попита тя.

— Умрѣха, — отвърна девойчето.

— Отгдѣ сте?

— Отъ Сункянгъ. Всички кжщи бѣха опожарени отъ бомбардировка. Ние не искахме да напуснемъ града си. Но тамъ останаха само петима старци и нѣколко псета, които не можеха да ни помогнатъ. Моля ти се, лельо, дай ни нѣщо, защото братчето ми е гладно!

— Пеша ли дойдохте отъ Сункянгъ?

— Да. Просѣхме по пжтя.

Момченцето е било сигурно голѣмъ палавецъ, като всички момчета на неговата възраст, но сега изглеждаше замаяно и безпомощно, напълно зависимо отъ по-голѣмата си сестра.

— Да ги вземемъ съ насъ! — каза Муланъ.

— Какъ ще ги вземемъ? — попита Суня.

— Ще ги качимъ на колата.

— Ние можемъ да вървимъ, лельо, — каза девойчето; — поне азъ мога. Но дай ни да хапнемъ нѣщичко, моля ти се!

— Качете се въ колата, — каза Суня. Братчето и сестрата се качиха въ колата при бебето.

— Тайтай, — каза коларьтъ, — ти имашъ много добро сърдце. Но ако продължавашъ по тоя пжтъ, нѣма да остане мѣсто за тебе.

— Нѣма нищо, — каза Муланъ. — Ние, голѣмитѣ, можемъ и да повървимъ. Нѣма да взема вече други деца.

— О, госпожо, — продължи коларьтъ — ра-
вани

желалъ да дойда да слугувамъ у васъ, когато се настаните въ вжтрешността.

Девойчето отъ Сункянгъ бѣше наистина много изморено; както то, така и братчето му изглеждаха изтощени отъ гладуване. Свилена извади симиди, които бѣха купили въ последното село, и имъ ги даде; децата почнаха да ядатъ безъ да продуматъ, както ядатъ прегладнѣли хора.

Къмъ залѣзъ стигнаха до една рѣка; когато минаха по моста, видѣха долу на брѣга една жена, около която бѣха съпругьтъ ѝ и четири-петъ деца.

— Спрете! — извика Муланъ.

— Какво има пакъ, Капризке? — попита Суня.

— Оная жена ражда!

Муланъ изтича къмъ брѣга. Коларьтъ спрѣ смаянъ.

— Какво ти хрумна пакъ? — викаше Суня. —
Още едно дете ли мислишъ да вземешъ?

— Остави ме! — извика Муланъ, като тичаше къмъ брѣга.

Жената лежеше на прѣстѣта, а новороденото бѣше до нея, на единъ кжсъ синьо платно. Бащата се мъчеше да изтрие малкото тѣлце съ една вехта кърпа за лице, но пжпчето на бебето не бѣше още отрѣзано. Селянката си бѣше сама акушерка и казваше на съпруга си:

— Покрий най-напредъ летето, като оставишъ пжпа отвънъ. Да си почина само нѣколко минути и ще оправя всичко.

Муланъ и Свилена дойдоха при жената, а Суня и Амей останаха настрана. Съпругьтъ погледна като замаянъ дветѣ жени.

— Дай да ти помогна! — каза Муланъ.

— Какъ бихме дрѣзнали такова нѣщо? — отвърна мъжьтъ. Жената отвори очи и погледна Муланъ, облѣчена въ скжпо европейско зимно палто, и каза:

— Ще ми мине ей-сега, лельо. Не можемъ да

те тревожимъ съ такава нечиста работа. Но ще ти благодаримъ, ако можешъ да дадешъ нѣкоя дрешка за детето. Ние не можахме да му приготвимъ нищо.

Свилена познаваше много добре господарката си, затова, щомъ чу молбата, не дочака заповѣдь отъ Муланъ, а изтича до количката и извади едно палтенце, за да завиятъ детето.

— Донеси и ножицитѣ! — извика ѝ Муланъ.

— Не бива съ ножици! — каза жената. — Не е добре за детето. Дай ми една паница! — обърна се тя къмъ мъжа си.

Мъжътъ извади една паница за оризъ.

Счупи я сега! — каза жената. Мъжътъ счупи паницата. Муланъ не разбра защо правятъ това и запита:

— Защо да я счупи?

— Ще прерѣжа пѣпчето на детето съ тия счупени парчета. Тѣ сж чисти.

— Азъ ще го направя, — каза Муланъ. — Ти си лежи и почивай.

Муланъ избра едно отъ счупенитѣ порцеланови кѣсчета съ остъръ и чистъ край, наведе се и отрѣза пѣпчето на новороденото, като го завърза и зави съ дадена отъ Свилена кърпа. Следъ това отиде да си измие рѣцетѣ на рѣката, а бащата стоеше до нея, като не знаеше какъ да ѝ благодари.

— Ти имашъ много добро сърдце, тайтай, — каза майката. — Затова бихъ ти дала това дете, ако го приемешъ. Ние имаме много уста за хранене, а пѣкъ и бѣгаме съ голѣми мъчнотии. Бебето е момче, както виждамъ.

Свилена и Муланъ се спогледаха, после се наведоха да погледнатъ детето.

— Да го вземемъ, — каза Свилена. — Азъ ще го гледамъ.

— Да не ти е мъчно, — каза Муланъ, като

се обърна къмъ майката. — Детето е много хубавичко.

Жената се опита да стане и да прегърне бебето си; Муланъ ѝ го подаде, тя го взе и притисна до сърдцето си, после погледна Муланъ и каза храбро:

— Ако се съгласишъ да вземешъ сина ми, лельо, зная, че ще бжде щастливъ. Ти си сигурно много богата. А ако го задържа съ насъ, не зная съ какво ще можемъ да го хранимъ и дали ще остане живъ. За насъ самитѣ нѣма храна сега.

Суня, който наблюдаваше отстрана, видѣ, че Муланъ колѣнички и прегърна детето. Майката го притисна още веднажъ до лицето си, после се усмихна презъ сълзи и го подаде на Муланъ. Бащата мълчеше, а братчетата и сестричетата наблюдаваха, какъ новото имъ братче отива у богатата дама.

Муланъ стана, разкопча палтото си и скри бебето, за да го стопли, докато се качваше по брѣга. Суня отиде да разпита родителитѣ откъде сж.

— Дай имъ адреса ни! — извика Муланъ отъ горния край на брѣга.

— Кой адресъ?

— Адреса на чайния магазинъ въ Ханкоу, — отвърна жена му. — Кажу имъ, че ще се върнемъ, щомъ се свърши войната.

Следъ това тя каза на Свилена да занесе десетъ долара на семейството, което остана долу, край самата рѣка. Когато продължиха пѣтя си, коларьтъ, зачуденъ още повече, каза:

— За два дни събрахте вече четири деца. Ако вървите по този пѣтъ и занаятъ, скоро ще станатъ стотина.

— Това е положително последното, — каза Муланъ.

— Ако всички китайки сж като васъ, — каза коларьтъ, — никой неприятелъ не може да ни стори нищо. При последното си пѣтуване видѣхъ три

раждания като това — край пжтя. Може да убиятъ единъ милионъ китайци — оставаме пакъ четиристотинъ четиридесетъ и деветъ милиона, безъ децата, които се раждатъ всѣки день!

Свилена и Амей се редуваха сега да държатъ бебето; тѣ се възѣха въ колата, но обикновено вървѣха пеша, защото въ количката бѣше едногодишното бебе, деветъ годишното момченце и багажа. Муланъ мислѣше за думитѣ на коларя и каза на Суня:

— Помнишъ ли, какво казахме на Атунгъ? Китайската кръвь трѣбва да се предава вѣчно — безразлично дали ще бжде чрезъ нашия, или чрезъ други родове!

Бебето се разплака. Муланъ имаше аптечка за първа помощъ, извади отъ тамъ малко памукъ, натопи го въ подсладена вода и даде на бебето да го смучи.

Вечерта, тоестъ въ навечерието на Нова година, стигнаха до единъ храмъ въ подножието на планината Тиентай. Това бѣше една отъ най-красивитѣ мѣстности въ областта Чекиангъ, рѣдко посещавана отъ туристи преди откриването на шосето. Въ далечния кръгзоръ се виждаха прѣснати гранитни върхове, които се издигаха самоувѣрено въ небето, наполовина забулени отъ облаци.

Храмътъ бѣше почти препълненъ съ бѣжанци. Но щомъ узна, че сж дошли собственицитѣ на голѣмия чаенъ магазинъ въ Ханкоу, главниятъ жрецъ каза, че е познавалъ стария г. Яо и, колкото и да бѣше препълнено, имъ намѣри една стая въ собствения си вжтрешенъ дворъ, гдето ги прие най-сърдечно.

Муланъ поиска да ѝ намѣрятъ медъ за бебето. Жрецътъ ѝ даде три стъкленици, защото медътъ бѣше тукъ мѣстно производство. Свилена предложи да вземе тая нощъ бебето при себе си, но Муланъ не се съгласи:

— Остави го тая нощъ при мене, а ти се погрижи за по-голѣмичкото и за брата и сестрата.

— Трѣбва да поспишъ добре тая нощъ, Капризке, — каза Суня. — Утре ни чака новъ пжтъ.

— Остави ме! Това е последното ми хрумване! — каза Муланъ. — Отъ утре нататъкъ ще го дамъ на Свилена.

Когато бебето заплакваше, презъ тая нощъ, Муланъ му даваше да смучи памукъ, натопенъ въ медъ; то се успокояваше и заспиваше. Муланъ бѣше щастлива, защото ѝ се струваше, че, хранейки това дете, изпълнява дълга си не къмъ това малко човѣшко сжщество, а къмъ вѣчния Китай — къмъ продължаването на неговия животъ. Бебето бѣ за нея символъ на народното безсмъртие, много поживѣ отъ кехлибаренитѣ ѝ животни.

*

Въ първия день на новата 1938 година Суня предложи да си починатъ; а пжкъ и стариятъ жрецъ настояваше да прекаратъ тоя день при него. Затова прекараха едно спокойно утро въ храма.

Муланъ си спомни отново бѣгството отъ боксеритѣ и чуждитѣ войски, когато бѣше още дете; спомни си цѣлото си минало. Каква безкрайна низа отъ събития отъ тогава досега! Роднинитѣ ѝ бѣха прѣснати: Лифу и Мохуау на нѣколко хиляди мили по-навжтре, далеко въ западния Шечуенъ; Ченъ Санъ, Хуагъ-еръ и Тайюнъ въ Шанси; братъ ѝ Афей съ Пяофенъ и Чайна съ Уханка въ Шанхай; а Маня бѣше мъртва, макаръ на Муланъ да се струваше погѣкога, че духътъ на Маня е съ нея и досега. Какво ли не би дала, за да изживѣе още веднажъ живота си съ тия хора! Но тя мислѣше най-много за сина си Атунгъ, който бѣше въ войската съ братовчедъ си Шаофу, виждаше ги въ образа на усмихнатитѣ, храбри войници, които бѣ

видѣла въ камионитѣ по пѣтя, тръгнаха да пожертвуватъ живота си за свободата на своитѣ синове и внуци. Каква епопея изживѣваше поколѣнието, отъ косто и тя бѣше часть!

Докато почиваха тоя день въ храма, тя започна да разказва на Амей историята на първото си бѣгство; разказа ѝ историята на Тиенъ и Сребърното звънче, на Червенъ Кехлибаръ, Аманъ, Суюнъ и Маня, които бѣха вече сѣнки. Амей обичаше да слуша най-много за дѣдо си, стария г. Яо, чийто духъ като че още напѣтваше и осмисляше живота имъ.

Докато разказваха миналото си, поправяни и подпомагани понѣкога отъ Свилена, Суня, Муланъ и Амей изпитаха нѣкакво непознато, странно чувство за времето, което имъ се струваше вѣчно текуща, величествена, неизмѣнна рѣка. Стори имъ се, че собствениятъ имъ животъ е само единъ мигъ отъ живота на стария, всевѣченъ Пекингъ, единъ мигъ, записанъ съ прѣста на самото време.

Къмъ обѣдъ вѣнъ отъ храма се чу оглушигелния ревъ на човѣшки гласове, които идваха насамъ. Муланъ скочи веднага.

— Хайде! Да тръгнемъ съ тѣхъ! — извика тя. — Трѣбва да тръгнемъ съ тѣхъ! Отпочина ли си вече, Шишко?

— Нозетѣ ми сж още вдървени, Капризке, но ще тръгнемъ, — каза Суня. — Трѣбва да стигнемъ колкото е възможно по-скоро до желѣзопѣтната линия.

— Колко пѣтъ има до тамъ? — попита Муланъ.

— Четири-петъ дни навѣрно, — отговори съпругътъ ѝ. — Страхувамъ се, че не ще може да намѣримъ вече кола. А пѣкъ и да намѣримъ — каква полза? Ти ще я напѣлнишъ веднага съ сираци!

Той се усмихна и стана, като позвика деветгодишното момченце да тръгне съ него. Свилена носѣше едногодишното бебе, а Амей — новороденото, завито въ едно нейно палто. Четиринадесет-

годишното девойче вървѣше съ тѣхъ. Отидоха да се сбогуватъ и да благодарятъ на стария жрецъ, който излѣзе да ги изпрати до вратата.

— Защо заминавате толкова рано на Нова година? — попита сърдечно той.

— Трѣбва да побързаме да стигнемъ до желѣзопѣтната линия, — каза Суня.

— Где смѣтате да спрете въ вжтрешността? — попита стариятъ жрецъ.

— Не знаемъ още, — каза Муланъ. — Ще отидемъ може би въ Чункингъ, да видя сестра си. — Сърдцето ѝ трепна при мисълта, че ще види не само сестра си, но и Лифу. Следъ това тя се обърна къмъ жреца и добави: — Отъ тамъ ще заминемъ, може би всички заедно, още по-навжтре.

Старецътъ остана предъ входа на храма, докато тѣ слизаха по склона. Шосето бѣше наблизно. Гръмката пѣсенъ на хиляди гласове приближаваше все повече и повече.

— Бързайте да ги настигнемъ! — извика Муланъ. После грабна бебето отъ рѣцетѣ на дѣщеря си и затича надолу.

Хиляди мъже, жени и деца се движеха долу, въ прекрасната равнина, огрѣни отъ нозогодишното слънце и поздравяваха съ ржкоплѣскания и викове минаващитѣ военни камиони. Отново прозвуча войнишката пѣсенъ:

И нѣма да се върнемъ,
докато не си възвърнемъ
нашитѣ рѣки и хълмове!

Когато се приближи до тѣхъ, Муланъ трепна отъ странно, непознато досега вълнение. То бѣше чувство на щастие, на увѣреностъ и слава. Тя бѣ развълнувана, както никога досега, както човѣкъ се вълнува, когато се слива съ нѣкакво велико дѣло. Припомни си, че бѣ изпитала сжцото вълнение, ко-

гато бѣ наблюдавала погребението на Сунъ-Ятъ-Сенъ; само че тогавашното вълнение не бѣше така дълбоко, не бѣ разтърсило до дъно нейната душа. Сега я вълнуваше не само гледката на войниците, но и тая на безкрайната редица бѣжанци, къмъ която принадлежеше и самата тя съ своето семейство. Тя чувствуваше единението съ своя народъ така живо, както не бѣ го чувствувала никога досега, чувствуваше, че тоя народъ е свързанъ съ обща вѣрность въ бѣгството си предъ общия врагъ, търпеливъ и твърдъ като тридесет хиляди мили дългата Велика стена, и издръжливъ като нея. Тя бѣ чувствувала на четиридесет милионно население отъ северния и срѣденъ Китай, видѣла бѣ своитѣ „едноутробни“ братя и сестри да вървятъ къмъ западъ въ най-великото преселение отъ свѣтовната история, за да си изградятъ нова, посправедлива и по-щастлива държава въ вътрешността на Китай. Тя чувствуваше, че тия четиридесет милиона души стѣпватъ въ еднаква, обща стѣпка. Въпрѣки лишенията и страданията, ни единъ бѣжанецъ не упрѣкваше правителството за неговата политика на съпротива. Всички тия хора предпочитаха, като Маня, страданията на войната предъ тия на робството, дори ако тази война ще трѣбва да разруши домоветѣ, да погуби близкитѣ имъ, и да не имъ остави нищо, освенъ дрехитѣ на гърба, една паница и две прѣчици за оризъ. До такава висота можеше да стигне човѣшкиятъ духъ. Нѣма на свѣта крушение, надъ което този духъ да не може да се възвиси, като превърне съ собственото си величие самото крушение въ нѣщо величествено и славно.

Докато гледката предъ Муланъ се мѣнѣше, нѣщо се промѣняше и вътре въ нея. Тя загуби всѣкаква представа за пространство и посока, загуби дори чувство за своята самоличность и разбра, че е частъ отъ простия народъ. Тя бѣ желала толкова често да принадлежи къмъ простия народъ! Сега

вече бѣше частъ отъ него. Победата надъ личното азъ, спечелена отъ баща ѝ чрезъ вътрешно съзерцание, бѣ спечелена отъ нея по другъ пътъ — по пътя на сливането съ това безкрайно множество мжже, жени и деца. Художественото убѣжище, което си бѣ създала въ Ханкоу, на върха на хълма на градския богъ, ѝ се струваше сега безсмислено, безцелно, недействително. Въ тая подвижна върволица бѣжанци нѣмаше бедни и богати. Войната и опустошенията ѝ бѣха приравнили всички. Муланъ бѣ видѣла една богата жена да продава скъпото си палто за нѣколко долара само, за да може да си купи храна. Спомни си за младия господинъ въ европейски дрехи въ влака за Сункянгъ и разбра, че колкото по-далеко тоя живъ потокъ отиде въ вътрешността, толкова повече ще закрепва и съпротивителниятъ духъ. Защото истинскитѣ китайци сѣ нераздѣлно свързани съ земята, която обичатъ. Муланъ зае мѣстото си между тѣхъ.

Въ далечния крѣгзоръ се откриха приоблаченитѣ върхове на свещената за таоиститѣ планина Тиентай, гдето обитаваше духътъ на стария Яо. Стариятъ жрецъ стоеше още предъ входа на храма. Той можѣ да различи за известно време още фигуритѣ на Муланъ, Суня, дъщеря имъ и децата, които пѣтуваха съ тѣхъ. Следъ това тѣ се загубиха въ множеството, въ изпрашената човѣшка върволица, която отиваше къмъ свещената планина — и къмъ безкрайната вътрешна страна задъ нея.

К Р А Й

ИЗЛЪЗЛИ КНИГИ ПРЕЗЪ СЕДМАТА ГОДИШНИНА

1. Прокудениятъ градъ . . . . . — Л. Зилахи
2. Пжть въ нощъта . . . . . — Йонъ Кнителъ
3. Кой си ти? . . . . . --- Геза Гардони
5. Мисъ Анни Спрагъ . . . . . Л. Бромфилдъ
6. Единъ мигъ въ Пекингъ II часть
— Лингъ Ютангъ
7. Цушима . . . . . — Фр. Тиисъ
8. Шесттъ женн на Хенрихъ VIII — П. Ривалъ
10. Вѣнецътъ . . . . . — З. Ундсетъ
11. За какво копнѣемъ всички — А. Литкенъ
12. Ловъ на хора . . . . . — Б. Травенъ
13. Оливиа . . . . . — Карлъ Роте
14. Единъ мигъ въ Пекингъ III часть — Л. Ютангъ
16. Via Mala . . . . . — Йонъ Кнителъ

БЕЛЕЖИТИ ЛИЧНОСТИ

1. Бетовенъ . . . . . — Ед. Ерно
2. Христофоръ Колумбъ . . . . . — Б. Ибанецъ
3. Шилеръ . . . . . — П. Бургъ
4. Ришельо . . . . . — О. Байи
5. Мохамедъ . . . . . — П. Ашаръ
6. Кралица Елизабета . . . . . — Л. Стречи
7. Мадамъ Рекамие и нейнитѣ приятели
— Ед. Ерно

Открива се подписка за записване абонати за VIII 1943/44 г.
на „ЗЛАТНИ ЗЪРНА“

1. Ограбенъ животъ . . . . . — К. И. Бенешъ
2. Жената . . . . . — З Ундсетъ
3. Земни исполини . . . . . — Е. Рьолваагъ
4. Пѣсенъта на червеното цвѣте — И. Линнанкоски
Хора . . . . . — Палъ Сабо
5. Зеления демонъ . . . . . — Ф. де Кастро
6. Глупостъта на Маклеодъ . . . — Л. Бромфилдъ
7. Корабокрушение . . . — Рабиндранатъ Тагоре
8. Сервантесъ . . . . . — Бруно Франкъ
9. Премия: Мжже и жени . . . — Пърлъ Бъкъ

Абонаментътъ за подшитото издание . . . . . 730 лв.
Луксозно подвързано . . . . . 1300 лв.

БЕЛЕЖИТИ ЛИЧНОСТИ

1. Рафаело . . . . . — Фредъ Берансъ
2. Робеспьеръ . . . . . — Р. Корнголдъ
3. Мария Терезия . . . . . — Карлъ Чупикъ
4. Луи Пастьоръ . . . . . — Р. Валери-Рудо

Цената на абонамента за подшитото издание 500 лв.
Луксозно подвързано издание . . . . . 750 лв.

ЗАБЕЛЕЖЕТЕ, че отсега нататъкъ „ЗЛАТНИ ЗЪРНА“
ще излиза само въ

ПОДШИТО И ЛУКСОЗНО ПОДВЪРЗАНО ИЗДАНИЕ

По тоя начинъ книгата ще се спаси отъ разпи-
ляване и изгубване на коли

ИЗЛЪЗЕ ОТЪ ПЕЧАТЪ ИЗКУСТВАТА

отъ ХЕНДРИКЪ ВИЛЕМЪ ВАНЪ ЛУУНЪ
ВЪ 2 ТОМА — ПОДШИТИ
Стр. 912   Цена 300 лв.

Въ почти деветстотинъ страници и съ живата подкрепа на най-необикновени (и голѣмъ брой мно-гоцвѣтни) картини, д-ръ Ванъ Луунъ вдъхва на обикновения читателъ любовъ и разбиране за фона на най-трайното въ изкуствата. Той разглежда живописъта, архитектурата, музиката, скулптурата и така нареченитѣ нисши изкуства. Той започва съ пещернитѣ рисунки 25,000 години пр. Хр. и стига до наши дни, като се спира на Египетъ и Халдея; на Перикловата Атина; всрѣдъ таинственитѣ останки на етрусското изкуство; въ Византия и сръдновѣковна Русия; въ пустинитѣ на ислямскитѣ народи и въ градинитѣ на влюбенитѣ въ красотата персийци; въ Провансъ, въ Италия отъ времето на Възраждането, въ Рембрандова Холандия, въ Бетовенова Виена. . .

Изкуствата се разглеждатъ сравнително и по единъ несравнимъ начинъ. Защото ние се запознаваме не само съ първитѣ образи — Джиото, Микеланджело, Вагнеръ, Бетовенъ — но узнаваме и хиляди странични нѣща — какъ се правятъ цигулки, какъ се появяватъ оркестритѣ, какъ единъ германски колониалистъ на едро открива сръдиземноморската култура. Трубадури, минезингери, монаси, светци, престѣпници, цигани и пълководци — всички се тълпятъ предъ насъ въ пѣстра кавалкада. Навредъ изпъква тѣсното съотношение между изкуствата и всѣкидневния животъ и винаги се представятъ ярко образитѣ на хората, създали изкуството и изслушвали, съзерцавали и поглъщали съ радостъ творбитѣ му въ продължение на стотици вѣкове.

Предъ насъ е една книга, която пренебрегва теориитѣ и общоприетитѣ мнения, а сжщевременно не страда отъ прекалена популярностъ; дѣло на мждъръ и нѣженъ човѣкъ, самъ нѣщо като Леонардо, който пише, рисува, чертае, гравира, свири на цигулка; който съчетава съ само нему позната тайна история, биография, естетика, философия и простотата, откровена, забавна беседа; който не е лишенъ отъ предубеждения, но не държи смѣтка за тѣхъ и който — съ всичкия си насмѣшливъ и своеобразенъ подстъпъ къмъ разглежданитѣ въпроси — е дълбоко осведоменъ, съ чувство за дълбоката общностъ, която свързва изкуствата, както свързва и всички прояви на обикновения, всѣкидневенъ човѣшки животъ.

Изкуствата ще останатъ, заедно съ Географията и историята на човѣчеството отъ Ванъ Лунъ като една отъ основнитѣ книги въ всѣка разумно подбрана съвременна библиотека; защото е сама по себе цѣла библиотека (и картинна галерия), посветена на съчувствено и живо проучване на ония подтици въ човѣшката душа, които сж създали творби, гордостъ за човѣшкия родъ — шартръ, „ероика“, сикстинската капела — тази книга доставя едновременно непосредствено удоволствие и трайна полза. Всѣки домъ, гдето усѣтътъ къмъ красотата се почита и насърдчава, а не се презира и отхвърля, ще получи вдъхновение и знание отъ тия страници.

На Хендрикъ Ванъ Лунъ сж били потрѣбни тридесетъ години за събиране познанията, изложени въ И з к у с т в а т а. Потрѣбни му сж били десетъ години, за да напише книгата. Плодъ на тоя трудъ е книгата, която нѣма своя равна нигде, на никакъвъ езикъ: книга за всички изкуства, у всички народи. Тази книга, въ която авторътъ е вложилъ най-голъма амбиция, ще бѣде сигурно и най-полезното негово дѣло.